

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETAS
POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

DAIVA VINOGRADOVA

ALKOHOLIO KONTROLĖS POLITIKOS
ĮGYVENDINIMO PROBLEMOS ŠVENČIONIŲ
RAJONO SAVIVALDYBĖJE

Magistro baigiamasis darbas

Vadovas

Doc. dr. V. Dumbliauskas

VILNIUS, 2015

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETAS
POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

ALKOHOLIO KONTROLĖS POLITIKOS
ĮGYVENDINIMO PROBLEMOS ŠVENČIONIŲ
RAJONO SAVIVALDYBĖJE

Sveikatos politikos ir vadybos magistro baigiamasis darbas
Studijų programa: 621L22004

Vadovas

Doc. dr. V. Dumbliauskas

2015-04-15

Recenzentas

Atliko

SPVmis3-01 stud.

D. Vinogradova

2015-04-15

VILNIUS, 2015

TURINYS

SANTRUMPOS	4
SĄVOKOS	5
ĮVADAS.....	6
1. ALKOHOLIO KONTROLĖS POLITIKA EUROPOS SAJUNGOJE	10
1.1. Alkoholio kontrolės politikos įgyvendinimas Europos Sąjungos šalyse.....	10
1.2. Alkoholio kontrolės politikos perspektyvos	14
2. AKOHOLIO KONTROLĖS POLITIKA LIETUVOJE	18
2.1. Alkoholio kontrolės politikos įstatyminės bazės apžvalga.....	18
2.2. Lietuvos alkoholio kontrolės politikos įgyvendinimo priemonės	24
2.3. Alkoholio kontrolės politiką formuojančios ir įgyvendinančios institucijos.....	31
3. ALKOHOLIO KONTROLĖS SITUACIJOS ŠVENČIONIŲ RAJONO SAVIVALDYBĖJE ANALIZĖ.....	38
3.1. Švenčionių rajono savivaldybės alkoholio kontrolės politikos administracinė sistema.....	38
3.2. Švenčionių rajone vykdytų tyrimų apžvalga	40
3.3. Su alkoholio vartojimu ir jo pasekmėmis susijusių statistinių duomenų analizė	42
4. TYRIMAS – ALKOHOLIO KONTROLĖS POLITIKOS ĮGYVENDINIMO YPATUMAI ŠVENČIONIŲ RAJONO SAVIVALDYBĖJE	47
4.1. Tyrimo metodika	47
4.2. Ekspertinio interviu rezultatų analizė	51
4.3. Grupinės diskusijos rezultatų analizė	64
IŠVADOS.....	71
PASIŪLYMAI	73
NAUDOTA LITERATŪRA	75
ANOTACIJA	81
ANNOTATION	82
SANTRAUKA	83
SUMMARY	85
PRIEDAI.....	87

SANTRUMPOS

ES – Europos Sąjunga

LPS – Lietuvos psichologų sąjunga

LR – Lietuvos Respublika

NTAKD - Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas

proc. – procentai

PSO – Pasaulinė sveikatos organizacija

SAM — Sveikatos apsaugos ministerija

VMVT – Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba

SAVOKOS

Alkoholiniai gėrimai – gėrimai, kurių tūrinė etilo alkoholio koncentracija yra didesnė kaip 1,2 procento (alaus – didesnė kaip 0,5 procento).

Alkoholio kontrolė – teisės aktuose nustatytos visos alkoholio produktų gamybos, įvežimo, importo, eksporto, prekybos, vartojimo, reklamos valstybinio reglamentavimo priemonės, skirtos alkoholio vartojimui, taip pat jo ir kitų produktų, kuriuose yra etilo alkoholio, vartojimo žalai sveikatai ir ūkiui mažinti.

Alkoholio produktai – nedenatūruotas ir denatūruotas (įskaitant dehidratuotą ir denatūruotą) žemės ūkio kilmės ir ne žemės ūkio kilmės etilo alkoholis: alkoholiniai gėrimai, maistiniai ir nemaistiniai alkoholiniai tirpalai su kvapiųjų medžiagų priedais ir etilo alkoholio turinčios žaliavos.

Alkoholio reklama – bet kuria forma ir bet kokiomis priemonėmis skleidžiama informacija, susijusi su įmonių komercine, ūkine bei finansine veikla, kuria skatinama įsigyti ir (ar) vartoti alkoholio produktus.

Etilo alkoholis – sotasis vienhidroksilis alkoholis, kuris veikia psichiką ir gali lemti pripratimą prie jo ir priklausomybę nuo jo.

Hektolitras - metrinis tūrio matas, lygus 100 litrų, vartojamas skysčiams ir biralams seikėti.

Sergamumas - asmenų, kuriems metų bėgyje ambulatorinėse sveikatos priežiūros įstaigose naujai (pirmą kartą gyvenime) užregistruota tam tikra liga arba trauma, atvejų skaičiaus ir vidutinio metinio gyventojų skaičiaus santykis.

IVADAS

Alkoholio kontrolės politika yra laikoma vienu iš valstybinių prioritetų visame pasaulyje. Nepaisant to, Pasaulio sveikatos organizacijos (toliau – PSO) duomenimis, alkoholis yra trečioji pagal svarbą neišvengiamos mirties priežastis po rūkymo ir arterinės hipertenzijos Europos Sąjungoje.¹

Alkoholio daroma žala yra globalinė problema, kuri įtakoja valstybių ekonomiką, visuomenės sveikatą, nusikalstamumą taip pat socialinio gyvenimo kokybę. Alkoholio Europos regione suvartojama daugiau nei kur kitur pasaulyje – nuo 0,5 iki 21 litro žmogui per metus.²

Alkoholis Europoje yra rimta našta kai kuriems žmonių gyvenimo aspektams, kuriuos galima apibūdinti kaip „žala sveikatai“ ir socialinė žala. Apytikriai skaičiavimai rodo, kad bet kuriais konkrečiais metais 23 milijonai europiečių buvo priklausomi nuo alkoholio, o skausmo ir kančios, kurią tokia priklausomybė sukelia šeimų nariams, apskaičiuoti nematerialūs kaštai siekia 68 milijardus eurų. Žalos darbe apimtis įvertinti sunkiau, nors penkiolikoje senųjų ES narių 5 % išgeriančių vyrų ir 2 % išgeriančių moterų pripažino neigiamą poveikį jų darbui ar studijoms. Remiantis nacionalinių kraštų įvertinimo tyrimų duomenimis, dėl su alkoholiu susijusių pravaikštų ir nedarbo prarastas produktyvumas kainuoja atitinkamai 9-19 milijardų ir 6-23 milijardus eurų.³

Taigi, alkoholio vartojimo pasekmių daroma žala yra akivaizdi. Tai tampa ne tik individo problema, todėl kiekviena šalis privalo apsaugoti savo visuomenės nuo negatyvių alkoholio vartojimo pasekmių. Siekiant šio tikslo, būtina efektyvi alkoholio kontrolės politika, pagrįsta mokslinėmis rekomendacijomis, gerąja kitų šalių praktika bei teisingais politikų sprendimais.

Temos aktualumas. Nesaikingas alkoholio vartojimas Lietuvoje yra ypač aktuali problema, tai patvirtina Statistikos departamento duomenys: 2013 m. vienas šalies gyventojas suvartojo vidutiniškai 12,9 litro šalies mažmeninės prekybos ir maitinimo įmonėse įsigyto absoliutaus (100 proc.) alkoholio, tai 0,1 litro mažiau nei 2012 m., o vienas 15 metų ir vyresnis gyventojas, kaip ir 2012 m., – 15,2 litro. Valstybinio psichikos sveikatos centro duomenimis, 2013 m. 715 asmenų pirmą kartą užregistruoti susirgę alkoholine psichoze ir 1,4 tūkst. asmenų – lėtiniu alkoholizmu. 2013 m. pabaigoje gydymo įstaigų apskaitoje iš viso buvo 3,4 tūkst. asmenų, sirgusių alkoholine psichoze, ir 47,9 tūkst. – lėtiniu alkoholizmu. Palyginti su 2012 m., sergamumo alkoholine psichoze rodiklis sumažėjo 12,6 procento, lėtinio alkoholizmo –19,7 procento, atitinkamai ligotumo rodikliai sumažėjo 3,1 ir 6,5 procento. Higienos instituto Sveikatos informacijos centro duomenimis, praėjusiais metais

¹ http://ec.europa.eu/health/archive/ph_determinants/life_style/alcohol/documents/alcohol_factsheet_en.pdf. [žiūrėta 2015 04 09]

² LR Vyriausybės 2015 m. vasario 25 d. Nr. 217 nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos narkotikų, tabako ir alkoholio prevencijos tarpinstitucinio veiklos plano patvirtinimo“
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=1013679&p_tr2=2[žiūrėta 2015 03 24]

³ Anderson P. Ir Baumberg B. Alkoholis Europoje visuomenės sveikatos požiūriu. Ataskaita Europos Komisijai.- Jungtinė Karalystė : Alkoholio tyrimų institutas, 2006, p. 6. http://ec.europa.eu/health-eu/doc/alcoholineu_sum_lt_en.pdf [žiūrėta 2015 04 09]

dėl alkoholio vartojimo mirė 905 žmonės, tai 25 mažiau negu 2012 m. Dažniausios alkoholio vartojimo sukeltos mirties priežastys buvo alkoholinė kepenų liga (51,8 proc.), atsitiktinis apsinuodijimas alkoholiu (29,1 proc.) ir alkoholinė kardiomiopatija (11,2 proc.). 2013 m. vyrų mirtingumas dėl alkoholio vartojimo buvo 3,4 karto didesnis negu moterų.⁴ Alkoholinių gėrimų (tik legalių) suvartojimas (kiekis vienam gyventojui) nuo 1999 metų didėjo, stabilizavosi 2008 metais, o 2009 metais netgi sumažėjo, tačiau 2010–2013 metais vėl pradėjo didėti. Vienas Lietuvos gyventojas 2013 metais vidutiniškai suvartojo 12,9 litro absoliutaus alkoholio, ir šis rodiklis aukštesnis už Europos šalių vidurkį (10,5 litro absoliutaus alkoholio, tenkančio vienam gyventojui). Alkoholinius gėrimus vartoja didžiama Lietuvos gyventojų. Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo paplitimo Lietuvoje tyrimo duomenimis, 2012 metais daugiau nei aštuoni iš dešimties 15–64 metų asmenų (82 procentai) per paskutinius 12 mėnesių buvo vartoję alkoholinių gėrimų, tai yra beveik 5 procentais mažiau nei 2008 metais. Per paskutines 2012 metų 30 dienų alkoholinių gėrimų vartojo du trečdaliai Lietuvos gyventojų (66,7 procento). Šis rodiklis šiek tiek didesnis nei 2008 metais (62,2 procento) ir panašus į 2004 metų rodiklį (67,8 procento).⁵ Šie duomenys rodo, kad norint sumažinti alkoholio vartojimo paplitimą, alkoholio vartojimo pasekmių žalingą poveikį visuomenei, reikalingi griežtesni veiksmai alkoholio kontrolės politikos srityje.

Taip pat galima daryti prielaidą, kad geografinė Švenčionių rajono savivaldybės padėtis, sąlygota bendros sienos su Baltarusija, gali turėti įtakos alkoholio vartojimo paplitimui ir jo didėjimui savivaldybės teritorijoje.

Temos iširtumas ir naujumas. Alkoholio kontrolės tema Lietuvoje nėra naujas reiškinys. Šalyje alkoholio reguliavimas prasidėjo nuo 1995 metais priimto „LR Alkoholio kontrolės įstatymo“, ir kiekvienais metais ši tema buvo plėtojama vis labiau. Įvairiais aspektais alkoholio temą nagrinėja A. Veryga bei V. Grabauskas. Straipsnyje Lietuvos gyventojų mirtingumo sąsajos su alkoholinių gėrimų vartojimu mokslininkai vertina mirtingumo augimą, prasidėjusį nuo 2000-ųjų metų. Kitame darbe A. Veryga ir M. Štelem kas analizavo alkoholio vartojimo nulemtų prarastų potencialių gyvenimo metų kaitą Lietuvoje 2003-2010 metais. A. Goštautas ir kiti tyrė Lietuvos gyventojų alkoholio vartojimo paplitimo ir alkoholio vartojimo nuostatų sąsajas su respondentų lytimi, amžiumi ir išsimokslinimu. Svarbų darbą atliko I. Tamutienė, įvertinusi įrodymais grįstos alkoholio kontrolės politikos priemonių taikomumą Lietuvoje. Valstybinis psichikos sveikatos centras 2011-2013 m. vykdė Europos socialinio fondo remiamą projektą „Alkoholio kontrolės politikos vertinimas, alkoholio vartojimo daromos žalos vertinimas“. Vykdamas projekto veiklas, parengta alkoholio vartojimo esamos būklės studija, vykdyti epidemiologiniai sociologiniai tyrimai,

⁴ Lietuvos Statistikos departamentas/Alkoholio vartojimas ir padariniai
<http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=2604> [žiūrėta 2015 02 14]

⁵ LR Vyriausybės 2015 m. vasario 25 d. Nr. 217 nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos narkotikų, tabako ir alkoholio prevencijos tarpinstitucinio veiklos plano patvirtinimo“
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=1013679&p_tr2=2 [žiūrėta 2015 03 24]

parengta alkoholio kontrolės politikos Lietuvoje vertinimo studija, alkoholio daromos žalos Lietuvoje vertinimo studija. Taip pat galima rasti nemažai mokslinės statistinės, publicistinės informacijos alkoholio tema. Konkrečiai Švenčionių rajono savivaldybėje nėra išsamios informacijos ar statistinių duomenų susijusių su žalingu alkoholio vartojimu. Tik pastaraisiais metais atlikta keletas tyrimų, kurių sudėtinėse dalyse buvo įtraukta su alkoholio vartojimu susiję duomenys apie savivaldybę.

Užsienio mokslininkų alkoholio vartojimo, jo pasekmių mažinimo tema nuodugniau ištirta. Tokie mokslininkai kaip P. Anderson, B. Baumberg, J. W. Gerritsen, T.F Babor, R. Caetano yra parašę nemažai mokslinių straipsnių alkoholio kontrolės politikos tema.

Tyrimo problema. Ar Švenčionių rajono savivaldybė skiria pakankamai dėmesio alkoholio kontrolės politikos įgyvendinimui ?

Tyrimo objektas. Alkoholio kontrolės politikos įgyvendinimas Švenčionių rajono savivaldybėje.

Darbo tikslas: Išanalizuoti alkoholio kontrolės politikos įgyvendinimą Švenčionių rajono savivaldybėje.

Darbo uždaviniai:

1. Apžvelgti alkoholio kontrolės politikos aspektus Europos Sąjungoje.
2. Išanalizuoti Lietuvos alkoholio kontrolės politikos įgyvendinimo priemones bei aptarti alkoholio politiką formuojančių ir įgyvendinančių institucijų veiklą.
3. Išanalizuoti Švenčionių rajono savivaldybėje atliktus tyrimus bei statistinius duomenis, susijusius su alkoholio vartojimo pasekmėmis.
4. Ištirti alkoholio kontrolės politikos įgyvendinimo ypatumus Švenčionių rajono savivaldybėje.

Hipotezė. Alkoholio kontrolės politikos įgyvendinimą Švenčionių rajono savivaldybėje apsunkina žemas rajono gyventojų užimtumas.

Darbo metodai. Teorinėje dalyje vyrauja analitinis, lyginamasis ir apibendrinamasis tyrimo metodai. Analitinis metodas naudojamas mokslinės literatūros bei įstatymų ir kitų teisės aktų analizei, o taip pat analizuojant statistinius duomenis, susijusius su alkoholio vartojimo pasekmėmis. Lyginamasis metodas naudojamas lyginant statistinius duomenis bei ekspertų ir respondentų atsakymus, gautus tyrimo metu. Apibendrinamasis metodas naudojamas apibendrinant kiekvienos dalies skyrių, tyrimo rezultatus bei pateikiant galutines išvadas.

Tiriamajame dalyje naudojamas ekspertinis interviu ir grupinė diskusija siekiant išanalizuoti alkoholio kontrolės politikos įgyvendinimo ypatumus Švenčionių rajono savivaldybėje.

Darbo struktūra. Pirmoje dalyje apžvelgiama alkoholio kontrolės politika, vykdoma Europos Sąjungos šalyse, nagrinėjamos alkoholio kontrolės priemonės, taikomos Skandinavijos šalyse, bei alkoholio kontrolės perspektyvos.

Antroje dalyje analizuojami įstatymai bei kiti teisės aktai, reglamentuojantys alkoholio kontrolės politiką Lietuvoje, taip pat analizuojamos alkoholio prieinamumo ir alkoholio vartojimo mažinimo priemonės bei aptariama institucijų, formuojančių ir įgyvendinančių alkoholio kontrolės politiką, veikla.

Trečioje dalyje aptariami teisės aktai, reglamentuojantys savivaldybės teises alkoholio kontrolės politikos srityje, Švenčionių rajono savivaldybės alkoholio kontrolės politiką įgyvendinančios įstaigos, analizuojami savivaldybėje atlikti tyrimai, statistiniai duomenys, susiję su alkoholio vartojimu ir jo pasekmėmis.

Ketvirtoje dalyje, remiantis ekspertiniu vertinimu bei grupine diskusija, analizuojama Švenčionių rajono savivaldybės alkoholio kontrolės politikos įgyvendinimo problemos, trūkumai ir ypatumai.

1. ALKOHOLIO KONTROLĖS POLITIKA EUROPOS SĄJUNGOJE

Alkoholio kontrolės politika yra dabar itin plačiai diskutuojama problema. Pasaulio sveikatos organizacijos (PSO) Europos alkoholio chartija nustato, kad “visi žmonės turi teisę į šeimą, gyvenimą bendruomenėje ir darbe apsaugotą nuo nelaimių, smurto ir kitų neigiamų alkoholio vartojimo pasekmių”.⁶ Taip pat chartijoje pažymima, kad “visi vaikai ir nepilnamečiai turi teisę augti aplinkoje, apsaugotoje nuo alkoholio vartojimo ir, kiek įmanoma, nuo alkoholinių gėrimų reklamos neigiamų pasekmių”.⁷ Šią chartiją yra pasirašę ES valstybės 1995 m. Paryžiuje.

ES yra sukurta strategija remti valstybes nares su tikslu mažinti alkoholio daromą žalą, parengtos Tarybos rekomendacijos 2001/458/EC dėl jaunų žmonių, iš esmės vaikų ir nepilnamečių alkoholio gėrimo⁸.

Šiame skyriuje bus apžvelgiama alkoholio kontrolės politika, vykdoma Europos Sąjungos šalyse – bus nagrinėjamos alkoholio kontrolės priemonės, taikomos Skandinavijos šalyse, bei alkoholio kontrolės perspektyvos.

1.1. Alkoholio kontrolės politikos įgyvendinimas Europos Sąjungos šalyse

PSO strateginės veiklos dokumento „Sveikata visiems XXI amžiuje“ dvyliktasis siekinys, raginantis mažinti alkoholinių gėrimų, narkotikų ir tabako žalą, įpareigoja pasaulio šalis skirti ypatingą dėmesį ir visas pastangas, alkoholinių gėrimų vartojimo sumažinimui iki 6 litrų vienam gyventojui per metus ir kad asmenys iki 15 metų jo visai nevartotų.⁹ Atsižvelgdamos į šiuos dokumentus šalys formuoja alkoholio politiką ir įgyvendina ją įvairiomis alkoholio kontrolės priemonėmis.

Griežčiausios alkoholio kontrolės priemonės taikomos ir didžiausia atsakomybė reglamentuojama Skandinavijos šalių nacionalinėse alkoholio kontrolės politikose.

Norvegijos alkoholinių gėrimų pardavimo įstatyme (Alkoholio įstatyme) nustatyta, kad policija turi teisę uždaryti įstaigą, kurioje pardavinėjimas alkoholis dėl licencijos neturėjimo, uždaryti iki 2 dienų, jei būtina neteisėtos veiklos prevencija, tam, kad apsaugoti asmenų ar visuomenės saugumą, užkirsti kelią rimtiems įstatymo pažeidimams (str. 1-8a).¹⁰ Šio įstatymo 8-8 straipsnyje nustatyti neteisėto pirkimo atvejai: draudžiama pirkti alkoholinius gėrimus, stipresnius nei 22%,

⁶<http://www.euro.who.int/document/E76240.pdf> [žiūrėta 2015 04 09]

⁷ Ten.pat.

⁸ <http://europa.eu/scadplus/leg/en/cha/c11564.htm> [žiūrėta 2015 04 09]

⁹ http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0010/98398/wa540ga199heeng.pdf. [žiūrėta 2015 04 09]

¹⁰ <http://www.ub.uio.no/ujur/ulovdata/lov-19890602-027-eng.pdf> [žiūrėta 2015 04 09]

asmenims, kuriems nėra 20 metų, ir bet kokius alkoholinius gėrimus – asmenims, kurie jaunesni nei 18 metų. Pagal 8-9 straipsnį “Draudimas tiekti ir gerti alkoholinius gėrimus” draudžiama pardavinėti ar pateikti alkoholį (išskyrus specialiai licencijuotus atvejus) tose vietose, kur patiekiamas maistas ir gėrimai, atvirose visuomenei vietose, susirinkimų salėse ir kitose bendruomenėms skirtose vietose, vietose, kur vyksta vieši renginiai, parodos, vakarai, taip pat gatvėse, turguje, kelyje, parkuose ar kitose viešose vietose, bet kokiam vidaus transporte, įskaitant traukinius, laivus, lėktuvus. Pagal 8-12 straipsnį draudžiama parduoti alkoholinius gėrimus vartotojams su nuolaida. Alkoholio įstatymo 9-2 straipsnyje reglamentuojama alkoholio reklama. Reklama yra draudžiama. Taip pat draudžiama reklama kitų produktų, turinčių tą patį prekės ženklą, kaip ir alkoholiniai gėrimai, kuriuose etilo alkoholis sudaro daugiau kaip 2.5% tūrio. Be to, tokie produktai negali būti įtraukiami į kitų prekių ar paslaugų reklamą. Ministerijai suteikta teisė nustatyti tam tikras išimtis (išplečiančias ar susiaurinančias draudimą). Šio įstatymo 10-1 straipsnyje nustatyta, kas bet kuris asmuo, kuris tyčia ar netyčia pažeidžia šio įstatymo normas gali būti nubaustas bauda arba įkalinimu iki 6 mėnesių. Sunkų pažeidimų atveju įkalinimas gali būti prailgintas iki 2 metų. Tam tikrais atvejais iki 6 metų. Alkoholinių gėrimų pardavimo taisyklėse (8.6.2005 N. 538) nustatyta, kad turi būti užtikrinama, kad alkoholis savitarnos šaldytuvuose viešbučiuose nebūtų pasiekiamas nepilnamečiams. 16 skyriaus 1 ir 2 dalyje nustatyta, kad nei žaliavos, nei pusfabrikačiai, nei ruošiniai naudojami alkoholinių gėrimų gamyboje negali būti importuojami asmenų iki 18 metų amžiaus. Personalas iki 18 metų negali būti įtraukiamas į minėtų prekių pardavimą ar tiekimą. Mokiniai, stažuotojai ir moksleiviai, neturintys 18 metų, gali šiek tiek parduoti šių prekių, jei tai būtina apmokymui, kurio tvarkaraštis nustatytas iš anksto. Minėtos prekės negali būti parduodamos asmenims iki 18 metų, nors ir turėtų tėvų, palydovų ar trečiųjų asmenų sutikimą. Tokių prekių įsigijimas asmenų iki 18 metų prašymu irgi draudžiamas.¹¹

Švedijoje nėra specialios teisės normos draudžiančios nepilnamečiams vartoti alkoholį. Tačiau pagal Švedijos Alkoholio įstatymą (1994:1738) Švedijoje alkoholį parduoda valstybės monopolistė Systembolaget AB, kuriai draudžiama parduoti ar kaip kitaip suteikti alkoholį metų negali įvežti alkoholio į Švediją, o vyresni - tik asmeninam naudojimui.¹² Alkoholio vartotojams draudžiama prašyti kitų asmenų įvežti alkoholio į Švediją, tik per Švedijos monopolininkę Systembolaget AB. Dėl šios monopolijos Švedija buvo kaltinama ES teisės pažeidimais, tačiau apgynė šį monopolį teisme. Derybų dėl narystės ES metu alkoholio prekybos ir su tuo susiję įstatymai buvo vienas svarbiausių derybų objektų. Šiuo metu Švedijoje svarstomos Alkoholio įstatymo pataisos, pagal kurias didės baudos asmenims pasiūliusiems alkoholio jaunimui iki 18 metų. Licencijos tiekti alkoholį bus suteikiamos ir tiems *suši* restoranams, kurie turi virtuvės įrangos ir netiekia šilto maisto. Tačiau visuomenės sveikatos ministrė

¹¹ <http://www.ub.uio.no/ujur/ulovdata/for-20050608-0538-eng.pdf> [žiūrėta 2015 04 09]

¹² <http://www.systembolaget.se/Applikationer/Knappar/InEnglish/> [žiūrėta 2015 04 09]

Maria Larsson pažymėjo, kad alkoholio jokiū būdu nebus kioskuose, kurie prekiauja, pavyzdžiui, mėšainiais. Už alkoholio suteikimą maitinimo įstaigose nepilnamečiams baudžiama baudomis ir licencijos atėmimu. Pagal Alkoholio įstatymo 4 skyriaus 8 straipsnį alkoholinių gėrimų reklamai būtina ypatinga priežiūra. Reklama ar kitos rinkodaros priemonės, kurios yra krentančios į akis ar net įkyrios, arba net yra skatinamas alkoholio vartojimas yra negalimos. Draudžiama reklama per TV ir radiją. Rinkodara negali būti nukreipta į vaikus ar jaunimą iki 25 metų amžiaus¹³. Pagal Rinkodaros įstatymo 22 straipsnį yra mokama speciali bauda, jei verslininkas ar asmenys veikiantys jo vardu pažeidžia, be kita ko, alkoholio įstatymo 4 skyriaus tam tikras nuostatas.¹⁴

Suomijoje nėra nustatyto draudimo jaunimui vartoti alkoholinius gėrimus. Pagal Alkoholio įstatymą alkoholio gėrimus draudžiama parduoti:

- 1) asmenims iki 20 metų amžiaus, tačiau švelnus alkoholis (iki 22% etilo alkoholio) gali būti parduodamas asmenims nuo 18 metų;
- 2) aiškiai girtiems asmenims,
- 3) jei yra priežastis užkertant kelią nelegaliam vartojimui ar perdavimui kitiems asmenims.

Alkoholiniai gėrimai, kuriuose yra 1.2-2.8% etilo alkoholio negali būti parduodami asmenims, jaunesniems nei 18 metų. Be to, įstatyme nustatyta, kad iš asmenų, kurie tiekia alkoholinius gėrimus, gali būti atimta licencija arba licencijuojanti institucija gali apriboti aptarnavimo valandas, aptarnavimo vietą, alkoholinių gėrimų rūšis arba nustatyti priežiūrai būtinas sąlygas, jei:

- 1) aptarnavimo licencija naudojama vietose, iš esmės, skirtose ar naudojamose vaikų ir jaunimo;
- 2) aptarnavimo licencija naudojama sporto įvykiams arba renginiams, kurie savo prigimtimi yra šeimos renginiai ar juose gali dalyvauti daug vaikų ar jaunimo.

Alkoholiniai gėrimai aptarnavimo vietose negali būti tiekiami:

- 1) jaunesniems kaip 18 metų asmenims;
- 2) aiškiai girtiems asmenims;
- 3) įtarus piktnaudžiavimą alkoholiu.¹⁵

Reklamos reguliavimas reglamentuojamas minėto Alkoholio įstatymo 33 straipsnyje. Suomijoje draudžiama stiprių alkoholinių gėrimų reklama, netiesioginė reklama ar kitas skatinimas pirkti. Silpnų alkoholinių gėrimų ir gėrimų, kuriuose yra ne mažiau kaip 1.2% etilo alkoholio, reklama, netiesioginė reklama ir kitoks skatinimas draudžiami, jei: šie veiksmai nukreipti į nepilnamečius ar kitus asmenis, kuriems alkoholis negali būti parduodamas, arba jie pavaizduoti reklamoje; alkoholio vartojimas siejamas su vairavimu; alkoholis vaizduojamas kaip ypatingas (aukščiausios kokybės); sukuriama idėja, kad

---

¹³http://64.233.183.104/search?q=cache:feuX_AHCXTAJ:www.annons.se/%3Fget%3Dfiles%26action%3Ddownload%26id%3D14-887+swedish+Marketing+of+Alcoholic+Beverages&hl=en&ct=clnk&cd=1 [žiūrėta 2015 04 10]

¹⁴ <http://www.sweden.gov.se/content/1/c6/05/03/14/b02d0909.pdf> [žiūrėta 2015 04 10]

¹⁵ <http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1994/en19941143.pdf> [žiūrėta 2015 04 10]

alkoholis didina funkcinį pajėgumą arba suteikia socialinį ar seksualinį patrauklumą; turi gydomųjų ar padedančių savybių. Taip pat įstatyme nustatyta, kad asmuo, neturintis 20 metų, negali turėti alkoholio ar jo transportuoti. Asmenims, kurie jau turi 18 metų, leidžiama turėti ir transportuoti silpnus alkoholinius gėrimus. Asmenys, jaunesni nei 18 metų gali turėti ar transportuoti gėrimus, kuriose etilo alkoholis sudaro 1.2-2.8 % tūrio. Suomijos Baudžiamojo kodekso (39/1889 su pakeitimais) 43 skyriaus 7 straipsnyje nustatyta, kad asmuo, kuris sugundo asmenį iki 18 metų išgerti alkoholinių gėrimų ir tas asmuo pasigeria, yra baudžiamas pinigine bauda.¹⁶

Danijos teisinė sistema nedraudžia nepilnamečiams gerti alkoholį. Tačiau pagal Įstatymą prieš tabako ir alkoholio pardavimą nepilnamečiams iki 16 metų draudžiama parduoti alkoholį virš 1.2% asmenims iki 16 metų amžiaus. Taip pat draudžiama parduoti alkoholį asmenims iki 18 metų amžiaus baruose, kavinėse ir pan.¹⁷

Alkoholio reklamą savo etikos kodeksuose reglamentuoja patys reklamos gamintojai, transliuotojai, leidėjai, alkoholio kompanijos. Pagal šiuos kodeksus reklama negali būti nukreipta į nepilnamečius, negalima teigti, kad alkoholis padeda sveikatai ar didina protinius bei fizinius gebėjimus. Alkoholis negali būti asocijuojamas su sportu, alkoholio firmos negali remti sporto, alkoholis negali būti reklamuojamas sporto leidiniuose¹⁸. Bendras nuostatas apibrėžia Rinkodaros praktikos įstatymo 8 straipsnis¹⁹. Be to, rinkodarą reglamentuoja savanoriškos Alkoholio rinkodaros taisyklės²⁰.

Ataskaitoje Europos Komisijai “Alkoholis Europoje visuomenės sveikatos požiūriu” pažymima, kad daugumoje ES šalių alkoholio pardavimas yra ribojamas, retais atvejais per panaudojant alkoholio monopolijas, tačiau dažniau panaudojant licencijas. Taip pat dažnai yra uždedami apribojimai vietoms, kuriose gali būti prekiaujama alkoholiu. Virš trečdalis šalių (ir kai kurie regionai) riboja pardavimo valandas, o nedideliame skaičiuje šalių taikomi ir prekybos dienų bei mažmeninės prekybos alkoholiu vietų tankio apribojimai. Visose šalyse draudžiama baruose ir aludėse parduoti alkoholį tam tikro amžiaus nesulaukusiems jauniems žmonėms, tačiau keturiose šalyse nėra taisyklių draudžiančių parduoti alkoholį vaikams parduotuvėse. Amžius, nuo kurio leidžiama parduoti alkoholį jauniems žmonėms, įvairiose Europos šalyse skiriasi. Šiaurės Europos šalyse šis amžius dažniausiai yra 18 metų, o pietų Europos šalyse -- 16 metų.²¹

Alkoholio rinkodaros kontrolės laipsnis yra įvairus. Tai priklauso ir nuo rinkodaros veiklos tipo. Daugiau nei pusėje Europos galioja teisiniai apribojimai (šalia turinio apribojimų) televizinei alaus reklamai, o penkiose šalyse tokia reklama yra visiškai uždrausta. Stipriojo alkoholio reklama

¹⁶ <http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1889/en18890039?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=penal> [žiūrėta 2015 04 10]

¹⁷ http://www.folketinget.dk/Samling/20031/lovforslag_som_fremsat/L95.htm [žiūrėta 2015 04 10]

¹⁸ <http://www.ias.org.uk/resources/factsheets/advertising.pdf> [žiūrėta 2015 04 10]

¹⁹ <http://www.forbrug.dk/english/laws/the-marketing-practices-act/> [žiūrėta 2015 04 10]

²⁰ <http://www.im.dk/publikationer/alkoholholdige/regler.htm> [žiūrėta 2015 04 10]

²¹ http://ec.europa.eu/health-eu/doc/alcoholineu_sum_lt_en.pdf [žiūrėta 2015 04 10]

uždrausta 14 šalių. Reklaminiai skydai ir reklama spaudoje reguliuojami mažiau. Šiuo atžvilgiu kas trečia šalis (daugiausia iš dešimties naujų ES narių tarpo) jokių apribojimų netaiko. Mažiausiai ribojamas sporto rėmimas. Šiuo atžvilgiu tik septynios šalys taiko kokius nors apribojimus.²²

Kitas bendras Europos šalių bruožas yra alkoholinių gėrimų apmokestinimas, nors įvairiose šalyse tarifai labai skiriasi. Tai aiškiai matosi vyno atžvilgiu. Beveik pusė šalių vynui netaiko jokių mokesčių, tačiau penktadalyje šalių pagal perkamąją galią pakoreguotas mokesčių tarifas viršija 1000 eurų. Bendrai, didžiausi vidutiniai mokesčių tarifai yra šiaurės Europoje, o mažiausi – pietų Europoje bei kai kuriose centrinės ir rytų Europos šalyse. Siekiant įvertinti, koks turėtų būti tinkamas mokestis alkoholiui, reikia pirma pamąstyti, koks yra tokio mokesčio tikslas. Ar vyriausybė turėtų apmokestinti norėdama padidinti biudžeto įplaukas, ar norėdama apriboti vartojimą? Šiaurės šalys išlaiko aukštą mokestį alkoholiui siekdamas apriboti alkoholio suvartojimą, o tos Europos šalys, auginančios vynuoges, turi mažesnius mokesčius.²³ Alkoholio apmokestinimas turi ilgas tradicijas Europoje, kurios siekia net Romos imperijos mokesčius vynui. Nuo tada vietinė valdžia, t.y. miesto tarybos ėmė apmokestinti alų, vyrą ir svaigiuosius gėrimus. Po Viduramžių kada palaipsniui formavosi valstybės ir miestai bei regionai prarasdavo vis daugiau autonomijos, išsivystė vieningi nacionaliniai mokesčiai alkoholiui.²⁴

Apibendrinus skirtingas alkoholio politikas, galime pastebėti, kad mažiausiai griežta politika yra Pietų Europoje bei kai kuriose Centrinės Europos šalyse, o griežčiausia – Šiaurės Europos šalyse. Tačiau griežtumas nebūtinai mažėja iš šiaurės į pietus, tai įrodo griežta Prancūzijos politika. Dabar įvairių šalių politika daug pranašesnė, nei prieš 50 metų, pirmiausia dėl to, kad daugelyje šalių alkoholio kontrolės priemonės, ypač vairavimo išgėrus, buvo sugriežtintos – visos šalys šioje srityje turi įstatymų nustatytą limitą. 2005 metais skirtingai nuo 1950 metų, šalyse labai supanašėjo marketingo reguliavimas, alkoholinių gėrimų pirkėjų amžiaus ribojimai ir viešojo administravimo struktūros, skirtos alkoholio politikai įgyvendinti.²⁵

1.2. Alkoholio kontrolės politikos perspektyvos

Alkoholio sukeliama žala nusveria naudą, kadangi nesaikingas alkoholio vartojimas valstybėms sukelia daugybę išlaidų: krinta darbo našumas, atsiranda pravaikštos darbe, padidėja sveikatos priežiūros išlaidos, kadangi padaugėja nelaimingų atsitikimų darbe, kelių eismo įvykių, smurto, padidėja lytiniu keliu plintančių ligų rizika, atsiranda įvairios ligos (širdies, kepenų) priklausomybės nuo alkoholio ir pan. Alkoholio vartojimas sukelia daugybę mirčių, tarp kurių yra

²² Ten pat.

²³ Carole L. Jurkiewicz, Murphy J. Painter. Social and Economic Control of Alcohol. Louisiana, p.23.

²⁴ Gerritsen J. W.-The Control of Fuddle and Flash_ A Sociological History of the Regulation of Alcohol and Opiates. Boston : 2000, p.87.

²⁵ http://ec.europa.eu/health-eu/doc/alcoholineu_sum_lt_en.pdf [žiūrėta 2015 04 09]

autoįvykiai, žmogžudystės, savižudybės, mirtys nuo įvairių ligų, tokių kaip kepenų cirozė, vėžys ir kita.²⁶ Dėl šių priežasčių valstybės įvairiomis priemonėmis siekia kontroliuoti alkoholio vartojimą, jo gamybą bei prekybą, tam pasitelkiant alkoholio kontrolės politikos priemones. T. Babor ir R. Caetano išskiria septynias moksliniais įrodymais pagrįstas alkoholio vartojimo reguliavimo priemones (intervencijos sritis), kuriomis siekiama kuo labiau sumažinti alkoholio daromą žalą visuomenėje. Šios priemonės yra: alkoholio kainų reguliavimo politika, fizinio alkoholio prieinamumo reguliavimas, alkoholio vartojimo konteksto keitimas, vairavimo išgėrus reguliavimo politika, alkoholio reklamos apribojimai, į švietimą ir visuomenės informavimą apie alkoholio žalą nukreiptos strategijos, alkoholio priklausomybių gydymas ir ankstyvos intervencijos.²⁷ PSO taip pat pripažįsta šių priemonių efektyvumą ir rekomenduoja valstybėms įdiegti jas į savo nacionalines alkoholio kontrolės politikas.²⁸

1. *Alkoholio kainų reguliavimo politika.* Alkoholio kainų didinimas laikomas viena veiksmingiausių priemonių alkoholio vartojimui mažinti. Tyrimai rodo, jog didinant alkoholinių gėrimų kainas, alkoholio vartojimas sumažėja visose amžiaus grupėse, ir ypač jaunimo tarpe, o taip pat sumažėja dėl alkoholio vartojimo kylančių problemų mastas, t.y. įvairių nusikaltimų, nelaimingų atsitikimų bei mirčių skaičius.²⁹ Alkoholio kainų reguliavimo sričiai priskiriama: efektyvios alkoholio apmokestinimo sistemos sukūrimas; reguliarius kainų peržiūrėjimas priklausomai nuo infliacijos ir pajamų lygio; nuolaidų, akcijų alkoholiniams gėrimams apribojimai ar draudimai; minimalios kainos alkoholiniams gėrimams nustatymas; nealkoholinių gėrimų kainų mažinimas, taip skatinant jų vartojimą; subsidijų alkoholinių gėrimų gamintojams sumažinimas arba sustabdymas.³⁰

2. *Fizinio alkoholio prieinamumo reguliavimas.* Griežčiausiai reglamentuojamas alkoholio prieinamumo reguliavimas – visišku prekybos alkoholiu uždraudimu, kuris praktikuojamas islamo šalyse.³¹ Kita fizinio alkoholio prieinamumo reguliavimo priemonė – mažmeninės alkoholio prekybos monopolija, t.y. kai prekyba alkoholiu priklauso valstybės kompetencijai. Dažniausiai alkoholio prekybai kontroliuoti valstybės naudoja licencijas, kurios už

²⁶ Anderson P. Ir Baumberg B. Alkoholis Europoje visuomenės sveikatos požiūriu. Ataskaita Europos Komisijai.- Jungtinė Karalystė : Alkoholio tyrimų institutas, 2006, p. 6. http://ec.europa.eu/health-eu/doc/alcoholineu_sum_lt_en.pdf [žiūrėta 2015 04 09]

²⁷ Babor T., Caetano R., Evidence- based alcohol policy in the Americas: strengths, weaknesses, and future challenges// Pan Am J Public Health, 2005, no 18 (4/5), p. 327. <http://www.scielosp.org/pdf/rpsp/v18n4-5/28095.pdf> [žiūrėta 2015 04 09]

²⁸ WHO. The Global Strategy to Reduce the Harmful Use of Alcohol. 2010, p. 10. http://www.who.int/substance_abuse/alcstratenglishfinal.pdf [žiūrėta 2015 04 09]

²⁹ Alcohol and Public Policy Group. Alcohol: No Ordinary Commodity – summary of the second edition. Society for the Study of Addiction, 2010, Addiction, **105**, p. 769–779. <http://www.apolnet.ca/resources/pubs/Alcohol-NoOrdinary2-Summary.pdf> [žiūrėta 2015 03 10]

³⁰ WHO. The Global Strategy to Reduce the Harmful Use of Alcohol // ten pat, p. 16.

³¹ Alcohol and Public Policy Group. Alcohol: No Ordinary Commodity // ten pat, p. 773.

tam tikrą mokestį išduodamos subjektams norintiems verstis alkoholinių gėrimų prekyba.³² Mažinant fizinį alkoholinių gėrimų prieinamumą ypač svarbios iniciatyvos yra šios: alkoholinių gėrimų vartojimo minimalaus amžiaus nustatymas, prekybos alkoholiu vietų ribojimas bei alkoholinių gėrimų pardavimo dienų ir laiko reguliavimas. Kaip teigia T. Babor ir R. Caetano šios priemonės mažina tiek alkoholio vartojimą, tiek problemų, kurias sukelia alkoholio vartojimas mastą.³³

3. *Alkoholio vartojimo konteksto keitimas.* P. Anderson ir B. Baumberg teigimu, tyrimai rodo, jog alkoholio konteksto keitimas gana efektyviai mažina žalą, kurią sukelia alkoholio vartojimas. Šios strategijos dažniausiai taikomos baruose ir restoranuose, o jų efektyvumas priklauso nuo alkoholio vartojimo taisyklių laikymosi priežiūros. Autorių teigimu, įstatymo dėl minimalaus alkoholio pardavimo amžiaus priėmimas bus mažai efektyvus, jeigu įmonėms, pardavinėjančioms alkoholinius gėrimus nepilnamečiams nebus realios grėsmės prarasti turimą licenciją verstis alkoholinių gėrimų prekyba. Šios strategijos veiksmingiausios naudojant kartu su bendruomeninėmis prevencijos programomis.³⁴

4. *Vairavimo išgėrus reguliavimo politika.* Nustatyta, jog labai efektyviai veikia, vairavimo išgėrus priemonių taikymas, tokių kaip atsitiktinis kvėpavimo tikrinimas, minimalios alkoholio koncentracijos kraujyje nustatymas, didelės baudos už vairavimą išgėrus bei teisės vairuoti transporto priemonę atėmimas, taip pat didesni apribojimai, vairuotojams neturintiems vairavimo patirties.³⁵³⁶ Pasak T. Babor ir R. Caetano labai efektyvi priemonė didinti minimalų amžių, nuo kurio asmenys turėtų teisę įsigyti vairavimo pažymėjimą bei įtvirtinti didesnius reikalavimus jauniems vairuotojams pirmiesiems keletui metų.³⁷

5. *Alkoholio reklamos apribojimai.* Tyrimai rodo, jog alkoholio reklama, transliuojama tiek tradiciniais visuomenės informavimo būdais t.y. televiziją, radiją, tiek naujosiomis technologijomis t.y. internetu, mobiliaisiais telefonais, skatina alkoholio vartojimą visuomenėje, o ypač, nepilnamečių tarpe.³⁸ Todėl, tiek reklamos turinys, tiek reklamos poveikis visuomenei, o ypač jaunimui, yra esminis svarstomas klausimas, į kurį turėtų būti atsižvelgta. Reklamos srityje išskiriamos šios politikos intervencijos: reklamos apimtys ir turinio reguliavimas; tiesioginės ir netiesioginės reklamos reguliavimas žiniasklaidoje; veiklos, kurioje reklamuojami alkoholiniai gėrimai rėmimo, reguliavimas; naujų formų reklamos metodų reguliavimas, tokių kaip socialinė

³² WHO Global status report on alcohol and health // ten pat, p. 43 – 44.

³³ Babor T., Caetano R., Evidence- based alcohol policy in the Americas // ten pat, p. 329.

³⁴ Anderson P. Ir Baumberg B. Alkoholis Europoje visuomenės sveikatos požiūriu // ten pat, p. 9 – 10.

³⁵ Ten pat, p. 9.

³⁶ Babor T., Caetano R., Evidence- based alcohol policy in the Americas // ten pat, p. 331.

³⁷ Ten pat, p. 332.

³⁸ Babor T. F. et al. Alcohol: No Ordinary Commodity // ten pat, p. 774.

reklama.³⁹ T. Babor ir R. Caetano teigimu, šalyse, kuriose yra griežčiausi reklamos apribojimai pastebimi mažesni alkoholio vartojimo kiekiai ir su jo vartojimu, susijusių problemų mastas.⁴⁰

6. *Į švietimą ir visuomenės informavimą apie alkoholio žalą nukreiptos strategijos* yra vienas populiariausių metodų naudojamų alkoholio prevencijoje. Nustatyta, jog prevencinio švietimo programos didina visuomenės informuotumą apie alkoholio žalą, tačiau nėra veiksmingos mažinant alkoholio vartojimą.⁴¹

7. *Alkoholio priklausomybių gydymas ir ankstyvos intervencijos.* Įrodyta, jog trumpos gydytojų konsultacijos su pacientais, turinčiais problemų dėl alkoholio yra nebrangios ir pakankamai veiksmingos mažinant alkoholio vartojimo sukeltas pasekmes. Taip pat yra įrodyta, jog dalyvavimas anoniminių alkoholikų užsiėmimuose taip pat veiksmingas mažinant priklausomybę nuo alkoholio.⁴² Kita svarbi sveikatos sektoriaus funkcija informuoti visuomenę apie alkoholio daromą žalą bei pasekmes. Šiai sričiai priskiriamos tokios intervencijos: didinti sveikatos ir socialinės apsaugos sistemų darbo našumą plėtojant prevenciją, alkoholio priklausomybių gydymą bei teikiant pagalbą alkoholio paveiktoms šeimoms; stebėti bei konsultuoti asmenis žalingo alkoholio vartojimo klausimais pirminiame sveikatos priežiūros sektoriuje, tokios iniciatyvos turėtų apimti ankstyvą piktnaudžiavimo alkoholiu nustatymą nėščiujų ir vaisingo amžiaus moterų tarpe; užtikrinti sveikatos priežiūros prieinamumą ypač žemesnio socialinio statuso asmenims; įkurti ir plėtoti registracijos ir stebėjimo sistemą ir rinkti informaciją apie sergamumą bei mirtingumą nuo alkoholio.⁴³

Ataskaitoje Europos Komisijai “Alkoholis Europoje visuomenės sveikatos požiūriu” yra pateikiama eilė rekomenduojamų priemonių, kurias, siekiant efektyvios alkoholio kontrolės politikos visoje Europos Sąjungos teritorijoje, visoms šalims narėms būtų tikslinga įdiegti į nacionalines alkoholio kontrolės politikas. Svarbiausios iš jų – informacijos bazės sukūrimas, tinkamais resursais aprūpintų strategijų ir planų rengimas ir įgyvendinimas, vairavimo išgėrus ribojimas, parama švietimui, komunikacijai, mokymams ir visuomenės informavimui, informatyvesnių gaminių etikečių gamyba, alkoholio rinkos reguliavimo politika, alkoholio vartojimo žalos mažinimas, konsultacijos dėl pavojingo ir kenksmingo alkoholio vartojimo ir priklausomybės nuo jo.

---

³⁹ WHO The Global Strategy to Reduce the Harmful Use of Alcohol // ten pat, p. 15 – 16.

⁴⁰ Babor T., Caetano R., Evidence- based alcohol policy in the Americas // ten pat, p. 332.

⁴¹ Babor T. F. et al. Alcohol: No Ordinary Commodity // ten pat, p. 774.

⁴² Babor T., Caetano R., Evidence- based alcohol policy in the Americas // ten pat, p. 332 – 333.

⁴³ WHO. The Global Strategy to Reduce the Harmful Use of Alcohol // ten pat, p. 12.

2. AKOHOLIO KONTROLĖS POLITIKA LIETUVOJE

Šiame skyriuje bus apžvelgiama alkoholio kontrolės politikos įstatyminė bazė, t.y. pagrindiniai dokumentai, Lietuvoje reglamentuojantys alkoholio kontrolės politikos pradžią bei tęstinumą. Analizuojamas Alkoholio kontrolės įstatymas bei kitos Vyriausybės patvirtintos programos, kuriose išdėstytos alkoholio kontrolės politikos gairės. Taip pat apžvelgiamos alkoholio politikos įgyvendinimo priemonės, bei alkoholio politiką formuojančių ir įgyvendinančių institucijų veikla.

2.1. Alkoholio kontrolės politikos įstatyminės bazės apžvalga

Lietuvos alkoholio kontrolės politikos pradžia siejama su 1995 metais priimtu Alkoholio kontrolės įstatymu. Šis įstatymas nustato pagrindinius valstybės alkoholio kontrolės principus ir yra svarbiausias teisės aktas, reglamentuojantis alkoholio kontrolės politiką Lietuvoje.

Alkoholio kontrolės įstatymo paskirtis – *mažinti bendrąjį alkoholio suvartojimą, jo prieinamumą, ypač nepilnamečiams, piktnaudžiavimą alkoholiu, jo daromą žalą sveikatai ir ūkiui, nustatyti teisės gaminti, parduoti, įvežti, importuoti ir eksportuoti šiame įstatyme reglamentuojamus alkoholio produktus suteikimo ūkio subjektams teisinius pagrindus. Šis Įstatymas reglamentuoja santykius, susijusius su alkoholio produktais, maisto ir kitų produktų, kuriuose yra etilo alkoholio, gamyba, prekyba, laikymu, gabenimu, įvežimu, importu, eksportu, vartojimu, reklama, rėmimu, ir nustato valstybės alkoholio kontrolės Lietuvos Respublikoje pagrindus.*⁴⁴

Alkoholio kontrolės įstatyme alkoholio kontrolė apibrėžiama kaip: „Visos alkoholio produktų gamybos, įvežimo, importo, eksporto, prekybos, vartojimo, reklamos valstybinio reglamentavimo priemonės, skirtos alkoholio vartojimui, taip pat jo ir kitų produktų, kuriuose yra etilo alkoholio, vartojimo žalai sveikatai ir ūkiui mažinti.“⁴⁵

Įstatyme nurodomi šie valstybės alkoholio kontrolės politikos principai:⁴⁶

- 1) *mokesčiais mažinti alkoholinių gėrimų prieinamumą;*
- 2) *valstybinio reglamentavimo priemonėmis užtikrinti valstybės alkoholio kontrolės, gyventojų sveikatos išsaugojimo ir stiprinimo, nepilnamečių švietimo programų finansavimą;*
- 3) *teikti pirmenybę natūralios fermentacijos alkoholinių gėrimų gamybai, importui ir pardavimui;*
- 4) *riboti alkoholinių gėrimų pardavimo ir vartojimo skatinimą;*
- 5) *drausti priemones, skatinančias jaunimą pirkti ir vartoti alkoholinius gėrimus;*

⁴⁴ LR Alkoholio kontrolės įstatymas 1995 m. balandžio 18 d. Nr. I-857 // Valstybės žinios. 1995, Nr. 44-1073, str.1. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=329373 [žiūrėta 2015 02 09]

⁴⁵ Ten pat, str.2

⁴⁶ LR Alkoholio kontrolės įstatymas // ten pat, str.3.

- 6) *skatinti juridinius asmenis, kurie verčiasi alkoholio verslu, prisidėti įgyvendinant valstybės alkoholio kontrolės politiką;*
- 7) *didinti visuomenės informuotumą alkoholio vartojimo daromos socialinės ir ekonominės žalos sveikatai ir ūkiui klausimais;*
- 8) *remti sveikatos ir blaivybės organizacijų veiklos programas ir tuo didinti alkoholinių gėrimų nevartojančių gyventojų skaičių;*
- 9) *skatinti nealkoholinių gėrimų gamybą ir prekybą;*
- 10) *remti laisvos nuo alkoholio gyvenamosios aplinkos planavimą;*
- 11) *skatinti socialinės aplinkos be alkoholio kūrimą;*
- 12) *skatinti mokslinius tyrimus bei informacijos apie alkoholio vartojimo žalą sveikatai skleidimą visuomenei;*
- 13) *stiprinti bendradarbiavimą su kitomis Europos Sąjungos valstybėmis narėmis ir tarptautinėmis organizacijomis alkoholio vartojimo mažinimo klausimais.*

Kitas svarbus dokumentuotas, kuriame buvo nustatomos alkoholio politikos formavimo gaires – Lietuvos sveikatos programa, Lietuvos Respublikos (toliau LR) Seimo patvirtinta 1998 metais. Programoje buvo išskeltas tikslas iki 2010 metų sumažinti alkoholio vartojimą 25 procentais.⁴⁷ Šio tikslo įgyvendinimui buvo numatyta daug priemonių, tačiau jis ne tik, kad nebuvo pasiektas, bet alkoholio vartojimas kasmet augo. Remiantis Statistikos departamento duomenimis 1999 metais vienam Lietuvos gyventojui teko 9,3 litro absoliutaus (100 procentų) alkoholio. Iki 2007 metų suvartojamo alkoholio kiekis nuolat didėjo ir pasiekė 11,2 litro vienam asmeniui per metus, 2008 metais jis išliko toks pat - 11.2 litro asmeniui. 2009 metais pastebimas alkoholio vartojimo sumažėjimas, tuo metu vienam asmeniui tenkantis alkoholio kiekis siekė 10.6 litro. Tačiau šis mažėjimas visiškai neatspindėjo 2010 metų pagal Lietuvos sveikatos programą planuojamo pasiekti tikslo – 7.1 litro vienam asmeniui per metus.^{48,49}

Dar vienas svarbus dokumentas buvo LR Vyriausybės 1999 metų vasario 25 d. nutarimu patvirtinta Valstybės alkoholio kontrolės programa 1999 – 2011 metų laikotarpiui. Programa parengta vykdant LR alkoholio kontrolės įstatymo įgyvendinimo priemones. Programoje buvo numatyta iširti alkoholio daromą žalą žmogaus sveikatai ir šalies ekonomikai, atlikti mokslinius tyrimus, kurie padėtų nustatyti alkoholio paplitimo priežastis, ugdyti blaivybės nuostatas

⁴⁷ LR Seimo 1998 m. liepos 2d. Nr. VIII-833 nutarimas „D 1 Lietuvos Sveikatos programos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 1998, Nr. 64-1842
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=60036&p_query=sveikatos%20programos&p_tr2=2 [žiūrėta 2015 02 10]

⁴⁸ Lietuvos Statistikos departamentas/Alkoholio vartojimas ir padariniai
<http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=2604> [žiūrėta 2015 02 10]

⁴⁹ Matulas A., Veryga A. Alkoholio suvartojimo ir pasekmių mažinimo Lietuvoje programa. Parengta remiant Tėvynės sąjungos (konservatoriai, politiniai kaliniai ir tremtiniai, krikščioniškieji demokratai) „Nauja darbotvarkė Lietuvai“ ir Demokratinės politikos institutui.
http://www.blaivus.org/UserFiles/blaivi_karta/13.1.%20Alkoholio%20kontrol%C4%97%20ir%20prevencija/424alkprograma.pdf [žiūrėta 2015 02 10]

vaikams, jaunimui, šeimoms. Taip pat planuota pasitelkti įvairių sričių specialistus, nevyriausybinės organizacijas propaguojant blaivų gyvenimo būdą. Svarbiausias programos tikslas – vadovaujantis LR alkoholio kontrolės įstatymu, mažinti alkoholio pasiūlą ir vartojimą, piktnaudžiavimą alkoholiu bei jo daromą žalą žmonių sveikatai ir Lietuvos ūkiui.⁵⁰ Programos įgyvendinimas baigtas 2011 metais.

2008-ųjų metų sausio 9 d. LR Vyriausybė patvirtino Blaivybės metų programą. Ši programa buvo skirta skleisti Blaivybės metų idėjas, formuoti teigiamą požiūrį į blaivybę bei stiprinti sveikos gyvensenos nuostatas. Programa parengta vadovaujantis PSO Alkoholio kontrolės strategijos, Lietuvos sveikatos programos nuostatomis bei LR alkoholio kontrolės įstatyme išdėstytais valstybės alkoholio kontrolės politikos principais.⁵¹ Blaivybės programos tikslas – „Ugdyti visuomenės, ypač vaikų ir jaunimo, blaivybės nuostatas, skatinti blaiviai gyventi, plėtoti valstybės, savivaldybių institucijų ir įstaigų, nevalstybinių organizacijų ir bendruomenės bendradarbiavimą skleidžiant blaivybės idėjas visuomenėje, diegiant vaikams ir jaunimui vertybines sveiko gyvenimo būdo nuostatas.“⁵²

Valstybės alkoholio programa ir Blaivybės metų programa buvo sukurtos kaip priemonės Lietuvos sveikatos programoje iškeltam tikslui įgyvendinti. Programų įgyvendinimo laikui pasibaigus numatytas tikslas – iki 25 procentų sumažinti alkoholio vartojimą, nebuvo pasiektas, tačiau nuo 2008 metų pastebimi teigiami poslinkiai. Šie poslinkiai siejami su priimtais svarbiais sprendimais alkoholio politikos srityje: reklamos draudimas televizijoje ir radijuje nuo 6 iki 23 val., padidintas alkoholinių gėrimų akcizas, apribotas prekybos gėrimais darbo laikas, sugriežtinta neblaivių vairuotojų atsakomybės bei kiti svarbūs sprendimai.⁵³ Statistikos departamento duomenimis mirtingumas dėl alkoholio sukeltų priežasčių mažėjo: 2008 metais mirusiųjų skaičius buvo 1475, 2009 metais – 1019 mirusiųjų, t.y. 456 mirusiais mažiau, 2010 mirusiųjų skaičius buvo 962 asmenys, o tai 57 mirusiais mažiau negu 2010 metais.⁷⁷ Valstybinio psichikos centro duomenimis, alkoholinių psichozių atvejų 100 tūkstančiui gyventojų sumažėjo nuo 112,2 atvejo 2008 metais iki 103,2 atvejo 2010 metais.

Statistikos departamento duomenimis nuo 2008 metų pradėjo mažėti kelių įvykių skaičius dėl neblaivių asmenų kaltės. 2008 metais dėl neblaivių asmenų kaltės įvyko 674 eismo įvykiai, juose žuvo 63 asmenys. Iš visų eismo įvykių kilusių dėl neblaivių vairuotojų kaltės, 509

⁵⁰ L R Vyriausybės nutarimas, 1999 m. vasario 25 d. Nr. 212 „Dėl valstybės alkoholio programos patvirtinimo“// Valstybės žinios. 1999, Nr. 21-603 http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=74909&p_query=&p_tr2=2 [žiūrėta 2015 02 10]

⁵¹ LR Vyriausybės 2008 m. sausio 9 d. Nr. 19 nutarimas „Dėl blaivybės metų programos patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2008, Nr. 8-277. <http://tar.tic.lt/Default.aspx?id=2&item=results&aktoid=04828E4F-1A31-4D07-90CB-37D60232D02B> [žiūrėta 2015 02 10]

⁵² Ten pat.

⁵³ LR Alkoholio įstatymo pakeitimo įstatymas 2007 m. birželio 21 d. Nr. X-1198// Valstybės žinios. 2007, Nr. 77-3041 <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/oldsearch.preps2?a=301361&b=> [žiūrėta 2015 02 10]

sukėlė neblaivūs vairuotojai. Juose žuvo 50 asmenų. 2009 metais dėl neblaivių asmenų kaltės įvyko 428 eismo įvykiai, kurių metų žuvo 48 asmenys. Iš visų eismo įvykių kilusių dėl neblaivių asmenų kaltės, 312 sukėlė neblaivūs vairuotojai, jų metu žuvo 39 asmenys. 2010 metais eismo įvykių ir mirusiųjų asmenų skaičius dėl neblaivių asmenų kaltės išaugo: įvyko 534 eismo įvykiai, jų metu žuvo 63 asmenys. Tačiau eismo įvykių skaičius dėl neblaivių vairuotojų kaltės buvo 289, o mirusiųjų skaičius 32, t.y. 23 įvykiais ir 7 mirusiais mažiau negu 2009 metais.⁷⁹

Atsižvelgiant į nežymiai gerėjančius rezultatus ir siekiant alkoholio kontrolės politikos tęstinumo toliau gerinti su alkoholio vartojimu ir jo pasekmėmis susijusius rodiklius 2011 metų rugsėjo 14 d. LR Vyriausybė patvirtino bendrą Alkoholio ir Tabako kontrolės 2012-2014 metų programą (tarpinstitucinį veiklos planą). Ši programa parengta vadovaujantis LR Alkoholio kontrolės įstatymo 24 straipsnio 1 dalimi, ir LR Tabako kontrolės įstatymo 24 straipsnio 1 dalimi, kuriose išdėstyta, kad LR Vyriausybė rengia, tvirtina ir įgyvendina valstybės alkoholio ir tabako kontrolės programas.⁸⁰ Programos paskirtis „Įgyvendinti Alkoholio kontrolės įstatymo ir Tabako kontrolės įstatymo tikslus – mažinti alkoholinių gėrimų ir tabako gaminių suvartojimą Lietuvoje, Lietuvos nacionalinės visuomenės sveikatos priežiūros 2006 – 2013 metų strategijos <...> nuostatas, Europos Sąjungos ir Pasaulio sveikatos organizacijos rekomendacijas.“⁵⁴

Programos siekiniai susiję su alkoholio kontrole: skatinti piliečius vartoti mažiau alkoholio, mažinti alkoholinių gėrimų prieinamumą, tobulinti sveikatos priežiūros įstaigų darbuotojų kvalifikaciją, alkoholio vartojimo prevenciją, plėtoti sveikatos priežiūros paslaugas, remti nevyriausybinių institucijų veiklą, susijusią su sveikos aplinkos kūrimu.⁵⁵ Programos tikslas – „mažinti alkoholinių gėrimų ir tabako gaminių vartojimą Lietuvoje.“ Šiam tikslui pasiekti užbrėžti tokie uždaviniai:⁵⁶

- 1) *riboti alkoholinių gėrimų ir tabako gaminių prieinamumą, vykdyti alkoholinių gėrimų ir tabako gaminių kontrabandos ir nelegalių alkoholinių gėrimų ir tabako gaminių vartojimo prevenciją;*
- 2) *vykdyti alkoholinių gėrimų ir tabako gaminių rinkodaros kontrolę;*
- 3) *vykdyti alkoholinių gėrimų ir tabako gaminių rinkodaros kontrolę;*
- 4) *kurti sveiką gyvenamąją ir darbo aplinką: informuoti visuomenę apie alkoholio ir tabako vartojimo žalą ir įgyvendinti alkoholio ir tabako vartojimo prevencijos priemones;*
- 5) *mažinti alkoholio vartojimo pasekmių saugiam eismui keliuose;*

⁵⁴ LR Vyriausybės 2011 m. rugsėjo 14 d. Nr. 1080 nutarimas „D 1 Alkoholio ir Tabako kontrolės 2012-2014 metų programos (tarpinstitucinio veiklos plano) patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2012, Nr. 112-5684(nauja redakcija) http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=433776 [žiūrėta 2015 02 10]

⁵⁵ Ten pa

⁵⁶ Ten pat.

6) plėtoti sveikatos priežiūros paslaugas, susijusias su alkoholio vartojimo ir rūkymo prevencija;

7) vykdyti situacijos ir veiksmų, kuriais siekiama mažinti alkoholio ir tabako gaminių vartojimą, stebėseną.

2011 metų spalio 27 d. nutarimu, LR Vyriausybė patvirtino Narkotinių ir psichotropinių medžiagų, narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių), tabako ir alkoholio kontrolės koncepciją, kurioje apibrėžtos narkotinių ir psichotropinių medžiagų, alkoholio ir tabako kontrolės politikos formavimo ir įgyvendinimo gairės. Šioje koncepcijoje numatomos bendros narkotinių ir psichotropinių medžiagų, jų pirmtakų, tabako ir alkoholio kontrolės teisinio reglamentavimo tobulinimo gairės:

1) parengti LR narkotikų, tabako ir alkoholio vartojimo prevencijos fondo veiklos įstatymo projektą. Fondo lėšos būtų naudojamos narkotikų, tabako ir alkoholio prevencinėms programoms, projektams, moksliniams tyrimams remti;

2) nustatyti teisinio reguliavimo ir praktines problemas, kurios kyla institucijoms įgyvendinančioms narkotikų, tabako ir alkoholio valstybine kontrolę, siekiant veiksmingesnio kontrolės modelio;

3) tobulinti veiklos planavimą narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės srityse, parengiant vieną Narkomanijos, tabako ir alkoholio vartojimo prevencijos, narkotikų tabako ir alkoholio kontrolės programą, bei atitinkamai pakeisti šias sritis reglamentuojančių teisės aktų nuostatas.⁵⁷

Koncepcijoje taip pat numatomos bendros šių medžiagų pasiūlos mažinimo gairės, iš kurių konkrečiai su alkoholio kontrole susijusios šios: riboti alkoholinių gėrimų prieinamumą, planuojant ir įgyvendinant alkoholio kontrolės priemones, vadovaujantis PSO Alkoholio kontrolės strategijos nuostatomis; stiprinti išorinės sienos stebėjimą bei vidaus sienos kontrolę; mažinti alkoholio sukeltų pasekmių žalą visuomenėje; stiprinti valstybės ir savivaldybės institucijų įgyvendinančių alkoholio pasiūlos mažinimo priemones administracinius gebėjimus; plėtoti kompetentingų valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, bendruomenių ir verslo subjektų bendradarbiavimą įgyvendinant alkoholio pasiūlos mažinimo priemones.⁵⁸

Siekdama įgyvendinti Nacionalinės narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos 2010–2016 metų programos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Seimo 2010 m. lapkričio 4 d. nutarimu Nr. XI-1078 „Dėl Nacionalinės narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos 2010–2016 metų programos patvirtinimo“, Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2015 m. vasario 25 d. nutarimu patvirtino

⁵⁷ LR Vyriausybės 2011m. spalio 27 d. Nr.1277 nutarimas „Dėl narkotinių ir psichotropinių medžiagų, narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių), tabako ir alkoholio kontrolės koncepcijos patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2011, Nr. 134-6358 http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=410505&p_query=&p_tr2=2 [žiūrėta 2015 02 12]

⁵⁸ Ten pat.

Lietuvos Respublikos narkotikų, tabako ir alkoholio prevencijos tarpinstitucinį veiklos planą.⁵⁹, kuris parengtas siekiant užtikrinti, kad nuosekliai, integruotai ir kryptingai būtų įgyvendinamos psichoaktyviųjų medžiagų (narkotikų, tabako ir alkoholio) kontrolės ir vartojimo prevencijos priemonės, stiprinti teisėsaugos, sveikatos priežiūros, švietimo, socialinės apsaugos, kontrolės ir kitų valstybės institucijų sistemas, skatinti jas glaudžiau bendradarbiauti tarpusavyje ir su visuomene, nevyriausybinėmis organizacijomis, ugdyti visuomenės nepakantumą neteisėtam narkotinių ir psichotropinių medžiagų, tabako gaminių ir alkoholinių gėrimų platinimui ir vartojimui, siekiant veiksmingiau taikyti bendras, o ne atskiras, kaip iki šiol, narkotinių ir psichotropinių medžiagų, alkoholio ir tabako vartojimo prevencijos priemones. Planas parengtas atsižvelgiant ir į atliktą situacijos analizę. Narkotikų, tabako ir alkoholio vartojimas – sudėtinga socialinė ir sveikatos problema, su kuria susiduria milijonai žmonių visame pasaulyje. Piktnaudžiavimas šiomis medžiagomis – viena iš opiausių visuomenės sveikatos ir socialinių problemų Europos Sąjungoje ir už jos ribų. Šios problemos turi būti sprendžiamos ilgą laiką, nuosekliai ir subalansuotai, nes geriausių rezultatų duoda bendrai taikomos pasiūlos ir paklausos mažinimo priemonės. Siekiant kuo veiksmingiau jas valdyti, būtina užtikrinti tarpinstitucinį ir tarptautinį bendradarbiavimą ir koordinavimą, vykdyti stebėseną, taip pat vertinti rezultatus ir priemonių veiksmingumą. Tėna pažymėti, kad Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymas ir Lietuvos Respublikos tabako kontrolės įstatymas – vieni dažniausiai keičiamų įstatymų. Kadangi šių sričių valstybės politika vykdyta nenuosekliai, teigiamų poslinkių nepasiekta. Kitaip su narkotikų kontrolės politika, kuri vykdyta nuosekliai, taigi teigiami rezultatai akivaizdūs. Narkotikų vartojimo paplitimas Lietuvoje mažesnis už Europos šalių vidurkį ir pastaraisiais metais turi tendenciją mažėti, tačiau mažinant tabako ir alkoholio vartojimą didelių rezultatų nepasiekta. 2012 metų rodikliai tokie pat kaip 2004 metų ir yra aukštesni už Europos šalių vidurkį.⁶⁰

Planas skirtas siekti šių tikslų: mažinti narkotikų, tabako ir alkoholio pasiūlą; mažinti narkotikų, tabako ir alkoholio paklausą; stiprinti veiklos valdymą ir koordinavimą.⁶¹ *Kiekvienam šių tikslų siekti plane numatyti konkretūs uždaviniai:*

1. *Tikslui mažinti narkotikų, tabako ir alkoholio pasiūlą siekti numatyti šie uždaviniai:*
  - 1.1. *mažinti neteisėtą narkotikų, tabako ir alkoholio apyvartą;*
  - 1.2. *mažinti tabako gaminių ir alkoholio produktų prieinamumą.*
2. *Tikslui mažinti narkotikų, tabako ir alkoholio paklausą siekti numatyti šie uždaviniai:*
  - 2.1. *stiprinti narkotikų, tabako ir alkoholio vartojimo prevenciją;*
  - 2.2. *gerinti sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą ir kokybę;*
  - 2.3. *gerinti socialinių paslaugų prieinamumą ir kokybę.*
3. *Tikslui stiprinti veiklos valdymą ir koordinavimą siekti numatyti šie uždaviniai:*
  - 3.1. *plėtoti tarpinstitucinį ir tarptautinį bendradarbiavimą;*
  - 3.2. *stiprinti administracinius gebėjimus;*

⁵⁹ LR Vyriausybės 2015 m. vasario 25 d. Nr. 217 nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos narkotikų, tabako ir alkoholio prevencijos tarpinstitucinio veiklos plano patvirtinimo”
[http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=1013679&p_tr2=2\[žiūrėta 2015 03 24\]](http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=1013679&p_tr2=2[žiūrėta 2015 03 24])

⁶⁰ Ten pat.

⁶¹ Ten pat.

3.3. plėtoti narkotikų, tabako ir alkoholio vartojimo, jo padarinių, šių medžiagų apyvartos stebėseną ir situacijos vertinimą;

3.4. plėtoti mokslinius ir kitus tyrimus.

Patvirtinus šį Lietuvos Respublikos narkotikų, tabako ir alkoholio prevencijos tarpinstitucinį veiklos planą, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. rugsėjo 14 d. nutarimas Nr. 1080 „Dėl Alkoholio ir tabako kontrolės programos (tarpinstitucinio veiklos plano) patvirtinimo“ ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. spalio 27 d. nutarimas Nr. 1278 „Dėl Nacionalinės narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos 2010–2016 metų programos įgyvendinimo tarpinstitucinio veiklos plano patvirtinimo“ pripažinti negaliojančiais.

Valstybės alkoholio programų tikslams įgyvendinti yra numatytos alkoholio kontrolės įgyvendinimo priemonės, kurios finansuojamos iš valstybės biudžete ir valstybės investicijų programoje atitinkamoms ministerijoms, valstybės institucijoms ir kitiems ūkio subjektams, kurie atsakingi už programų vykdymą, patvirtintų lėšų.⁶²

Lietuvos alkoholio kontrolės politika įtvirtinta LR Alkoholio kontrolės įstatyme ir programose, kuriose yra užsibrėžtas bendras tikslas mažinti alkoholio suvartojimą ir jo sukeltas pasekmes, tačiau šiam tikslui pasiekti reikalinga ne tik tvirta teisinė bazė, bet ir įvairių institucijų bei įstaigų nuolatinis bendro tikslo siekimu pagrįstas tarpžinybinis bendradarbiavimas. Tik nuolatinė institucinė kontrolė ir mokslu grįstos alkoholio kontrolės priemonės gali padėti pasiekti alkoholio kontrolės įstatyme bei programose užbrėžto tikslo.

2.2. Lietuvos alkoholio kontrolės politikos įgyvendinimo priemonės

Šiame poskyryje analizuojamos alkoholio kontrolės politikos įgyvendinimo priemonės, bei kai kurie politikų sprendimai, turėję įtakos (tiek teigiamos, tiek neigiamos) alkoholio suvartojimo mažinimui Lietuvoje.

Lietuvos alkoholio kontrolės politika, remiantis LR Alkoholio kontrolės įstatymu yra įgyvendinama dviem pagrindinėm kryptim:

1) Alkoholio prieinamumo ribojimas (3 skyrius);

2) Alkoholinių gėrimų vartojimo mažinimas ir kontrolė (4 skyrius).⁶³

Šios dvi kryptys įgyvendinamos Alkoholio kontrolės įstatyme įtvirtintomis priemonėmis. **Alkoholio prieinamumo ribojimo** užtikrinimui pasitelkiamos šios priemonės:

1) *Licencijos*. Licencijos reikalingos norint verstis didmenine ir mažmenine alkoholinių gėrimų prekyba, taip pat alkoholinių gėrimų įvežimui, importui, eksportui bei gamybai. Remiantis

⁶² LR Alkoholio kontrolės įstatymas // ten pat, 24 str.

⁶³ LR Alkoholio kontrolės įstatymas // ten pat, 3 ir 4 skyriai

LR Alkoholio kontrolės įstatymu, Lietuvos Respublikoje draudžiama gaminti naminius alkoholinius gėrimus, išskyrus natūralios fermentacijos alkoholinius gėrimus, kurių tūrinė etilo koncentracija neviršija 18 procentų, bei naudoti juos tik asmeninėms reikmėms tenkinti. Lietuvoje alkoholinius gėrimus leidžiama gaminti tik iš žemės ūkio kilmės produktų ir denatūruoto alkoholio. Gaminti alkoholinius produktus gali tik licencijuotos įmonės. Licencijos gaminti alkoholinius produktus išduodamos tik toms įmonėms, kurios turi patvirtintus norminius dokumentus, kurie nustato gaminamų produktų saugos ir kokybės rodiklius, taip pat tam tinkančią įrangą ir patalpas, alkoholio produktų kokybės tyrimo laboratoriją bei tam kvalifikuotą personalą. Licencijas alkoholinių gėrimų gamybai išduoda Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas (toliau NTAKD). Importuoti žemės ūkio kilmės etilo alkoholį leidžiama tik turint Lietuvos Respublikos Vyriausybės įgaliotos institucijos išduotą importo licenciją. Importuoti alkoholio produktus leidžiama tik tuo atveju, kai įmonės, Europos juridiniai asmenys ir jų filialai turi užsienio valstybės kompetentingos institucijos išduotus alkoholio produktų atitiktį patvirtinančius dokumentus, kuriuose privalo būti pateikti kokybės ir saugos rodikliai.⁶⁴

Atskiros licencijos išduodamos verstis didmenine bei mažmenine prekyba. Licencijas verstis didmenine prekyba išduoda NTAKD neterminuotam laikui, o licencijas verstis mažmenine prekyba išduoda atitinkamos savivaldybės vykdomoji institucija. Licencijos verstis sezonine mažmenine prekyba kurortuose bei kitose poilsio ir turizmo teritorijose išduodamos savivaldybių tarybų nustatyto turizmo sezono laikotarpiui prekiauti alumi, jo mišiniais, natūralios fermentacijos sidru, kurių tūrinė etilo koncentracija neviršija 7,5 proc. bei kitais alkoholiniais gėrimais, kurių tūrinė etilo koncentracija neviršija 22 proc. Vienkartinės licencijos verstis mažmenine prekyba natūralios fermentacijos alkoholiniais gėrimais, kurių koncentracija neviršija 13 proc. išduodamos parodų metu, bei verstis alkoholiniais gėrimais, kurių koncentracija neviršija 6 proc. masinių renginių ir mugių metu.⁶⁵

Pažeidus Alkoholio kontrolės įstatyme įtvirtintus reikalavimus, gaminti alkoholinius gėrimus, verstis didmenine bei mažmenine prekyba atitinkamai nuo pažeidimo taikomos administracinės baudos, bei panaikinamas licencijos galiojimas ir atitinkamą laikotarpį, verstis didmenine prekyba – 5 metus, mažmenine -1 metus, naujos licencijos neišduodamos.⁶⁶

2) *Alkoholio pardavimo tankumo taškų ribojimas.* Šis ribojimas suprantamas, kaip alkoholinių gėrimų pardavimo vietų ribojimas. Pagal LR Alkoholio kontrolės įstatymą pardavinėti alkoholinius gėrimus draudžiama: laisvės atėmimo, karinėse, policijos ir kitose statutinėse, sveikatos priežiūros, ugdymo įstaigose bei jų teritorijose, prie maldos namų (atstumu, kurį nustato savivaldybės taryba); mažmeninėse prekybos vietose, kuriose vaikams ir paaugliams skirtų prekių dalis sudaro 30 proc. ir daugiau mažmeninės prekių apyvartos; iš prekybos automatų;

⁶⁴ LR Alkoholio kontrolės įstatymas // ten pat, 3 skyrius

⁶⁵ Ten pat. 3 skyrius, str.16.

⁶⁶ Ten pat. 34 str.

nestacionariose mažmeninės prekybos ir viešojo maitinimo įstaigose, (išskyrus tarptautinio susisiekiimo traukiniuose ir laivuose, kuriuose yra atskiros viešojo maitinimo vietos, orlaiviuose, parodose ir mugėse, kurios vyksta stacionariose patalpose, viešbučių kambarių mini baruose); mažmeninės prekybos vietose, kurios nėra izoliuotos nuo gyvenamųjų ir kitų patalpų, nesusijusių su pardavimais ar sandėliavimu; sporto varžybų metu (išskyrus alkoholinius gėrimus, kurių tūrinė etilo koncentracija neviršija 6 proc.); renginių metu, kurie skirti nepilnamečiams.⁶⁷

3) *Minimalaus amžiaus alkoholinių gėrimų įsigijimui įtvirtinimas.* LR Alkoholio kontrolės įstatyme įtvirtinta, jog draudžiama parduoti alkoholinius gėrimus jaunesniems negu 18 metų asmenims. Jeigu yra abejonių, jog asmuo yra jaunesnis negu 18 metų, alkoholinių gėrimų pardavėjai turi teisę reikalauti iš alkoholinius gėrimus perkančio asmens jo asmens amžių patvirtinančio dokumento. Jeigu asmuo tokio dokumento nepateikia, alkoholinių gėrimų pardavėjai privalo atsisakyti jam parduoti alkoholinius gėrimus.⁶⁸

4) *Alkoholinių gėrimų pardavimo laiko ribojimas.* LR Alkoholio kontrolės įstatyme įtvirtinta, jog nuo 22 val. vakaro iki 8 val. ryto mažmeninėse prekybos vietose draudžiama pardavinėti alkoholinius gėrimus. Įstatyme taip pat įtvirtinta, jog kiekvienų mokslo metų pirmą dieną, t.y. rugsėjo 1 d. draudžiama prekyba alkoholiniais gėrimais, išskyrus viešojo maitinimo vietas. Šie draudimai, tiek laiko ribojimui, tiek rugsėjo 1 d. netaikomi alkoholiniam gėrimams, parduodamiems tarptautinio susisiekiimo traukiniuose, laivuose, orlaiviuose, viešbučių kambarių mini baruose, neapmuitinamose parduotuvėse bei specialiose pardavimo vietose. Taip pat nuo 22 val. vakaro iki 8 val. ryto draudžiama prekyba alkoholiniais gėrimais ir viešojo maitinimo vietose, kurios turi licencijas mažmeninei prekybai alkoholiniais gėrimais, išskyrus vietose, kuriose parduodami pilstomi alkoholiniai gėrimai ar alkoholiniai gėrimai, parduodami atidarytoje pakuotėje ir vartojami vietoje.⁶⁹

5) *Alkoholinių gėrimų apmokestinimas.* Vienas iš LR Alkoholio kontrolės įstatymo principų yra mokesčiais mažinti alkoholinių gėrimų prieinamumą.⁷⁰ Alkoholio apmokestinimo politika reglamentuoja LR Akcizų įstatymas. Remiantis LR Akcizų įstatymu, šiuo metu Lietuvoje taikomi tokie akcizų tarifai (etilo alkoholiui ir alkoholiniam gėrimams už produkto hektolitą): alui – 3,11euro už 1 proc. faktinės alkoholio koncentracijos; vynui iš šviežių vynuogių ir kitiems fermentuotiems gėrimams, kurių faktinė alkoholio koncentracija yra ne didesnė kaip 8,5 proc. tūrio taikomas tarifas 28,67 eurai, kitiems – 72,12 euro; tarpiniams produktams, kurių faktinė tūrio koncentracija yra ne didesnė kaip 15 proc. tūrio taikomas 89,49 eurų tarifas, o produktams, kurių faktinė tūrio koncentracija yra didesnė kaip 15 proc. tūrio

---

⁶⁷ LR Alkoholio kontrolės įstatymas // ten pat, str. 18.

⁶⁸ Ten pat, 18 str.

⁶⁹ Ten pat, 18 str.

⁷⁰ Ten pat 3 str.

taikomas 126,27 eurų tarifas; etilo alkoholiui taikomas 1320,67 eurų tarifas už gryno etilo alkoholio hektolitrą. Akcizų sumokėjimą kontroliuoja Valstybinė mokesčių inspekcija. Ji taip pat kontroliuoja ir akcizų sumokėjimą už importuotas prekes, jeigu jos nugabenamos į akcizais apmokestinamų prekių sandėlį, kitu atveju importuotų prekių akcizų sumokėjimą kontroliuoja teritorinės muitinės.⁷¹

Siekiant, kad mažėtų alkoholio prieinamumas, būtina didinti alkoholinių gėrimų kainas. Statistikos departamento duomenimis mažmeninės alkoholinių gėrimų kainos pastaraisiais metais nuolat keitėsi – jeigu 2011 m., palyginti su 2010 m., sumažėjo 1,1 proc., tai 2012 m., palyginti su 2011 m., padidėjo 2,4 proc., o 2013 m., palyginti su 2012 m., padidėjo 1,1 proc. Remiantis dabartiniais alkoholio suvartojimo duomenimis, kai vienam vyresniam negu 15 metų asmeniui tenka 15,2 litro alkoholio,⁷² net ir nežymus alkoholinių gėrimų kainų didėjimas yra žingsnis pirmyn Lietuvos alkoholio kontrolės politikoje.

Kita LR Alkoholio kontrolės įstatyme plėtojama alkoholio politikos kryptis yra **alkoholinių gėrimų vartojimo mažinimas ir kontrolė**. Ši alkoholio kontrolės politikos kryptis įgyvendinama šiomis priemonėmis.

1) *Aplinkos be alkoholio skatinimas, ribojant alkoholinių gėrimų vartojimo vietas*. LR Alkoholio kontrolės įstatyme apibrėžiamos vietos, kuriose draudžiamas alkoholinių gėrimų vartojimas, tokiu būdu skatinant kurti aplinką be alkoholinių gėrimų. Alkoholinių gėrimų vartojimas draudžiamas šiose vietose: laisvės atėmimo, karinėse, policijos, sveikatos bei švietimo įstaigose ir jų teritorijoje; valstybės ir savivaldybių institucijose bei įstaigose, išskyrus oficialius priėmimus bei protokolinius renginius; visų rūšių viešajame transporte, išskyrus tarptautinio susisiekimo traukinius, laivus, taip pat orlaivius skrendančius už Lietuvos Respublikos ribų; viešose vietose, išskyrus viešojo maitinimo vietas, turinčias licencijas verstis mažmenine alkoholinių gėrimų prekyba, taip pat parodose, mugėse, masiniuose renginiuose, kuriuose savivaldybių tarybų nustatyta tvarka, įmonėms yra išduotos licencijos prekiauti alkoholiniais gėrimais; sporto renginių metu salėse, kuriose jie vyksta.⁷³

2) *Visuomenės informavimas apie alkoholį, jo vartojimo žalą sveikatai ir ūkiui*. Vis didėjantis paauglių alkoholio vartojimas neramina, todėl labai svarbu kuo anksčiau supažindinti vaikus su alkoholio daroma žala. LR Alkoholio kontrolės įstatyme įtvirtinta, jog Švietimo ir mokslo ministerija privalo parengti sveikatos ugdymo programas visose bendrojo lavinimo mokyklose ir kitose švietimo įstaigose bei įtraukti sveikatos ugdymo klausimus į naujus vadovėlius; taip pat švietimo įstaigos, suderinusios su Sveikatos apsaugos ministerija (toliau SAM) privalo į ugdymo

⁷¹ LR Akcizų įstatymo pakeitimo įstatymas 2004 m. sausio 29 d. Nr. IX-1987.
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/oldsearch.preps2?Condition1=226951&Condition2=>
<http://www.finmin.lt/web/finmin/ak> [žiūrėta 2015 02 14]

⁷² Lietuvos Statistikos departamentas/Alkoholio vartojimas ir padariniai
<http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=2604> [žiūrėta 2015 02 14]

⁷³ LR Alkoholio kontrolės įstatymas // ten pat, 22 str.

programas įtraukti informaciją apie alkoholinių gėrimų daromą žalą, taip pat apie sveikatai palankios aplinkos kūrimą bei sveikos gyvensenos propagavimą.⁷⁴ 2006 metų kovo mėn. Švietimo ir mokslo ministerija išleido įsakymą „Dėl alkoholio, tabako ir kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo prevencijos programos patvirtinimo“. Ši programa yra sudedamoji ugdymo turinio dalis, glaudžiai siejasi su bendrosiomis programomis ir išsilavinimo standartais. Programos turinys pritaikytas kiekvienam amžiaus tarpsniui ir apima ikimokyklinį, pradinį, pagrindinį ir vidurinį ugdymą. Programos tikslas – vaikų sveikos gyvensenos ugdymas, skatinant nevartoti alkoholio ir kitų psichiką veikiančių medžiagų.⁷⁵ Prie prevencinių programų propaguojančių blaivybės idėjas visuomenėje galima priskirti anksčiau jau aptartą Blaivybės metų programą. Programoje per 2008 metus buvo numatyta įgyvendinti daugelis priemonių, siekiant, kad visuomenė būtų daugiau informuota apie alkoholio vartojimą ir jo padarinius, bei blaivybės idėjų skleidimui.⁷⁶ Norint efektyvesnių rezultatų visuomenės informavimo apie alkoholio žalą klausimais, turi būti skiriamas nuolatinis dėmesys visuomenės, o ypač vaikų ir paauglių švietimui, tą patvirtina ir psichologai. Lietuvos psichologų sąjungos (toliau LSP) psichikos sveikatos komiteto narės doc. Nidos Žemaitienės teigimu: "Vienas iš būtinų žingsnių švietimo sistemoje - kompleksinės sveikos gyvensenos ugdymo sistemos įdiegimas mokyklose".⁷⁷

LR Alkoholio kontrolės įstatyme taip pat įtvirtinta nuostata, kad Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos laidose, nerečiau kaip du kartus per savaitę, mažiausiai po 5 minutes nuo 18 val. iki 22.30 val. turi būti transliuojamos laidos skatinančios sveiką, be alkoholio vartojimo, gyvenimo būdą, bei informuojančio visuomenę apie alkoholio vartojimo daromą žalą.⁷⁸

3) *Asmenų neblaivumo kontrolės tvarka.* Dėl neblaivių vairuotojų kaltės Lietuvoje kasmet įvyksta daug skaudžių avarių, kuriose žūsta, būna sužaloti ar tampa neįgaliais žmonės. Norint užkirsti tam kelią, labai svarbu griežtinti neblaivių vairuotojų atsakomybę.

Asmenų neblaivumo kontrolės tvarką įtvirtinta LR Alkoholio kontrolės įstatymas, kuriame išdėstyta, jog asmenys, vairuojantys transporto priemones, gali būti tikrinami dėl neblaivumo, alkoholio kiekio kraujyje arba iškvepiamame ore. Darbdaviai turi užtikrinti, jog jų darbuotojai, vairuojantys įmonės ar įstaigos transporto priemonę, prie vairo sėstų blaivūs. Įstatyme taip pat įtvirtinta, jog transporto priemonės vairuojančių asmenų neblaivumo kontrolės tvarką, vairavimo metu leidžiamą maksimalią etilo alkoholio koncentraciją asmenų, vairuojančių transporto

⁷⁴ LR Alkoholio kontrolės įstatymas // ten pat, 23 str.

⁷⁵ LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl alkoholio, tabako ir kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo prevencijos programos patvirtinimo“ 2006 m. kovo 17 d. Nr. ISAK-494// Valstybės žinios. 2006, Nr. 33-1197 http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=272725 [žiūrėta 2015 02 14]

⁷⁶ LR Vyriausybės nutarimas „Dėl blaivybės metų programos patvirtinimo“ // ten pat.

⁷⁷ Psichologai – už alkoholio reklamos ribojimą, <http://www.manosveikata.lt/lt/temos/siuolaikine-medicina-iranga/psichologai-ndash-uz-alkoholio-reklamos-ribojima> [žiūrėta 2015 02 15]

⁷⁸ LR Alkoholio kontrolės įstatymas 1995 // ten pat, 23 str.

priemonės LR, iškvepiamame ore, kraujyje ir kituose skysčiuose nustato LR Vyriausybė ar jos įgaliota institucija.⁷⁹

Kitas įstatymas, kuriame išdėstyta asmenų neblaivumo kontrolės tvarka yra Administracinių teisių pažeidimo kodeksas. Šio kodekso 126 str. įtvirtina administracines bausmes už transporto priemonių vairavimą esant neblaiviams. Remiantis šiuo kodeksu, maksimali leistina alkoholio koncentracija iškvepiamame ore, kraujyje ir kituose skysčiuose yra 0,4 promilės, tiems transporto priemonių vairuotojams, kurie turi 2 metų ir daugiau vairavimo patirtį. Transporto priemonių vairuotojams, kurie neturi 2 metų vairavimo patirties, leistina alkoholio koncentracija yra 0,2 promilės.⁸⁰

Už vairavimą esant neblaiviam LR Administracinių teisių pažeidimo kodekse yra numatytos sankcijos. Piniginės baudos skyrimas, areštas (iki 30 parų), teisių atėmimas ar transporto priemonės konfiskavimas priklauso nuo girtumo laipsnio, nuo to, ar neblaivus vairuotojas ką nors sužalojo, nuo transporto priemonės dydžio, nuo pakartotinio vairavimo neblaiviam. Kodekse taip pat numatyta atsakomybė už neturėjimą teisės vairuoti transporto priemonės, kai vairuojančiam asmeniui teisė vairuoti yra atimta arba tokios teisės jis išvis neturėjo.⁸¹

4) *Narkologinės priežiūros organizavimas.* Remiantis LR Alkoholio kontrolės įstatymu, asmenys, apsinuodiję alkoholiu, įstatymų nustatyta tvarka gali būti detoksikuojami asmens sveikatos priežiūros įstaigose. Jeigu alkoholiu apsinuodiję asmenys gali padaryti žalos savo ir aplinkinių žmonių sveikatai bei gyvybei, policija priverstinai juos gali pristatyti į asmens sveikatos priežiūros įstaigas. Narkologinė priežiūra atliekama LR Narkologinės priežiūros įstatymo bei kitų teisės aktų nustatyta tvarka.⁸² LR Narkologinės priežiūros įstatyme apibrėžtas narkologinės priežiūros tikslas, kuris iš esmės atspindi kaip vykdoma narkologinė priežiūra Lietuvoje. Tikslas apibrėžiamas taip: „Kuo greičiau narkologinius ligonius integruoti į visuomenę 1) organizuojant specializuotą narkologinių ligonių asmens sveikatos priežiūrą, 2) diagnozuojant bei gydant jų sveikatos sutrikimus, 3) vykdant slaugą, 4) taikant psichologinę, medicininę ir socialinę reabilitaciją, 5) teikiant socialines paslaugas 6) socialinę globą.“⁸³

5) *Reklamos ribojimas.* Lietuvoje alkoholio reklama ribojama LR Alkoholio kontrolės įstatymu bei LR Reklamos įstatymu. Alkoholinių gėrimų reklamą taip pat kontroliuoja ir Valstybinė tabako ir alkoholio kontrolės tarnyba. Remiantis LR Alkoholio kontrolės įstatymu, Lietuvoje draudžiama visų formų alkoholio reklama: skirta vaikams ir paaugliams iki 18 metų, bei reklama, kurioje dalyvauja asmenys iki 18 metų; kurioje dalyvauja sportininkai, gydytojai,

⁷⁹ Ten pat, 26 str.

⁸⁰ LR Administracinių teisių pažeidimo kodeksas, Žin., 1985, Nr. 1-1, 126, 129 str.
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=416992 [žiūrėta 2015 02 15]

⁸¹ Ten pat, 126-129 str.

⁸² LR Alkoholio kontrolės įstatymas // ten pat, 27 str.

⁸³ LR Narkologinės priežiūros įstatymas, 1997 m. kovo 25 d. Nr. VIII-156// Valstybės žinios. 1997, Nr. 30-711
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=259522 [žiūrėta 2015 02 15]

menininkai bei mokslininkai, kadangi jų veikla siejama su sveiko gyvenimo būdo propagavimu bei tokie asmenys yra pavyzdys visuomenei; siejanti alkoholio vartojimą su vairavimu; siejanti alkoholio vartojimą su fizinės būklės, psichinės sveikatos pagerėjimu, asmeninių problemų sprendimu, socialine sėkme ar padidintu seksualiniu aktyvumu; siejanti alkoholio vartojimą su raminančiomis ir kitomis gydomosiomis savybėmis; pateikiant didesnę turinę etilo koncentraciją, kaip alkoholinio gėrimo privalumą; palankiai vaizduojanti alkoholinių gėrimų vartojimą bei neigiamai atsiliepianti apie abstinenciją ir saikingumą; pateikianti klaidinančią informaciją apie alkoholinius gėrimus.⁸⁴

2011 metų pabaigoje, buvo žengtas radikalus žingsnis alkoholio kontrolės politikos srityje ir atšauktas visiškasis alkoholio reklamos draudimas, turėjęs įsigalioti 2012 metų sausio 1 d. Seimo plenarinio posėdžio, vykusio 2011 m. lapkričio 3 d. pranešime teigiama, jog Seimas po svarstymo pritarė Alkoholio kontrolės įstatymo pataisoms, kuriomis buvo siūloma atsisakyti visišką alkoholio reklamos draudimo Lietuvoje. Už šį pasiūlymą balsavo 59 Seimo nariai, prieš – 35, 13 parlamentarų susilaikė.⁸⁵

A. Veryga, bendraudamas su kitų šalių kolegomis, dirbančiais alkoholio kontrolės srityje teigia, kad alkoholio pramonė visose šalyse daro spaudimą politikos formuotojams aiškindama, jog apribojimai yra griežtesni nei kitur, kad tai nedaro garbės šaliai, žaloja verslą ir panašiai. Pramonė kiekvienoje šalyje naudojami ta pačia taktika – bandant pateikti tą šalį neprotingai besielgiančią kitų šalių kontekste. Jis taip pat nurodo, jog šalyse, kuriose buvo sumažinti reklamos draudimo apribojimai (Švedija, Danija) buvo patiriamas didžiulis viešas alkoholio pramonės spaudimas. Be to, spaudimas kuriamas ne tik šantažu ir melu žiniasklaidoje, bet ir Europos Komisijoje, kur alkoholio pramonės atstovai praleidžia nemažai laiko. Anot A. Verygos, Norvegiją, kurioje visiškasis reklamos draudimas galioja nuo 1975 metų, reikėtų laikyti sektinu pavyzdžiu - šios šalies vaikai vieni mažiausiai alkoholį vartojančių Europoje. Tai reiškia, jog reklamos draudimas įmanomas, jis veikia ir duoda rezultatų, tik tiesiog tai piktina gamintojus.⁸⁶

Taigi, alkoholio pramonės įtaka nepaneigiamai turėjo didelės įtakos priimamiems sprendimams alkoholio reklamos klausimais. Po atšaukto visišką reklamos draudimo, turėjusio įsigalioti 2012 metų sausio 1 d., LR Alkoholio kontrolės įstatyme liko galioti anksčiau įtvirtinta alkoholio reklamos ribojimo tvarka. Pagal šią tvarką, alkoholio reklama draudžiama: laikraščių, žurnalų, knygų ir jų priedų išorinėse viršelių pusėse; vaikams ir paaugliams skirtuose laikraščiuose, žurnaluose, knygose bei televizijos ir radijo programose; LR priklausančių transliuotojų ir retransliuotojų transliuojamose programose nuo 6 val. iki 23 val. (išskyrus

⁸⁴ LR Alkoholio kontrolės įstatymas // ten pat, 29 str.

⁸⁵ Seimas po svarstymo pritarė pataisoms dėl visišką alkoholio reklamos uždraudimo atšaukimo, 2011 m. lapkričio 3 d. pranešimas VIR(iš plenarinio posėdžio) http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=4445&p_d=117130&p_k=1 [žiūrėta 2015 02 16]

⁸⁶ A. Veryga: Alkoholio pramonė kovoje už reklamą ginkluojasi melu ir grasinimais, Lietuvos sveikuolių sąjunga. http://www.sveikuoliai.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=435:a-veryga-alkoholio-pramon-kovoje-u-reklam-ginkluojasi-melu-ir-grasinimais&catid=69:aktuali-informacija&Itemid=90 [žiūrėta 2015 02 17]

tarptautinius meno, kultūros ir sporto renginius, kurie tiesiogiai transliuojami ir retransliuojami); jaunimo sporto ir laisvalaikio bei kitų masinių renginių metu, teatro spektaklių kino demonstravimo vietose, išskyrus šių renginių vietose esančias prekybos vietas. Masiniuose renginiuose (išskyrus vaikams iki 18 metų) gali būti pateikiami renginį remiančios ir leidimus prekiauti alkoholiniais gėrimais turinčios įmonės pavadinimas ar prekės ženklas, pagal turinį ir formą neprieštaraujantis teisės aktams; švietimo, mokslo, ugdymo įstaigose bei sveikatos priežiūros įstaigose; visuomeninio transporto viduje ir išorėje; degalinėse ir jų teritorijose; ant vokų, atvirlaiškių ir pašto ženklų. Taip pat LR draudžiama išorinė alkoholio reklama, išskyrus alaus, alaus mišinių, natūralios fermentacijos vyno bei sidro išorinė reklama.⁸⁷

Visomis šiomis alkoholio kontrolės priemonėmis, įtvirtintomis LR Alkoholio kontrolės įstatyme, siekiama mažinti alkoholio vartojimą ir riboti alkoholio prieinamumą. LSP valdybos narės doc. L. Bulotaitės teigimu: „Alkoholinių gėrimų reklamos ir prekybos apribojimas yra pirmas ir labai reikalingas žingsnis kovoje su nesaikingu alkoholio vartojimu. Tačiau jei tik ribosime prieinamumą, bet nesudarysime galimybių gauti adekvačią medicininę bei psichologinę pagalbą metantiems gerti, problemos neišspręsimė“.⁸⁸ Todėl, kaip jau buvo minėta anksčiau, siekiant alkoholinių gėrimų vartojimo mažėjimo Lietuvoje, būtinas glaudus tarpinstitucinis bendradarbiavimas tarp politiką formuojančių ir ją įgyvendinančių institucijų.

2.3. Alkoholio kontrolės politiką formuojančios ir įgyvendinančios institucijos

LR Alkoholio kontrolės įstatyme yra įtvirtinta, kad LR alkoholio kontrolės politiką pagal kompetenciją formuoja ir koordinuoja LR Seimas, LR Vyriausybė, Nacionalinė sveikatos taryba ir savivaldybių tarybos. Valstybės alkoholio kontrolės vykdymą atlieka ministerijos, Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas, kitos valstybinės institucijos, savivaldybių vykdomosios institucijos, policija, sveikatos priežiūros įstaigos.⁸⁹

LR Seimas svarsto ir didžiaja balsų dauguma Seimo posėdžių metu priima sprendimus, susijusius su alkoholio kontrolės politika, kurie vėliau įtvirtinami priimtais įstatymais. Taigi, pagrindinė LR Seimo funkcija alkoholio politikos srityje yra įstatymų leidyba, pavyzdžiui, LR Alkoholio kontrolės įstatymas, LR Narkologinės priežiūros įstatymas, LR Akcizų įstatymas.⁹⁰

LR Vyriausybė alkoholio kontrolės politikos srityje įgyvendina Seimo priimtus įstatymus, bei koordinuoja ministerijų ir kitų Vyriausybės įstaigų veiklą. Pavyzdžiui, alkoholio kontrolės

⁸⁷ LR Alkoholio kontrolės įstatymas // ten pat, 29 str.

⁸⁸ Psichologai – už alkoholio reklamos ribojimą, <http://www.manosveikata.lt/lt/temos/siuolaikine-medicina-iranga/psichologai-ndash-uz-alkoholio-reklamos-ribojima> [žiūrėta 2015 02 17]

⁸⁹ LR Alkoholio kontrolės įstatymas //ten pat, 31 str.

⁹⁰ LR Konstitucija, 1992, spalio 25 d. Valstybės Žinios. 1992, Nr. 33-1014 , 67, 69 str. <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm> [žiūrėta 2015 02 18]

srityje Vyriausybė gali koordinuoti Sveikatos apsaugos ministerijos (toliau SAM), Švietimo ir mokslo ministerijos, Narkotikų, tabako ir alkoholio departamento bei kitų ministerijų ar institucijų, susijusių su alkoholio kontrole veiksmus.⁹¹ Taip pat Vyriausybė turi šiuos įgaliojimus sveikatinimo reikalams tvarkyti: tvirtinti ir užtikrinti valstybinių sveikatos programų įgyvendinimą, pavyzdžiui, užtikrinti Alkoholio ir tabako 2012-2014 metų programos įgyvendinimą; nustatyti ministerijų, Vyriausybės įstaigų, kitų institucijų kompetenciją sveikatinimo veiklos klausimais, pavyzdžiui, Maisto ir veterinarijos tarnybos kompetencijas alkoholio kontrolės srityje; pagal kompetenciją rengti ir priimti teisės aktus kitais sveikatinimo veiklos reguliavimo klausimais, pavyzdžiui, nutarimas dėl transporto priemonės vairuojančių ir kitų asmenų neblaivumo (girtumo) ar apsvaigimo nustatymo taisyklių; steigti valstybines tarnybas, inspekcijas bei kitas valstybės institucijas, kurios užsiima alkoholio kontrolės priemonių įgyvendinimo užtikrinimu, kaip pvz. NTAKD.⁹²

Nacionalinė sveikatos taryba yra LR Seimui atskaitinga sveikatos politikos koordinavimo institucija, kurios viena iš koordinavimo sričių yra alkoholio kontrolės politika. Nacionalinės sveikatos tarybos kompetencijai priskirta teikti išvadas dėl valstybės siekiamo sveikatos lygio rodiklių, sveikatinimo tikslų, taip pat Lietuvos sveikatos programos bei kitų valstybinių sveikatos programų, šiuo atveju alkoholio kontrolės politikos srityje. Taip pat ši Taryba pagal kompetenciją koordinuoja Lietuvos sveikatos programos įgyvendinimą bei kasmet rengia ir teikia LR Seimui pranešimą apie gyventojų sveikatos, sveikatos politikos formavimo ir įgyvendinimo būklę. Nacionalinės sveikatos tarybos sudėtyje yra 15 narių, iš kurių: 1/3 dalis Lietuvos savivaldybių asociacijos deleguotų savivaldybių bendruomenių sveikatos tarybos narių, 1/3 dalis visuomeninių organizacijų atstovų, ginančių visuomenės sveikatos interesus, bei 1/3 dalis visuomenės sveikatos specialistų.⁹³

Savivaldybių tarybos tvirtina savivaldybių kompleksines programas, skiria šioms programoms finansavimą bei kontroliuoja jų įgyvendinimą. Pavyzdžiui, tų programų sudedamoji dalis gali būti savivaldybės alkoholio kontrolės programa. Jos taip pat nustato savivaldybės reguliavimo sričiai priskirtų įstaigų įgaliojimus, kurių funkcija saugoti ir stiprinti savivaldybės gyventojų sveikatą. Savivaldybių tarybos tvirtina visuomenės sveikatos rėmimo specialiąsias programas, viena iš jų gali būti savivaldybės alkoholio vartojimo prevencijos programa.⁹⁴ Remiantis LR alkoholio kontrolės įstatymu, savivaldybių tarybos nustato bei visuomenės informavimo priemonėse skelbia mažmeninės prekybos alkoholiniais gėrimais prekybos ir viešojo maitinimo įmonėse licencijos išdavimo tvarką. Taip pat jos turi teisę riboti arba išvis uždrausti

---

⁹¹ Ten pat, 94 str.

⁹² LR Sveikatos sistemos įstatymas, 1994 m. liepos 19 d. Nr. I-552// Žin., 1994, Nr. 63-1231, 60 str.
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=259520&p_query=&p_tr2= [žiūrėta 2015 0218]

⁹³ LR Sveikatos sistemos įstatymas,/. Ten pat, 67 str.

⁹⁴ Ten pat, 63 str.

prekybą alkoholiniais gėrimais švenčių ir savivaldybėje vykstančių masinių renginių metu, bei, atsižvelgdamos į prekybos alkoholiniais gėrimais vietą, gyventojų, bendruomenių, visuomeninių organizacijų ar kitų institucijų raštu pareikštą nuomonę ir policijos komisariato pasiūlymus, turi teisę riboti, prekybos alkoholiniais gėrimais laiką.⁹⁵

Pagal LR Vyriausybės suteiktus įgaliojimus, alkoholio kontrolės politikos įgyvendinimo kontrolę organizuoja ministerijos.

Remiantis LR Vyriausybės patvirtintais nuostatais, **Sveikatos apsaugos ministerijos** veiklos tikslas visuomenės sveikatos priežiūros srityje, tuo pačiu alkoholio kontrolės politikos srityje, yra formuoti Lietuvos visuomenės sveikatos priežiūros politiką bei organizuoti ir kontroliuoti jos įgyvendinimą. Siekdama šio tikslo, SAM atlieka tokias funkcijas: rengia visuomenės sveikatos priežiūros srities, tarp jų ir alkoholio kontrolės politikos, LR įstatymų bei LR Vyriausybės nutarimų projektus; organizuoja ir koordinuoja visuomenės sveikatos priežiūros strategijos įgyvendinimą alkoholio kontrolės srityje; organizuoja bei koordinuoja sveikos gyvensenos, sveikatos stiprinimo ir ligų prevencijos informacijos kaupimą, jos skleidimą, taip pat visuomenės sveikatos specialistų poreikio planavimą bei jų kvalifikacijos tobulinimą; kontroliuoja, kaip įgyvendinama alkoholio kontrolės politika ministerijai pavaldžiose įstaigose.⁹⁶ Remiantis LR alkoholio kontrolės įstatymu, SAM kompetencijai taip pat priskirta nustatyti alaus, jo mišinių su nealkoholiniais gėrimais, natūralios fermentacijos vyno bei sidro, įspėjamojo teksto apie žalingą alkoholinių gėrimų poveikį sveikatai turinį, formą bei jo vietą išorinėje reklamoje.⁹⁷

Ūkio ministerija formuoja valstybės ūkio politiką, rengia įstatymų bei kitų teisės aktų valstybės alkoholio ir tabako klausimais projektus; taip pat dalyvauja vartotojų teisių apsaugos politikos formavime ir rengia įstatymų bei kitų teisės aktų projektus, susijusius su prekių ir paslaugų reklamos klausimais.⁹⁸ LR Vyriausybės įgaliojimu, Ūkio ministerija nustato skysčių, kuriuose yra etilo alkoholio gamybą, įvežimą, importą, prekybą, apskaitą ir vartojimą; tvirtina maistų produktų, kuriuose yra etilo alkoholio, įvežimo, importo, apskaitos ir prekybos tvarkos aprašą, bei suderinus su NTAKD tvirtina alkoholinių gėrimų realizavimo įmonių, užsienio juridinių asmenų, jų filialų bei atstovybių LR reprezentacinėms reikmėms taisykles.

⁹⁵ LR Alkoholio kontrolės įstatymas // ten pat, 16, 18 str.

⁹⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. spalio 13 d. nutarimas „Dėl 1998 m. liepos 24 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo Nr. 926, „Dėl LR sveikatos apsaugos ministerijos nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo // Valstybės žinios. 2010, Nr. 123 – 6280

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=383404&p_query=&p_tr2=2 [žiūrėta 2015 02 19]

⁹⁷ LR Alkoholio kontrolės įstatymas //ten pat, 29 str.

⁹⁸ LR Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. Nr. 921 nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos nuostatų patvirtinimo“ //Valstybės žinios. 1998, Nr. 67-1957.

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=403498 [žiūrėta 2015 02 19]

Žemės ūkio ministerija nustato alkoholinių gėrimų grupes, pogrupius ir kategorijas (išskyrus, alkoholinius gėrimus, kurių klasifikaciją nustato ES teisės aktai)⁹⁹ LR Vyriausybės įgaliojimu tvirtina laboratorijas, kurios turi teisę atlikti alkoholinių gėrimų tyrimus bei išduoda ištirtų produktų atitiktį patvirtinančius dokumentus; rengia ir suderinus su Muitinės departamentu tvirtina, vyno, vynuogių misos bei žemės ūkio kilmės etilo alkoholio importo bei eksporto licencijavimo taisykles.¹⁰⁰

Švietimo ir mokslo ministerijai LR alkoholio kontrolės įstatymu pavesta parengti sveikatos ugdyimo programas, visoms bendrojo lavinimo mokykloms ir kitoms švietimo įstaigoms, kuriose būtų įtraukta informacija apie alkoholinių gėrimų daromą žalą sveikatai ir ūkiui.¹⁰¹

Finansų ministerija prižiūri, kad į valstybės biudžetą būtų surinkti mokesčiai (akcizai) už alkoholinius gėrimus.¹⁰²

Remiantis **Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento** nuostatais, NTAKD yra LR Vyriausybei pavaldi įstaiga, kuri dalyvauja formuojant Lietuvos, politiką narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės, vartojimo ir prevencijos srityse, taip pat pagal kompetenciją organizuoja šių sričių politikos įgyvendinimą bei ją įgyvendina. Formuojant alkoholio kontrolės ir jo vartojimo prevencijos politiką NTAKD vykdo tokias funkcijas: teikia LR Vyriausybei pasiūlymus dėl teisės aktų alkoholio kontrolės ir vartojimo prevencijos projektų rengimo; rengia valstybines alkoholio kontrolės ir vartojimo prevencijos programas bei koordinuoja jų įgyvendinimą; išanalizavęs valstybės alkoholio kontrolės ir jo vartojimo prevencijos būklę, LR Vyriausybei teikia pasiūlymus dėl teisės aktų alkoholio kontrolės srityje tobulinimo; pataria rengiant ir įgyvendinant savivaldybių alkoholio kontrolės programas; rengia ir derina LR pozicijas ES institucijose alkoholio kontrolės politikos klausimais bei dalyvauja kai LR pozicijas rengia kitos šalies institucijos; atstovauja Lietuvos interesams ES institucijose bei tarptautinėse organizacijose; rengia tarptautinių sutarčių projektus bei užtikrina jų vykdymą alkoholio kontrolės politikos srityje.¹⁰³

Kaip jau minėta anksčiau, NTAKD organizuoja alkoholio kontrolės ir jo vartojimo prevencijos politikos įgyvendinimą bei yra pagrindinė institucija, kuriai LR Vyriausybės pavesta ją įgyvendinti. Remiantis NTAKD nuostatais, ši institucija įgyvendinant alkoholio kontrolės politiką atlieka tokias funkcijas: išduoda ir panaikina alkoholio produktų gamybos bei didmeninės prekybos

⁹⁹ LR Vyriausybės 2008 m. balandžio 9 d. Nr. 343 nutarimas „D 1 LR Žemės ūkio ministerijos nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo// Valstybės s žinios. 2008, Nr. 46-1732 <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/oldsearch.preps2?a=318310&b=> [žiūrėta 2015 02 19]

¹⁰⁰ LR Vyriausybės 2004 m. balandžio 26 d. nutarimas Nr. 473 „Dėl įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymą“// Valstybės žinios. 2012, Nr. 102-5184 http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=431879&p_query=alkoholio%20&p_tr2=2 [žiūrėta 2015 02 19]

¹⁰¹ LR Alkoholio kontrolės // ten pat, 23 str.

¹⁰² LR Vyriausybės 1998 m. rugsėjo 8 d. Nr. 1088 nutarimas „Finansų ministerijos nuostatų patvirtinimo“// Žin., 1998, Nr. 81-2267 http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=443393 [žiūrėta 2015 02 19]

¹⁰³ LR Vyriausybės 2011 m. vasario 23 d. nutarimas Nr. 244 „D 1 narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento nuostatų“ patvirtinimo//Valstybės žinios. 2011, Nr. 28-1331 http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=393607&p_query=&p_tr2=2 [žiūrėta 2015 02 15]

licencijas, ir tuo pačiu atlieka dokumentų, pateiktų licencijai gauti ekspertizę; prižiūri licencijų verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais savivaldybėse išdavimo tvarką; įgyvendina alkoholio vartojimo mažinimo priemones; organizuoja mokslinius tyrimus alkoholio kontrolės ir vartojimo prevencijos srityje bei rengia metodines rekomendacijas dėl alkoholinių gėrimų vartojimo mažinimo; patikrinimų metu prižiūri, kaip juridiniai ir fiziniai asmenys laikosi LR alkoholio kontrolės įstatymų bei kitų teisės aktų, susijusių su alkoholio kontrole; kontroliuoja kaip juridiniai ir fiziniai asmenys laikosi nustatytų alkoholinių gėrimų gamybos, prekybos bei licencijavimo taisyklių; prižiūri kaip juridiniai ir fiziniai asmenys laikosi reklamos, alkoholinių gėrimų pardavimo ribojimų ir draudimų, kurie įtvirtinti įstatymuose bei kituose teisės aktuose; pagal kompetenciją konsultuoja ūkio subjektus, kurių veikla priskirta NTAKD; vykdo veiklos susijusios su alkoholinių gėrimų vartojimu stebėseną, bei teikia informaciją šia veikla suinteresuotiems asmenims; bei galiausiai informuoja visuomenę apie savo veiklą, susijusia su alkoholio kontrole ir jo vartojimo prevencija.¹⁰⁴

Užtikrinti efektyvų alkoholio kontrolės politikos įgyvendinimą NTAKD padeda dar keletas institucijų, viena iš jų **Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba** (VMVT). VMVT nustato, ar maisto, o taip pat ir alkoholio produktų, sauga, kokybė, jo tvarkymas ir pateikimas rinkai atitinka higienos normų reikalavimus. Konkrečiai alkoholio kontrolės srityje, tarnybos kompetencijai priskiriama kontroliuoti alkoholio produktų atitiktį teisės aktų ir deklaruojamų norminių dokumentų reikalavimams bei prižiūrėti kaip laikomasi alkoholio produktų gamybos, realizavimo, laikymo, vežimo, įvežimo į LR teritoriją reikalavimų.¹⁰⁵

Valstybinė mokesčių inspekcija (VMI) užtikrina mokesčių sumokėjimą į valstybės biudžetą, tarp jų ir už alkoholinius gėrimus.¹⁰⁶ VMI taip pat pagal 34 str. 11 dalį, skiria baudas už Alkoholio kontrolės įstatymo reikalavimų nesilaikymą, konkrečiai už: alkoholinių produktų pardavimą, gabenimą, laikymą neturint tų produktų įsigijimo ar gabenimo dokumentų; už alkoholinių gėrimų nepaženklintų, specialiais LR ženklais – banderolėmis, pardavimą ir laikymą; už kontrabandinių alkoholio produktų pardavimą ir laikymą; už alkoholinių gėrimų pardavimą neturint tam licencijos; už licencijos perleidimą naudotis kitiems asmenims ar įmonėms; už pilstomų alkoholinių gėrimų pardavimą ne stacionariose viešojo maitinimo įmonėse ar pastatuose, bei kitais įstatymo numatytais atvejais.¹⁰⁷

---

¹⁰⁴ Ten pat.

¹⁰⁵ LR Vyriausybės 2000 m. birželio 28 d. nutarimas, Nr. 744, „Dėl valstybinės veterinarijos tarnybos nuostatų patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2000, Nr.: 53 -1537

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=104196&p_query=&p_tr2=2 [žiūrėta 2015 02 15]

¹⁰⁶ LR finansų ministro 2004 m. gegužės 14 d. Nr. 1K-183 įsakymas d 1 LR finansų ministro 1997 m. liepos 29 d. įsakymo Nr.110 „Dėl valstybinės mokesčių inspekcijos prie finansų ministerijos nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo 2004 m. gegužės 14 d. Nr. 1K-183//Valstybės žinios. 2004, Nr. 82-2966

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=233696&p_query=&p_tr2=2 [žiūrėta 2015 02 17]

¹⁰⁷ LR Alkoholio kontrolės įstatymas// ten pat. 17, 18, 34 str.

Savivaldybių vykdomosios institucijos neterminuotam laikui išduoda licencijas verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais, taip pat sezonines licencijas verstis alkoholinių gėrimų prekyba kurortuose, turizmo ir poilsio vietose bei vienkartinės licencijas alkoholinių gėrimų prekybai, kurių tūrinė etilo koncentracija neviršija 13 proc. masinių renginių, parodų bei mugių metu. Jos taip pat prižiūri kaip laikomasi LR alkoholio įstatyme įtvirtintų išorinės reklamos draudimų reikalavimų, o esant pažeidimams skiria baudas.¹⁰⁸

Pagrindinis **policijos** uždavinys, susijęs su alkoholio kontrolės politikos įgyvendinimu, yra viešosios tvarkos ir visuomenės saugumo užtikrinimas, eismo priežiūra, leidimų bei licencijuojamos veiklos priežiūra, taip pat nusikalstamos veikos bei kitų teisės pažeidimų prevencija, atskleidimas.¹⁰⁹ Užtikrinant viešąją tvarką policija prižiūri, kad būtų laikomasi LR alkoholio kontrolės įstatyme įtvirtintų reikalavimų, tai alkoholinių gėrimų pardavimo laiko, dienų ribojimų, draudimo parduoti alkoholinius gėrimus nepilnamečiams laikymasis, alkoholinių gėrimų vartojimo ribojimai viešose vietose, tvarkos užtikrinimas masinių renginių, mugių, parodų metu ir pan. Užtikrinant eismo priežiūrą, policija vykdo reidus arba atsitiktinai tikrina vairuotojų blaivumą. Policija taip pat prižiūri, ar alkoholiniais gėrimais prekiaujančios įstaigos laikosi licencijoje įtvirtintų reikalavimų bei prižiūri, kad Lietuvoje vykdoma alkoholinių gėrimų gabenimo pardavimo veikla būtų legali, tai pvz. kontrabandinių alkoholinių gėrimų gabenimas bei pardavimas, namų gamybos alkoholinių gėrimų pardavimas, nepaženklintų specialiais ženklais – banderolėmis gėrimų pardavimas ir pan. Už LR Alkoholio kontrolės įstatyme įtvirtintų reikalavimų nesilaikymą, remiantis 34 str. 11 dalimi policija skiria atitinkamas baudas pažeidėjams.¹¹⁰ Vykdydami nusikalstamų veikų prevenciją, policijos pareigūnai turi teisę priverstiniam patikrinimui į sveikatos priežiūros įstaigą pristatyti nuo alkoholio apsvaigusius asmenis, o taip pat neblaivius asmenis, aptiktus viešosiose vietose apsvaigusius nuo alkoholio, jeigu jie nebegali judėti arba gali pridaryti žalos sau ir aplinkiniams.¹¹¹

Sveikatos priežiūros įstaigos, remiantis LR Narkologinės priežiūros įstatymu, įgyvendinant alkoholio kontrolės politiką Lietuvoje atlieka sekančias funkcijas: taiko prevencines priemones alkoholio vartojimui mažinti; atliekant medicininę apžiūrą nustato girtumo (apsvaigimo) laipsnį; diagnozuoja susirgimus, susijusius su alkoholio vartojimu; atlieka detoksikaciją, gydymą, medicininę reabilitaciją bei slaugą; tvarko pasekmių, susijusių su piktnaudžiavimu alkoholiu apskaitą, t.y. renka statistinius duomenis apie smurtines mirtis ir savižudybes, kurias įtakojo alkoholio vartojimas, traumas bei apsinuodijimus.¹¹²

---

¹⁰⁸ Ten pat, 16, 29, 34 str.

¹⁰⁹ LR Policijos veiklos įstatymas, 2000 m. spalio 17 d. Nr. VIII-2048//Valstybės žinios. 2000, Nr. 90-2777, 5 str. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/oldsearch.preps2?Condition1=211180&Condition2=> [žiūrėta 2015 02 17]

¹¹⁰ LR Alkoholio kontrolės įstatymas// ten pat, 17, 18, 34 str.

¹¹¹ LR Policijos veiklos įstatymas//ten pat, 19 str.

¹¹² LR Narkologinės priežiūros įstatymas// ten pat, 30-711, 12 str.

Apibendrinant skyrių, galima teigti, jog Lietuvoje sukurta pakankamai palanki įstatyminė bazė alkoholio kontrolės politikos plėtotei: priimtas alkoholio kontrolės politiką įteisinantis įstatymas, daugybė kitų teisės aktų ir programų, taip pat, Lietuvos alkoholio kontrolės politikoje įtvirtintos PSO rekomenduotos, moksliniais tyrimais pagrįstos alkoholio kontrolės priemonės. Institucijų gausa, besirūpinanti tiek alkoholio kontrolės politikos formavimu, tiek koordinavimu ir įgyvendinimu, taip pat parodo, jog Lietuvoje yra tinkama erdvė efektyviam alkoholio kontrolės politikos plėtojimui. Ypač yra svarbi NTAKD veikla, kuris atlieka ne tik įgyvendinimo kontrolę, patį jos įgyvendinimą, bet, įvertinęs Lietuvoje įgyvendinamos alkoholio kontrolės politikos problemas, prisideda prie alkoholio kontrolės politikos tobulinimo, teikdamas išvadas, pasiūlymus bei rekomendacijas. Nemažiau svarbi ir kitų institucijų veikla: pavyzdžiui, savivaldybių, užtikrinant alkoholio politikos įgyvendinimą vietos lygiu, taip pat svarbų vaidmenį atlieka sveikatos priežiūros įstaigos, kurios tiesiogiai susiduria su alkoholio vartojimo pasekmėmis, gydant, reabilituojant, teikiant psichiatrines bei psichologines paslaugas.

Tačiau efektyviam alkoholio kontrolės politikos įgyvendinimui didelę reikšmę turi alkoholio pramonės įtaka, kuri nuolat stengiasi paveikti valstybės politikos formuotojus. To pavyzdys - visiško alkoholio reklamos draudimo atšaukimas, kuris pagal LR alkoholio kontrolės įstatymą turėjo įsigalioti 2012 m. sausio 1 d. Pagrindinis svarus argumentas, lėmęs šį LR Seimo narių sprendimą buvo prielaida, kad visiškas reklamos draudimas, išskyrus nuostolius Lietuvos verslui, neduos nieko kito.

3. ALKOHOLIO KONTROLĖS SITUACIJOS ŠVENČIONIŲ RAJONO SAVIVALDYBĖJE ANALIZĖ

Dėl geografinės padėties – bendros sienos su Baltarusija, Švenčionių rajono savivaldybė patenka į kontrabandinės įtakos zoną. Nors kontrabandos mastas nėra įvertintas, bet tikimybė didėti alkoholio prieinamumui įtakojant jo vartojimo paplitimą savivaldybės teritorijoje išlieka.

Šiame skyriuje bus apžvelgiami teisės aktai, reglamentuojantys savivaldybės teises alkoholio kontrolės srityje, įstaigos, įgyvendinančios alkoholio kontrolės politiką Švenčionių rajono savivaldybės teritorijoje, taip pat savivaldybėje atlikti tyrimai bei analizuojami statistiniai duomenys, susiję su alkoholinių gėrimų vartojimu ir pasekmėmis.

3.1. Švenčionių rajono savivaldybės alkoholio kontrolės politikos administracinė sistema

Prieš pradėdant alkoholio kontrolės politikos įgyvendinimo savivaldybėje analizę, būtina išvardinti teisės aktus, reglamentuojančius savivaldybės teises alkoholio kontrolės srityje.

Pirmiausia, būtina paminėti LR alkoholio kontrolės įstatymą, kuriuo savivaldybėms suteikiama teisė išduoti ir panaikinti arba atsisakyti išduoti licencijas (tiek laikinas, tiek sezonines, tiek vienkartinės) verstis mažmenine alkoholinių gėrimų prekyba taip pat riboti ar uždrausti alkoholinių gėrimų prekybą masinių renginių ar švenčių metu bei riboti prekybos alkoholiniais gėrimais laiką. Šiuo įstatymu, savivaldybėms taip pat pavesta kontroliuoti išorinės reklamos draudimų laikymąsi, o esant pažeidimams – skirti baudas.¹¹³

Kitas įstatymas, kuris reglamentuoja savivaldybės teisę alkoholio kontrolės srityje yra LR Savivaldos įstatymas. Pagal šį įstatymą savivaldybės rengia alkoholio kontrolės programas, jas finansuoja ir įgyvendina, taip pat dalyvauja ir bendradarbiauja užtikrinant viešąją tvarką, t.y. kuriant ir įgyvendinant nusikaltimų, susijusių su alkoholio kontrole bei kitomis psichiką veikiančiomis medžiagomis, prevencijos programas.¹¹⁴

LR Visuomenės sveikatos priežiūros įstatymo nuostatos įpareigoja savivaldybių tarybas tvirtinti neinfekcinių ligų profilaktikos ir kontrolės bei sveikatos stiprinimo programas. Savivaldybė taip pat vykdo šių programų įgyvendinimo kontrolę.¹¹⁵

¹¹³ LR Alkoholio kontrolės įstatymas// ten pat, 16, 18, 18,¹29, 34 str.

¹¹⁴ LR Vietos savivaldos įstatymas 1994 m. liepos 7d. Nr. I-533// Žin, 2008, Nr. 113- 4290, 6 str. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=441200 [žiūrėta 2015 02 19]

¹¹⁵ LR Visuomenės sveikatos priežiūros įstatymas 2002 m. gegužės 16 d. Nr. IX-886//Valstybės žinios. 2002, Nr. 56-2225,27, 41 str. http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=167900&p_query=&p_tr2= [žiūrėta 2015 02 18]

Kasmet Švenčionių rajono savivaldybėje skelbiamas visuomenės rėmimo specialiosios programos projektų konkursas. Projektai yra finansuojami iš Švenčionių rajono savivaldybės visuomenės sveikatos rėmimo specialiosios programos lėšų. Didelis dėmesys skiriamas projektams, kuriuose numatoma vykdyti alkoholio, tabako, narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimo prevenciją.¹¹⁶ Projektų konkursą vykdo Švenčionių rajono savivaldybės Bendruomenės sveikatos taryba.¹¹⁷ Viena iš svarbiausių šios tarybos funkcijų - koordinuoti sveikatos ugdymo, alkoholio, tabako, narkotikų kontrolės politiką, visuomenės sveikatos saugos, infekcinių susirgimų profilaktikos ir kontrolės politiką.

Savivaldybėje vykdoma Narkomanijos prevencijos programa. Programos tikslas – sumažinti psichoaktyvių medžiagų, tame tarpe ir alkoholio, vartojimą, rengiant ir įgyvendinant prevencines priemones Švenčionių rajone, į programą įtraukiant tokias savivaldybės bendruomenės socialines struktūras, kaip mokykla, šeima, rizikos grupės. Veiksmingiausias ir efektyviausias psichoaktyvių medžiagų vartojimo problemos sprendimo būdas yra pirminė prevencija. Pagrindiniu programos finansavimo šaltiniu yra Švenčionių rajono savivaldybės visuomenės sveikatos rėmimo specialiosios programos lėšos.¹¹⁸

Savivaldybėje taip pat vykdoma visuomenės sveikatos stebėsenos 2013-2015 metų programa. Šios programos tikslas - gauti išsamią informaciją apie savivaldybės visuomenės sveikatos būklę, visuomenės sveikatos rizikos veiksnius ir, ja remiantis, planuoti bei įgyvendinti savivaldybės visuomenės sveikatos stiprinimo priemones.¹¹⁹ Programos uždaviniuose numatyta rinkti, analizuoti ir vertinti duomenis, susijusius su Švenčionių rajono savivaldybės gyventojų sveikatos būkle, gyvenimo ypatumais.

Kaip jau minėta, savivaldybės alkoholio kontrolės politiką formuoja savivaldybių tarybos, o ją įgyvendina savivaldybių vykdomosios institucijos. Toliau aptariami Švenčionių rajono savivaldybės alkoholio kontrolės politiką įgyvendinantys subjektai.

---

¹¹⁶ Švenčionių rajono savivaldybės tarybos sprendimas / 2006-03-30 / Nr. T-45 „Dėl Švenčionių rajono savivaldybės visuomenės sveikatos rėmimo specialiosios programos patvirtinimo“ [http://www.svencionys.lt/doc/paieska.php?nr=&nuo_metai=2003&nuo_menuo=01&nuo_diena=01&iki_metai=2011&iki_menuo=12&iki_diena=31&rusis=&tekstas=\[žiūrėta 2015 02 18\]](http://www.svencionys.lt/doc/paieska.php?nr=&nuo_metai=2003&nuo_menuo=01&nuo_diena=01&iki_metai=2011&iki_menuo=12&iki_diena=31&rusis=&tekstas=[žiūrėta 2015 02 18])

¹¹⁷ Švenčionių rajono savivaldybės tarybos sprendimas / 2007-05-03 / Nr. T-51 „Dėl Švenčionių rajono bendruomenės sveikatos tarybos“ [http://www.svencionys.lt/doc/paieska.php?nr=&nuo_metai=\[žiūrėta 2015 02 18\]](http://www.svencionys.lt/doc/paieska.php?nr=&nuo_metai=[žiūrėta 2015 02 18])

¹¹⁸ Švenčionių rajono savivaldybės tarybos sprendimas /2012-01-19/Nr. T-6 „Dėl Švenčionių rajono savivaldybės narkomanijos prevencijos 2012-2014 metų programos patvirtinimo“= http://www.svencionys.lt/doc/paieska.php?nr=&nuo_metai=2011&nuo_menuo=01&nuo_diena=01&iki_metai=2013&iki_menuo=12&iki_diena=31&rusis=sprendimas&tekstas=Narkomanijos+prevencijos+2012-2014+met%C5%B3+programa [žiūrėta 2015 02 18]

¹¹⁹ Švenčionių rajono savivaldybės tarybos sprendimas/2013-06- 21/ Nr. T-132 „Dėl Švenčionių rajono savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos 2013-2015 metų programos patvirtinimo“ [http://www.svencionys.lt/doc/paieska.php?nr=T-132&nuo_metai=2013&nuo_menuo=01&nuo_diena=01&iki_metai=2014&iki_menuo=12&iki_diena=31&rusis=spre\[žiūrėta 2015 02 20\]](http://www.svencionys.lt/doc/paieska.php?nr=T-132&nuo_metai=2013&nuo_menuo=01&nuo_diena=01&iki_metai=2014&iki_menuo=12&iki_diena=31&rusis=spre[žiūrėta 2015 02 20])

Švenčionių rajono savivaldybės Mokesčių ir turto skyrius yra atsakingas už išorinės alkoholio reklamos draudimo ir ribojimo laikymosi kontrolę bei įstatymų numatytais atvejais, licencijų verstis mažmenine alkoholinių gėrimų prekyba išdavimą.¹²⁰

Savivaldybės administracijos struktūroje nėra savivaldybės gydytojo pareigybės. Dėl šios priežasties, uždavinys įgyvendinti valstybės sveikatinimo politiką savivaldybėje, įskaitant ir alkoholio kontrolės politiką, tenka Švenčionių rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biurui (toliau-Biurui). Jo funkcijos taip pat yra skatinti sveiką gyvenseną, organizuojant veiklą ir dalyvaujant alkoholio vartojimo mažinimo priemonių įgyvendinime, rengti savivaldybės visuomenės sveikatos programas, įgyvendinti valstybines visuomenės sveikatos programas, vykdyti privalomąjį gyventojų sveikatos mokymą apie alkoholio ir narkotinių medžiagų žalą žmogaus sveikatai, rengti projektus savivaldybės alkoholio vartojimo mažinimui ir juos įgyvendinti, teikti konsultacijas, organizuoti prevencines akcijas.¹²¹

VšĮ Švenčionių pirminės sveikatos priežiūros centro Psichikos sveikatos centras teikia pagalbą asmenims, sergantiems psichikos ir elgesio sutrikimais vartojant alkoholį, taip pat teikia psichologinę pagalbą, vykdant minėtų susirgimų prevenciją. VšĮ Švenčionių rajono ligoninė užtikrina visapusišką ir kvalifikuotą ligonių gydymą, taip pat ir asmenims, apsinuodijusiems alkoholiu.

Prieš analizuojant alkoholio politikos įgyvendinimą savivaldybėje, svarbu išsiaiškinti situaciją rajone alkoholio vartojimo klausimais. Toliau bus apžvelgiami Švenčionių rajono savivaldybėje vykdyti tyrimai.

3.2. Švenčionių rajone vykdytų tyrimų apžvalga

Švenčionių rajono savivaldybėje nėra atlikta išsamių mokslinių tyrimų apie alkoholio vartojimo paplitimą ir jo pasekmes. Tik remiantis pastarųjų metų mokslinių tyrimų rezultatais, bandyta išsiaiškinti savivaldybės jaunimo problemas, poreikius, gyvensenos ypatumus.

Jaunimo reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, siekdamas faktais ir žiniomis grįstos jaunimo politikos Lietuvoje įgyvendinimo, 2012 m. vykdė savivaldybių jaunimo problematikos tyrimą. Vertinant Švenčionių rajono savivaldybės tyrimo duomenis paaiškėjo, kad per paskutinius šešis mėnesius 37 proc. jaunuolių alkoholį vartojo du, keturis kartus per mėnesį. 26

¹²⁰ Švenčionių rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2013 m. liepos 15 d. įsakymu Nr. A-446 „Dėl Švenčionių rajono savivaldybės administracijos Mokesčių ir turto skyriaus nuostatų patvirtinimo“
<http://www.svencionys.lt/index.php?3032427507>

¹²¹ Švenčionių rajono savivaldybės tarybos 2012 m. liepos 5 d. sprendimu Nr. T-129 „Dėl Švenčionių rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro nuostatų patvirtinimo“
http://www.svencioniuvsb.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=49&Itemid=58[žiūrėta 2015 02 18]

proc. – kartą per mėnesį ar rečiau. 11 proc. tai darė du, tris kartus per savaitę ar dažniau. 26 proc. per paskutinius šešis mėnesius alkoholio nevartojo. 35 proc. vartojančių alkoholi tai daro tam, kad atsipalaiduotų. 12 proc. vartodami alkoholi siekia pasijausti laimingesni, 11 proc. – užmiršti savo problemas. 6 proc. – nori apsvaigti.¹²²

2011 m. Švenčionių rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuras vykdė Švenčionių rajono savivaldybės mokinių elgesio ir gyvensenos tyrimą, kurio vienas iš uždavinių buvo įvertinti mokinių žalingų įpročių paplitimą ir ypatumus. Išanalizavus tyrimo rezultatus nustatyta, kad 58,1 proc. moksleivių niekada nevartoja alkoholinių gėrimų, 2,3 proc. juos vartoja kasdien, o 34,5 proc. – kelis kartus per mėnesį. Niekada neapsvaigusiu nuo alkoholio mokinių buvo mažiau nei nevartojančių, t.y. 48,2 proc. Visi kiti – bent vieną kartą buvo pasijutę apsvaigusiai nuo alkoholio.¹²³

2012 m. Biuras rajone vykdė „Mokinių rūkymo ir kitų priklausomybės ligų paplitimo tyrimą“. Įvertinus tyrimo rezultatus paaiškėjo, kad net 76,5 proc. respondentų yra bandę alkoholinių gėrimų. Dauguma šių gėrimų pirmą kartą pavartojo būdami 10-14 metų amžiaus, o tai padaryti juos paskatino draugai (42,3 proc.), tėvai (5,6 proc.) arba sugalvojo patys (50,4 proc.). 59,0 proc. respondentų alkoholinius gėrimus vartoja retai, t. y. kelis kartus per metus, tačiau net 34,7 proc. – bent kelis kartus per mėnesį. Dauguma (54,9 proc.) respondentų per paskutines 30 dienų nuo apklausos atlikimo visai nevartojo alkoholinių gėrimų, 31,8 proc. vartojo 1-2 kartus per mėnesį, 8,6 proc. – 3-5 kartus per mėnesį ir 4,7 proc. – daugiau nei 5 kartus per mėnesį. Dažniausiai alkoholinius gėrimus vartojantys respondentai tai daro norėdami atsipalaiduoti (31,4 proc.), nusiraminti (16,2 proc.), norėdami įgauti daugiau pasitikėjimo savimi (17,1 proc.) ar susirasti daugiau draugų (9,5 proc.), o 33,3 proc. alkoholinius gėrimus vartoja todėl, kad jiems patinka šių gėrimų skonis. Alkoholinius gėrimus juos vartojantieji respondentai renkasi pagal skonį (62,9 proc.), kainą (17,1 proc.), prekinį ženklą (11,4 proc.) ar patrauklią pakuotę (7,6 proc.). Nepaisant to, kad nemaža respondentų dalis vartoja alkoholinius gėrimus, 67,6 proc. juos vartojančiųjų mano, kad norint šių gėrimų nevirtoti, reikia valios ir pastangų, 21,9 proc. – neigiamo visuomenės požiūrio, 20,0 proc. – aplinkinių palaikymo, 9,5 proc. – gydytojo rekomendacijos ir vos 13,3 proc. – kainų padidėjimo. Vis dėlto net 35,2 proc. respondentų, nepaisant to, kad jie yra nepilnamečiai, alkoholinių gėrimų nusiperka patys, o 60,0 proc. nuperka pilnamečiai draugai ar pažįstami. Kaip ir rūkantieji, taip ir vartojantieji alkoholinius gėrimus mokyklinio amžiaus vaikai dažniausiai jiems įsigyti naudoja tėvų duodamus dienpinigius (55,2 proc.), kartais pinigų pasiskolina iš draugų (8,6 proc.). 57,5 proc. visų respondentų teigia, kad šalia esantys ir alkoholinius gėrimus vartojantys asmenys 25 jiems netrukdo, todėl į šiuos jie reaguoja neutraliai, vis dėlto 12,1 proc. respondentų tokie asmenys erzina, o 23,5 proc. stengiasi nekreipti dėmesio, nors juos

¹²²Jaunimo reikalų departamentas http://ijpp.lt/file/Ataskaita_Svencioniu_r.pdf [žiūrėta 2015 03 22]

¹²²Švenčionių rajono savivaldybės tarybos 2013-12-19 d. sprendimas Nr. T-203 „Dėl pritarimo

¹²³Švenčionių rajono savivaldybės tarybos 2012-12-20 d. sprendimas Nr. T-209 „Dėl pritarimo Švenčionių rajono savivaldybės visuomenės sveikatos 2010-2012 stebėsenos programos ataskaitai už 2011 metus“.

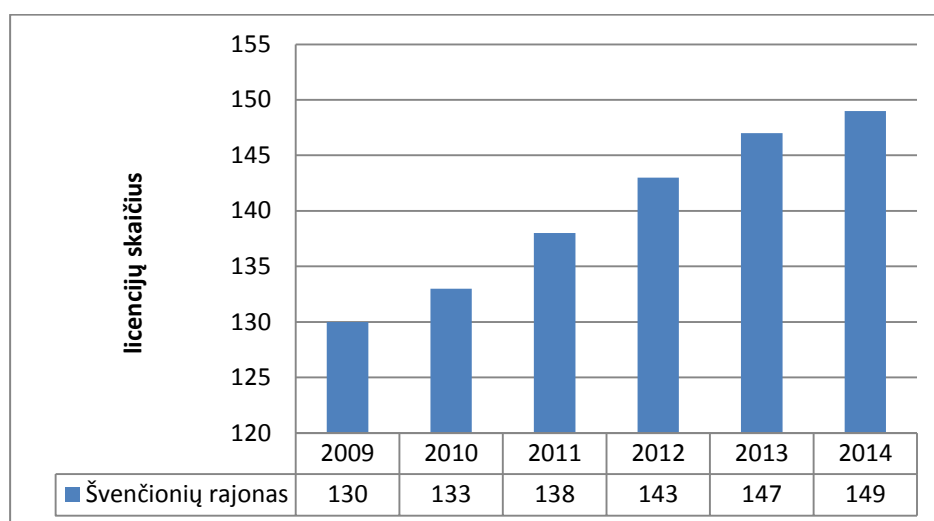
<http://www.svencioniuvsb.lt/images/svencioniuvsb/stebesenos%20ataskaita%2> [žiūrėta 2015 03 20]

tai labai erzina. Nors ir nedaug respondentų, bet vis dėlto teigia, kad jiems patinka, kai šalia esantis asmuo vartoja alkoholinius gėrimus, todėl tokius asmenis jie vertina teigiamai (3,6 proc.).¹²⁴

Toliau bus analizuojami statistiniai duomenys, susiję su alkoholio vartojimu ir jo pasekmėmis, padėsiantys geriau suprasti situaciją Švenčionių rajono savivaldybėje alkoholio vartojimo klausimais.

3.3. Su alkoholio vartojimu ir jo pasekmėmis susijusių statistinių duomenų analizė

Licencijavimas, kaip jau buvo minėta anksčiau, yra viena iš priemonių, mažinančių alkoholio vartojimo prieinamumą. Švenčionių rajono savivaldybėje 2014 m. sausio 1 d. galiojančių licencijų skaičius buvo 149. Diagramoje aiškiai matyti nuo 2009 m. iki 2014 m. išduotų licencijų, leidžiančių verstis mažmenine alkoholinių gėrimų prekyba, skaičiaus augimo tendencija. (1 pav.)

1 pav. Švenčionių rajono savivaldybėje galiojančios licencijos verstis mažmenine prekyba alkoholio produktais pagal metus.

Šaltinis: sudaryta remiantis Švenčionių rajono savivaldybės duomenimis

Statistikos departamento duomenimis 2014 metų pradžioje Švenčionių rajono savivaldybėje gyveno 26270 asmenų.¹²⁵ Šį skaičių padalinus iš savivaldybėje galiojančių licencijų skaičiaus gaunama, kad viena licencija aptarnauja 176 asmenis. Tai parodo alkoholinių gėrimų prieinamumą savivaldybėje. Tačiau vertinant alkoholinių gėrimų prieinamumą, būtina atsižvelgti į nuoseklų gyventojų skaičiaus mažėjimą. Pavyzdžiui, 2013 metų pradžioje Švenčionių rajono savivaldybėje buvo registruota 26853 gyventojų,¹²⁶ tai yra 583 gyventojais daugiau negu 2014 metų pradžioje. Tuo tarpu

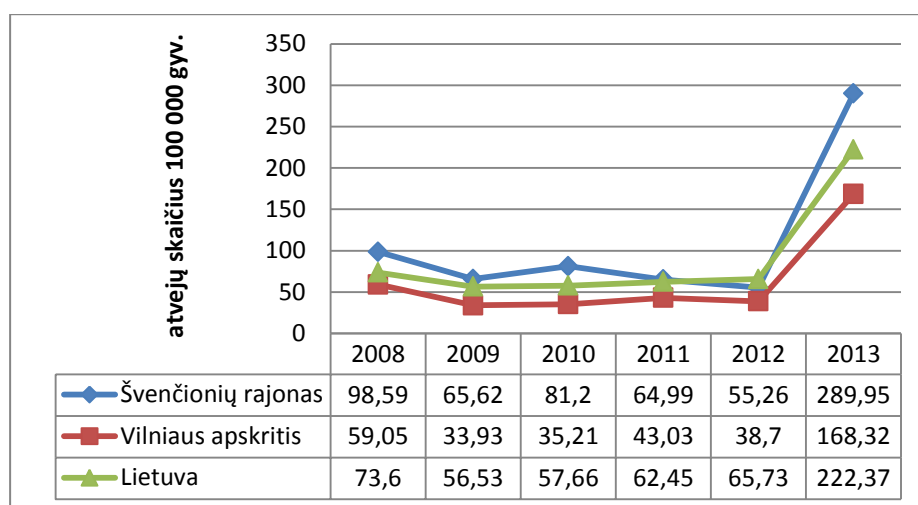
¹²⁴Švenčionių rajono savivaldybės tarybos 2013-12-19 d. sprendimas Nr. T-203, „Dėl pritarimo Švenčionių rajono savivaldybės visuomenės sveikatos 2010-2012 stebėsenos programos ataskaitai už 2012 metus“.
[http://www.svencioniuvsb.lt/images/svencioniuvsb/stebesenos%20ataskaita%20uz%202012%20\[žiūrėta 2015 03 20\]](http://www.svencioniuvsb.lt/images/svencioniuvsb/stebesenos%20ataskaita%20uz%202012%20[žiūrėta 2015 03 20])

¹²⁵ LR Statistikos departamentas/gyventojai www.osp.stat.gov.lt [žiūrėta 2015 03 18]

¹²⁶ Ten pat.

savivaldybės licencijų, išduotų verstis mažmenine alkoholinių gėrimų prekyba skaičius 2014 metų sausio 1 d. buvo 2 vienetais didesnis negu 2013 metų sausio 1 d.

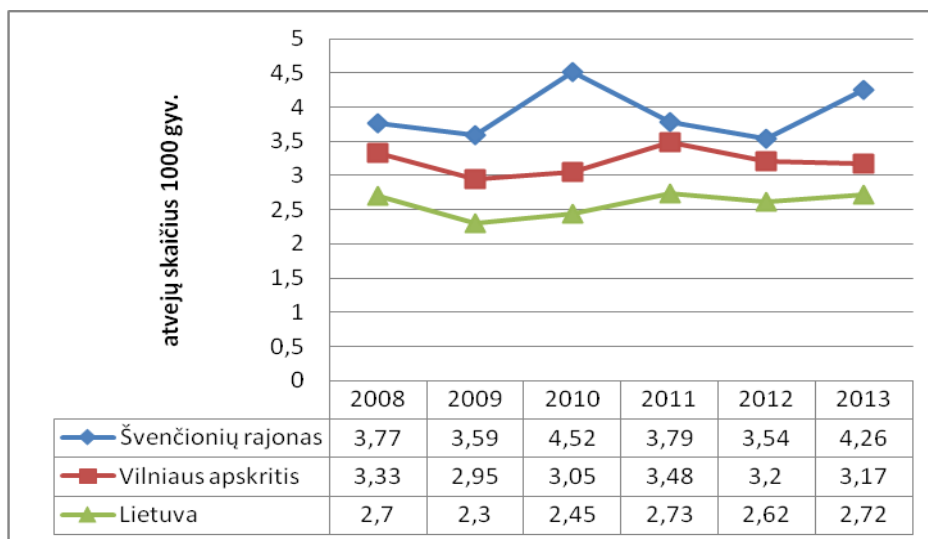
Objektyviausiai su alkoholio vartojimu susijusias pasekmes savivaldybėje atspindi sergamumo ir mirtingumo rodikliai. 2013 m. lyginant su 2012 m. savivaldybėje sergamumas psichikos ir elgesio sutrikimais vartojant alkoholį, stipriai išaugo nuo 55,26 atvejo 100000 gyventojų – 2012 m., iki 289,95 – 2013 m. Šis rodiklis gerokai didesnis tiek už Vilniaus apskrityje užregistruotus susirgimo atvejus, tiek už visos Lietuvos vidurkį. Diagramoje pateikiamas sergamumo psichikos ir elgesio sutrikimais vartojant alkoholį 2008-2013 m. tendencijos pokytis. (2 pav.)

2 pav. Sergamumas psichikos ir elgesio sutrikimais vartojant alkoholį 100 000 gyventojų Švenčionių r., Vilniaus aps., Lietuvoje 2008-2013 m.

Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

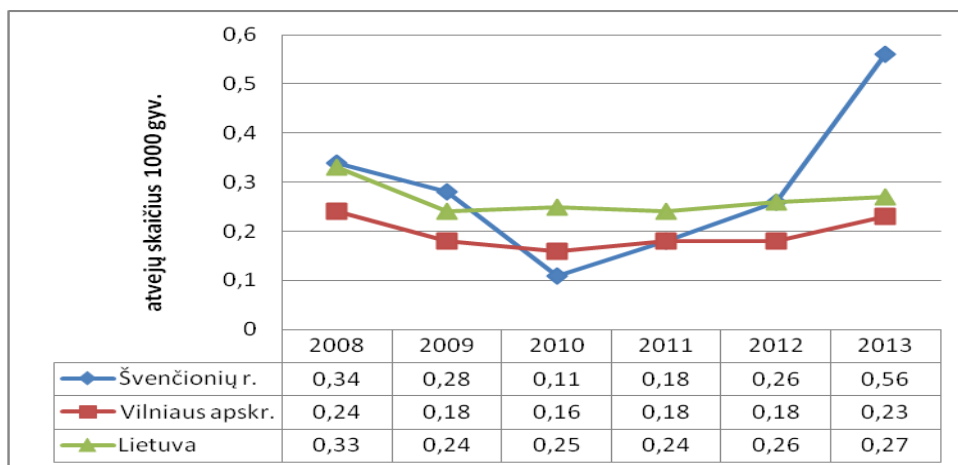
Analizuojant hospitalinį sergamumą su alkoholio vartojimu susijusiais psichikos ir elgesio sutrikimais, diagramoje matyti, kad 2013 m. dėl šių sveikatos sutrikimų kreipimūsi pas gydytojus atvejų Švenčionių rajono savivaldybėje padaugėjo ir siekė 4,26 atvejo 1000 gyventojų, kai 2012 m. šis sergamumas buvo 3,54 atvejų 1000 gyventojų. Hospitalinis sergamumas šiais susirgimais buvo žymiai didesnis už Lietuvos ir Vilniaus apskrities vidurkį. (3 pav.)

3 pav. Hospitalinis sergamumas su alkoholio vartojimu susijusiais psichikos ir elgesio sutrikimais 1000 gyventojų Švenčionių r., Vilniaus aps., Lietuvoje 2008-2013 m.

Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

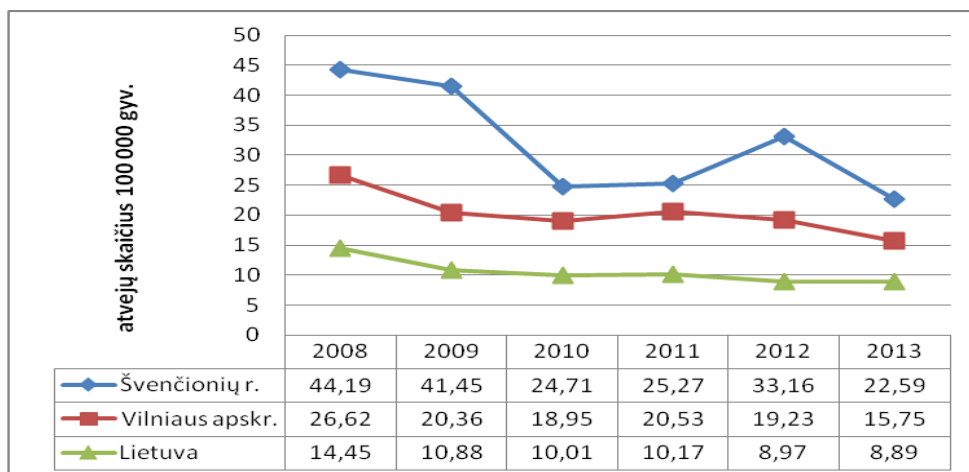
Analizuojant sergamumo alkoholine kepenų liga atvejų skaičių 1000 gyventojų, diagramoje matyti, kad 2010 m. šis sergamumas savivaldybėje buvo mažesnis už sergamumą tiek Vilniaus apskrityje, tiek Lietuvoje. Ryškus šio rodiklio šuolis Švenčionių rajono savivaldybėje pastebimas per 2012 metus. 2013 m. šis rodiklis savivaldybėje siekė 0,56 atvejų 1000 gyventojų ir 2 kartus viršijo hospitalinį sergamumą šia liga tiek Vilniaus apskrityje, tiek Lietuvoje. (4 pav.)

4 pav. Hospitalinis sergamumas alkoholine kepenų liga 1000 gyventojų Švenčionių r., Vilniaus apskr., Lietuvoje 2008-2013 m.

Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

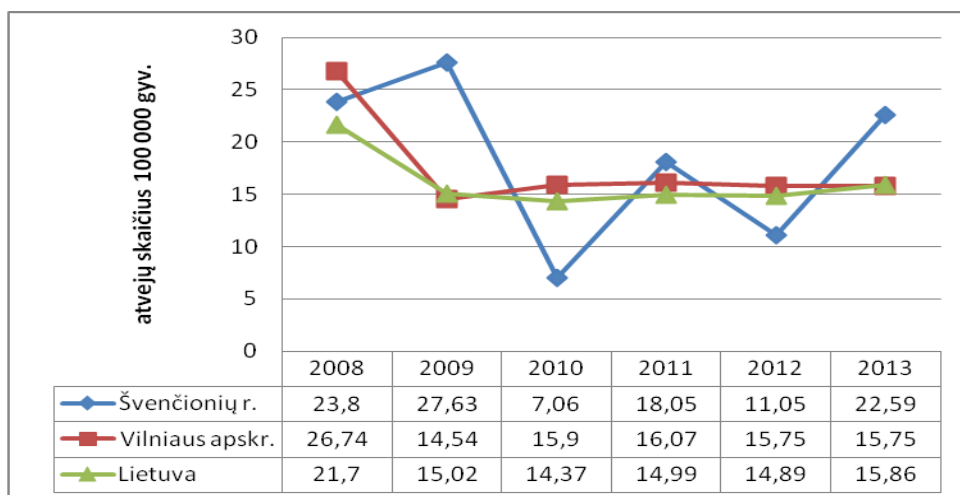
Analizuojant mirčių, susijusių su apsinuodijimu alkoholiu, tendencijas, matyti, kad nuo 2008 metų Švenčionių rajono savivaldybėje pastebimas ryškus šių mirčių mažėjimas, kurį galima susieti su 2008 metais priimtais, anksčiau minėtais, alkoholio kontrolės griežtinimo sprendimais. Per 2010 metus šis rodiklis išliko beveik stabilus, o 2012 m. siekė 33,16 atvejų 100 000 gyventojų su aiškiai išreikšta mažėjimo tendencija, bet 2013 m. viršijo tiek Lietuvos, tiek Vilniaus apskrities rodiklį. (5 pav.)

5 pav. Mirusieji dėl apsinuodijimo alkoholiu 100 000 gyventojų Švenčionių r., Vilniaus apskr., Lietuvoje 2008-2013 m.

Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

Sekantis rodiklis, susijęs su dideliu alkoholio vartojimu yra mirtys nuo alkoholio kepenų ligos. Kaip matyti diagramoje, nuo 2009 m. Švenčionių rajono savivaldybėje stebimi ryškūs šio rodiklio šuoliai. 2010 m. šis rodiklis sudarė tik 7,06 atvejo 100 000 gyventojų ir buvo mažesnis už Vilniaus apskrities ir Lietuvos rodiklį. Per sekančius 2 metus mirčių skaičius nuo alkoholinės kepenų ligos savivaldybėje ryškiai keitėsi ir 2013 m. sudarė 22,59 atvejo 100 000 gyventojų, ženkliai viršydamas Vilniaus apskrities ir Lietuvos mirtingumą nuo šios ligos. (6 pav.)

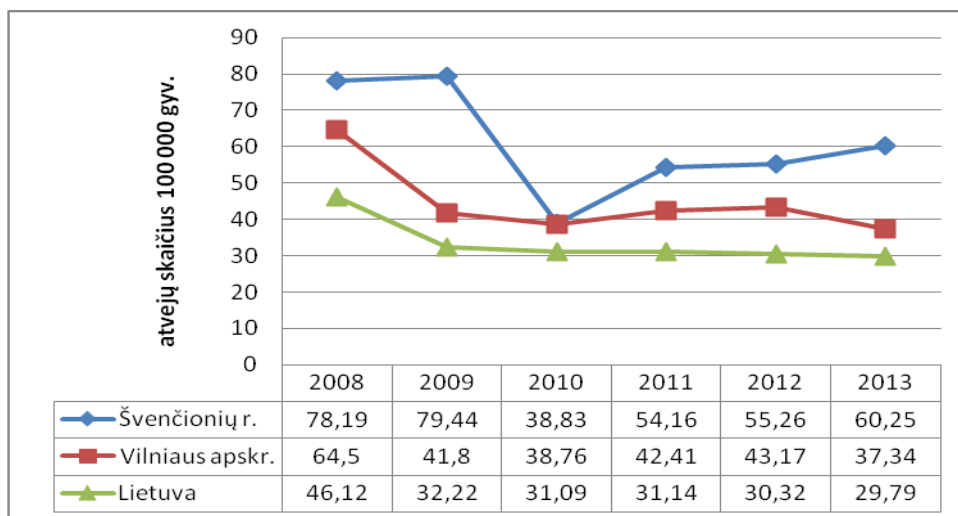
6 pav. Mirusiųjų nuo alkoholinės kepenų ligos skaičius 100 000 gyventojų

Švenčionių r., Vilniaus apskr., Lietuvoje 2008-2013 m.

Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

Kitas svarbus rodiklis – mirusiųjų nuo alkoholio sąlygotų priežasčių skaičius. Šį rodiklį sudaro alkoholio sąlygoti kelių eismo įvykiai, nuskendimai, sušalimai, bei kitos traumos. Kaip matyti iš diagramos, šis rodiklis Švenčionių rajono savivaldybėje ryškiai mažėdamas nuo 2009 metų, 2010 m. beveik susilygino su Vilniaus apskrities rodikliu ir sudarė 38,83 atvejų mirčių 100 000 gyventojų. Sekančiais metais mirčių skaičius nuo alkoholio sąlygotų priežasčių savivaldybėje nežymiai augo,

pastoviai viršydamas tiek Vilniaus apskrities, tiek Lietuvos rodiklį, 2013 m. sudarydamas 60,25 mirčių atvejų 100 000 gyventojų. (7 pav.)

7 pav. Mirusiųjų nuo alkoholio sąlygotų priežasčių skaičius 100 000 gyventojų Švenčionių r., Vilniaus apskr., Lietuvoje 2008-2013 m.

Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

Savivaldybės teisės, įgyvendinant alkoholio kontrolės politiką, yra reglamentuotos įstatymais, kurių dėka, savivaldybė, atsižvelgdama į esamą alkoholio vartojimo ir jo pasekmių situaciją, gali riboti tiek alkoholinių gėrimų pardavimo laiką, tiek prekybą alkoholiniais gėrimais renginių ar švenčių metu. Savivaldybėje aktyviai veikia nemažai įstaigų, įgyvendinančių alkoholio kontrolės politiką. Šioje srityje svarbus vaidmuo tenka Švenčionių rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biurui, kuris buvo įsteigtas 2008 metais. Šios įstaigos specialistai rūpinasi visuomenės švietimu apie alkoholio daromą žalą žmogaus sveikatai, vykdo prevencinį švietėjišką darbą mokyklose, organizuoja įvairius renginius minėta tematika.

Vertinant savivaldybėje atliktus negausius tyrimus alkoholio vartojimo klausimais, galima teigti, jog rezultatai nėra guodžiantys - vis daugiau jaunimo, o ypač nepilnamečių, prisipažįsta vartojantys alkoholinius gėrimus, be jų neįsivaizduojantys savo laisvalaikio. Taip pat neramina augantis mirusiųjų nuo alkoholinės kepenų ligos skaičius, taip pat didėjantis sergamumas šia liga bei su alkoholio vartojimu susijusiais psichikos ir elgesio sutrikimais.

4. TYRIMAS – ALKOHOLIO KONTROLĖS POLITIKOS ĮGYVENDINIMO YPATUMAI ŠVENČIONIŲ RAJONO SAVIVALDYBĖJE

4.1. Tyrimo metodika

Viena iš svarbiausių sąlygų šalyje turėti sėkmingai funkcionuojančią alkoholio kontrolės politiką yra efektyvi alkoholio kontrolės politiką formuojančių ir įgyvendinančių institucijų veikla. Vienas iš tokių subjektų, kuris vietos lygiu įgyvendina valstybės alkoholio kontrolės politiką yra savivaldybė, kuri naudodamasi įstatymų jai suteiktomis kompetencijomis gali savarankiškai priimti sprendimus, tiesiogiai įtakančius alkoholio vartojimo situaciją savivaldybės teritorijoje. Šiuo kokybiniu tyrimu siekiama išanalizuoti alkoholio kontrolės politikos įgyvendinimo ypatumus Švenčionių rajono savivaldybėje.

Kodėl kokybinis tyrimas yra toks patrauklus ir aktualus? Jis yra labai atviras ir labiau įtraukiantis nei kitos tyrimo strategijos. Jis taipogi yra atviras naujiems dalykams, tam, kas yra nežinoma, paslėpta. Jis suteikia „kultūrinių momentinių nuotraukų“ panoramą iš mažo gyvenimo pasaulio, kas padeda sukurti tvirtą teorinį pagrindą.¹²⁷ Kokybinis tyrimas siekia aprašyti gyvenimą-pasaulį „iš vidaus į išorę“, iš jame dalyvaujančių žmonių perspektyvos. Tuo siekiama labiau, geriau suprasti socialinę tikrovę ir atkreipti dėmesį į tam tikrus procesus, pasikartojantį elgesį, problemas. Kokybinis tyrimas, nors ir turėdamas gana tikslus ir „storus“ aprašymus, siekia ne tik aprašyti tikrovę, o dar ir įvardinti neįprastus nukrypimus ir atspindėti tai, kas yra nežinoma, sunkiai suprantama, atverdamas platesnes galimybes.¹²⁸ Autoriai U. Flick, E. Kardoff, I. Steinke „Kokybinio tyrimo vadove“ (2004) nagrinėja esminius kokybinio tyrimo bruožus ir prielaidas.¹²⁹ Pasak autorių, dėka šių kokybinio tyrimo ypatumų galima:

- 1) socialinę tikrovę galima suprasti kaip prasmių ir kontekstų rezultatą, kurie yra drauge kuriami socialinėje sąveikoje.
- 2) iš prielaidos apie pastovų bendro pasaulio kasdienybės kūrimą iškyla proceso esybė ir socialinės tikrovės refleksyvumas ir pasikartojamumas.
- 3) žmonės gyvena įvairiose gyvenimo situacijose, kurias galima „objektyviai“ įvardinti tokias veiksniais kaip pajamos, išsilavinimas, profesija, amžius, gyvenamoji vieta ir t.t. Tai parodo jų fizinių aplinkybių prasmingumą bendrai paėmus, yra apibrėžiama sąvoka „gyvenimas-pasaulis“, kokie yra socialiniai ryšiai, susiję gyvenimo aplinkybės, vietinio gyvenimo nusistatymai, gyvenimo būdas. Tai suteikia galimybę paaiškinti individualų bei kolektyvinius požiūrius bei veiksmus.

¹²⁷ Flick U., Kardoff E., Steinke I. (Editors). A Companion to Qualitative Research. London: Sage Publications, 2004, p.8.

¹²⁸ Ten pat.

¹²⁹ Ten pat.

4) šios prielaidos yra ta tikrovė, kuri yra interaktyviai kuriama ir tampa subjektyviai prasminga, ji yra perteikiama ir tampa efektyvi per kolektyvinius ir individualius interpretacijos pavyzdžius.

Originaliai kokybinį tyrimą apibrėžia Saldana J. „, Pagrindiniuose kokybinio tyrimo principuose“ (2011). Kokybinis tyrimas yra skėtinis terminas, apibūdinantis didelę požiūrių bei metodų įvairovę, ir skirtas ištirti natūralų socialinį gyvenimą. Surinkti ir analizuojami duomenys ar informacija yra pirmiausiai nekokybiniai savo esybe, ir ją sudaro tekstinė medžiaga (interviu nuorašai, užrašai, dokumentai) ir vaizdinė medžiaga (nuotraukos, video įrašai ir interneto puslapiai, kuriuose užrašytos žmonių patirtys ir gyvenimas). Rezultatuose dažniausiai pristatomi esminiai duomenys: kultūriniai pastebėjimai, naujos išvalgos ir suvokimas apie asmeninio ir socialinio gyvenimo sudėtingumą, įvairių programų ar politikų efektyvumo vertinimas, egzistuojančių socialinių santvarkų kritika, socialinio teisingumo inicijavimas.¹³⁰ Autorius išskiria tokius kokybinio tyrimo žanrus kaip etnografija, pamatinė teorija, fenomenologija, atvejo studija, turinio analizė, pasakojamasis apklausinėjimas, įvairių metodų tyrimas ir kitus.

Kokybiniam tyrimui atlikti pasirinkti 2 tyrimo metodai. Pirmasis - struktūruotas ekspertinis interviu, antrasis – nestruktūruotas grupinės diskusijos (angl. focus groups) metodas, kuris lietuvių kalboje dar gali būti vadinamas „atrinktąja grupe“ arba „tiksline grupe“.¹³¹ Taikant abu šiuos metodus, bus galima geriau suprasti savivaldybėje iškylančias problemas, susijusias su alkoholinių gėrimų vartojimu, išsiaiškinti, kokiomis priemonėmis savivaldybė stengiasi tas problemas išspręsti, kokia ekspertų bei grupinės diskusijos dalyvių nuomonė Lietuvos alkoholio kontrolės politikos klausimu.

Remiantis R. Tidikiu, ekspertinis interviu – tai asmenų, kurie dėl savo profesinės kompetencijos ir gyvenimiškos patirties gali suteikti gana išsamią informaciją esamos problemos tema, interviu. Jis nurodo ir interviu privalumus, pagrindžiančius šio metodo pasirinkimą: vienas iš jų yra tai, kad, kaip jau minėta anksčiau, galima gauti išsamius atsakymus į keliamos problemos klausimus bei galima išsamiau tyrimo dalyviui paaiškinti klausimo esmę. Kitas privalumas – interviu metu galima stebėti respondento reakciją kalbant apie tam tikrą problemą, jo atsakymo intonaciją, iš kurios galima spręsti apie respondento požiūrį į analizuojamą situaciją.¹³² Visus gautus duomenis galima panaudoti analizėje, išryškinant temos aktualumą, taip pat jos sprendimo būdus iš respondento perspektyvos.

Grupinės diskusijos metodas atliekant kokybinius tyrimus Lietuvoje yra taikomas pakankamai retai. Tai organizuotas mažos žmonių grupės pokalbis, diskusija.¹³³ Grupės veda specialiai tam paruoštas moderatorius, kuris skatina grupės dalyvių aktyvumą ir diskusiją. Didžiausias fokus grupių

---

¹³⁰ Saldaña J. Fundamentals of qualitative research. New York, Oxford University Press, 2011, p.5.

¹³¹ <http://sociologai.lt/2011/ispejimas-del-focus-grupiu/>[žiūrėta 2015 04 09]

¹³² Tidikis R., Socialinių mokslų tyrimo metodologija. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003, p. 467, 471.

¹³³ <http://rzukausk.home.mruni.eu/wp-content/uploads/VIII-paskaita-aprasomieji-interviu-vienio-atv-ir-fokus.pdf>[žiūrėta 2015 04 09]

privalumas yra tas, jog jos leidžia atskleisti paprasto žmogaus požiūrį, trūkumas – surenkamos informacijos kokybė stipriai priklauso nuo grupės narių sąveikos. Tam įtakos gali turėti tiek grupės moderatoriaus sugebėjimas valdyti grupę ir paskatinti diskusiją, tiek grupės narių tarpusavio santykis, simpatijos, antipatijos, dominavimas, ryšiai už grupės ribų ir t.t.¹³⁴ Kadangi bendravimas tarp dalyvių yra raktinis tikslo grupės (focus group) metodo bruožas, yra gyvybiškai svarbu kruopščiai apsvarstyti grupės dalyvių sąstatą. Kad gautųsi gera diskusija, reikia, kad būtų pakankamai skirtingi žmonės. Tačiau jei grupės dalyviai laikysis pernelyg skirtingų nuomonių, jei jų patirtys stipriai skirsis, gali būti, kad tema nebus giliai išnagrinėta ir gauta informacija bus tik paviršutiniška.¹³⁵ Šiuo atveju grupinė diskusija buvo pasirinkta norint išsiaiškinti dalyvių požiūrių, nuomonių skirtumus, atskleisti juos įtakojančius veiksnius, išryškinti naujas mintis bei palyginti su ekspertų nuomone.

Tyrimo etika – nė vienas iš tyrimo dalyvių neprieštaravo dėl vardo, pavardės, pareigybės naudojimo pateikiant tyrimo rezultatus. Darbe įvardijant respondentus, tyrimo dalyvių konfidencialumas nebuvo pažeistas, tačiau, atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos Asmens duomenų apsaugos įstatymą ir M. Romerio universiteto kokybiniam tyrimui keliamus reikalavimus, ekspertų (respondentų) duomenys buvo koduojami.

Ekspertinio interviu dalyviai:

1. E1 - Švenčionių rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro vaikų ir jaunimo sveikatos priežiūros specialistė.
2. E2 - VšĮ Švenčionių pirminės sveikatos priežiūros centro psichiatras.
3. E3 Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato Švenčionių rajono policijos komisariato Viešosios policijos skyriaus Prevencijos poskyrio vyresnioji specialistė.
4. E4 - Švenčionių rajono savivaldybės administracijos Turto ir mokesčių skyriaus vyriausioji specialistė.
5. E5 - Švenčionių rajono savivaldybės administracijos Teisės ir civilinės metrikacijos skyriaus vyriausioji specialistė.
6. E6 - Švenčionių socialinių paslaugų centro Vaikų dienos centro socialinė darbuotoja.

Grupinės diskusijos dalyviai:

1. M – moderatorė (tyrimo autorė).
2. E1 - Švenčionių rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro visuomenės sveikatos stebėsenos specialistė.

---

¹³⁴ <http://nesnausk.org/klinikine-psichologija/2008/09/24/fokus-grupes-ir-interviu-metodai/>[žiūrėta 2015 04 09]

¹³⁵ Bloor M., Frankland J., Thomas M., Stewart K. Focus Groups in Social Research (Introducing Qualitative Methods series). 2001.p.20.

3. E2 - Švenčionių pirminės sveikatos priežiūros centro Psichikos sveikatos centro medicinos psichologė.
4. E3 - Švenčionių socialinių paslaugų centro socialinis darbuotojas, Švenčionėlių anoniminių alkoholikų savipagalbos grupės vadovas.
5. E4 - Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato Švenčionių rajono policijos komisariato Viešosios policijos skyriaus Prevencijos poskyrio organizacinės grupės vyresnioji specialistė.

Su visais tyrimo dalyviais buvo iš anksto asmeniškai suderinta dėl tyrimo vietos ir laiko, tuo pačiu jiems buvo pateikti klausimai, su kuriais turėjo galimybę susipažinti iš anksto prieš interviu ir grupinę diskusiją.

Tyrimo laikas ir vieta – kokybiniai tyrimai buvo atliekami 2015 m. sausio - vasario mėnesiais. Su visais ekspertais kokybinis tyrimas buvo vykdytas jų darbovietėse. Vidutinė interviu trukmė 25 min.

Grupinė diskusija vyko Švenčionių rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biure 2015 m. vasario 19 d. Diskusijos trukmė 1 val. 20 min.

Tyrimo objektas – ekspertų (respondentų) nuomonė Švenčionių rajono savivaldybėje įgyvendinamos alkoholio kontrolės politikos klausimais.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti alkoholio kontrolės politikos įgyvendinimo ypatumus Švenčionių rajono savivaldybėje.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išsiaiškinti alkoholio vartojimo, kaip reiškinio, paplitimo priežastis visuomenėje/nepilnamečių tarpe.
2. Ištirti alkoholio kontrolės politikos priemonių taikomumą, jų efektyvumą Švenčionių rajono savivaldybėje.
3. Išanalizuoti ir pateikti ekspertų ir respondentų pasiūlymus alkoholio vartojimo mažinimo klausimais, ypač nepilnamečių tarpe.

Tyrimo metu respondentams buvo užduodami iš anksto paruošti klausimai (žr. 1, 9 priedai) apie alkoholio vartojimo situaciją Lietuvoje ir savivaldybėje, aiškinamasi alkoholio vartojimo priežastys, savivaldybėje iškylančios problemos, susijusios su alkoholio kontrolės vykdymu, taip pat taikomos prevencinės priemonės bei išsiaiškinama respondentų nuomonė dėl ateities alkoholio kontrolės perspektyvų.

Ekspertų interviu ir grupinės diskusijos dalyvių pasisakymai buvo įrašinėjami mobiliuoju telefonu su balso įrašymo funkcija. Vėliau surašomas tekstas su interviu metu gautais atsakymais ir grupinės diskusijos stenograma.

Tyrimas buvo atliktas tokia seka: tyrimo problemos iškėlimas, literatūros analizė, Švenčionių rajone atlikti tyrimai, susiję su alkoholio vartojimo paplitimu, klausimynų sudarymas,

ekspertų (respondentų) parinkimas, respondentams patogios datos, laiko, vietos paskyrimas, interviu paėmimas ir grupinės diskusijos pravedimas, gautų duomenų analizė, išvadų pateikimas.

Duomenų analizė: duomenų apdorojimui taikoma content - analizės metodas (turinio analizė). Tai sisteminis tekstų ir vaizdinės medžiagos (pvz. laikraščių, žurnalų, kalbos įrašų), masinių informavimo priemonių (pvz. filmų, televizijos ištraukų, Interneto tinklų) ir materialios kultūros (pvz. radinių, komercinių produktų) tyrimas, skirtas ištirti tai, kas akivaizdžiai matoma ir kas užslėpta. Kai kurios turinio analizinės yra ir kiekybinės, ir kokybinės savo esme, kadangi įvykio statistinis dažnumas tampa svarbiu matu tirti užslėptas temas, ypač tekstuose ir informavimo priemonėse. Pvz. kampanijų kandidatų kalbos gali būti analizuojamos nustatant skaičių, kaip dažnai buvo kartojama tam tikra raktinė frazė ar žodžiai.¹³⁶ Taikant šį metodą, tekstas su interviu metu gautais atsakymais skaitomas daug kartų, ieškant pasikartojančių raktinių žodžių. Remiantis raktiniais žodžiais išskiriamos kategorijos, kurios suskirstomos į subkategorijas, tada priskiriamas pagrindžiantis teiginys ir apibendrinama.¹³⁷ Dėl tos priežasties, kad kai kurie klausimai yra glaudžiai susiję ir respondentų panašių atsakymų galima rasti ne tik į konkrečiai užduodamą klausimą, patogumo dėlei kai kurie klausimai apjungiami ir sukuriama tam tikri, vėliau analizuojami, kategorijų blokai.

4.2. Ekspertinio interviu rezultatų analizė

1) Pirmuoju klausimu buvo siekiama išsiaiškinti, kokios, respondentų nuomone, priežastys skatina alkoholio vartojimą visuomenėje, taip pat ir Švenčionių rajono savivaldybėje. Taigi, pirmoji kategorija – alkoholio vartojimo priežastys.

1 lentelė. Alkoholio vartojimo priežastys visuomenėje/ Švenčionių rajono savivaldybėje

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantis teiginys
Alkoholio vartojimo priežastys	Užimtumo stoka	„žmonės geria... nuo neturėjimo ką veikt.“ „va iš neturėjimo ką veikt, trečias punktas, turbūt yra šita problema – paplitusi bedarbystė. Tai, vyrai, neturėdami to užsiėmimo, gyvendami gyvenimą, kai nėra tos veiklos, pradeda piktnaudžiaut.“ „ mažesni miesteliai išsidėstę toliau nuo rajono centro ir juose iš tiesų užimtumas nėra labai didelis, tai va, susitikimo, šnekant ir apie nepilnamečius, tikslas yra alkoholio vartojimas ir užimtumas, rišantis dalykas.“ „ kaimo vietovėse taip pat visiškai neturėjimas ką veikt.“ „visuotinė žmonių apatija, depresija, menkas užimtumas, bedarbystė, žemas pragyvenimo lygis.“

¹³⁶ Saldaña J. Fundamentals of qualitative research. New York, Oxford University Press, 2011, p.7.

¹³⁷ Tidikis R., Socialinių mokslų tyrimo metodologija / ten pat, p. 498 – 505.

		„Taip pat svarbus faktorius yra užimtumas, ypač jauno žmogaus. Jaunimas rajone neturi kuo užsiima.“
	Tradicijos	„Daugelis jaunimo vakarėlių šiais laikais neįsivaizduojami be alkoholinių gėrimų, tai tampa mada. Tačiau toks požiūris būdingas ne tik jaunimui, bet ir daugeliui suaugusiųjų... yra visuomenėje susiformavusios nuostatos ir asmeninis požiūris.“ „ Taip pat yra ir tam tikros visuomenės normos, kad tapo mada ir tradicija būtinai švęsti kažkokias šventes turint alkoholio.“ „visuomenėje vyrauja nuomonė, kad kompanijoje blaivus žmogus arba visiškai atsisakęs alkoholio žmogus atrodo nenormaliai, o norma tapo būtent tas vartojimas, kerintis žmones.“
	Socialinė politika	„Tai ir yra pagrindinės priežastys – nedarbas, skurdas, atsilikimas, nenorėjimas nieko daryt.“ „žinom pagal statistiką kiek yra bedarbių, žmonių, gyvenančių žemiau skurdo ribos.“ „Svarbu taip pat bedarbystė.“
	Šeimos narių pavyzdys, draugų įtaka (nepilnamečių tarpe)	„svarbus veiksnys, lemiantys alkoholio vartojimą jų tarpe, yra draugų, kompanijų įtaka.“ „mano nuomone, kaip psichiatro, tai alkoholio vartojimo kultūrą, visgi daugiausia sąlygoja šeimos tradicijos. Jei vartojama šeimoj alkoholis, tai ir vaikai įgyja tokių alkoholio vartojimo tradicijų.“ „Kita iš priežasčių, kuri, gal būt susijusi su nepilnamečiais, tai, sakyčiau, būtų mada, pritaipimas prie grupės, prie komandos, siekimas būti lyderiu, neišsiskirti iš kitų jokių būdu.“ „alkoholį vartoja užaugę tokioje aplinkoje, kurioje yra geriama. Va, taigi tėvai yra pavyzdys savo vaikams. Taip pat svarbi draugų įtaka.“
	Alkoholio prieinamumas	„Manau, yra galimybė lengvai įsigyti alkoholinių gėrimų... manau, kad yra svarbi ir alkoholinių gėrimų kaina. Kadangi ji nėra tokia didelė, kokia galėtų būti, ir kiekvienas gali pasirinkti prekę atsižvelgdamas į savo galimybes.“ „Prieinamas alkoholis – jo galima nusipirkt geros kokybės.“ „laisvai galima nusipirkti parduotu. Taip pat prieinamos kainos- mūsų šalyje nėra labai brangus alkoholis, tai irgi masina įsigyti.“
	Reklama	„ Taip pat svarbi ir alkoholio reklama. Vaikams tie žmonės, tie aktoriai yra autoritetai, ypač jei veikėjai labai patinka, tai jie tiesiog mokosi tokio elgesio ir išmoksta, kad mažinti įtampą, atsipalaiduoti galima vartojant alkoholinius gėrimus. žurnaluose, kur atspindimas visuomenės elito gyvenimas. Formuojama nuomonė, kad saikingai išgerti vyno taurę yra normalu. Taip pat sporto reklama, sakykim, lietuvių vienija pergales ir alus.“
	Atsakomybės visuomenėje	„yra tokių alkoholiniais gėrimais prekiaujančių vietų,

	stoka	kur asmens dokumento aplamai net neprašoma... jis puikiausiai randa kitų būdų tokiai „netvarkai sutvarkyti“, tarkim, paprašydamas prekę nupirkti vyresnių asmenų.“
--	-------	--

Kalbant apie alkoholio vartojimo priežastis visuomenėje, visi respondentai teigia, kad pagrindinė to priežastis yra užimtumo stoka, bedarbystė. 3 respondentai akcentavo, jog visuomenėje labai gajos alkoholio vartojimo tradicijos ir nusistovėjusios normos. Taip pat 4 iš respondentų nurodė, kad labai svarbus veiksnys formuojantis alkoholio vartojimo nuostatas, ypač jaunimo ir nepilnamečių tarpe yra šeimos narių ir draugų, t.y. aplinkos, kurioje jie auga, pavyzdys. Kaip svarbią alkoholio vartojimo priežastį – alkoholio pigumą ir prieinamumą nurodė 3 respondentai.

Kalbant apie Švenčionių rajono savivaldybę, respondentas E6 pabrėžė užimtumo stoką: „Gal būt mūsų rajone yra ribotos galimybės užsiimti mėgstama veikla, nes ne kiekvienas žmogus yra talentingas kažkokiam mene arba muzikalus ir gali lankyti tą meno mokyklą ar kažkaip kitaip lavinti savo gebėjimus. Ne kiekvienas turi norą ir gebėjimus sportui. Dažnai žmogus, bandydamas atskirose srityse, negali atrasti savęs.“ Šis respondentas taip pat akcentavo, kad reklama daro didelę įtaką, ypač nepilnamečiams: „Taip pat svarbi ir alkoholio reklama, nors atrodo, kad ji yra ribojama, rodoma tam tikru laiku, vėlai vakare, bet mūsų jaunimas labai ilgai nemiega. Tėvai, gal būt, užmiega anksčiau ir jie visiškai nežino, nesidomi ir nenori domėtis ką žiūri jų vaikai. O vaikai, kaip tik, pažiūri kas jiems yra įdomu, aktualu ir tai, kas neleidžiama žiūrėti. O be to ir dienos metu demonstruojamuose filmuose, netgi tuose, kur uždėta cenzūra, kad draudžiama žiūrėti iki 14 m. amžiaus, dažnai parodoma kaip kieti vyrukai, policijos pareigūnai arba verslininkai mažina įtampą, susikaupusią darbo metu, vartodami alkoholį arba tai yra tiesiog tokia reklama. Nelabai akivaizdi, bet visgi reklama. Vaikams tie žmonės, tie aktoriai yra autoritetai, ypač jei veikėjai labai patinka, tai jie tiesiog mokosi tokio elgesio ir išmoksta, kad mažinti įtampą, atsipalaiduoti galima vartojant alkoholinius gėrimus“. Respondentas E1 svarbia priežastim, stipriai įtakojančia alkoholio prieinamumą, įvardijo atsakomybės visuomenėje stoką: „Manau, kad viena svarbiausių priežasčių, sąlygojančių didelį alkoholio vartojimo mastą, yra galimybė lengvai įsigyti alkoholinių gėrimų. Pavyzdžiui, nors asmenys iki 18 metų negali patys pirkti alkoholinių gėrimų, tačiau tikrai ne visi pardavėjai į tai atsižvelgia, be to, yra tokių alkoholiniais gėrimais prekiaujančių vietų, kur asmens dokumento aplamai net neprašoma. Galiausiai, net jei asmuo ir neturi 18 metų ir jam neparduodamas norimas alkoholinis gėrimas, jis puikiausiai randa kitų būdų tokiai „netvarkai sutvarkyti“, tarkim, paprašydamas prekę nupirkti vyresnių asmenų.“

2) Antruoju klausimu buvo siekiama išsiaiškinti, kaip vykdoma alkoholio kontrolės politika veikia atskiras gyvenimo sritis. Išskiriama viena kategorija – teigiamas vykdomos alkoholio kontrolės politikos poveikis.

2 lentelė. Alkoholio kontrolės politikos poveikis atskiroms gyvenimo sritims

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantis teiginys
Teigiamas alkoholio kontrolės politikos poveikis	Valstybės ekonomika	„ Kuo tinkamesnė alkoholio kontrolės politika, be jokios abejonės, tuo didesnė nauda valstybei.“ „į biudžetą lėšų surenkama neabejotinai daug.“ „jeigu yra branginami alkoholiniai gėrimai, didinami akcizai, tai be abejo laimi biudžetas ir į biudžetą yra surenkami pinigėliai.“
	Socialinis gyvenimas	„ gerėja ir socialinis gyvenimas.“ „socialinį gyvenimą, be abejo, veikia teigiamai.“ „Apie socialinį gyvenimą. Aišku, blaivas žmogus, negeriantis žmogus turi daugiau galimybių susirasti gerai apmokamą darbą, kas sumažintų klestinčią bedarbystę.“
	Visuomenės sveikata	„ Esant tinkamai alkoholio kontrolės politikai, žmonės turėtų mažiau vartoti alkoholinių gėrimų, kas lemtų mažesnę krūvį visuomenės sveikatos specialistams ir atitinkamoms įstaigoms, kadangi jų darbas taptų ne kova su vėjo malūnais, bet paprastu bendravimu su žmonėmis, primenant jiems, kas tai yra alkoholis ir kokios pasekmės gali būti jį vartojant“. „efektyviai vykdoma alkoholio kontrolės politika teigiamai veiktų visas sritis, o pirmiausia, žinoma, sveikatą.“ „Sveikatą, žinoma, tiesiogiai veikia teigiamai.“ „Apribojus alkoholio vartojimą, pagerėtų sveikata, mažiau būtų tokių ligų, kaip infarktai, insultai, susireguliuotų kraujospūdis, žmogus išvengtų daugelio traumų.“
Nusikalstamumas	„ Taip pat manau, kad sumažėtų ir nusikalstamumas.“ „Nusikalstamumą irgi veikia teigiamai. Pavyzdžiui, tie už vairo važiuojantys neblaivūs. Tai iš tiesų jų mažėja, mažėja. Ir tai yra teigiami poslinkiai šioj kontrolės politikoj.“ „ Nusikalstamumą irgi veikia teigiamai.“	

Aiškinantis alkoholio kontrolės politikos poveikį atskiroms sritims, 3 respondentai teigė, kad surenkant į biudžetą daugiau lėšų, valstybės ekonomika laimi. Šiai nuomonei nepritarė respondentas E6. Jo nuomone, „*didesnį pelną gauna alkoholi gaminančios kompanijos, o valstybės biudžete lieka labai ne daug.*“ Respondentas E2 teigė, kad, lėšos, surinktos į biudžetą iš akcizų neatsiperka, nes sukelia valstybei daug problemų ir įtakoja brangiai kainuojančių paslaugų poreikį. Pasak jo, „*į biudžetą lėšų surenkama neabejotinai daug, bet kiek problemų jisai padaro, tai, manau, tikrai*

neatsiperka. Užsienio mokslininkų atlikti tyrimai rodo, kiek psichoaktyvi medžiaga atima socialaus gyvenimo dienų iš žmogaus. Tai yra dienos prarastos dėl apsvaigimo, nedarbingumo, komplikacijų visokių. Reiškia gydymas ligoninėje, įkalinimas kalėjime, areštinėje, traumos, visokie darbo praleidimai. Pagal tokią statistiką, kiek medžiaga šitų dienų atima iš žmonių gyvenimo, tai alkoholis yra numeris vienas, lenkia heroiną sudėjus kartu su kokainu, man atrodo. Tai va, iš vienos pusės iš akcizų gauname daug lėšų, iš kitos pusės atima dar daugiau iš valstybės. Nuostolius sukelia didesnius negu surenkama į biudžetą.“

3 respondentai teigė, kad, efektyviai vykdant alkoholio kontrolės politiką, gerėja socialinio gyvenimo kokybė. Respondento E3 nuomone, didesnis alkoholio vartojimas neigiamai įtakoja socialinį gyvenimą. Pasak jo „socialinis gyvenimas vienareikšmiškai nukenčia, vienareikšmiškai, jeigu mes kalbame apie pavienius asmenis, kurie vartoja alkoholį, tai yra viena medalio pusė, bet jeigu mes kalbame apie šeimas, kuriose vienas iš šeimos narių piktnaudžiauja alkoholiu, tai yra jau visai kiti dalykai. Visada išlieka ta tikimybė, rizika, kad mama, pavartojusi alkoholį, arba tėtis jau negalės tinkamai pasirūpinti vaikais. Nuo pozityvaus gyvenimo būdo formavimo iki realios grėsmės vaiko sveikatai ir gyvybei, kada tai yra jau nebetinkamos gyvenimo sąlygos.“

4 iš 6 respondentų tvirtino, kad visuomenės sveikata efektyvios alkoholio kontrolės politikos sąlygomis taptų ženkliai geresnė. Esant toms pačioms sąlygoms, mažėtų nusikalstamumas. Šią nuomonę išreiškė 3 respondentai.

3) Dėl tos priežasties, kad alkoholio kontrolės priemonės apima 2 klausimus ir abiejuose respondentai reiškė nuomonę apie alkoholio vartojimo nepilnamečių tarpe mažinimo priemones (3 klausimas apie labiausiai veiksmingas ir neveiksmingas alkoholio kontrolės politikos priemones ir 7 klausimas apie rekomenduojamas priemones, kurios sumažintų alkoholinių gėrimų paplitimą ir vartojimą nepilnamečių tarpe, žr.1 priedas), todėl tikslinga juos apjungti į vieną kategoriją. Trečioji kategorija – alkoholio kontrolės priemonės.

3 lentelė. Alkoholio kontrolės politikos priemonių efektyvumas

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantis teiginys
Efektyvios alkoholio kontrolės priemonės	Alkoholinių gėrimų prieinamumo ribojimas	„Jei kalbėsime apie prekybos alkoholiniais gėrimais ribojimą rugsėjo pirmąją, tai be jokios abejonės yra labai sveikintina iniciatyva. Antras, mano nuomone, svarbus dalykas, būtų be galo griežtos licencijų prekiauti alkoholiniais gėrimais išdavimo ir prekybos jais nepilnamečiams tvarkos.“ „Nereikia pardavinėti iki 18 metų.“ „tas ribojimas... yra veiksmingas, sakykim, tos visos naktinės parduotuvės, kurios šiai dienai neprekiauja alkoholiu, tai jos ir nebėra

		<p>tuo traukos centru, iš tiesų, jeigu panaikinta licencija, va taip tendencingai žiūrint, nebeleidžiama, arba uždrausta prekiauti alkoholiu, tai tenai nebevyksta muštynės, nevyksta susirinkimai, policija negauna iškvietimų per naktį 3 ar 4 į tą pačią vietą. Vis tik labiausiai veiksmingos, mano manymu, alkoholio kontrolės priemonės nepilnamečiams, mano manymu, būtų kada yra uždraudžiama.“</p> <p>„Pas mus savivaldybėje yra ribojamas atstumas nuo prekybos alkoholio produktais taškų iki švietimo, sveikatos priežiūros įstaigų, policijos, žodžiu, nuo visų tų įstaigų nustatyti atstumai.“</p> <p>„tie visi draudimai yra turbūt labiausiai efektyvūs, ypač jei jie bręsta rimtomis pasekmėmis, pažeidimais.“</p> <p>„Manau, kad ir tas kainų didinimas, ir amžiaus ceno pakėlimas, ir pardavimo valandų apribojimas – tai veiksmingos priemonės.“</p>
	Švietimas	<p>„Į juos turėtų būti keliamas ne per ribojimą, o per švietimą. Čia konkrečiai šnekant dėl kontrolės.“</p> <p>„Čia būtų svarbu pačių tėvų švietimas.“</p>
	Tėvų atsakomybės didinimas	<p>„nes mato, kad ir tėvai vartoja.“</p> <p>„Svarbu griežtinti šią sritį, tai tėvų atsakomybė ir tėvų baudimas, nes nepilnametis iki 16 metų dar neatsako, o, be jokios abejonės, būtų retas tėtis ar mama, kuris nežinotų koks ir ko pavartojęs grįžta jų vaikas.“</p> <p>„Va šitoj vietoj, norėčiau pasakyti, kad didžiausias vaidmuo turėtų tekti šeimai.“</p> <p>„jeigu būtų kontroliuojama šeimoje būtų gerai.“</p> <p>„Bet pirmoje vietoje turėtų būti tėvų dėmesys savo vaikui, kažkokia jų bendra veikla, kad kuo mažiau laiko vaikas praleistų gatvėje, kažkokiose kompanijose.“</p>

Alkoholinių gėrimų prieinamumą, kaip labiausiai veiksmingą ir efektyvią alkoholio kontrolės priemonę, įvardijo visi respondentai. 5 respondentų nuomone, mažinant alkoholio vartojimą, ypač nepilnamečių tarpe, yra labai svarbu tėvų atsakomybės didinimas. Respondentas E6 mano, kad turėtų būti visiškai uždrausta alkoholio reklama ir akcentuoja visuomenės atsakomybės svarbą: „*Aišku, reikia bausti tuos pilnamečius asmenis, kurie perka nepilnamečiams vaikams alkoholį. Gal būt būti budriems piliečiams ir pranešti apie tokiu atvejus, kadangi suinteresuoti asmenys apie tai tikrai nekalbės.*“

Aiškinantis neveiksmingas priemonės, respondentų nuomonės buvo skirtingos. 2 respondentai teigė, kad kontroliuoti alkoholio vartojimą, tiek nepilnamečių, tiek suaugusiųjų tarpe, reikėtų per švietimą. Tuo tarpu respondento E5 nuomone, „o neveiksmingos, manyčiau, yra tas kalbėjimas, tokia antireklama. Nu, aš manyčiau, kad tas tuščias kalbėjimas nėra veiksmingas ir tiems patiems jauniems žmonėm. Tai jeigu sakysi ne, ne, tu čia geriau mokykis, rūpinkis savo ateitimi, ne draugauk su tokiais, nu tai va tas tuščias kalbėjimas.“

2 respondentai teigė, kad norint sumažinti alkoholinių gėrimų paplitimą ir vartojimą nepilnamečių tarpe, labai svarbu didinti jaunimo užimtumą. Pasak respondento E4, „tiesiog reikia didinti užimtumą šitų vaikų, nes, pavyzdžiui, mūsų miesteliuose vaikams po pamokų nėra ką veikti. Vakaru, diskotekų nėra. Vaikai renkasi gatvėse, sėdi automobiliuose, geria alkoholinius gėrimus, nes tai yra tiesiog bendravimo būdas, o jiems nėra ką veikti. Tiesiog iš neturėjimo ką veikti perka alkoholinius gėrimus. Taigi, pagrindinė priemonė – didinti vaikų užimtumą po pamokų.“

4) Ketvirtu klausimu buvo siekiama išsiaiškinti su kokiomis problemomis, gal būt įstatymo spragomis, savivaldybė susiduria įgyvendindama alkoholio kontrolės politiką savo teritorijoje. Išskirta viena kategorija – problemos, iškilusios įgyvendinant alkoholio kontrolės politiką savivaldybėje.

4 lentelė. Problemos, iškilusios įgyvendinant alkoholio kontrolės politiką savivaldybėje

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantis teiginys
Problemos, iškilusios įgyvendinant alkoholio kontrolės politiką savivaldybėje	Situacijos, iškilusios įgyvendinant alkoholio kontrolės politiką savivaldybėje	<p>„pilnamečių alkoholio nupirkimas parduotuvėje ir po to perdavimas nepilnamečiams. Užfiksuoti tą faktą yra beveik neįmanoma.“</p> <p>„kompanijoje gali būti ir vienuoliktokas septynioliktmetis, ir dešimtokas šešioliktmetis, sakykim, ir tai yra tikrai didelė problema užfiksuoti tą faktą, kai jie vartoja kompanijoje alkoholį, kai jį dalinasi.“</p> <p>„jeigu nepilnamečiui iki 18-os metų yra parduodamas alkoholis užfiksuoti tą faktą yra be galo sudėtinga, ir čia, jau galiu sakyti, kad mūsų savivaldybėj, kadangi darbuotojai, kurie dirba policijoje, yra gerai žinomi. Jie gali eiti uniformuoti, jie gali eiti neuniformuoti ir stovint šalia kasos, be abejo, niekas neparduos. O užfiksuoti tą faktą už durų jau yra neįmanoma.“</p> <p>„Kita spraga irgi su tuo pačiu susijusi yra užpirkimas arba prašymas nepilnamečio pirkti alkoholį stovint šalia. Mes irgi to negalime daryti, neturime teisės, nes mes įtraukiame nepilnamečių į tokią veiką ir jį raginti, tam tikslui duoti jam pinigėlių mes teisiškai negalime.“</p> <p>„dar viena iš tokių problemėlių, kad, jeigu eina nepilnamečiai, jie nesvirduliuoja, sakykim, aš galiu įtarti, kad jie yra pavartoję alkoholinių</p>

		gėrimų. Bet iš tiesų, jeigu aš nematau pas vaikus akivaizdžių girtumo požymių, aš nelabai turiu teisės apriboti jų laisvės tam momentui ir prašyti pavažiuoti į komisariatą patikrinti girtumą, jeigu jie nepažeidžia viešosios tvarkos, jeigu jie netriukšmauja, negriuvinėja, nesvirduliuoja, negadina kažkokio inventoriaus, o tiesiog, išgėrę po 50 g keliauja, skirstosi į namus“.
	Visuomenės sąmoningumo stoka	„Būtų gerai, kad įstatymas, atsižvelgiant į policijos, vietos bendruomenės ar seniūnijos prašymą, leistų mums stabdyti licenciją, tai reiškia visiškai uždrausti prekybą. Čia reikalinga įstatymo pataisa.“
		„Manau, didžiausia problema, su kuria susiduriama, yra paties gyventojų sąmoningumo stoka. Kol neįveiksime šios problemos, tol nepajudės ir kitų atsirandančių problemų sprendimas.“

Šnekant apie problemas, išskylančias vykdant alkoholio kontrolės politiką, respondentai įvardijo eilę situacijų, kurios dažnai iškyla ir apsunkina alkoholio kontrolės vykdymą savivaldybėje, taip pat neigiamai įtakoja šios kontrolės efektyvumą. Respondentas E3 nurodė eilę situacijų, su kuriomis pakankamai dažnai pareigūnams tenka susidurti savo darbe, kai pareigūnų veiksmai yra griežtai reglamentuojami įstatymų. Tai ir pilnamečių nupirkto alkoholio perdavimo nepilnamečiams, alkoholinių gėrimų pardavimo nepilnamečiams faktų fiksavimo problema, ir įstatymo reglamentuojama pareigūnų veikimo laisvės stoka norint patikrinti nepilnamečių blaivumą viešojoje vietoje ir t. t. Dažniausiai šiose situacijose pareigūnų veiksmai reglamentuojami LR Administracinių teisės pažeidimų kodekso bei LR Policijos veiklos įstatymo nuostatomis.

Respondento E4 nuomone, reikalinga LR Alkoholio kontrolės įstatymo pataisa, kuri, esant argumentuotiems visuomenės grupių prašymams, suteiktų savivaldybei teisę stabdyti įmonėms išduotą licenciją verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais, nes šiandien minėtas įstatymas suteikia savivaldybėms teisę išduoti licencijas neterminuotam laikotarpiui, nenumatant jų sustabdymo galimybės. Respondento E1 nuomone, efektyviam alkoholio kontrolės vykdymui neigiamą įtaką daro žemas visuomenės sąmoningumas, atsakomybės trūkumas. Pasak jo „*didžiausia problema, su kuria susiduriama, yra paties gyventojų sąmoningumo stoka. Kol neįveiksime šios problemos, tol nepajudės ir kitų atsirandančių problemų sprendimas.*“

5) Penktuoju klausimu siekta išsiaiškinti respondentų nuomonę, kaip bendra siena su Baltarusija veikia nelegalios prekybos alkoholiu Švenčionių rajono savivaldybėje mastą, įtakoja alkoholio vartojimą. Išskirta viena kategorija – geografinės savivaldybės padėties, sąlygotos bendros sienos su Baltarusija, įtaka nelegalios prekybos alkoholiu mastui.

5 lentelė. Geografinės savivaldybės padėties, sąlygotos bendros sienos su Baltarusija, įtaka nelegalios prekybos alkoholiu mastui

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantis teiginys
Geografinės savivaldybės padėties, sąlygotos bendros sienos su Baltarusija, įtaka nelegalios prekybos alkoholiu mastui	Neveikia nelegalios prekybos alkoholiu	„Tokio nebuvo, kad būtų užvežę iš Baltarusijos.“ „Dėl alkoholio, gal būt iš tiesų aš galėčiau pasakyti, kad ši aplinkybė nedidina nei prieinamumo, nei vartojimo didėjimo.“ „Šiuo metu ta bendra siena nebeturi reikšmės, kadangi alkoholio kainos Baltarusijoje ir Lietuvoje yra praktiškai vienodos.“ „Tai dabar visiškai neapsimoka. Neapsimoka, nes kainos nesiskiria ir, tarp kitko, lietuviška degtinė vertinama labiau už baltarusišką.“

Šnekant apie geografinės savivaldybės padėties, sąlygotos bendros sienos su Baltarusija, įtaką nelegalios prekybos alkoholiu mastui, 4 respondentai iš 6 pareiškė nuomonę, kad šiandien minėta aplinkybė dėl objektyvių ekonominių priežasčių – panašių kainų Lietuvoje ir Baltarusijoje, niekaip neveikia nelegalios prekybos alkoholiniais gėrimais. Respondento E1 nuomone, *„šiandien didesnę grėsmę šiuo klausimu kelia tie alkoholiniai gėrimai, kurių kaina yra žemiausia.“*

6) Tyrimo dalyviams buvo užduotas klausimas apie prevencinę švietimo veiklą savivaldybėje. Šiuo klausimu buvo siekiama sužinoti, ar savivaldybė skiria pakankamai dėmesio visuomenės informavimui apie alkoholio daromą žalą. Čia išskiriama viena kategorija – prevencinių švietimo priemonių taikymas savivaldybėje.

6 lentelė. Prevencinių švietimo priemonių taikymas savivaldybėje

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantis teiginys
Prevencinių švietimo priemonių taikymas savivaldybėje	Prevencinės priemonės, orientuotos į įvairaus amžiaus gyventojų grupes	„Šviečiamos ne tik įvairaus amžiaus, bet ir įvairios tikslinės gyventojų grupės, nuo mokinių, jų tėvų, iki bendruomenių ir plačiosios visuomenės.“ „tą dirba institucijos, kurios yra kompetentingos. Tai visuomenės sveikatos biuras, tai socialiniai pedagogai mokyklose, tai tie žmonės, kurie žino tą dalyką.“ „Šioje srityje intensyviai dirba visuomenės sveikatos biuras.“ „ Mūsų savivaldybėje, kaip ir kitose savivaldybėse tam skiriamas dėmesys. Yra iškabinti plakatai. Tiesiog informuotumą didina.“

		„Aš manau, kad pakankamai yra šviečiama ta visuomenė. Yra organizuojami susitikimai su gydytojais, kitais šios srities specialistais. Dirbama mokyklose su moksleiviais, su suaugusiais asmenimis.“
	Prevencinės priemonės, orientuotos į neblaivius vairuotojus	„ Pas mus reguliariai vyksta 4 valandų mokymai apie alkoholio ir narkotinių medžiagų žalą asmenims, iš kurių teisė vairuoti transporto priemonę yra atimta.“ „Šioje srityje aktyviai dirba Visuomenės sveikatos biuras. Šioje įstaigoje, tarp kitko vienintelėje mūsų rajone, vyksta mokymai vairuotojams, kurie prarado teises vairuoti būdami neblaivūs.“

Pakankamą prevencinių švietimo priemonių, orientuotų į rajono bendruomenę, taikymą savivaldybėje akcentavo 5 respondentai iš 6. Respondentas E2 išreiškė nuomonę apie naujų paslaugų, skirtų priklausomiems nuo alkoholio asmenims, poreikį rajone. Pasak jo „*būtų gerai turėti, pavyzdžiui, tokį reabilitacinį centrą rajone, skirtą, būtent priklausomų žmonių reabilitacijai. Būtų geras dalykas.*“ Kita savivaldybėje taikoma prevencinė priemonė, vykdoma rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro, kurią paminėjo 2 respondentai, yra skirta tikslinei grupei – sulaikytiems neblaiviams vairuotojams.

Respondentas E1 akcentavo alkoholio vartojimo prevenciją vykdančių asmenų elgsenos pavyzdžio svarbą. Jo nuomone „*vien prevenciškai šviesti nepakanka, svarbu, kad tai darantis asmuo tikėtų tuo, ką sako, ir pats visu tuo vadovautųsi.*“

7) Kaip jau minėta anksčiau, Alkoholio kontrolės įstatymu įtvirtintos nuostatos, kuriomis besivadovaudamos savivaldybės gali savarankiškai priimti sprendimus alkoholio kontrolės politikos įgyvendinimo klausimais. Aštuntu klausimu buvo aiškinamasi respondentų nuomonė apie savivaldybei didesnių kompetencijų alkoholio kontrolės politikos įgyvendinime suteikimo poreikį. Čia galima išskirti kategoriją – savivaldybės kompetencijų išplėtimas alkoholio kontrolės politikos klausimu.

7 lentelė. Savivaldybės kompetencijų išplėtimas alkoholio kontrolės klausimais

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantis teiginys
	Pakanka turimų kompetencijų	„Viena vertus noriu pasakyti, kad to daryti nereikėtų, kadangi manau, jog valstybiniu lygmeniu turi būti kovojama su gausiu alkoholinių gėrimų vartojimu.“

Savivaldybės kompetencijų išplėtimas alkoholio kontrolės politikos klausimais		<p>„Man atrodo, pati prekyba nekelia problemų.“</p> <p>„Kiek žinau, savivaldybė turi tikrai ne mažas kompetencijas. Savivaldybėj yra Narkomanijos prevencijos komisija, kuri renkasi ir dirba šiuo klausimu, kurioje yra ir visuomenės sveikatos biuro, policijos, švietimo įstaigų atstovai. Ir jeigu matoma, kad konkrečioje įstaigoje yra problema, surišta su alkoholio vartojimu, ji yra išsprendžiama. Tikrai nemanau, kad savivaldybei būtų reikalingos didesnės kompetencijos šioje vietoje.“</p> <p>„Manau, kad savivaldybė turi pakankamai kompetencijų, svarbu tik laikytis visų tų įstatymų, nes, iš tikrųjų, įstatymai nėra blogi ir jų yra pakankamai. Svarbu jų laikytis ir neleisti apeiti tų taisyklių ar įstatymų.“</p>
	Nepakanka turimų kompetencijų	<p>„Kita vertus norėtusi pasakyti, kad tai visai nebloga mintis, kadangi savivaldybės ženkliai geriau nei valstybė žino savo vadovaujamų teritorijų situacijas, galimybes, todėl ir kontrolė galėtų būtų efektyvesnė.“</p> <p>„Taip, reikėtų, nes šiai dienai mes galim tik riboti alkoholiniais gėrimais prekybos laiką, bet mes negalim atimti licencijos. Sustabdyti taip pat negalim. Vienintelis dalykas, ką mes galim – apriboti prekybos laiką arba neišduoti licencijos, bet jeigu ją išdavus yra nusiskundimai, mes jau negalim nieko pakeisti.“</p> <p>„jei būtų konkrečiai savivaldybei būtų suteiktos didesnės kompetencijos, tai tiesiog galėtų būdingas tik tai savivaldybei problemas spręsti greičiau.“</p>

4 iš 6 respondentų nuomone, savivaldybėms yra suteikta pakankamai kompetencijų vykdant alkoholio kontrolės politiką. Respondentas E1 tvirtino, kad svarbu didinti pačių savivaldybių atsakomybę vykdant alkoholio kontrolės politiką. Pasak jo „reikėtų griežtai kontroliuoti pačias savivaldybes dėl alkoholio kontrolės politikos įgyvendinimo.“ Respondentas E6 mano, kad savivaldybei reikėtų pasinaudoti Alkoholio kontrolės įstatymo suteikta teise uždrausti alkoholinių gėrimų prekybą masinių renginių metu. Jo nuomone, „masiniuose renginiuose turėtų būti draudžiama prekiauti alkoholiu, net gi ir lengvais alkoholiniais gėrimais, kadangi nuo jų taip pat galima prisigerti ir pridaryti ne mažai bėdos. Čia vėl gi, tikriausiai kiekvieno žmogaus sąžinės reikalas, taip pat ir pareigūno, kuris stebi pažeidėjamą tvarką. Gal reikėtų, kad būtų jų daugiau, kad nepraleistų savo

pažįstamo, kurio yra gaila ir kuriam yra nuolaidžiau jama. O žmonės tuo naudojasi.“ Kartu yra keliamas ne tik pareigūnų, bet ir visuomenės atsakomybės klausimas vykdant alkoholio kontrolę.

8) Devintu klausimu respondentai išreiškė savo nuomonę apie alkoholio kontrolės, jos įtakos alkoholio vartojimui, ateities perspektyvas. Išskirta alkoholio kontrolės ateities perspektyvų kategorija.

8 lentelė. Alkoholio vartojimo ir alkoholio kontrolės ateities perspektyvos

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantis teiginys
Alkoholio kontrolės ateities perspektyvos	Alkoholio kontrolė griežtės	<p>„Manau, kad žmonės, esant griežtesnėms priemonėms, taptų atsakingesni ne tik savo, bet ir kitų žmonių atžvilgiu, o alkoholinių gėrimų vartojimas taptų mažesne našta tiek asmeniui, tiek visuomenei, tiek valstybei.“</p> <p>„Alkoholio kontrolės politikos priemonės turėtų tapti griežtesnės, kad, esant nusižengimams, mes galėtume uždrausti prekiauti alkoholio produktais ir neleisti ateityje.“</p> <p>„Mano asmenine nuomone, be abejo, jos turėtų tapti griežtesnės, nes jos pas mus tikrai nėra griežtos lyginant su kitomis šalimis. Taigi, sakyčiau, kad šiai dienai alkoholio kontrolės politika Lietuvoje yra pakankamai liberali ir priemonės turėtų tapti griežtesnės, kas tikrai ateityje alkoholio vartojimą žymiai sumažintų.“</p> <p>„Aš manau, kad tik griežtesnės, nes kada atsiranda kažkokie palengvinimai, tada jie siejasi ir su padidėjusiu alkoholio vartojimu. Visur yra tas nuosmukis, todėl, manau, reikia tik griežtinti. Aš už tai.“</p>
	Alkoholio kontrolė negriežtės	<p>„Tai šiuo atveju griežtinimo prasme, aš manau, kad demokratinėje valstybėje šiai dienai yra gerai taip, kaip yra. Aš nemanau, kad tos priemonės turėtų tapti radikaliai griežtesnės.“</p>

Kalbant apie alkoholio kontrolės ateities perspektyvas 4 respondentai išreiškė nuomonę, kad ateityje alkoholio kontrolė turėtų būti sugriežtinta. Tik respondento E3 nuomone, šiai dienai alkoholio kontrolės priemonės yra pakankamai griežtos ir ateityje jos neturėtų būti griežtinamos, nebent atskirose srityse. Pasak jo, *„tai turėtų būti pavienės priemonės, kažkuriose pavienėse srityse. Na, pavyzdžiui, ta pati rugsėjo 1-oji arba pardavimo ribojimas po 22 val. Na, bet ne kardinaliai. Reiškia, jeigu mes matom šalies mastu, kad yra kažkur spraga ir tikim, kad tai susiję su alkoholio vartojimu tiesiogiai tuo metu – tada taip. Jeigu matom, kuriose vietose yra problemos, tada ten gali būti griežčiau.“* Respondentas E2 šnekėdamas apie alkoholio vartojimo perspektyvas, vadovaudamasis

nuostata, kad alkoholis yra priskiriamas psichoaktyvių medžiagų grupei, išreiškė nuomonę, kad ateityje prie kiekvieno alkoholinių gėrimų butelio galėtų būti informacinis lapelis, įspėjantis apie galimas alkoholio vartojimo pasekmes. Jo nuomone, „*kaip, pavyzdžiui, yra vaistas. Prie jo surašytas informacinis lapelis, išvardintos problemos, galinčios kilti vartojant tą vaistą. Žmonės prisiskaito tų lapelių ir bijo. Manau, prie alkoholio taip pat galima būtų surašyti lapelį. Ne tik apskritai, kad rizikuojate, bet išsamiai. Pavyzdžiui, naudojant šitą produktą jūs galite tapt priklausomas, galite susirgti kepenų ciroze, galite susirgti pankreatitu, galite užspringti savo vėmalais ir mirt dėl to ir t. t. Gali dėl to iširt jūsų šeima, vaikai jūsų gali neturėt valgyt dėl to, kad jūs vartojat šitą preparatą ir jie vėliau darys tą patį. Išgėręs galite įsivelti į smurtinę situaciją, galite nukentėti, galite pakliūti į nelaimingą atsitikimą. Žodžiu, va taip surašyti ir prie kiekvieno butelio pridėti, kadangi prie vaistų tai yra ir turėtų būti prie alkoholio, kadangi jis ne mažiau pavojingas negu medikamentai.*“

Apibendrinant ekspertinio interviu tyrimo rezultatus, galima daryti išvadą, kad Švenčionių rajono savivaldybėje alkoholio kontrolės politika orientuota į įvairias visuomenės grupes, bet daugiausia į jaunimą. Kaip jau minėjo ekspertai, alkoholio vartojimui paauglių tarpe labai didelę įtaką turi artimųjų, tėvų pavyzdys. Užimtumo stoką, visuomenėje nusistovėjusias tradicijas, bedarbybę, kaip pagrindines alkoholio vartojimo priežastis visuomenėje, neišskiriant Švenčionių rajono savivaldybės, įvardijo 5 respondentai. Jų nuomone, yra svarbios laisvalaikio praleidimo alternatyvos, ypač tai aktualu paauglių tarpe. Alkoholio kontrolės politikos vykdyme taip pat labai svarbus vaidmuo tenka alkoholinių gėrimų prieinamumui, reklamos įtakai, visuomenės abejingumui ir atsakomybės stokai. Šie veiksniai ypač aktualūs šnekant apie alkoholinių gėrimų vartojimo paplitimą nepilnamečių tarpe. Dauguma respondentų teigė, kad šalyje vykdoma alkoholio kontrolės politika teigiamai veikia atskiras sritis – valstybės ekonomiką, socialinį gyvenimą, visuomenės sveikatą, nusikalstamumą. Vienas respondentas išreiškė nuomonę, kad valstybė patiria žymiai didesnių nuostolių, nei surenka lėšų į valstybės biudžetą iš mokesčių ir akcizų už alkoholinius gėrimus. Šnekant apie problemas, vykdant alkoholio kontrolės politiką savivaldybės teritorijoje, ekspertai įvardijo eilę situacijų, ženkliai įtakojančių šios kontrolės efektyvumą, su kuriomis jie susiduria savo darbe. Dažniausiai šias situacijas, ypač dirbant su nepilnamečiais, patiria policijos pareigūnai, kadangi jų veiksmus griežtai reglamentuoja LR Administracinės teisės pažeidimų kodekso ir LR Policijos veiklos įstatymo nuostatos. Bendra Švenčionių rajono savivaldybės siena su Baltarusija, 4 ekspertų nuomone, dėl panašių alkoholinių gėrimų kainų abiejose šalyse, neįtakoja alkoholio prieinamumo ir jo vartojimo didėjimo savivaldybėje arba šis poveikis yra nežymus. Prevencinė švietimo veikla apie alkoholio daromą žalą, daugumos respondentų nuomone, savivaldybėje yra pakankama. Šnekant apie didesnių kompetencijų alkoholio kontrolės politikoje savivaldybei suteikimą, respondentų nuomonės buvo skirtingos. Didžioji respondentų dalis teigė, kad savivaldybės galios šioje srityje yra pakankamos. Respondentas E1 išreiškė nuomonę, kad čia svarbu didinti pačių savivaldybių atsakomybę, griežtai jas

kontroliuojant. Kitos gi respondentų dalies nuomone, daugiau savivaldybei būtina suteikti galių alkoholio kontrolės srityje, nes pati savivaldybė savo teritorijoje geriau žino problemas šioje srityje ir galėtų operatyviau jas spręsti. Šnekant apie alkoholio kontrolės perspektyvas, dauguma respondentų pasisakė už alkoholio kontrolės priemonių griežtinimą ateityje.

4.3. Grupinės diskusijos rezultatų analizė

1) Pirmuoju klausimu buvo siekiama išsiaiškinti, kokios, respondentų nuomone, priežastys/aplinkybės/veiksniai skatina alkoholio vartojimą visuomenėje, taip pat ir Švenčionių rajono savivaldybėje. Taigi, pirmoji kategorija – alkoholio vartojimo priežastys.

9 lentelė. Alkoholio vartojimo priežastys visuomenėje/ Švenčionių rajono savivaldybėje

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantis teiginys
Alkoholio vartojimo priežastys	Šeimos narių pavyzdys	„Manau, kad esmė eina nuo šeimos, kokį pavyzdį mato vaikai savo aplinkoje ir bendruomenėje.“ „ Tai, kaip vaikas gyvena toje aplinkoje ir kaip artimieji elgiasi, ypač jeigu jie vartoja. Savaimė aišku, kad tada ir vaikas pabandys pavartoti, kai jam pasiūlys.“
	Tradicijos	„ tai kokios normos yra priimtose.“ „ Nuo mažens prisimenu, kai man buvo 2-3 metų – tėvai švenčia su alkoholiu. Tai yra tradicijos.“ „ Visų pirma reikia atkreipti dėmesį, kad pas mus yra tokios tradicijos. Bet kokia šventė šeimose neapseina be taurės pakėlimo.“
	Užimtumo stoka	„Taip pat lemia ir nedarbas, šalies, rajono situacija. Šiandien nedarbas iš tikrųjų yra pakankamai aukštas.“ „ Nedarbo problema, man atrodo, taip pat turi didelę reikšmę.“
	Genetika	„Taip pat, kaip minėjau, ir apie tuos genetinius veiksnius. Visi žino ir statistika rodo, kad iš 30 procentų šeimų, kuriose tėvai yra geriantys, yra tikimybė, kad 30 procentų vaikų bus geriantys.“
	Alkoholio prieinamumas	„Taip pat svarbu alkoholio prieinamumas. Šiandien jis lengvai prieinamas. Jo labai lengva gauti.“ „ Pas mus alkoholis yra prie maisto prekių, akys raibsta, tai yra pačioje matomiausioje vietoje.“
	Išsilavinimas	„Išsilavinimas lemia žmonių išsilavinimą. Aukštesnio išsilavinimo žmonės mažiau vartoja alkoholio, žemesnio – vartoja daugiau.“ „Iš tikrųjų, manyčiau, kad tos gyvenimo vertybės, mentalitetas ir kaip žmogus save vertina yra labai svarbus dalykas.“

Aiškinantis alkoholio vartojimo priežastis, daugumos respondentų nuomonės šiuo klausimu sutapo. Jų nuomone, čia svarbus vaidmuo tenka visuomenėje nusistovėjusioms tradicijoms, šeimos narių pavyzdžiui, užimtumo stakai, lengvam alkoholio prieinamumui. Respondentas R4 akcentavo asmens psichologinių savybių svarbą. Pasak jo, kai „žmogus būna nedrąsus. Ta prasme, jeigu pažiūrėsime jaunimo tarpe. Pavyzdžiui, vyksta diskoteka, bet niekas nešoka. Pradedama pavartoję mišą. Ta prasme aš drąsesnis, aš galiu pasirodyti.“ 2 respondentai iš 4 išreiškė nuomonę, kad, asmens apsisprendime dėl alkoholio vartojimo, yra svarbus jo išsilavinimas. Jo nuomone, „aukštesnio išsilavinimo žmonės mažiau vartoja alkoholio, žemesnio – vartoja daugiau.“ Respondentas R1 teigė, kad didelę įtaką taip pat turi genetika. Savo nuomonę respondentas grindė statistikos duomenimis, kurie teigia, kad dažnai vartojančiose alkoholinius gėrimus šeimose yra didesnė tikimybė, kad ir jų vaikai bus geriantys.

2) Antruoju klausimu buvo siekiama išsiaiškinti, kaip vykdoma alkoholio kontrolės politika veikia atskiras gyvenimo sritis. Išskiriama viena kategorija – teigiamas vykdomos alkoholio kontrolės politikos poveikis.

10 lentelė. Alkoholio kontrolės politikos poveikis atskiroms sritims

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantis teiginys
Teigiamas vykdomos alkoholio politikos poveikis	Socialinis gyvenimas	„Mažėja socialinės rizikos šeimų taip gyvenančių ir auginančių tokius vaikus.“
	Visuomenės sveikata	„Iš tikrųjų statistika rodo, kad mažėja ir psichozijų, ir alkoholizmo.“
	Nusikalstamumas	„Tačiau jau pradėjo mažėti vairuojančių neblaivių asmenų, čia judama teigiama linkme.“ „Visgi, truputėlį gal sumažėjo tų žmonių, gal būt jie pasimokino, tie kurie pateko, tai iš tikrųjų pasimokino.“

Aiškinantis alkoholio kontrolės politikos poveikį atskiroms sritims, respondentas R1 tvirtino, kad, efektyviai vykdant alkoholio kontrolę, gerėja socialinio gyvenimo kokybė, gerėja visuomenės sveikatos rodikliai, mažėja nusikalstamumas. Dėl nusikalstamumo mažėjimo jam pritarė respondentas R3. Šnekant apie alkoholio kontrolės poveikį valstybės ekonomikai, daugumos respondentų nuomonės šiuo klausimu sutapo – dėl alkoholio vartojimo pasekmių valstybės patiriami kaštai žymiai viršija gaunamą ekonominę naudą. Pasak respondento R1, žala valstybei „yra 5-6 kartus didesnė, nei valstybė gauna iš savo išdą naudos keldama mokesčius ir akcizus.“

3) Diskutuodami trečiuoju klausimu, tyrimo dalyviai reiškė savo nuomonę apie konkrečių alkoholio kontrolės priemonių efektyvumą, taip pat rekomendavo priemones, kurios, jų nuomone, būtų efektyvios norint ženkliai sumažinti alkoholinių gėrimų paplitimą ir vartojimą nepilnamečių tarpe. Išskirta kategorija - efektyvios alkoholio kontrolės priemonės.

11 lentelė. Alkoholio kontrolės politikos priemonių efektyvumas

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantis teiginys
Efektyvios alkoholio kontrolės priemonės	Alkoholinių gėrimų prieinamumo ribojimas	„Tai kainų didinimas, akcizų didinimas, muitų didinimas. Taip pat prekybos laiko apribojimas, taip pat taškų skaičiaus mažinimas.“ „O šnekant apie nepilnamečius, svarbu, kad tas alkoholis jiems būtų neprieinamas, kad jis būtų brangus.“ „Šnekant apie nepilnamečius turėtų būti griežtesnis tas alkoholio pardavimas, prieinamumas.“ „Ir prieinamumą mažinti. Aš už tai.“
	Švietimas	„Aišku, yra ir kitų priemonių. Pavyzdžiui, švietėjiška veikla. Iš tikrųjų tokias vaikų nuostatas formuoti nuo pat pradžių yra labai svarbu.“

Aiškinantis efektyviausias alkoholio kontrolės priemones, respondentų nuomonės sutapo. Visi respondentai pačia efektyviausia priemone įvardijo alkoholinių gėrimų prieinamumo ribojimą, kurį ateityje būtina didinti. Siekiant šio tikslo, respondentas R2 pasiūlė kelti alkoholinių gėrimų pardavimo amžiaus cenzą iki 21 metų, o respondentas R3 – specializuotų alkoholinių gėrimų parduotuvių įkūrimą. Taip pat respondentas R2 išsakė nuomonę, kad jaunimui reikia mokytis leisti laisvalaikį be alkoholio. Pasak jo, „*jaunimui būtent reikėtų didesnio užimtumo, gal susibūrimo nevartojančių alkoholio, kad būtų skatinimas nevertoti. Jaunimas dabar irgi yra liberalus ir renkasi. Yra daug jaunimo, kuris nevartoja to alkoholio. Žengiant tokį žingsnį jaunas žmogus turi būti stiprus, kad atlaikytų spaudimą tų savo draugų ar bendraminčių.*“

Diskutuojant apie jaunimo švietimą alkoholio vartojimo prevencijos temomis, respondentai buvo vieningi, kad, vykdant šią švietėjišką veiklą, būtina naudoti naujus informacijos pateikimo metodus, nes paskaitos jau nėra efektyvios. Respondentas R4 pateikė pasiūlymą kurti naujas tradicijas. Pasak jo, „*krepšinis niekaip neapseina be alaus bokalo. Tai gal visgi reikėtų, jei reklamuojam krepšinio varžybas, turėti reklamą „Sergam be alkoholio !“.*

4) Ketvirtu klausimu buvo siekiama išsiaiškinti diskusijos dalyvių nuomonę apie tai, su kokiomis problemomis, gal būt įstatymo spragomis, savivaldybė susiduria įgyvendindama alkoholio

kontrolės politiką savo teritorijoje, taip pat ar savivaldybės bendra siena su Baltarusija veikia alkoholio prieinamumo ir vartojimo didėjimą rajone. Išskirta viena kategorija – problemos, iškilusios įgyvendinant alkoholio kontrolės politiką savivaldybėje.

12 lentelė. Problemos, iškilusios įgyvendinant alkoholio kontrolės politiką savivaldybėje

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantis teiginys
Problemos, iškilusios įgyvendinant alkoholio kontrolės politiką savivaldybėje	Tarpžinybinio bendradarbiavimo stoka	„Gal būt reikėtų į tai įtraukti įstaigas, organizacijas ir tam turėtų būti pajungta ta pati sveikatos sistema ir mokykla. Mano manymu, reikia visiems kažkaip visapusiškai to siekti, o ne tik kad to siektų vien jūsų visuomenės sveikatos biuras, o visiems kitiems yra neįdomu.“ „Taip, čia turėtų būti siekiama tarpžinybinio bendradarbiavimo. Šitoj vietoj turi būti komanda, nes jeigu visos žinybos nesiekia bendro tikslo, tai pavienės įstaigos nieko nepadarys.“ „ Aš taip pat sutinku su tuo.“

Įvardijant problemas, su kuriomis susiduriama įgyvendinant alkoholio kontrolės politiką savivaldybėje, 3 iš 4 respondentai tvirtino, kad svarbiausia problema yra tarpžinybinio bendradarbiavimo stoka. Jų nuomone, siekiant šio tikslo yra būtinas glaudus visų rajono įstaigų, ypač švietimo ir sveikatos priežiūros, komandinis darbas. Respondento R1 nuomone, taip pat yra svarbus savivaldybės prevencinių programų finansavimas, kuris turėtų būti reguliarus, kasmet užtikrinantis programų tęstinumą. Kaip to įrodymą, šis respondentas argumentuoja, kad *„trūksta taip pat vaizdinių priemonių, nes vaikus sudominti, pritraukti jų dėmesį yra labai sudėtinga. Jiems paskaitos atsibodo, todėl reikia vaizdinių priemonių, o ne tik pasakojimų.“* Respondentas R4 akcentavo, kad savo darbe susiduria su dar viena problema – žmonės patys bando gaminti alkoholinius gėrimus. Pasak respondento, užfiksavus tokį faktą, žmonių atsakomybė, priklausomai nuo gaminamo alkoholio kiekio būna skirtinga -, *jeigu tas kiekis yra didelis - prasideda baudžiamoji atsakomybė. Jeigu mažas kiekis, tada laukia administracinė atsakomybė.“*

Šnekant apie bendros sienos su Baltarusija sąlygotos nelegalios prekybos alkoholiu galimybę, daugumos respondentų nuomonės sutapo. Jie teigė, kad minėta aplinkybė dėl panašių kainų dabar neįtakoja alkoholio vartojimo ir prieinamumo didėjimo rajone.

5) Grupinės diskusijos dalyviams buvo užduotas klausimas apie prevencinę švietimo veiklą, vykdomą savivaldybėje. Šiuo klausimu buvo siekiama sužinoti, ar savivaldybė skiria pakankamai dėmesio visuomenės informavimui apie alkoholio daromą žalą. Čia išskiriama viena kategorija – prevencinių švietimo priemonių taikymas savivaldybėje.

13 lentelė. Prevencinių švietimo priemonių taikymas savivaldybėje

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantis teiginys
Prevencinių švietimo priemonių taikymas savivaldybėje	Prevencinės priemonės, orientuotos į jaunimą	„ Manyčiau, prevencinę švietimo veiklą jūs, Biuras tikrai vykdot ir mokyklos, kiek aš žinau, tą vykdo. Ar planingai, ar dėl pliusiuko, ar būtinai tas renginys turi būti, bet vis tiek švietimas vyksta ir, mano manymu, tikrai yra pakankama.“ „ reguliariai vykdoma šita veikla. Specialistės, dirbančios su nepilnamečiais, skaito paskaitas, demonstruoja filmus, rodo nuotraukas, bando parodyt, kokios būna vartojimo pasekmės. Pasakojam jiems apie rezonansinius įvykius, kurie sukėlė daug diskusijų, klausimų. Apie tai yra kalbama pakankamai daug.“

Šnekant apie alkoholio kontrolės politikos vykdymą šviečiamojoje veikloje, 2 iš 4 grupinės diskusijos dalyvių tvirtino, kad ši veikla savivaldybėje daugiausia yra orientuota į jaunimą, ypač į nepilnamečius. Respondentai R2 ir R3 išreiškė nuomonę, kad rajone alkoholinių gėrimų nevartojantiems žmonėms būtų tikslinga burtis į grupę, kuri, pasak respondento R2 *„laikui bėgant užsitarnautų vardą, autoritetą visuomenėje. Kad žmonės galėtų būti pavyzdžiu kitiems, parodyt, kad moka linksintis ir be to alkoholio.“*

6) Šeštoju klausimu buvo aiškinamasi diskusijos dalyvių nuomonė apie savivaldybei didesnių kompetencijų alkoholio kontrolės politikos įgyvendinime suteikimo poreikį. Čia galima išskirti kategoriją – savivaldybės kompetencijų išplėtimas alkoholio kontrolės politikos klausimu.

14 lentelė. Savivaldybės kompetencijų išplėtimas alkoholio kontrolės klausimais

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantis teiginys
Savivaldybės kompetencijų išplėtimas alkoholio kontrolės politikos klausimais	Pakanka turimų kompetencijų	„Manau, savivaldybei pakanka tų įgaliavimų, tik svarbu, kad būtų griežtai ir visur vienodai suprantamos įstatymo nuostatos. Taip pat svarbu laikytis tų nuostatų, nes vienas rajonas nepakovos, kadangi verslo struktūros veikia tą politiką ir jiems vieniems atsilaikyti prieš tą yra sudėtinga.“ „ Ar reikia savivaldybei daugiau galių ? Užtenka ir tų, kurias turi.“

Šnekant apie savivaldybės kompetencijas alkoholio kontrolės įgyvendinimo klausimais, 2 respondentai teigė, kad jos yra pakankamos. Jie akcentavo vieningos praktikos, vykdančios alkoholio kontrolės politiką visose savivaldybėse, svarbą. Respondento R4 nuomone, būtina didinti visų šioje kontrolėje dalyvaujančių institucijų, ypač prekybininkų, atsakomybę. Pasiūlymą vyriausybei kasmet

apdovanoti savivaldybes, kurios pasiekia gerų rezultatų alkoholio kontrolės politikos vykdyme, pateikė diskusijos dalyvis R2. Jo nuomone, „labai veikia tas viešas apdovanojimas, įvertinimas.“

7) Septintu klausimu respondentai išreiškė savo nuomonę apie alkoholio kontrolės ateities perspektyvas. Išskirta alkoholio kontrolės ateities perspektyvų kategorija.

15 lentelė. Alkoholio kontrolės ateities perspektyvos

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantis teiginys
Alkoholio kontrolės ateities perspektyvos	Alkoholio kontrolė griežtės	„Aš tai vienareikšmiškai manau, kad jos turėtų būti griežtesnės. Griežtinamos ir vairuotojams, ir pirkėjams. Aš už griežtesnių priemonių taikymą.“ „Bet, kaip aš ir sakiau, mus labiau veikia tie griežti pavyzdžiai, nuostatos ir tada mes kažkiek tai suklūstam.“

Kalbant apie alkoholio kontrolės perspektyvas, 2 respondentai pasisakė už griežtesnes alkoholio kontrolės priemones. Respondentas R2 pritarė respondentui R3 nuomonei dėl specializuotų alkoholio produktų parduotuvių įkūrimo ateityje. Pasak diskusijos dalyvio R2, *„tą alkoholį, visą tą stendą reikėtų kažkur užgrūsti, ta prasme, ne taip jau pasiekiamai, kad aš užbėgau tik pakeliui ir greitai radau, kai kažkokio ten maisto produkto reikia pasivaikščiui po prekybos centrą, kad surastum.“*

Apibendrinant grupinės diskusijos tyrimo rezultatus paaiškėjo, kad dauguma diskusijos dalyvių pritarė ekspertų nuomonei, kad pagrindinės alkoholio vartojimo priežastys tiek šalyje, tiek Švenčionių rajono savivaldybėje yra visuomenėje gajos tradicijos, bedarbystė, užimtumo stoka, o paaugliams ypač yra aktualus šeimos narių pavyzdys ir alkoholio prieinamumas. Taip pat respondentai įvardijo kitas, jų nuomone svarbias priežastis, įtakančias alkoholio vartojimą, - genetinį paveldimumą ir žmonių išsilavinimą. Dėl teigiamo vykdomos alkoholio kontrolės politikos poveikio atskiroms gyvenimo sritims - socialiniam gyvenimui, visuomenės sveikatai, nusikalstamumui, diskusijos dalyvių nuomonės sutapo. Tačiau, šnekant apie alkoholio kontrolės poveikį valstybės ekonomikai, jie visi vieningai pritarė nuomonei, kad dėl alkoholio vartojimo pasekmių valstybės patiriami kaštai žymiai viršija gaunamą ekonominę naudą. Pačia efektyviausia alkoholio kontrolės priemone respondentai įvardijo alkoholinių gėrimų prieinamumo ribojimą, kurį ateityje būtina didinti. Siekiant šio tikslo, jie pateikė eilę pasiūlymų. Pirmas – didinti alkoholinių gėrimų pardavimo cenzą iki 21 metų, antras – alkoholiniais gėrimais prekiauti tik specializuotose parduotuvėse. Diskusijos dalyvių nuomone, būtina kurti naujas tradicijas, didinti jaunimo užimtumą, ieškant naujų laisvalaikio praleidimo formų be alkoholio. Įvardijant pagrindines problemas vykdančią alkoholio kontrolės politiką savivaldybės teritorijoje, grupinės diskusijos dalyviai, skirtingai nuo ekspertų, akcentavo pačią

svarbiausią, jų nuomone, problemą – tarpžinybinio bendradarbiavimo stoką. Aiškinantis bendros sienos su Baltarusija sąlygotos nelegalios prekybos alkoholiu galimybę, daugumos respondentų nuomonės sutapo. Jie, kaip ir ekspertai, teigė, kad minėta aplinkybė dėl panašių kainų dabar neįtakoja alkoholio vartojimo ir prieinamumo didėjimo rajone. Alkoholio kontrolės politikos vykdymas šviečiamojame veikloje, daugumos grupinės diskusijos dalyvių nuomone, skirtingai nuo ekspertų, savivaldybėje daugiausia yra orientuotas į jaunimą, ypač į nepilnamečius. Jeigu ekspertų nuomonės, šnekant apie didesnių kompetencijų alkoholio kontrolės politikos įgyvendinime savivaldybėms suteikimą, buvo skirtingos, tai grupinės diskusijos dalyviai solidariai pasisakė už vieningą praktiką vykdant šią kontrolę visoje šalyje. Taip pat buvo išsakyta nuomonė, kad būtina didinti visų šioje kontrolėje dalyvaujančių institucijų, ypač prekybininkų, atsakomybę. Vieno diskusijos dalyvio nuomone, norint padidinti savivaldybių motyvaciją efektyviai vykdyti alkoholio kontrolės politiką savo teritorijoje, būtų tikslinga vyriausybei kasmet apdovanoti savivaldybes, kurios pasiekia gerų rezultatų šioje srityje. Aiškinantis alkoholio kontrolės perspektyvas, pusė respondentų pasisakė už griežtesnes alkoholio kontrolės priemones.

Apibendrinant abiejų atliktų tyrimų rezultatus, galima daryti išvadą, kad jie argumentuotai papildė vienas kitą. Tyrimo metu tiek tyrimo ekspertai, tiek grupinės diskusijos dalyviai išreiškė daug originalių minčių, kurios atsispindės pasiūlymuose.

IŠVADOS

1. Nors Europos Sąjunga yra daugiausiai alkoholio suvartojantis regionas visame pasaulyje, alkoholio kontrolės politika yra vienas iš šalių narių valstybinių prioritetų, nes kiekviena šalis siekia apsaugoti savo visuomenes nuo negatyvių alkoholio vartojimo pasekmių. Įtakojant tradicijoms, svariems istoriniams aspektams, visose ES valstybėse taikomos skirtingo griežtumo alkoholio kontrolės priemonės. Griežčiausios jos Skandinavijos šalyse. Dabar ES politika daug pranašesnė, nes daugelyje šalių alkoholio kontrolės priemonės, buvo sugriežtintos – visos šalys šioje srityje turi įstatymų nustatytą limitą. Diegiant PSO rekomendacijas į praktiką, Europos šalyse labai supanašėjo marketingo reguliavimas, alkoholinių gėrimų pirkėjų amžiaus ribojimai ir viešojo administravimo struktūros, skirtos alkoholio politikai įgyvendinti.

2. Lietuvoje alkoholio kontrolės politikai vystyti suformuota palanki infrastruktūra: sukurta pakankama įstatyminė bazė - priimtas alkoholio kontrolės politiką įtvirtinantis LR Alkoholio kontrolės įstatymas, eilė kitų teisės aktų, programų ir dokumentų, kuriuose įtvirtinta dauguma PSO rekomenduojamų, mokslu pagrįstų alkoholio kontrolės priemonių. Daugybės institucijų, besirūpinančių tiek alkoholio kontrolės politikos formavimu, tiek koordinavimu ir įgyvendinimu, gausa, taip pat parodo, jog valstybėje sukurta tinkama erdvė efektyviam alkoholio kontrolės politikos plėtojimui. Tarp šių institucijų ypač yra svarbi NTAKD veikla, kuris atlieka ne tik įgyvendinimo kontrolę, patį jos įgyvendinimą, bet, įvertinęs Lietuvoje įgyvendinamos alkoholio kontrolės politikos trūkumus, ženkliai prisideda prie alkoholio kontrolės politikos tobulinimo, teikdamas išvadas, pasiūlymus ir rekomendacijas. Vienas svarbiausių trukdžių efektyviam alkoholio kontrolės politikos įgyvendinimui ir vystymui – aktyvus alkoholio pramonės poveikis, įtakojantis valstybės politikos formuotojų sprendimus. Norint sumažinti šį efektą, būtina didinti visuomenės sąmoningumą, aktyvumą ir atsakomybę kovojant už visuomenės interesą: visuomenės sveikatą, socialinę ir ekonominę gerovę.

3. Alkoholio kontrolės politikos įgyvendinimas savivaldybėje reglamentuojamas įstatymais – LR Alkoholio kontrolės įstatymu, LR Vietos savivaldos įstatymu ir kt. Savivaldybė, vadovaudamasi įstatymų nuostatomis, atsižvelgdama į gyventojų ir įvairių organizacijų nuomonę, prekybos alkoholiniais gėrimais vietą, gali riboti tiek alkoholinių gėrimų pardavimo laiką, tiek prekybą alkoholiniais gėrimais švenčių dienomis bei masinių renginių metu. Įgyvendinant alkoholio kontrolės politiką Švenčionių rajono savivaldybėje, svarbus vaidmuo tenka Švenčionių rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biurui. Ši sveikatos priežiūros įstaiga rūpinasi rajono visuomenės švietimu, vykdo alkoholio vartojimo prevencinį darbą bendrojo ugdymo mokyklose, bendruomenėse, rašo projektus bei juos įgyvendina. Negausių tyrimų, atliktų savivaldybėje, rezultatai rodo, kad alkoholinių gėrimų vartojimas, ypač nepilnamečių tarpe, plinta. Tai patvirtina augantis mirusiųjų nuo alkoholinės

kepenų ligos skaičius, taip pat didėjantis sergamumas šia liga bei su alkoholio vartojimu susijusiais psichikos ir elgesio sutrikimais.

4. Švenčionių rajono savivaldybėje vykdytas alkoholio kontrolės politikos įgyvendinimo tyrimas atskleidė, kad pagrindinės alkoholio vartojimo priežastys yra visuomenėje gajos tradicijos, bedarbystė, užimtumo stoka, genetinis paveldimumas, išsilavinimas, o paaugliams ypač yra aktualus šeimos narių pavyzdys ir žemas alkoholio prieinamumas. Savivaldybėje vykdoma alkoholio kontrolės politika orientuota į įvairias visuomenės grupes, bet daugiausia į jaunimą. Tyrimo dalyviai vieningai pritarė nuomonei, kad dėl alkoholio vartojimo pasekmių valstybės patiriami kaštai žymiai viršija gaunamą ekonominę naudą. Pačia efektyviausia alkoholio kontrolės priemone respondentai įvardijo alkoholinių gėrimų prieinamumo ribojimą, kurį ateityje būtina didinti. Bendra Švenčionių rajono savivaldybės siena su Baltarusija dėl panašių alkoholinių gėrimų kainų abiejose šalyse alkoholio prieinamumo ir jo vartojimo didėjimo savivaldybėje neįtakoja arba šis poveikis yra nežymus. Siekiant efektyvesnio alkoholio kontrolės politikos įgyvendinimo būtina didinti pačios savivaldybės atsakomybę, suteikiant daugiau kompetencijų alkoholio kontrolės politikos srityje. Būtina didinti visų šioje kontrolėje dalyvaujančių institucijų tarpžinybinį bendradarbiavimą, taip pat skatinti visuomenės aktyvumą ir atsakomybę.

Darbe iškelta hipotezė pasitvirtino.

PASIŪLYMAI

1. Siekiant sumažinti alkoholio vartojimą tarp jaunimo būtina riboti alkoholio prieinamumą. Siekiant šio tikslo, rekomenduojama didinti visų alkoholinių gėrimų kainas, kad alkoholis taptų sunkiai įperkama prabangos preke, taip pat didinti alkoholinių gėrimų pardavimų amžiaus cenzą iki 21 metų, sugriežtinti bausmes prekybininkams iki licencijos atėmimo už vienkartinį alkoholinių gėrimų pardavimą nepilnamečiams, įstatymu suteikiant šią teisę savivaldybės institucijoms, atsakingoms už licencijų verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais, išdavimą. Mažinant alkoholio vartojimą nepilnamečių tarpe, būtų tikslingas atskirų specializuotų prekybos alkoholiniais gėrimais parduotuvių, į kurias būtų draudžiamas įėjimas asmenims, neturintiems atitinkamo amžiaus, nuo kurio leidžiama įsigyti alkoholinius gėrimus, įsteigimas.

2. Tikslinga gražinti LR Alkoholio kontrolės įstatyme įtvirtintą, bet LR Seimo atšauktą visiško reklamos draudimo pataisą.

3. Siekti įgyvendinti novatoriškas iniciatyvas kuriant naujas tradicijas visuomenėje: tiek organizuojant laisvalaikį be alkoholio, tiek sporto varžybų metu visiškai uždraudžiant prekybą alkoholiniais gėrimais.

4. Alkoholinių gėrimų etiketėse pateikti daugiau informacijos, parašant ne tik alkoholinio gėrimo sudėtį, jo poveikį sveikatai, bet ir galimas kitas jo vartojimo pasekmes, pavyzdžiui, socialiniame gyvenime.

5. Įkurti Narkotikų, Tabako ir Alkoholio prevencijos fondą, į kurį būtų skiriami keli procentai nuo alkoholio akcizinio mokesčio. Skatinti visuomenės įsitraukimą į aktyvią veiklą iš šio fondo lėšų apdovanojant savivaldybes, bendruomenes, mokyklas, įstaigas ar organizacijas, kurios labiausiai savo darbais ar asmeniniu pavyzdžiu prisideda mažinant alkoholio suvartojimą.

6. Svarbu griežtinti suaugusių asmenų, perkančių alkoholinius gėrimus nepilnamečiams, atsakomybę. Siekiant užfiksuoti alkoholinių gėrimų perdavimo nepilnamečiams faktą, būtų tikslinga video kameras sumontuoti ne tik prie parduotuvių kasų, bet ir prie parduotuvių įėjimo, o, užfiksavus pažeidimus, griežtai bausti suaugusius asmenis.

7. Švenčionių rajono savivaldybei rekomenduojama patvirtinti ir įgyvendinti savivaldybės alkoholio kontrolės programą.

8. Būtina didinti pačios savivaldybės atsakomybę, pasinaudojant Alkoholio kontrolės įstatymo savivaldybėms suteikta teise riboti alkoholinių gėrimų pardavimo laiką, draudžiant prekybą masinių renginių metu bei ribojant prekybą švenčių dienomis. Taip pat stiprinti visų rajono institucijų, dalyvaujančių alkoholio kontrolės politikos vykdyme, tarpžinybinį bendradarbiavimą.

9. Didinti jaunimo užimtumą suteikiant, ypač paaugliams, didesnę laisvalaikio praleidimo alternatyvų pasirinkimą dalyvaujant sporto, sveikatinimo, kultūriniuose, pažintiniuose renginiuose.

NAUDOTA LITERATŪRA

Teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos Administracinių teisių pažeidimo kodeksas, Žin., 1985, Nr. 1-1 126
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=416992 [žiūrėta 2015 02 15]
2. Lietuvos Respublikos Akcizų įstatymas 2001 m. spalio 30 d. Nr. IX-569// Valstybės žinios. 2001, Nr. 98-3482 <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/oldsearch.preps2?Condition1=226951&Condition2=>
[žiūrėta 2015 02 14]
3. Lietuvos Respublikos Alkoholio įstatymo pakeitimo įstatymas 2007 m. birželio 21 d. Nr. X-1198// Valstybės žinios. 2007, Nr. 77-3041 <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/oldsearch.preps2?a=301361&b=>
[žiūrėta 2015 02 10]
4. Lietuvos Respublikos Alkoholio kontrolės įstatymas 1995 m. balandžio 18 d. Nr. I-857 // Valstybės žinios. 1995, Nr. 44-1073,
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=329373 [žiūrėta 2015 02 09]
5. Lietuvos Respublikos finansų ministro 2004 m. gegužės 14 d. Nr. 1K-183 įsakymas „Dėl LR finansų ministro 1997 m. liepos 29 d. įsakymo Nr.110 „Dėl valstybinės mokesčių inspekcijos prie finansų ministerijos nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo 2004 m. gegužės 14 d. Nr. 1K-183//Valstybės žinios. 2004, Nr. 82-2966
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=233696&p_query=&p_tr2=2 [žiūrėta 2015 02 17]
6. Lietuvos Respublikos Konstitucija, 1992, spalio 25 d. Valstybės Žinios. 1992, Nr. 33-1014,
<http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm> [žiūrėta 2015 02 18]
7. Lietuvos Respublikos Narkologinės priežiūros įstatymas, 1997 m. kovo 25 d. Nr. VIII-156// Valstybės žinios. 1997, Nr. 30-711
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=259522 [žiūrėta 2015 02 15]
8. Lietuvos Respublikos Policijos veiklos įstatymas, 2000 m. spalio 17 d. Nr. VIII-2048//Valstybės žinios. 2000, Nr. 90-2777
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/oldsearch.preps2?Condition1=211180&Condition2=> [žiūrėta 2015 02 17]
9. Lietuvos Respublikos Seimo 1998 m. liepos 2d. Nr. VIII-833 nutarimas „Dėl Lietuvos Sveikatos programos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 1998, Nr. 64-1842
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=60036&p_query=sveikatos%20programo s&p_tr2=2 [žiūrėta 2015 02 10]
10. Lietuvos Respublikos Sveikatos sistemos įstatymas, 1994 m. liepos 19 d. Nr. I-552// Žin., 1994, Nr. 63-1231.

- http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=259520&p_query=&p_tr2= [žiūrėta 2015 02 18]
11. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl alkoholio, tabako ir kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo prevencijos programos patvirtinimo“ 2006 m. kovo 17 d. Nr. ISAK-494// Valstybės žinios. 2006, Nr. Nr. 33-1197
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=272725 [žiūrėta 2015 02 14]
  12. Lietuvos Respublikos Vietos savivaldos įstatymas 1994 m. liepos 7d. Nr. I-533// Žin., 2008, Nr.113- 4290, http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=441200 [žiūrėta 2015 02 19]
  13. Lietuvos Respublikos Visuomenės sveikatos priežiūros įstatymas 2002 m. gegužės 16 d. Nr. IX-886//Valstybės žinios. 2002, Nr. 56-2225
http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=167900&p_query=&p_tr2= [žiūrėta 2015 02 18]
  14. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. Nr. 921 nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos nuostatų patvirtinimo“//Valstybės žinios. 1998, Nr. 67-1957http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=403498 [žiūrėta 2015 02 19]
  15. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. rugsėjo 8 d. Nr. 1088 nutarimas „Finansų ministerijos nuostatų patvirtinimo“// Žin., 1998, Nr. 81-2267
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=443393 [žiūrėta 2015 02 19]
  16. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. birželio 28 d. nutarimas, Nr. 744, „Dėl valstybinės veterinarijos tarnybos nuostatų patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2000, Nr.: 53 -1537
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=104196&p_query=&p_tr2=2 [žiūrėta 2015 02 15]
  17. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. balandžio 26 d. nutarimas Nr. 473 „Dėl įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymą“ // Valstybės žinios. 2012, Nr. 102-5184
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=431879&p_query=alkoholio%20&p_tr2=2 [žiūrėta 2015 02 19]
  18. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. balandžio 9 d. Nr. 343 nutarimas „ Dėl LR Žemės ūkio ministerijos nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo// Valstybės žinios. 2008, Nr. 46-1732
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/oldsearch.preps2?a=318310&b=> [žiūrėta 2015 02 19]
  19. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. sausio 9 d. Nr. 19 nutarimas „Dėl blaivybės metų programos patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2008, Nr. 8-277.
<http://tar.tic.lt/Default.aspx?id=2&item=results&aktoid=04828E4F-1A31-4D07-90CB-37D60232D02B> [žiūrėta 2015 02 10]

20. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. spalio 13 d. nutarimas D 1 1998 m. liepos 24 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo Nr. 926 „Dėl LR sveikatos apsaugos ministerijos nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo // Valstybės žinios. 2010, Nr. 123 – 6280
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=383404&p_query=&p_tr2=2 [žiūrėta 2015 02 19]
21. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. rugsėjo 14 d. Nr. 1080 nutarimas „Dėl Alkoholio ir Tabako kontrolės 2012-2014 metų programos (tarpinstitucinio veiklos plano) patvirtinimo“// Valstybės žinios, 2012, Nr. 112-5684(nauja redakcija)
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=433776 [žiūrėta 2015 02 10]
22. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. spalio 27 d. Nr. 1277 nutarimas „Dėl narkotinių ir psichotropinių medžiagų, narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių), tabako ir alkoholio kontrolės koncepcijos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2011, Nr. 134-6358
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=410505&p_query=&p_tr2=2 [žiūrėta 2015 02 12]
23. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. vasario 23 d. nutarimas Nr. 244 „Dėl narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento nuostatų“ patvirtinimo//Valstybės žinios. 2011, Nr. 28-1331 http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=393607&p_query=&p_tr2=2 [žiūrėta 2015 02 15]
24. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, 1999 m. vasario 25 d. Nr. 212 „Dėl valstybės alkoholio programos patvirtinimo“// Valstybės žinios. 1999, N. 21-603
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=74909&p_query=&p_tr2=2 [žiūrėta 2015 02 10]
25. LR Vyriausybės 2015 m. vasario 25 d. Nr. 217 nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos narkotikų, tabako ir alkoholio prevencijos tarpinstitucinio veiklos plano patvirtinimo“
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=1013679&p_tr2=2 [žiūrėta 2015 03 24]
26. Švenčionių rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2013 m. liepos 15 d. įsakymu Nr. A-446 „Dėl Švenčionių rajono savivaldybės administracijos Mokesčių ir turto skyriaus nuostatų patvirtinimo“ <http://www.svencionys.lt/index.php?3032427507> [žiūrėta 2015 03 20]
27. Švenčionių rajono savivaldybės tarybos 2012 -12- 20 d. sprendimas Nr. T-209 „Dėl pritarimo Švenčionių rajono savivaldybės visuomenės sveikatos 2010-2012 stebėsenos programos ataskaitai už 2011 metus“. <http://www.svencioniuvsb.lt/images/svencioniuvsb/stebsenos%20ataskaita%2> [žiūrėta 2015 03 20]
28. Švenčionių rajono savivaldybės tarybos 2012 m. liepos 5 d. sprendimu Nr. T-129 „Dėl Švenčionių rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro nuostatų patvirtinimo“

- http://www.svencioniusb.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=49&Itemid=58
[žiūrėta 2015 02 18]
29. Švenčionių rajono savivaldybės tarybos 2013-12-19 d. sprendimas Nr. T-203, „Dėl pritarimo Švenčionių rajono savivaldybės visuomenės sveikatos 2010-2012 stebėsenos programos ataskaitai už 2012 metus“. <http://www.svencioniusb.lt/images/svencioniusb/stebesenos%20ataskaita%20uz%202012%20>
[žiūrėta 2015 03 20]
30. Švenčionių rajono savivaldybės tarybos 2013-12-19 d. sprendimas Nr. T-203, „Dėl pritarimo Švenčionių rajono savivaldybės visuomenės sveikatos 2010-2012 stebėsenos programos ataskaitai už 2012 metus“.
<http://www.svencioniusb.lt/images/svencioniusb/stebesenos%20ataskaita%20uz%202012%20>
[žiūrėta 2015 03 20]
31. Švenčionių rajono savivaldybės tarybos sprendimas / 2006-03-30 / Nr. T-45 „Dėl Švenčionių rajono savivaldybės visuomenės sveikatos rėmimo specialiosios programos patvirtinimo“
http://www.svencionys.lt/doc/paieska.php?nr=&nuo_metai=2003&nuo_menuo=01&nuo_diena=01&iki_metai=2011&iki_menuo=12&iki_diena=31&rusis=&tekstas= [žiūrėta 2015 02 18]
32. Švenčionių rajono savivaldybės tarybos sprendimas / 2007-05-03 / Nr. T-51 „Dėl Švenčionių rajono bendruomenės sveikatos tarybos“
http://www.svencionys.lt/doc/paieska.php?nr=&nuo_metai=[žiūrėta 2015 02 18]
33. Švenčionių rajono savivaldybės tarybos sprendimas /2012-01-19/Nr. T-6 „Dėl Švenčionių rajono savivaldybės narkomanijos prevencijos 2012-2014 metų programos patvirtinimo“=
http://www.svencionys.lt/doc/paieska.php?nr=&nuo_metai=2011&nuo_menuo=01&nuo_diena=01&iki_metai=2013&iki_menuo=12&iki_diena=31&rusis=sprendimas&tekstas=Narkomanijos+prevencijos+2012-2014+met%C5%B3+programa [žiūrėta 2015 02 18]
34. Švenčionių rajono savivaldybės tarybos sprendimas/2013-06- 21/ Nr. T-132 „Dėl Švenčionių rajono savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos 2013-2015 metų programos patvirtinimo“
http://www.svencionys.lt/doc/paieska.php?nr=T-132&nuo_metai=2013&nuo_menuo=01&nuo_diena=01&iki_metai=2014&iki_menuo=12&iki_diena=31&rusis=spre[žiūrėta 2015 02 20]

Mokslo straipsniai, pranešimai, ataskaitos:

35. Alcohol and Public Policy Group. Alcohol: No Ordinary Commodity – summary of the second edition. Society for the Study of Addiction, 2010, Addiction, 105, p. 769–779.
<http://www.apolnet.ca/resources/pubs/Alcohol-NoOrdinary2-Summary.pdf> [žiūr ta 2015 03 10]

36. Anderson P. Baumberg B. Alkoholis Europoje visuomenės sveikatos požiūriu. Ataskaita Europos Komisijai.- Jungtinė Karalystė : Alkoholio tyrimų institutas, 2006.
http://ec.europa.eu/health-eu/doc/alcoholineu_sum_lt_en.pdf [žiūrėta 2015 02 09]
37. Babor T., Caetano R., Evidence- based alcohol policy in the Americas: strengths, weaknesses, and future challenges// Pan Am J Public Health, 2005, no 18 (4/5)
<http://www.scielosp.org/pdf/rpsp/v18n4-5/28095.pdf> [žiūrėta 2015 04 09]
38. Matulas A., Veryga A. Alkoholio suvartojimo ir pasekmių mažinimo Lietuvoje programa. Parengta remiant Tėvynės sąjungos (konservatoriai, politiniai kaliniai ir tremtiniai, krikščioniškieji demokratai) “Nauja darbotvarkė Lietuvai” ir Demokratinės politikos institutui.
http://www.blaivus.org/UserFiles/blaivi_karta/13.1.%20Alkoholio%20kontrol%C4%97%20i_r%20p_revencija/424alkprograma.pdf [žiūrėta 2015 02 10]
39. WHO. The Global Strategy to Reduce the Harmful Use of Alcohol. 2010.
http://www.who.int/substance_abuse/alcstratenglishfinal.pdf [žiūrėta 2015 02 09]

Knygos:

40. Bloor M., Frankland J., Thomas M., Stewart K. Focus Groups in Social Research (Introducing Qualitative Methods series). 2001.
41. Carole L. Jurkiewicz, Murphy J. Painter. Social and Economic Control of Alcohol. Louisiana, CRC Press is an imprint of the Taylor & Francis Group, 2008.
42. Flick U., Kardoff E., Steinke I. (Editors). A Companion to Qualitative Research. London: Sage Publications, 2004.
43. Gerritsen J. W.-The Control of Fuddle and Flash_ A Sociological History of the Regulation of Alcohol and Opiates. Boston: Tuta Sub Aegide Pallas, 2000.
44. Saldaña J. Fundamentals of qualitative research. New York, Oxford University Press, 2011.
45. Tidikis R., Socialinių mokslų tyrimo metodologija. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003. - ISBN 9955-563-26-5

Internetiniai šaltiniai:

46. Act on the Sale of Alcoholic Beverages (Alcohol Act), <http://www.ub.uio.no/ujur/ulovdata/lov-19890602-027-eng.pdf> [žiūrėta 2015 04 09]
47. Alcohol-related harm in Europe - Key data,
http://ec.europa.eu/health/archive/ph_determinants/life_style/alcohol/documents/alcohol_factsheet_en.pdf. [žiūrėta 2015 04 09]

48. Anderson P., Baumberg B., Alkoholis Europoje visuomenės sveikatos požiūriu: Ataskaita Europos komisijai, http://ec.europa.eu/health-eu/doc/alcoholineu_sum_lt_en.pdf [žiūrėta 2015 04 10]
49. Aprašomieji tyrimai ir interviu, vieno atvejo tyrimai ir fokus grupės, <http://rzukausk.home.mruni.eu/wp-content/uploads/VIII-paskaita-aprasomieji-interviu-vienio-atv-ir-fokus.pdf> [žiūrėta 2015 04 09]
50. Drinking of alcohol by young people, http://64.233.183.104/search?q=cache:feuX_AHCXTAJ:www.annons.se/%3Fget%3Dfiles%26action%3Ddownload%26id%3D14887+swedish+Marketing+of+Alcoholic+Beverages&hl=en&ct=clnk&cd=1 [žiūrėta 2015 04 10]
51. <http://europa.eu/scadplus/leg/en/cha/c11564.htm> [žiūrėta 2015 04 09]
52. http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0010/98398/wa540ga199heeng.pdf. [žiūrėta 2015 04 09]
53. <http://www.euro.who.int/document/E76240.pdf> [žiūrėta 2015 04 09]
54. <http://www.forbrug.dk/english/laws/the-marketing-practices-act/> [žiūrėta 2015 04 10]
55. <http://www.im.dk/publikationer/alkoholholdige/regler.htm> [žiūrėta 2015 04 10]
56. <http://www.systembolaget.se/Applikationer/Knappar/InEnglish/> [žiūrėta 2015 04 09]
57. <http://www.sweden.gov.se/content/1/c6/05/03/14/b02d0909.pdf> [žiūrėta 2015 04 10]
58. Įspėjimas dėl Focus grupių, <http://sociologai.lt/2011/ispejimas-del-focus-grupiu/> [žiūrėta 2015 04 09]
59. Young people and alcohol Factsheet, <http://www.ias.org.uk/resources/factsheets/advertising.pdf> [žiūrėta 2015 04 10]
60. Lov om forbud mod salg af tobak or alkohol til personer under 16 år, http://www.folketinget.dk/Samling/20031/lovforslag_som_fremSAT/L95.htm [žiūrėta 2015 04 10]
61. Pranckevičienė A., Fokus grupės ir interviu metodai, <http://nesnausk.org/klinikine-psichologija/2008/09/24/fokus-grupes-ir-interviu-metodai/> [žiūrėta 2015 04 09]
62. Regulations on the Sale of Alcoholic Beverages (Alcohol Regulations), <http://www.ub.uio.no/ujur/ulovdata/for-20050608-0538-eng.pdf> [žiūrėta 2015 04 09]
63. The Alcohol Act, <http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1994/en19941143.pdf> [žiūrėta 2015 04 10]
64. The Criminal Code of Finland, <http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1889/en18890039?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=penal> [žiūrėta 2015 04 10]

Vinogradova D. Alkoholio kontrolės politikos įgyvendinimo problemos Švenčionių rajono savivaldybėje / Sveikatos politikos ir valdymo magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. dr. V. Dumbliauskas.- Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Politikos ir vadybos fakultetas, 2015. – 86 p.

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe analizuota alkoholio kontrolės politikos įgyvendinimas Lietuvoje bei Švenčionių rajono savivaldybėje. Teorinėje dalyje analizuojamos alkoholio kontrolės politikos įgyvendinimo priemonės, aptariama atskirų institucijų, formuojančių ir įgyvendinančių alkoholio kontrolės politiką Lietuvoje veikla. Taip pat analizuojami Švenčionių rajono savivaldybėje atlikti tyrimai bei statistiniai duomenys, susiję su alkoholio vartojimo pasekmėmis. Empirinėje dalyje remiantis ekspertų ir grupinės diskusijos dalyvių vertinimu analizuojami alkoholio kontrolės politikos Švenčionių rajono savivaldybėje ypatumai bei problemos, su kuriomis susiduria savivaldybė įgyvendinant alkoholio kontrolės politiką. Darbo gale, pateikiami pasiūlymai efektyvesniam alkoholio kontrolės politikos įgyvendinimui tiek Lietuvoje tiek savivaldybėje.

Raktiniai žodžiai: alkoholio kontrolės politika, alkoholio vartojimo reguliavimo priemonės, alkoholio vartojimo mažinimas, alkoholis.

Vinogradova D. The Problems of Alcohol Control Policy Implementation in Svencionys Municipality / Health policy and management Master's thesis. Supervisor assoc. doc. Dr. V. Dumbliauskas.- Vilnius: Faculty of Politics and Management, Mykolas Romeris University, 2015. – 86 p.

ANNOTATION

Master's thesis analysed the implementation of alcohol control policy in Lithuania, the municipality of Svencionys district. In the theoretical part there are analysed implementation measures of alcohol policy control and practice of different institutions, which form and implement alcohol control policy in Lithuania. In addition, there are examined research and statistical data related to alcohol consumption consequences, which were undertaken in the municipality of Švenčionys district. In the empirical part based on the opinion of experts and assessment of focus group members, the characteristics of alcohol control policy in Švenčionys municipality district and the problems, faced by the municipality while implementing the alcohol control policy, are examined. At the end of the thesis there are proposed ways how to improve the implementation of alcohol control policy both in Lithuania and in the municipality of Švenčionys district.

Key words: alcohol control policy, alcohol consumption regulation measures, alcohol consumption reduction, alcohol.

Vinogradova D. Alkoholio kontrolės politikos įgyvendinimo problemos Švenčionių rajono savivaldybėje / Sveikatos politikos ir valdymo magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. dr. V. Dumbliauskas.- Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Politikos ir vadybos fakultetas, 2015. – 86 p.

SANTRAUKA

Alkoholio daroma žala yra globalinė problema. Alkoholio vartojimo pasekmės įtakoja ne tik žmonių sveikatą, bet ir socialinį bei ekonominį gyvenimą. Dėl šių priežasčių efektyvi alkoholio kontrolės politika yra viena svarbiausių Europos Sąjungos šalių narių prioritetinių sričių.

Pagrindinė darbo idėja yra orientuota į Švenčionių rajono savivaldybės alkoholio kontrolės politikos įgyvendinimą, siekiant išanalizuoti alkoholio kontrolės politikos ypatumus, problemas bei trūkumus. Svarbi ir geografinės padėties sąlygota aplinkybė - bendra siena su Baltarusija, kurios įtakoje išlieka didesnio alkoholio paplitimo ir vartojimo tikimybė.

Darbo objektas: alkoholio kontrolės politikos įgyvendinimas Švenčionių rajono savivaldybėje.

Darbo tikslas: išanalizuoti alkoholio kontrolės politikos įgyvendinimą Švenčionių rajono savivaldybėje.

Darbo uždaviniai: Apžvelgti alkoholio kontrolės politikos įgyvendinimą Europos Sąjungoje, jos atskirose šalyse taikomas alkoholio kontrolės priemonės bei jų perspektyvą; išanalizuoti Lietuvos alkoholio kontrolės politikos įgyvendinimo priemonės bei apžvelgti alkoholio politiką formuojančių ir įgyvendinančių institucijų veiklą; išanalizuoti Švenčionių rajono savivaldybėje atliktus tyrimus bei statistinius duomenis apie alkoholio vartojimo pasekmes; ištirti alkoholio kontrolės politikos įgyvendinimo ypatumus Švenčionių rajono savivaldybėje.

Tyrimo hipotezė: Siekiant sumažinti alkoholio vartojimą Švenčionių rajono savivaldybėje, būtina didinti rajono gyventojų užimtumą.

Darbo metodai: Teorinėje dalyje vyrauja analitinis, lyginamasis ir apibendrinamasis tyrimo metodai. Tiriamojoje dalyje naudojamas standartizuotas ekspertų interviu ir grupinė diskusija.

Išvados: Lietuvoje alkoholio kontrolės politikai vystyti suformuota palanki infrastruktūra: sukurta pakankama įstatyminė bazė - priimtas alkoholio kontrolės politiką įtvirtinantis LR Alkoholio kontrolės įstatymas, eilė kitų teisės aktų, programų ir dokumentų, kuriuose įtvirtinta dauguma PSO rekomenduojamų, mokslu pagrįstų alkoholio kontrolės priemonių. Šių priemonių įgyvendinimą ir kontrolę vykdo nemažai institucijų. Savivaldybės teisės alkoholio kontrolės politikos srityje taip pat reglamentuojamos įstatymų. Savo sprendimais savivaldybė gali riboti alkoholinių gėrimų pardavimo laiką, drausti ir riboti prekybą švenčių dienomis, masinių renginių metu. Savivaldybėje atliktų tyrimų rezultatai rodo, kad vis daugiau jaunimo, o ypač nepilnamečių, įsitraukia į alkoholinių gėrimų vartojimą. Faktas, kad savivaldybėje nepatvirtinta nei alkoholio kontrolę nei alkoholio vartojimo prevenciją įgyvendinančios programos, nekelia optimizmo. Tyrimo rezultatai atskleidė,

kad Švenčionių rajono savivaldybės alkoholio kontrolės politika daugiausiai orientuota į jaunimą. Taip pat tyrimas parodė, kad pagrindinės alkoholio vartojimo priežastys savivaldybėje yra užimtumo stoka, bedarbystė, tarpžinybinio bendradarbiavimo stygius.

Darbo struktūra: Pirmoje dalyje apžvelgiamas alkoholio kontrolės politikos įgyvendinimas Europos Sąjungoje, jos atskirose šalyse taikomos alkoholio kontrolės priemonės bei jų perspektyva. Antroje dalyje analizuojamos Lietuvos alkoholio kontrolės politikos įgyvendinimo priemonės, taip pat alkoholio kontrolės politiką formuojančių ir įgyvendinančių institucijų veikla. Trečioje dalyje aptariami savivaldybės teisės alkoholio kontrolės politikos srityje reglamentuojantys teisės aktai, taip pat Švenčionių rajono savivaldybėje atlikti tyrimai bei statistiniai duomenys, susiję su alkoholio vartojimo pasekmėmis. Ketvirtoje dalyje, remiantis ekspertiniu ir grupinės diskusijos vertinimu, analizuojama Švenčionių rajono savivaldybės alkoholio kontrolės politikos įgyvendinimo problemos ir ypatumai.

Vinogradova D. The Problems of Alcohol Control Policy Implementation in Svencionys Municipality / Health policy and management Master's thesis. Supervisor assoc. doc. Dr. V. Dumbliauskas. - Vilnius: Faculty of Politics and Management, Mykolas Romeris University, 2015. – 86 p.

SUMMARY

Harm caused by excessive drinking is a global problem. The consequences of alcohol use affects not only human health, but also the social and economic life. For this reason effective alcohol control policy is one of the most significant priorities of the European Union member states.

The main thesis idea is focused on the implementation of alcohol control policy of the Švenčionys district municipality pursuing to analyse the features of alcohol control policy, problems and shortcomings. An immensely important indicator is the common border with Belarus, which is directly linked to a higher likelihood to access and consume more alcohol.

The object of the thesis: the implementation of alcohol control policy in Svencionys municipality.

The main aim: to analyse the implementation of alcohol control policy in Svencionys municipality district.

Thesis objectives: to review the implementation of alcohol control policy in the European Union, what measures are taken for alcohol control and their prospects in different member states; to analyse the measures of alcohol control policy implementation and practice of institutions which are in charge of the formation and implementation of alcohol policy in Lithuania; to analyse the undertaken research and statistical data of Svencionys municipality district regarding the consequences of alcohol consumption; to analyse the peculiarities of the implementation of alcohol control policy in the municipality of Svencionys district.

Research hypothesis: it is necessary to increase the occupation of the local people in order to reduce alcohol consumption in the municipality of Svencionys district.

The methods of the thesis: In the theoretical part analytical, comparative and summative methods prevail. In the empirical part a standardised expert interview and focus group discussion methods are applied.

Conclusions: In Lithuania there is an adequate legal framework conducive to the development of alcohol control policy: there is a sufficient legal basis, namely the Alcohol Control Act which embeds the alcohol control policy, a number of other legal acts, programmes and documents which anchor the majority of scientific measures of alcohol control, recommended by WHO. Plenty of institutions implement the aforementioned measures and control the implementation process.

Alcohol control policy of municipality is also regulated by laws. Municipality may restrict alcohol sales time, prohibit or restrict sales during the holiday time and during the mass events. The survey findings reveal the fact that there is an ever increasing number of young people, especially juveniles, who abuse the use of alcohol. There is little optimism in knowing the fact that the municipality has not approved any programs related to alcohol control and alcohol prevention measures. The survey disclosed the reality that alcohol control policy of the municipality is largely focused on young people. The research demonstrated the main causes of abusive alcohol consumption in the municipality district which are the following: lack of occupation, unemployment, the absence of cooperation among the local institutions.

The structure of the thesis: In the first part the implementation of alcohol control policies in the European Union, alcohol control measures and their prospects in the member states are analysed. The second part is mainly focused on the measures of alcohol control policy implementation in Lithuania and practice of various institutions, which form and implement alcohol control policy. The third part discusses local self-government alcohol policies in the field of legislation, the surveys undertaken in the municipality of Svencionys district and statistical data, related to the consequences of alcohol consumption. In the fourth part, based on the opinion of experts and assessment of focus group discussion, characteristics and problems of alcohol control policy implementation in Svencionys municipality district are presented.

PRIEDAI

1 PRIEDAS

Ekspertų interviu klausimai

1. Kokios priežastys/aplinkybės/veiksniai skatina alkoholio vartojimą visuomenėje? Taip pat ir Jūsų, Švenčionių rajono, savivaldybėje ?
2. Kaip alkoholio kontrolės politika veikia valstybės ekonomiką, socialinį gyvenimą, visuomenės sveikatą, nusikalstamumą ?
3. Kokios alkoholio kontrolės priemonės yra labiausiai veiksmingos ir efektyvios mažinant alkoholio vartojimą ? Kurios iš priemonių nėra veiksmingos ?
4. Su kokiomis problemomis (gal būt įstatymų spragomis) dažniausiai tenka susidurti įgyvendinant alkoholio kontrolės politiką savivaldybėje ?
5. Kaip geografinė Jūsų savivaldybės padėtis, bendra siena su Baltarusija gali veikti nelegalios alkoholio prekybos, t. y. prieinamumo ir vartojimo didėjimą ?
6. Ar Jūsų savivaldybėje skiriama pakankamai dėmesio prevencinei švietimo veiklai tuo didinant rajono gyventojų informuotumą apie alkoholio daromą žalą ?
7. Daugelio atliktų tyrimų duomenimis, Lietuvoje nepilnamečiai pirmą kartą alkoholinių gėrimų pavartoja ankstyvam (10-14 m.) amžiuje. Kokias priemones rekomenduotumėte, norint ženkliai sumažinti alkoholinių gėrimų paplitimą ir vartojimą nepilnamečių tarpe ?
8. Ar reikėtų savivaldybėms suteikti didesnes kompetencijas alkoholio kontrolės politikos įgyvendinimo klausimais ? Jeigu reikėtų, argumentuokite kodėl.
9. Ar ateityje alkoholio kontrolės politikos priemonės turėtų tapti griežtesnės, ar liberalesnės ir kaip tai paveiktų alkoholio vartojimą ?

Ekspertų kodavimas

E1 - Švenčionių rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro vaikų ir jaunimo sveikatos priežiūros specialistė Ingrida Kazakevičienė.

E2 - VšĮ Švenčionių pirminės sveikatos priežiūros centro psichiatras Mindaugas Šablevičius.

E3 - Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato Švenčionių rajono policijos komisariato Viešosios policijos skyriaus Prevencijos poskyrio vyresnioji specialistė Diana Stūglienė.

E4 - Švenčionių rajono savivaldybės administracijos Mokesčių ir turto skyriaus vyriausioji specialistė Daiva Lukašanec.

E5 - Švenčionių rajono savivaldybės administracijos Teisės ir civilinės metrikacijos skyriaus vyriausioji specialistė Eglė Binauskaitė.

E6 - Švenčionių socialinių paslaugų centro socialinė darbuotoja Oksana Teilans.

**Interviu su Švenčionių rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro
vaikų ir jaunimo sveikatos priežiūros specialiste Ingrida Kazakevičiene
(kodas E1)**

Interviu trukmė: 27 min.

Data: 2015-01-13

Vieta: Strūnaičio g. 3., Švenčionys, Švenčionių rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuras

1. Kokios priežastys/aplinkybės/veiksniai skatina alkoholio vartojimą visuomenėje? Taip pat ir Jūsų, Švenčionių rajono, savivaldybėje ?

Manau, kad viena svarbiausių priežasčių, sąlygojančių didelį alkoholio vartojimo mastą, yra galimybė lengvai įsigyti alkoholinių gėrimų. Pavyzdžiui, nors asmenys iki 18 metų negali patys pirkti alkoholinių gėrimų, tačiau tikrai ne visi pardavėjai į tai atsižvelgia, be to, yra tokių alkoholiniais gėrimais prekiaujančių vietų, kur asmens dokumento aplamai net neprašoma. Galiausiai, net jei asmuo ir neturi 18 metų ir jam neparduodamas norimas alkoholinis gėrimas, jis puikiai randa kitų būdų tokiai „netvarkai sutvarkyti“, tarkim, paprašydamas prekę nupirkti vyresnių asmenų. Taip pat manau, kad yra svarbi ir alkoholinių gėrimų kaina. Kadangi ji nėra tokia didelė, kokia galėtų būti, ir kiekvienas gali pasirinkti prekę atsižvelgdamas į savo galimybes, todėl alkoholiniai gėrimai ir jų vartojimas visuomenėje yra itin paplitę. Kalbant apie jaunimą vertėtų paminėti, kad dar vienas svarbus veiksnys, lemiantys alkoholio vartojimą jų tarpe, yra draugų, kompanijų įtaka. Daugelis jaunimo vakarėlių šiais laikais neįsivaizduojami be alkoholinių gėrimų, tai tampa mada, o asmenys, nenorintys jų vartoti, dažnai patiria spaudimą, skatinantį bent paragauti. Tačiau toks požiūris, kad šventės, vakarėliai, susitikimai negali praeiti be alkoholinių gėrimų, būdingas ne tik jaunimui, bet ir daugeliui suaugusiųjų, todėl dar vienas veiksnys, turintis įtakos alkoholinių gėrimų vartojimui, yra visuomenėje susiformavusios nuostatos ir asmeninis požiūris. Švenčionių rajonas nėra išimtis ir visi mano išvardinti veiksniai, manau, puikiai pritaikomi ir kalbant apie šį rajoną.

2. Kaip alkoholio kontrolės politika veikia valstybės ekonomiką, socialinį gyvenimą, visuomenės sveikatą, nusikalstamumą ?

Manau, kad teigiamai. Kuo tinkamesnė alkoholio kontrolės politika, be jokios abejonės, tuo didesnė nauda valstybei ir ne tik iš ekonominės pusės. Gerėjant ekonomikai, gerėja ir socialinis gyvenimas. Nors dalinai jis priklauso ir nuo paties žmogaus, tačiau valstybė vis tiek turi svarbią

reikšmę. Esant tinkamai alkoholio kontrolės politikai, žmonės turėtų mažiau vartoti alkoholinių gėrimų, kas lemtų mažesnę krūvį visuomenės sveikatos specialistams ir atitinkamoms įstaigoms, kadangi jų darbas taptų ne kova su vėju malūnais, bet paprastu bendravimu su žmonėmis, primenant jiems, kas tai yra alkoholis ir kokios pasekmės gali būti jį vartojant. Taip pat manau, kad sumažėtų ir nusikalstamumas. Ne paslaptis, kad nemaža dalis nusikaltimų, ypač pačioje artimiausioje aplinkoje – šeimoje, atliekama apsvaigus nuo alkoholio, todėl, vartojant mažiau alkoholinių gėrimų, pasikeistų ir atitinkamų nusikaltimų statistika. Bet kokių atveju visa tai ir remiasi į tinkamą ir griežtą alkoholio kontrolės politiką.

3. Kokios alkoholio kontrolės priemonės yra labiausiai veiksmingos ir efektyvios mažinant alkoholio vartojimą? Kurios iš priemonių nėra veiksmingos?

Hmm... Tikriausiai kiekvienoje iš priemonių galima būtų išvelgti ir teigiamų, ir neigiamų dalykų, todėl pasakyti, kad konkreti priemonė yra arba tik veiksminga, arba tik neveiksminga, negalima. Jei kalbėsime apie prekybos alkoholiniais gėrimais ribojimą rugsėjo pirmąją, tai be jokios abejonės yra labai sveikintina iniciatyva, kadangi jaunimas iš tiesų ne visuomet geba nusipirkti alkoholinių gėrimų, tačiau lygiai taip pat galime išvelgti ir neigiamą viso to pusę, kuri skatina šešėlinę prekybą alkoholiniais gėrimais, ir jaunimas vis tiek randa būdų įsigyti šių prekių. Panaši situacija yra ir kalbant apie prekybos alkoholiniais gėrimais laiko ribojimą. Nors visi puikiai žinome, kad po dešimtos valandos vakaro alkoholinių gėrimų neįsigysime, tačiau puikiai tai padarysime šiek tiek pasiskubinę ir į parduotuvę atvykę dar prieš minėtą valandą.

4. Su kokiomis problemomis (gal būt įstatymų spragomis) dažniausiai tenka susidurti įgyvendinant alkoholio kontrolės politiką savivaldybėje?

Manau didžiausia problema, su kuria susiduriama, yra paties gyventojų sąmoningumo stoka. Kol neįveiksime šios problemos, tol nepajudės ir kitų atsirandančių problemų sprendimas. O kaip tą žmonių sąmoningumą padidinti, tai yra dar sudėtingesnis klausimas, į kurį, tikriausiai, nėra vieno konkretaus atsakymo.

5. Kaip geografinė Jūsų savivaldybės padėtis, bendra siena su Baltarusija, gali veikti nelegalios alkoholio prekybos, t. y. prieinamumo ir vartojimo didėjimą?

Oi, labai puikiai. Nors dabar, kai yra ženkliai apribotas galimų važiavimų į Baltarusiją skaičius, ir važiuojantys asmenys gali atsivežti tik tam tikrą konkrečių prekių kiekį, situacija su

alkoholinių gėrimų prieinamumu ir vartojimo didėjimu, mano nuomone, nėra tokia liūdna, kaip kad anksčiau, kuomet šių ribojimų nebuvo. Manau, kad šiandien didesnę grėsmę šiuo klausimu kelia tie alkoholiniai gėrimai, kurių kaina yra žemiausia.

6. Ar Jūsų savivaldybėje skiriama pakankamai dėmesio prevencinei švietimo veiklai tuo didinant rajono gyventojų informuotumą apie alkoholio daromą žalą ?

Net nedvejodama galiu teigti, kad dėmesio šiuo klausimu yra skiriama tikrai daug. Šviečiamos ne tik įvairaus amžiaus, bet ir įvairios tikslinės gyventojų grupės, nuo mokinių, jų tėvų, iki bendruomenių ir plačiosios visuomenės. Tačiau tai nėra tik vienos įstaigos darbas, pavyzdžiui, prevenciniam švietimui daug dėmesio skiria Švenčionių rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuras, kadangi pati dirbu šioje įstaigoje, todėl jos darbą gerai žinau. Pas mus reguliariai vyksta 4 valandų mokymai apie alkoholio ir narkotinių medžiagų žalą asmenims, iš kurių teisė vairuoti transporto priemonę yra atimta. Taip pat aktyviai šioje srityje dirba policijos komisariato atstovai, mokyklos ir kitos įstaigos. Tik kyla klausimas, kiek ta vykdoma prevencinė veikla iš tiesų pasiekia žmones, kiek jų ne tik klauso, bet ir girdi, ką specialistai nori pasakyti. Bet nieko nėra blogiau už šnekantįjį, nesilaikantį visuomenei bandomų įteigti tiesų. Todėl vien prevenciškai šviesti nepakanka, svarbu, kad tai darantis asmuo tikėtų tuo, ką sako, ir pats visu tuo vadovautųsi.

7. Daugelio atliktų tyrimų duomenimis, Lietuvoje nepilnamečiai pirmą kartą alkoholinių gėrimų pavartoja ankstyvam (10-14 m.) amžiuje. Kokias priemones rekomenduotumėte, norint ženkliai sumažinti alkoholinių gėrimų paplitimą ir vartojimą nepilnamečių tarpe ?

Visų pirma rekomenduočiau aktyviai dirbti su šeimomis, kadangi būtent šeimoje formuojasi esminės vertybės ir būtent iš jos vaikai perima tiek teigiamus, tiek neigiamus dalykus. Ne paslaptis, pasikartoju nebe pirmą kartą, kad retas susitikimas, šventė ar vakarėlis praeina be alkoholinių gėrimų. Vaikai mato, kaip suaugę asmenys juos vartoja, tačiau draudžia tai daryti, kadangi jie „per maži“, jiems „dar negalima“, jie „dar neturi aštuoniolikos metų“ ir pan. Alkoholinių gėrimų vartojimas vaikams yra pateikiamas kaip privilegija, kuri įgyjama su amžiumi, ir jie puikiai tai supranta, juk ne veltui vaikai yra vadinami geriausiais psichologais. Ilgainiui jie stengiasi pasinaudoti šia privilegija nepaisant to, kad jie dar „per maži“, bet juk draudžiamas vaisius dažniausiai ir yra saldžiausias. Žodžiu, mes patys formuojame visuomenę, net patys to nenorėdami sukuriame aplinką ir informaciją pateikiame skatindami vaikus pabandyti paragauti ir vartoti alkoholinius gėrimus. Nekalbu net apie atvejus, kuomet iš tėvų išgirstama, kad „geriau tegul vaikas geria mums matant nei kur nors gatvėje, paslapčiomis“. Absurdas. Antras, mano nuomone, svarbus dalykas, būtų be galo griežtos licencijų

prekiauti alkoholiniais gėrimais išdavimo ir prekybos jais nepilnamečiams tvarkos. Manau, kad norint, jog visuomenė būtų sveikesnė, reikia susikoncentruoti ir ypatingą dėmesį skirti augančiam organizmui, todėl šioje vietoje baudmės turėtų būti kiek įmanoma griežtesnės. Taip pat manau, kad reikėtų nemažą dėmesį skirti globos namuose gyvenantiems vaikams, kadangi jie yra viena rizikingiausių grupių, kalbant apie alkoholinių gėrimų vartojimą vaikų tarpe. Kol kas tokios mintys kyla.

8. Ar reikėtų savivaldybėms suteikti didesnes kompetencijas alkoholio kontrolės politikos įgyvendinimo klausimais? Jeigu reikėtų, argumentuokite kodėl?

Hmm... Man sudėtinga atsakyti į šį klausimą. Viena vertus noriu pasakyti, kad to daryti nereikėtų, kadangi manau, jog valstybiniu lygmeniu turi būti kovojama su gausiu alkoholinių gėrimų vartojimu. Kita vertus norėtusi pasakyti, kad tai visai nebloga mintis, kadangi savivaldybės ženkliai geriau nei valstybė žino savo vadovaujamų teritorijų situacijas, galimybes, todėl ir kontrolė galėtų būti efektyvesnė. Tačiau šiuo atveju didesnė tikimybė susidurti su korupcija. Tikriausiai savo poziciją teisingiausiai išreiškčiau pasakydama, kad reikėtų griežtai kontroliuoti pačias savivaldybes dėl alkoholio kontrolės politikos įgyvendinimo.

9. Ar ateityje alkoholio kontrolės politikos priemonės turėtų tapti griežtesnės, ar liberalesnės ir kaip tai paveiktų alkoholio vartojimą?

Aš esu už griežtesnes priemones. Manau, kad žmonės, esant griežtesnėms priemonėms, taptų atsakingesni ne tik savo, bet ir kitų žmonių atžvilgiu, o alkoholinių gėrimų vartojimas taptų mažesne našta tiek asmeniui, tiek visuomenei, tiek valstybei.

**Interviu su VšĮ Švenčionių pirminės sveikatos priežiūros centro
psichiatru Mindaugu Šablevičiumi
(kodas E2)**

Interviu trukmė: 21 min.

Data: 2015-01-19

Vieta: Strūnaičio g. 3, Švenčionys, VšĮ Švenčionių pirminės sveikatos priežiūros centras

1. Kokios priežastys/aplinkybės/veiksniai skatina alkoholio vartojimą visuomenėje? Taip pat ir Jūsų, Švenčionių rajono, savivaldybėje ?

Na, čia šitas klausimas yra medicininis, bet čia, tikriausiai, išsiplėst apie tai per daug nereikia. Tokiu visuomeniniu požiūriu žiūrint, mano nuomone, kaip psichiatro, tai alkoholio vartojimo kultūrą, visgi daugiausia sąlygoja šeimos tradicijos. Jei vartojama šeimoj alkoholis, tai ir vaikai įgyja tokių alkoholio vartojimo tradicijų. Aišku, paskui kiti faktoriai lemia, bet čia yra pagrindas ir tyrimai rodo, kad tai tikrai turi daug įtakos. Sakykim, priklausomų asmenų procentas pagal tautas žiūrint yra vienas mažiausių žydų tarpe, nors ten jų šventuose raštuose, senajam testamente daug rašoma apie vyno naudojimą. Tiesiog yra tokia kultūra, kad nereikia juo piktnaudžiauti. Priešingai visai Šiaurės Amerikos indėnų tarpe, kur buvo atvežtas alkoholis, kur nebuvo jokių tradicijų ir tikrai jis pražudė tikrai daug žmonių. Tos tautybės jie tapo priklausomi ir mirė nuo alkoholizmo komplikacijų. Tai va, iš čia ateina pats tas pagrindas, o paskui, čia ne prie ko, bet pasakysiu dėl ko žmonės geria. Trys priežastys. Nuo per gero gyvenimo. Pirmas punktas. Nuo blogo – antras. Trečias - nuo neturėjimo ką veikt. Dėl prieinamumo. Prieinamas alkoholis – jo galima nusipirkt geros kokybės. Čia tokių pacientų, man atrodo nėra daug Švenčionyse. Dėl blogo gyvenimo, nu, neišskirčiau aš Švenčionių rajono, kad žmonės čia gyvena blogiau, va iš neturėjimo ką veikt, trečias punktas, turbūt yra šita problema – paplitusi bedarbystė. Tai, vyrai, kurie pagal tradiciją yra atsakingi už šeimos išlaikymą, neturėdami to užsiėmimo, gyvendami gyvenimą, kai nėra tos veiklos, pradeda piktnaudžiaut. Tai čia taip trumpai. Švenčionių rajono neišskirčiau kaip kažkuo ypatingo. Gal čia bedarbystės lygis didesnis, nežinau, negu kitur, bet, žinoma, aš nežinau šitų klausimų.

2. Kaip alkoholio kontrolės politika veikia valstybės ekonomiką, socialinį gyvenimą, visuomenės sveikatą, nusikalstamumą ?

Na, čia toks klausimas politikams, bet, ką čia tokio pasakyt...Na alkoholis tikrai turi labai didelius antkainius. Pavyzdžiui, akcizo dydis. Nu, didelis tas mokestis. Tai į biudžetą lėšų surenkama neabejotinai daug, bet kiek problemų jisai padaro, tai, manau, tikrai neatsiperka. Neatsiperka šitos problemos. Užsienio mokslininkų atlikti tyrimai rodo, kiek psichoaktyvi medžiaga atima socialaus gyvenimo dienų iš žmogaus. Tai yra dienos prarastos dėl apsvaigimo, nedarbingumo, komplikacijų visokių. Reiškia gydymas ligoninėje, įkalinimas kalėjime, areštinėje, traumos, visokie darbo praleidimai. Pagal tokią statistiką, kiek medžiaga šitų dienų atima iš žmonių gyvenimo, tai alkoholis yra numeris vienas, lenkia heroiną sudėjus kartu su kokainu, man atrodo. Tiksliai neatsimenu, bet kad yra pirmoje vietoje, čia be kalbų. Kiek jis lenkia, keliais kartais žymiai. Tai va, iš vienos pusės iš akcizų gauname daug lėšų, iš kitos pusės atima dar daugiau iš valstybės. Nuostolius sukelia didesnius negu surenkama į biudžetą. Tai va. Na uždraust dabar, tikriausiai, neįmanoma šiuo metu. Prisimenu Gorbačiovo tarybinės Lietuvos laikais buvo įvestas sausas įstatymas, na, labai, labai ribotas. Ar Andropovo laikais? Kaip psichiatras galiu pasakyt, kad tuo metu savižudybių skaičius gal 10 kartų sumažėjo. Nežinau, kaip tai palietė kitus dalykus. Gal padidėjo kontrabanda, pilstuko gamyba, negaliu pasakyt, bet kaip psichiatrai turi statistiką, mato kreivę, kad krito savižudybių skaičius tuo metu – sumažėjo gal dešimt kartų, kai buvo tas vadinamas sausas įstatymas. Na va, kaip veikia visuomenės sveikatą? Neabejotinai veikia neigiamai.

3. Kokios alkoholio kontrolės priemonės yra labiausiai veiksmingos ir efektyvios mažinant alkoholio vartojimą? Kurios iš priemonių nėra veiksmingos?

Na, dėl kontrolės išeina iš mano kompetencijos ribų. Sakau, kadangi viskas ateina per šeimą, tai jeigu šeimoj bus vartojimo kultūra, tai ir vaikai paveldės ją. Nežinau, kaip čia tą kontroliuot. Gi koks reabilitacijos centras ar čia išeina už šito klausimo ribų? Gal švietimas tų rizikos šeimų. Negaliu pasakyti.

4. Su kokiomis problemomis (gal būt įstatymų spragomis) dažniausiai tenka susidurti įgyvendinant alkoholio kontrolės politiką savivaldybėje?

Čia nieko negaliu pasakyt.

5. Kaip geografinė Jūsų savivaldybės padėtis, bendra siena su Baltarusija gali veikti nelegalios alkoholio prekybos, t. y. prieinamumo ir vartojimo didėjimą?

Nežinau, kaip psichiatras aš nepastebėjau, kad, sakykim, dažniau apsinuodytų žmonės, ar taptų priklausomi vartodami tą kontrabandinį alkoholį. Negaliu pasakyti, kad jis būtų mažiau saugus, negu tas vietinis ar pilstukas, aš negaliu pasakyti kaip jis veikia, nes to nepastebiu. Tokio nebuvo, kad būtų užvežę iš Baltarusijos.

6. Ar Jūsų savivaldybėje skiriama pakankamai dėmesio prevencinei švietimo veiklai tuo didinant rajono gyventojų informuotumą apie alkoholio daromą žalą ?

Na čia jau toks medicininis, nes 3 buvo apie kontrolę, tai šitas jau nebe apie kontrolę, o apie prevenciją. Nu, nežinau, kiek tai yra daroma, bet tos rizikos šeimos, kuriose yra piktnaudžiaujama, kurios yra žinomos, juos informuoti apie galimą pagalbą, manau, naudinga, aišku, tikimybė, kad susidomės yra labai maža. Dažniausiai žmonės nekritiškai savo būsenai, bet pasakyti galima. Gal vienas iš jų išgirs ir tai gerai. Nu, būtų gerai turėti, pavyzdžiui, tokį reabilitacinį centrą rajone, skirtą, būtent priklausomų žmonių reabilitacijai. Būtų geras dalykas. Bet nėra. Pavyzdžiui, toks centras yra Ignalinoje, bet kas steigėjas nežinau. Tikriausiai ne savivaldybė, ar savivaldybė steigia reabilitacijos centrus, na, gal ir būna taip. Nu, čia aišku nebe prevencija, bet kažkiek prie to klausimo.

7. Daugelio atliktų tyrimų duomenimis, Lietuvoje nepilnamečiai pirmą kartą alkoholinių gėrimų pavartoja ankstyvam (10-14 m.) amžiuje. Kokias priemones rekomenduotumėte, norint ženkliai sumažinti alkoholinių gėrimų paplitimą ir vartojimą nepilnamečių tarpe ?

Na iš medicininės pusės žiūrint vartoja dažnai, nes mato, kad ir tėvai vartoja. Tai negalima jų kaltinti, sakykim tuo, paauglių. Galima suprasti, kodėl jie tai daro, nes mato tokį pavyzdį. Aišku, ne viskas ateitina tik iš ten. Apskritai mato, kad ir kiti naudoja. Nu nežinau, čia lygtai viskas tvarkoj. Nereikia pardavinėti iki 18 metų. Daug problemų kelia sidras, alus tas bambalinis. Yra tokia alkoholio rūšis, nu pigi pakankamai, lengvai prieinama. Uždrausti jos negali. Lygtai bandė, bet Europos sąjunga neleido jos uždrausti. Tai va, drausti mokyklose ?... Gal būtų naudinga, kad patys nuo alkoholio priklausomi žmonės papasakotų kiek tai problemų sukelia. Pradžioj linksma būna iš tikrųjų, bet kas pasidaro paskui, kai viskas komplikuojasi. Nežinau, kokios čia būtų priemonės. Nu galima paimti pavyzdį iš kitų šalių, bet čia ne tik nepilnamečiams. Apskritai. Kas pagerina tą gydymą ? Jeigu teisiniai dalykai susiję su tuo, pavyzdžiui, viešoj vietoj pasirodymas, chuliganizmas, vairavimas – ten iš karto teisme baudžiamas žmogus gan griežtom bausmėm, arba turi galimybę gydytis. Tai jeigu jisai turi galimybę gydytis, aišku, jis renkasi tą kelią, kuris padeda išvengtų problemų.

8. *Ar reikėtų savivaldybėms suteikti didesnes kompetencijas alkoholio kontrolės politikos įgyvendinimo klausimais ? Jeigu reikėtų, argumentuokite kodėl.*

Nu, nežinau, ką čia savivaldybė galėtų kontroliuoti. Nu, prekybą. Man atrodo, pati prekyba nekelia problemų. Net neįsivaizduoju. Naktiniai tie taškai ? Nu, Vilniuj tai jie yra, bet Švenčionyse ? Skandinavijos šalyse alkoholis yra atskirtas. Yra atskiros parduotuvės kaip psichoaktyviai medžiagai, turbūt psichiatrai jo neišskiria į atskirą kategoriją. Apskritai psichoaktyvios medžiagos ten – alkoholis, nikotinas, kokainas, heroinas, amfetaminai nėra ten lengvi ar sunkūs. Čia susitarimo reikalas. Pasirinkimas nevienodas, bet dėl žalos... Yra skirtingi taikiniai žmogaus kūne. Vienas vieną žaloja, kitas – kitą. Čia nėra lengvas klausimas, bet nežinau, kuo čia savivaldybė gali prisidėti. Gal rodydama pavyzdį blaivybės savo gyventojams ? Bet čia ne kontrolė, čia šiaip tradicijos.

9. *Ar ateityje alkoholio kontrolės politikos priemonės turėtų tapti griežtesnės, ar liberalesnės ir kaip tai paveiktų alkoholio vartojimą ?*

Dabar galvoju ar alkoholis pas mus lengvai pasiekiamas, bet palyginus su kitom Europos šalim nėra čia pas mus per daug laisva. Čia taip pafantazuot tik galima. Sudėtinga. Kaip, pavyzdžiui, yra vaistas. Prie jo surašytas informacinis lapelis, išvardintos problemos, galinčios kilti vartojant tą vaistą. Žmonės prisiskaito tų lapelių ir bijo. Manau, prie alkoholio taip pat galima būtų surašyti lapelį. Ne tik apskritai, kad rizikuojate, bet išsamiai. Pavyzdžiui, naudojant šitą produktą jūs galite tapt priklausomas, galite susirgti kepenų ciroze, galite susirgti pankreatitu, galite užspringti savo vėmalais ir mirt dėl to ir t. t. Gali dėl to iširt jūsų šeima, vaikai jūsų gali neturėt valgyt dėl to, kad jūs vartojat šitą preparatą ir jie vėliau darys tą patį. Išgėręs galite įsivelti į smurtinę situaciją, galite nukentėti, galite pakliūti į nelaimingą atsitikimą. Žodžiu, va taip surašyti tokių tūkstantį ir prie kiekvieno butelio pridėti, kadangi prie vaistų tai yra ir turėtų būti prie alkoholio, kadangi jis ne mažiau pavojingas negu medikamentai. Bet čia juokais, o šiaip čia daug politikos. Nežinau, kiek pilstukas čia paplitęs, bet daugiausia problemų daro tas pigus alkoholis, sidras, alus plastikiniuose buteliuose ir vynas po penkis litus, bet čia ne savivaldybės galiose kažkaip sureguliuot šito alkoholio vartojimą.

**Interviu su Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato
Švenčionių rajono policijos komisariato Viešosios policijos skyriaus Prevencijos poskyrio
vyresniąja specialiste Diana Stūgliene
(kodas E3)**

Interviu trukmė: 26 min.

Data: 2015-01-20

Vieta: Vilniaus g. Švenčionys, Švenčionių rajono policijos komisariatas

1. Kokios priežastys/aplinkybės/veiksniai skatina alkoholio vartojimą visuomenėje? Taip pat ir Jūsų, Švenčionių rajono, savivaldybėje ?

Tai į pirmą klausimo dalį dėl visuomenės. Mano manymu, viena iš dažnesnių priežasčių būtų toks suvokimas apie tokį tinkamą laisvalaikio praleidimo būdą ir nematymas kitokio būdo. Toks būdas linksminsis, toks būdas leisti laisvalaikį. Kita iš priežasčių, kuri, gal būt susijusi su nepilnamečiais, tai, sakyčiau, būtų mada, pritapimas prie grupės, prie komandos, siekimas būti lyderiu, neišsiskirti iš kitų jokių būdu. Na, taip plačiau apie vartojimą visuomenėje ir, sakyčiau, kad paskutiniu metu, gal aš net gi pastebėčiau, kad tas alkoholio vartojimas bendrai visuomenėje jis nėra paplitęs, sakykim, tik tarp žemiausiojo sluoksnio. Ar ne ? Tarp tos rizikos grupės žmonių kaip mes įpratę matyti, kurie vartoja, bet apskritai vartoja labai didelė dalis visuomenės, labai didelė dalis ir labai didelė dalis pinigų yra išleidžiama alkoholiui ir prieššventiniu periodu, ir pošventiniu periodu. Ir, kaip yra pastebima, tokia tendencija, sakykim, ir tarp nepilnamečių, kad geriau vartoti tai, kas brangu ir perkama tai, kas brangu, geriau po mažiau, bet brangiau. Taip, tiesiog tokio prestižo reikalas ir tokio, savo kažkokio materialinio gerbuvio parodymas. Ta prasme, kad ir aš sau galiu leisti ne tik važinėti gera mašina, bet ir galiu sau leisti, kaip prestižo klausimas, pirkti gerus ir brangius gėrimus ir jais pasipuošti stalą. O mūsų Švenčionių rajono savivaldybė, aš, manau, kad mes, aišku, iš to ką aš dabar kalbėjau kažkurioms tai sritims, tai tikrai niekuo neišsiskiriam. Jeigu aš turiu pinigų ir kartais noriu jais pasirodyti, tai irgi viena iš priežasčių kuo aš pasirodau, bet kita, tokia gal būt aktualesnė mūsų savivaldybėj situacijos viena dalis, tai būtų iš tikrųjų tos kaimiškosios vietovės, didesnė dalis rajono. Kadangi rajono teritorija yra didelė. Ji nėra maža. Ir tie kaimai, ir tie kaimeliai, ir tie mažesni miesteliai išsidėstę toliau nuo rajono centro ir juose iš tiesų užimtumas nėra labai didelis, tai va, susitikimo, šnekant ir apie nepilnamečius, tikslas yra alkoholio vartojimas ir užimtumas, rišantis dalykas. Tai va.

2. Kaip alkoholio kontrolės politika veikia valstybės ekonomiką, socialinį gyvenimą, visuomenės sveikatą, nusikalstamumą ?

Dėl ekonomikos, aišku, aš tikrai nebūčiau didelis ekspertas, sakykim, kaip veikia, bet be didelės abejonės suprantama, kad jeigu yra branginami alkoholiniai gėrimai, didinami akcizai, tai be abejo laimi biudžetas ir į biudžetą yra surenkami pinigėliai. Plačiau, aš, aišku galėčiau pasakyti konkrečiai apie socialinį gyvenimą ir apie nusikalstamumą iš savo darbo. Tai socialinis gyvenimas vienareikšmiškai nukenčia, vienareikšmiškai, jeigu mes kalbame apie pavienius asmenis, kurie vartoja alkoholį, tai yra viena medalio pusė, bet jeigu mes kalbame apie šeimas, kuriose vienas iš šeimos narių piktnaudžiauja alkoholiu, tai yra jau visai kiti dalykai. Jeigu tose šeimose yra mažamečiai vaikai, nepilnamečiai iki 18 m., tai tokios šeimos įrašomos į socialinės rizikos šeimų sąrašus, kuriose piktnaudžiaujama, kyla vaikams grėsmė būti neprižiūrimiems, kyla grėsmė, kad jais nebus tinkamai pasirūpinta. Vaikų akivaizdoje yra vartojami alkoholiniai gėrimai, vaikai ir gi tai mato kaip pavyzdį. Labai dažnai net ne kaip pavyzdį, o kaip visišką normą. Tokios šeimos yra tikrinamos, kas nėra malonu nei vaikams, nei suaugusiems. Visada išlieka ta tikimybė, rizika, kad mama, pavartojusi alkoholį, arba tėtis jau negalės tinkamai pasirūpinti vaikais. Ypatingai, va kaip dabar, pavyzdžiui, yra žiemos metas ir visko atsitinka iš tikrųjų. Nuo pozityvaus gyvenimo būdo formavimo iki realios grėsmės vaiko sveikatai ir gyvybei, kada tai yra jau nebetinkamos gyvenimo sąlygos. Sakykim, kai mamytė papiktnaudžiauja arba tėtis ilgą laiką ir nusikalstamumas vienareikšmiškai, galima sakyti, yra susiję. Iš tiesų labai dažni atvejai, kad yra smurtaujama šeimoje, sakykim, vadinamoje artimoje aplinkoje, tai pavartojus alkoholio. Dažnai tai būna viena iš priežasčių, kai neužteko, buvo per daug arba nepasidalino. Ir tai tikrai būna viena iš priežasčių, kuomet pavartojus alkoholio namuose būna smurtaujama. Tikrai retais, pavieniais atvejais yra smurtaujama blaivių asmenų. Dažniausia yra smurtaujama išgėrusių asmenų ir tai, ką noriu pabrėžti šitoje vietoje, kad nelaikoma tai atleidžiančia nuo bausmės, atsakomybės, o kaip tik sunkinančia aplinkybe ir tas pasiteisinimas, kad pavartojus alkoholio, aš buvau neadekvatus ir nežinojau, ką dariau tą akimirką, ir nesuvokiau, ir neprisimenu. Na, va kaip buvo vienas atvejis nesenai, kuomet buvo smurtauta visiškai prieš mažą vaiką. Iš tiesų, tėtis bandė pasiteisinti tuo, kad jis tiesiog neprisiminė, ką jisai daro būdamas visiškai neblaivus. Taip, mes negalim atmesti, kad taip nebuvo, bet tai ne pasiteisinimas, ir tai nėra lengvinanti aplinkybė, kad, būdamas neblaiviu, aš nežinojau, ką dariau.

3. Kokios alkoholio kontrolės priemonės yra labiausiai veiksmingos ir efektyvios mažinant alkoholio vartojimą ? Kurios iš priemonių nėra veiksmingos ?

Manyčiau, kad iš tiesų nėra visiškai veiksminga ta priemonė, kad mes alkoholį parduodam po 22 val. Tai yra iš dalies veiksminga. Tik iš dalies yra veiksminga priemonė alkoholio ribojimas rugsėjo 1–ąją. Na, tos, sakyčiau, apskritai draudžiančios ir ribojančios priemonės yra iš dalies veiksmingos. Tačiau kita vertus ir jaunimas, ir ne jaunimas perka iš anksto ir perka tuos kiekius, kurių gal būt nepirktų tą dieną. Taip jie apsidraudžia, o jei pritrūks... Tai iš tiesų užsiperka daugiau, daugiau negu būtų sau leidę. Tai va iš tokių priemonių, kurios riboja, bet negaliu neigti, kad tas ribojimas nėra neveiksmingas iš esmės, visiškai ne, jis, be abejo, yra veiksmingas, sakykim, tos visos naktinės parduotuvės, kurios šiai dienai neprekiauja alkoholiu, tai jos ir nebėra tuo traukos centru, iš tiesų, jeigu panaikinta licencija, va taip tendencingai žiūrint, nebeleidžiama, arba uždrausta prekiauti alkoholiu, tai tenai nebevyksta muštynės, nevyksta susirinkimai, policija negauna iškvietimų per naktį 3 ar 4 į tą pačią vietą. Taip, iš tiesų, vadinasi to nėra. Kad yra perkama kitur, yra perkama iš rankų namuose, kur policijai yra labai didelė spraga, sakykim, aš kalbu apie lietuviškas prekes, ne apie tas, kurios yra neapmokestintos, ne su Baltarusijos akcizo ženklais, ar ne, bet namuose, sakykim. Ir uždrausti žmogui turėti namuose mes neturim teisės, duoti kaimynui irgi neturim teisės, bet jeigu žmonės eina per kaimynus ar skolinasi, ar atperka, ar atidirba, kaip dažnai yra, kitą dieną. Tai yra... Negaliu sakyti, kad tos priemonės, kurios riboja tam tikra prasme, kad jos nėra neveiksmingos. Be abejo, jos iš dalies veiksmingos. Iš tiesų, sakykim, nepilnamečiams yra kliūtis įsigyti, jeigu nėra 11 val. vakaro, pas ką eiti ir paimti. Taip, tam tikra prasme tai yra kliūtis ir tokiu metu pranešimų ir pažeidimų tokiose vietose yra mažiau. Vadinasi, yra gal būt kažkur vartojama arba, tikėtina, nevartojama. Tai va. Vis tik labiausiai veiksmingos, mano manymu, alkoholio kontrolės priemonės nepilnamečiams, mano manymu, būtų kada yra uždraudžiama. Į juos turėtų būti keliamas ne per ribojimą, o per švietimą. Čia konkrečiai šnekant dėl kontrolės.

4. Su kokiomis problemomis (gal būt įstatymų spragomis) dažniausiai tenka susidurti įgyvendinant alkoholio kontrolės politiką savivaldybėje ?

Na, čia turbūt būtų tikrai ne savivaldybės mastu, bet šalies mastu, nes įstatymas šalyje vienodas. Gal ne tiek, sakyčiau, kad įstatymo tai būtų spraga, bet tokia viena iš didesnių problemų, su kuria aš konkrečiai susiduriu savo darbe, tai yra pilnamečių alkoholio nupirkimas parduotuvėje ir po to perdavimas nepilnamečiams. Užfiksuoti tą faktą yra beveik neįmanoma. Tai daro artimi pažįstami asmenys, dažniausiai draugai. Vaikai, kaip žinia dabar yra vėliau paleidžiami į mokyklą ir beveik visi dvyliktokai turi 18 metų, jie turi teises, jie turi teisę pirkti, o jų kompanijoje gali būti ir vienuoliktokas septynioliktmetis, ir dešimtokas šešioliktmetis, sakykim, ir tai yra tikrai didelė problema užfiksuoti tą faktą, kai jie vartoja kompanijoje alkoholį, kai jį dalinasi, net nebūtinai nuperka ir perduoda, bet jie nuperka ir vaišina, sakykim, arba geria vienoje kompanijoje. Už tai galima bausti, bet tą faktą

užfiksuoti yra pakankamai sudėtinga. Kita tokia problema, sakyčiau yra užfiksuoti tą pardavimo faktą. Sakykim, jeigu nepilnamečiui iki 18-os metų yra parduodamas alkoholis užfiksuoti tą faktą yra be galo sudėtinga, ir čia, jau galiu sakyti, kad mūsų savivaldybėj, kadangi darbuotojai, kurie dirba policijoje, yra gerai žinomi. Jie gali eiti uniformuoti, jie gali eiti neuniformuoti ir stovint šalia kasos, be abejo, niekas neparduos. O užfiksuoti tą faktą už durų jau yra neįmanoma. Kita spraga irgi su tuo pačiu susijusi yra užpirkimas arba prašymas nepilnamečio pirkti alkoholį stovint šalia. Mes irgi to negalime daryti, neturime teisės, nes mes įtraukiame nepilnametį į tokią veiką ir jį raginti, tam tikslui duoti jam pinigėlių mes teisiškai negalime. Čia tokios pagrindinės. Kita, dar viena iš tokių problemėlių, kad, jeigu eina nepilnamečiai, jie nesvirduliuoja, sakykim, aš galiu įtarti, kad jie yra pavartoję alkoholinių gėrimų. Sakykim, mes turim tokią informaciją arba matəm pilnametį perkantį parduotuvėje, kurį aš irgi asmeniškai pažįstu. Bet iš tiesų, jeigu aš nematau pas vaikus akivaizdžių girtumo požymių, aš nelabai turiu teisės apriboti jų laisvės tam momentui ir prašyti pavažiuoti į komisariatą pasitikrinti girtumą, jeigu jie nepažeidžia viešosios tvarkos, jeigu jie netriukšmauja, negriuvinėja, nesvirduliuoja, negadina kažkoko inventoriaus, o tiesiog, išgėrę po 50 g keliauja, skirstosi į namus, ar dar kažkur tai keliauja, pas draugus, tai tokio įrankio iš akių girtumo pamatuoti mes neturime, o apriboti tam momentui jų laisves ir gabentis į komisariatą mes irgi neturim teisės.

5. Kaip geografinė Jūsų savivaldybės padėtis, bendra siena su Baltarusija gali veikti nelegalios alkoholio prekybos, t. y. prieinamumo ir vartojimo didėjimą ?

Dėl alkoholio, gal būt iš tiesų aš galėčiau pasakyti, kad ši aplinkybė nedidina nei prieinamumo, nei vartojimo didėjimo. Konkrečiai dėl alkoholio. Tikrai yra dažnesni pažeidimai dėl akcizais neapmokestintų tabako gaminių. Tikrai ne dėl alkoholio. Ir kaip matau, ir kai kalbu su nepilnamečiais, tai jie dažniausiai vartoja kažkokius tai silpnuosius gėrimus ir šioje vietoje nėra jokio apsimokėjimo pirkti pas kažką. Jiems visiškai pakanka mūsų lengvųjų gėrimų ir jiems visiškai prieinama kaina, dėl to būtent konkrečiai siena alkoholio vartojimui įtakos nedaro, nes, kaip sakiau, geriami brangūs gėrimai po mažiau arba pigesni ir po daugiau. Turbūt aš savo praktikoje per 5 metus nesu niekad girdėjusi, kad iš mano stebimų nepilnamečių kažkas vartotų alkoholį, pirktą iš rankų. Tabakas, taip, vienareikšmiškai taip. Tabakas yra pigesnis, jį net gi nepilnamečiai gali įsigyti taškuose. Jei įsigyja, pasakoja apie tai. Be abejo, paskui mes už tai baudžiame, bet yra taip. Arba paskui jie pasidalina tą paketį po vieną cigaretę arba po dvi, bet alkoholis, tikrai, sakyčiau, kad ne.

6. Ar Jūsų savivaldybėje skiriama pakankamai dėmesio prevencinei švietimo veiklai tuo didinant rajono gyventojų informuotumą apie alkoholio daromą žalą ?

Manyčiau, kad tikrai taip. Tą dirba tikrai ne mūsų institucija, tą dirba institucijos, kurios yra kompetentingos. Tai visuomenės sveikatos biuras, tai socialiniai pedagogai mokyklose, tai tie žmonės, kurie žino tą dalyką. Arba kiek esu girdėjęs, visuomenės sveikatos biuras yra kvietęs studentus medikus šnekėti moksleiviams apie alkoholio vartojimo prevenciją. Tai yra platinama, viešinama, kabinami plakatai, važiuojama į mokyklas ir apie tai kalbama. Pati apie tai girdžiu. Taip skleidžiama informacija tai siaurai auditorijos daliai, kuri yra mokyklose. Sakykim, kaip paskleisti tą informaciją kitai, vyresnio amžiaus auditorijai. Aš tikiu, kad auditorija nebūtų surinkta arba būtų surinkta ta auditorijos dalis, kuriai tai neaktualu. Ateitų socialiniai darbuotojai, kurie dirba su socialinės rizikos šeimomis, kuriose yra piktnaudžiaujama alkoholiu. Taigi, šie darbuotojai, dirbantys su tokiu kontingentu jau jiems žinomą informaciją išgirstų dar kartą. Tai, manyčiau, tikrai taip. Mes, šiuo atveju, kaip komisariatas, kaip komisariato darbuotojai prisidedam tikrai kalbėdami apie atsakomybę dėl alkoholio vartojimo nepilnamečiams, kažkiek prisidedam kalbėdami apie alkoholio daromą žalą, bet iš tikrųjų laikomės tokios pozicijos, kad apie tai kalba tie žmonės, kurie tai žino, kurie tai išmano. Tai yra medikai, visuomenės sveikatos biuras, soc. pedagogai, žodžiu, gydytojai. Tai va.

7. Daugelio atliktų tyrimų duomenimis, Lietuvoje nepilnamečiai pirmą kartą alkoholinių gėrimų pavartoja ankstyvam (10-14 m.) amžiuje. Kokias priemones rekomenduotumėte, norint ženkliai sumažinti alkoholinių gėrimų paplitimą ir vartojimą nepilnamečių tarpe ?

Labai sunkus klausimas, bet pasakysiu tiesiog banaliai – didinti atsakomybę tėvams už tai. Tik tai. Šiai dienai kuo aš galiu kaip ir pasidžiaugti gal būt. Kad už alkoholio vartojimą viešoj vietoje arba už alkoholio vartojimą apskritai, padarius tokį administracinį teisės pažeidimą iki 16 –os metų mes skaitome, kad tai padarė dar nepilnametis, bet už tai užtraukia kažkokios sumos baudą tėvams arba globėjams. Tačiau, kas yra svarbu mums šioje vietoje ? Yra du atskiri straipsniai. Išsitraukus mamytės arba tėvelio pažymą apie administracinius baustumus mes matome, kad buvo bausta mamytė arba tėtis konkrečiai už ką. Konkrečiai už nepilnamečio alkoholio vartojimą. Tai yra konkretaus straipsnio konkreti dalis. Tas jau džiugina, nes tas jau leidžia šiek tiek išskirti, pamatuoti ir paskaičiuoti kiek yra tokių tų atvejų. Tai va, sakyčiau, baudų didinimas, ir, iš tiesų, konkrečiai tėvų atsakomybės didinimas. Tai būtų svarbiausios priemonės. Yra žinojimas, kad to daryti negalima, bet aš šventai tikiu, kad 90 procentų tėvų žino, kad jų vaikai vartoja alkoholį ir tai daroma iš tų pačių tėvelių pinigėlių. Svarbu griežtinti šią sritį, tai tėvų atsakomybė ir tėvų baudimas, nes nepilnametis iki 16 metų dar neatsako, o, be jokios abejonės, būtų retas tėtis ar mama, kuris nežinotų koks ir ko pavartojęs grįžta jų vaikas. Tai va.

8. Ar reikėtų savivaldybėms suteikti didesnes kompetencijas alkoholio kontrolės politikos įgyvendinimo klausimais? Jeigu reikėtų, argumentuokite kodėl.

Vienareikšmiškai negalėčiau atsakyti į šitą klausimą. Taip ar ne. Kiek žinau, savivaldybė turi tikrai ne mažas kompetencijas ir turi galimybę uždaryti naktines parduotuves, prekiaujančias alkoholiu. Todėl tokios didesnės politikos, kuri būtų taikoma šalies mastu, nemanau, kad reikia mūsų savivaldybei. Savivaldybėj yra Narkomanijos prevencijos komisija, kuri renkasi ir dirba šiuo klausimu, kurioje yra ir visuomenės sveikatos biuro, policijos, švietimo įstaigų atstovai. Ir jeigu matoma, kad konkrečioje įstaigoje yra problema, surišta su alkoholio vartojimu, ji yra išsprendžiama. Kiek žinau, pas mus savivaldybėje yra kelios įstaigos, kurios prekiaavo alkoholiu ir kur buvo išspręstas klausimas – licencija panaikinta. Pati licencija yra išduodama savivaldybės, o tai jau yra labai didelis įrankis. Jeigu yra nustatomi, fiksuojami pažeidimai – savivaldybė gali tą licenciją panaikinti. Taigi, jei mes matome, kad prekybos vietoje alkoholis yra vartojamas saikingai ir tvarkingai, ir nėra nei pažeidimų, nei gyventojų nusiskundimų, tai savivaldybė, pasibaigus licencijos galiojimui, toliau ją pratęsia. O jei yra problemos, gyventojų skundai – renkamės ir nagrinėjame. Tikrai nemanau, kad savivaldybei būtų reikalingos didesnės kompetencijos šioje vietoje.

9. Ar ateityje alkoholio kontrolės politikos priemonės turėtų tapti griežtesnės, ar liberalesnės ir kaip tai paveiktų alkoholio vartojimą?

Uždraustas vaisius yra saldesnis, ar ne? Tai šiuo atveju griežtinimo prasme, aš manau, kad demokratinėje valstybėje šiai dienai yra gerai taip, kaip yra. Aš nemanau, kad tos priemonės turėtų tapti radikaliai griežtesnės. Gal tai turėtų būti pavienės priemonės, kažkuriose pavienėse srityse. Na, pavyzdžiui, ta pati rugsėjo 1-oji arba pardavimo ribojimas po 22 val. Na, bet ne kardinaliai. Reiškia, jeigu mes matom šalies mastu, kad yra kažkur spraga ir tikim, kad tai susiję su alkoholio vartojimu tiesiogiai tuo metu – tada taip, bet kad jos taptų liberalesnės – irgi ne, kategoriškai ne. Ypatingai dėl nepilnamečių. Sutikčiau, kad iki 21 metų būtų ribojamas stiprių, 40 laipsnių, alkoholinių gėrimų vartojimas. Tokio vienareikšmio atsakymo neturiu. Kad liberalesnės – tikrai ne, kad griežtesnės, vėl gi, bendruoju mastu ne. Jeigu matom, kuriose vietose yra problemos, tada ten gali būti griežčiau.

**Interviu su Švenčionių rajono savivaldybės administracijos Mokesčių ir turto skyriaus
vyriausiąja specialiste Daiva Lukašaneč
(kodas E4)**

Interviu trukmė: 10 min.

Data: 2015-01-21

Vieta: Vilniaus g. 19, Švenčionys, Švenčionių rajono savivaldybė

1. Kokios priežastys/aplinkybės/veiksniai skatina alkoholio vartojimą visuomenėje? Taip pat ir Jūsų, Švenčionių rajono, savivaldybėje ?

Priežastys, aplinkybės, veiksniai – nedarbas, skurdas. Na, kas čia dar. Na, pagrindinis dalykas yra nedarbas, skurdas, kaimo vietovėse taip pat visiškai neturėjimas ką veikt, šeimoms yra žemo lygio, kurie net nenori nieko veikt. Tai ir yra pagrindinės priežastys – nedarbas, skurdas, atsilikimas, nenorėjimas nieko daryt. Čia mūsų savivaldybėje kaip ir visur.

2. Kaip alkoholio kontrolės politika veikia valstybės ekonomiką, socialinį gyvenimą, visuomenės sveikatą, nusikalstamumą ?

Žodžiu, alkoholio vartojimas smukdo ekonomiką. Žmonės geria, nenori dirbti, degraduoja, nesirūpina sveikata, didėja nusikalstamumas, sveikata blogėja. Žodžiu, socialinio gyvenimo kokybė prastėja. Be abejonės, efektyviai vykdoma alkoholio kontrolės politika teigiamai veiktų visas sritis, o pirmiausia, žinoma, sveikatą.

3. Kokios alkoholio kontrolės priemonės yra labiausiai veiksmingos ir efektyvios mažinant alkoholio vartojimą ? Kurios iš priemonių nėra veiksmingos ?

Na, kaip yra iš tikrųjų ? Draudžiama jaunesniems kaip 18 metų parduoti alkoholinius gėrimus, bet tai nėra veiksminga, nes vis tiek parduoda ir niekada parduotuvėse, atvirai pasakius, neklausia, kiek tau metų. Pas mus savivaldybėje yra ribojamas atstumas nuo prekybos alkoholio produktais taškų iki švietimo, sveikatos priežiūros įstaigų, policijos, žodžiu, nuo visų tų įstaigų nustatyti atstumai. Mūsų savivaldybėje nustatytas atstumas – mažesnis kaip 20 m., tiesiog dėl to, kad neskriaust mažųjų verslininkų, kurie yra šalia prekybos centrų, tiesiog didžiuosiuose prekybos centruose mes negalime uždraust prekybos alkoholiniais gėrimais, o šalia yra tokios įstaigos kaip mokyklos, taip pat medicininės įstaigos. Pavyzdžiui, Švenčionėliuose meno mokykla visai arti „Maximos“, taip pat stomatologijos kabinetas šalia, tai mes negalime skatinti to verslininko, kuris yra stomatologas, bet čia ne problema, nes žmonės vis tiek ras kur tą alkoholį nusipirkt. Tai va. Kas dar ?

Mes galim apriboti prekybos laiką savivaldybės tarybos sprendimu. Reiškia pas mus buvo du barai, dirbantys ištisą parą ir šiai dienai savivaldybėje nėra nė vieno baro, dirbančio ištisą parą, nes apribojom prekybos laiką – jiems leista prekiauti tik iki 24 val. tai va, nes buvo daug nusiskundimų, kad nakties metu geria net ir nepilnamečiai, perka alkoholį.

4. Su kokiomis problemomis (gal būt įstatymų spragomis) dažniausiai tenka susidurti įgyvendinant alkoholio kontrolės politiką savivaldybėje ?

Ką mes galime savivaldybėje realiai padaryti ? Mes vadovaujamės įstatymais. Įstatymas gi sako neparduoti iki 18 metų ir viskas. Būtų gerai, kad įstatymas, atsižvelgiant į policijos, vietos bendruomenės ar seniūnijos prašymą, leistų mums stabdyti licenciją, tai reiškia visiškai uždrausti prekybą. Čia reikalinga įstatymo pataisa.

5. Kaip geografinė Jūsų savivaldybės padėtis, bendra siena su Baltarusija gali veikti nelegalios alkoholio prekybos, t. y. prieinamumo ir vartojimo didėjimą ?

Alkoholį iš Baltarusijos veža, nes ten jis yra pigesnis. Tik tiek galiu pasakyti.

6. Ar Jūsų savivaldybėje skiriama pakankamai dėmesio prevencinei švietimo veiklai tuo didinant rajono gyventojų informuotumą apie alkoholio daromą žalą ?

Šioje srityje intensyviai dirba visuomenės sveikatos biuras. Šią veiklą turėtų vykdyti švietimo įstaigos, bet nežinau ar jos tai daro.

7. Daugelio atliktų tyrimų duomenimis, Lietuvoje nepilnamečiai pirmą kartą alkoholinių gėrimų pavartoja ankstyvam (10-14 m.) amžiuje. Kokias priemones rekomenduotumėte, norint ženkliai sumažinti alkoholinių gėrimų paplitimą ir vartojimą nepilnamečių tarpe ?

Draudimais neuždrausi jiems vartoti. Draudimu nieko nepadarysi, tiesiog reikia didinti užimtumą šitų vaikų, nes, pavyzdžiui, mūsų miesteliuose vaikams po pamokų nėra ką veikti. Vakarų, diskotekų nėra. Vaikai renkasi gatvėse, sėdi automobiliuose, geria alkoholinius gėrimus, nes tai yra tiesiog bendravimo būdas, o jiems nėra ką veikt. Tiesiog iš neturėjimo ką veikt perka alkoholinius gėrimus. Nusipirkt problemų jokių – parduoda bet kur. Taigi, pagrindinė priemonė – didinti vaikų užimtumą po pamokų.

8. Ar reikėtų savivaldybėms suteikti didesnes kompetencijas alkoholio kontrolės politikos įgyvendinimo klausimais? Jeigu reikėtų, argumentuokite kodėl.

Taip, reikėtų, nes šiai dienai mes galim tik riboti alkoholiniais gėrimais prekybos laiką, bet mes negalim atimti licencijos. Sustabdyti taip pat negalim. Vienintelis dalykas, ką mes galim – apriboti prekybos laiką arba neišduoti licencijos, bet jeigu ją išdavus yra nusiskundimai, mes jau negalim nieko pakeisti. Vienintelis dalykas, kad atsižvelgiant į pateiktus bendruomenių, policijos, seniūnijų prašymus, kad mes galėtume stabdyti licenciją jeigu tai yra, pavyzdžiui, problema, jei tai yra šalia mokyklų darželių ar vaikai mato girtus asmenis. Tokiais atvejais nepakanka to 20 m. atstumo ir būtų gerai, kad mes, atsižvelgdami į policijos pranešimą, galėtume visiškai uždrausti.

9. Ar ateityje alkoholio kontrolės politikos priemonės turėtų tapti griežtesnės, ar liberalesnės ir kaip tai paveiktų alkoholio vartojimą?

Alkoholio kontrolės politikos priemonės turėtų tapti griežtesnės, kad, esant nusižengimams, mes galėtume uždrausti prekiauti alkoholio produktais ir neleisti ateityje. Tai tiek.

**Interviu su Švenčionių rajono savivaldybės administracijos Teisės ir civilinės metrikacijos
skyriaus vyriausiąja specialiste Egle Binauskaite
(kodas E5)**

Interviu trukmė: 15 min.

Data: 2015-01-22

Vieta: Vilniaus g. 19, Švenčionys, Švenčionių rajono savivaldybė

1. Kokios priežastys/aplinkybės/veiksniai skatina alkoholio vartojimą visuomenėje? Taip pat ir Jūsų, Švenčionių rajono, savivaldybėje?

Nu, manyčiau, kad priežastys yra kaip ir visoje Lietuvoje, taip ir mūsų savivaldybėje – visuotinė žmonių apatija, depresija, menkas užimtumas, bedarbiystė, žemas pragyvenimo lygis, tiesiog žmonės apimanti neviltis, o po to už to užsikabinus iš to išbristi yra sudėtinga. Tas pats ir Švenčionių rajono savivaldybėje, žinom pagal statistiką kiek yra bedarbių, žmonių, gyvenančių žemiau skurdo ribos. Alkoholio vartojimas tampa vienu iš užsimiršimo būdų. Nu, tiesiog laisvalaikio, kurio turi labai daug, praleidimo forma. Ir panašiai.

2. Kaip alkoholio kontrolės politika veikia valstybės ekonomiką, socialinį gyvenimą, visuomenės sveikatą, nusikalstamumą ?

Nu manau, kad alkoholio kontrolės politikai dėmesys skiriamas, gal ir nemenkas dėmesys skiriamas ir, be abejo, ta kontrolės politika ekonomiką veikia neigiamai. Didinant alkoholio kainas, akcizus ir stengiantis mažinti vartojimą ribojant pardavimo valandas, pirkėjų amžių, be abejo, kažkokios pajamos yra negaunamos, o socialinį gyvenimą, sveikatą ir nusikalstamumą, be abejo, veikia teigiamai, kadangi, žinome ir iš rajono statistikos, riboja alkoholio vartojimą jaunimo tarpe. Sveikatą, žinoma, tiesiogiai veikia teigiamai. Nusikalstamumą irgi veikia teigiamai. Vartojantys alkoholį, neblaivūs asmenys, padarę nusikaltimus, turi sunkinančią aplinkybę. Pavyzdžiui, tie už vairo važiuojantys neblaivūs. Tai iš tiesų jų mažėja, mažėja. Ir tai yra teigiami poslinkiai šioje kontrolės politikoj. Tai tiek.

3. Kokios alkoholio kontrolės priemonės yra labiausiai veiksmingos ir efektyvios mažinant alkoholio vartojimą ? Kurios iš priemonių nėra veiksmingos ?

Na, be abejo, manyčiau, kad veiksmingos yra tie tokie draudimai, nes jie būna su pasekmėmis, su nuobaudom. Tai ir alkoholio vartojimas viešose vietose, ir nepardavimas nepilnamečiams. Be abejo, galima tai apeiti kažkaip tai tuos draudimus, bet vis dėlto čia ta prevencinė kova yra ženkliai. Taip pat visi tie darbuotojų etikos kodeksai, valstybės tarnautojų kur yra griežtos normos, neleidžiančios būti apsvaigusiam darbo vietoje. Tai va, tie visi draudimai yra turbūt labiausiai efektyvūs, ypač jei jie bręsta rimtomis pasekmėmis, pažeidimais. Na, o neveiksmingos, manyčiau, yra tas kalbėjimas, tokia antireklama. Nu, aš manyčiau, kad tas tuščias kalbėjimas nėra veiksmingas ir tiems patiems jauniems žmonėms. Tai jeigu sakysi ne, ne, tu čia geriau mokykis, rūpinkis savo ateitimi, ne draugauk su tokiais, nu tai va tas tuščias kalbėjimas. Į prekybos ribojimą rugsėjo 1-ąją galima žiūrėti dviprasmiškai. Kol nebuvo to draudimo, gal tas jaunimo vartojimas buvo ir gausus, bet dabar, kai yra tas draudimas, gaunasi kaip ir savotiškas žaidimas, kadangi jie žino, kad ateina rugsėjo 1-osios šventė ir rūpinasi apsiprekiuoti tai šventei jau prieš savaitę, prieš kelias dienas. Ta prasme, būna pasiruošę. O tai būna jiems dar viena pramoga.

4. Su kokiomis problemomis (gal būt įstatymų spragomis) dažniausiai tenka susidurti įgyvendinant alkoholio kontrolės politiką savivaldybėje ?

Įstatymų spragų tai gal ir nėra konkrečiai su tuo susijusių, o problemos įgyvendinant, vėl gi minėjau yra toks visiškasis žmonių socialinis atsiribojimas, nenoras prisidėti, apatiškumas. Tiesiog pačios bendruomenės nenoras dalyvauti tame. Tiesiog tai ir yra problema, kad nėra aktyvių piliečių, nėra norinčių prisidėti prie to įgyvendinimo. Visiems tai atrodo kaip kažkoks trečiarūšis reikalas.

5. Kaip geografinė Jūsų savivaldybės padėtis, bendra siena su Baltarusija gali veikti nelegalios alkoholio prekybos, t. y. prieinamumo ir vartojimo didėjimą ?

Čia šitoj vietoj vėl norėčiau pasakyti, kad šiuo metu ta bendra siena nebeturi reikšmės, kadangi alkoholio kainos Baltarusijoje ir Lietuvoje yra praktiškai vienodos, tai nebėra to tokio masinio vežimo kaip anksčiau buvo. Anksčiau tai iš tikrųjų ta geografinė padėtis tų pasienio rajonų labai veikė tą nelegalią prekybą. Ir kiek yra bylų iškeltų, ir kiek yra pažeidusių – tie, kur veža, tie, kur perparduoda. Iš tikrųjų tai buvo vieša paslaptis, kad vežama, prekiaujama ir pakankamai masiškai, tačiau šiai dienai tai, manyčiau, vartojimo neveikia, manyčiau. Neveikia.

6. Ar Jūsų savivaldybėje skiriama pakankamai dėmesio prevencinei švietimo veiklai tuo didinant rajono gyventojų informuotumą apie alkoholio daromą žalą ?

Mūsų savivaldybėje, kaip ir kitose savivaldybėse tam skiriamas dėmesys. Yra iškabinti plakatai. Tiesiog informuotumą didina, bet kiek jie tiesiogiai naudos duoda? Nemanyčiau. Prevencinė veikla, be abejo, yra ne tik medicininė, bet ir švietimo. Tai yra vykdoma, bet kad naudos didelės duotų, nemanyčiau.

7. Daugelio atliktų tyrimų duomenimis, Lietuvoje nepilnamečiai pirmą kartą alkoholinių gėrimų pavartoja ankstyvam (10-14 m.) amžiuje. Kokias priemones rekomenduotumėte, norint ženkliai sumažinti alkoholinių gėrimų paplitimą ir vartojimą nepilnamečių tarpe?

Va šitoj vietoj, norėčiau pasakyti, kad didžiausias vaidmuo turėtų tekti šeimai. Būtent ne mokyklos, ne policijai, o šeimai. Yra atvejų, kai 10-12 metų vaikai kartu su tėvais vartoja alkoholį, nes tas vienkartinis paragavimas su draugais tikrai netaps nuolatiniu pomėgiu. Bet kai šeimoje yra tam palankios aplinkybės, tada yra bėda. Čia būtų svarbu pačių tėvų švietimas. Nu, tiesiog tokio amžiaus vaikai elgiasi taip, ką jie mato savo šeimoje. Ir čia, tikriausiai, yra didžiausia vyresnių brolių, seserų yda, kad tame dalyvauja nepilnamečiai.

8. Ar reikėtų savivaldybėms suteikti didesnes kompetencijas alkoholio kontrolės politikos įgyvendinimo klausimais? Jeigu reikėtų, argumentuokite kodėl.

Jei būtų suteiktos tos didesnės kompetencijos savivaldybėms, tai vienintelis argumentas būtų toks, kad, manyčiau, kad ne savivaldybės administracijos vadovai ir skyriai labiau susiduria, yra artimesnis ryšys ir geriau žino savo savivaldybės problemas. Yra duomenys apie asocialias šeimas, šeimas, priskirtas rizikos grupei, taip pat apie nepilnamečius vaikus duomenys yra gaunami iš mokyklų. Tai vėl, jei būtų konkrečiai savivaldybei būtų suteiktos didesnės kompetencijos, tai tiesiog galėtų būdingas tik tai savivaldybei problemas spręsti greičiau.

9. Ar ateityje alkoholio kontrolės politikos priemonės turėtų tapti griežtesnės, ar liberalesnės ir kaip tai paveiktų alkoholio vartojimą?

Čia, vėl gi, labai dviprasmiškas klausimas. Mano asmenine nuomone, be abejo, jos turėtų tapti griežtesnės, nes jos pas mus tikrai nėra griežtos lyginant su kitomis šalimis. Jeigu su Skandinavų šalimis, tai iš tiesų ten priemonės yra konkrečios, ypatingai griežtos, yra didžiulės kainos alkoholio. Juo yra prekiaujama kažkur tai užmiestyje ar konkrečioje parduotuvėje griežtai nustatytą laiką, griežtai nustatytom valandom. Ir iš tikrųjų, manyčiau, Norvegija, Švedija neturi tiek problemų dėl alkoholio vartojimo, kiek šiai dienai turime Lietuvoje. Taigi, sakyčiau, kad šiai dienai alkoholio kontrolės

politika Lietuvoje yra pakankamai liberali ir priemonės turėtų tapti griežtesnės, kas tikrai ateityje alkoholio vartojimą žymiai sumažintų.

Interviu su Švenčionių socialinių paslaugų centro socialine darbuotoja Oksana Teilans

(kodas E 6)

Laikas: 41 min.**Data:** 2015-01-12**Vieta:** Naujoji g. 5, Švenčionys, Vaikų dienos centras „Šaltinėlis“.

1. Kokios priežastys/aplinkybės/veiksniai skatina alkoholio vartojimą visuomenėje? Taip pat ir Jūsų, Švenčionių rajono, savivaldybėje ?

Na, aš manau, kad situacija dėl alkoholio vartojimo mūsų rajone nelabai kuo skiriasi nuo situacijos šalyje, todėl, gal būtų manyčiau, kad tos priežastys ir aplinkybės būtų bendros tiek rajonui, tiek šaliai. Tai jos yra įvairios ir kiekvienam žmogui yra savo. Bet dažniausiai būna taip, kad alkoholi vartoja užaugę tokioje aplinkoje, kurioje yra geriama. Dažniausiai susiduriame savo darbe su tokiais asmenimis – tiek su vaikais, tiek su suaugusiais, kurie turi tokią patirtį. Kadangi vaikai auga šeimoje ir mato abu tėvus geriančius arba visą giminę – senelius, brolius seseris, tetas, dėdes ir paskui užaugę tiesiog perima tas šeimos normas ir gyvena tokį pat gyvenimą, o iš jų mokosi jau jų pačių vaikai. Taip pat yra ir tam tikros visuomenės normos, kad tapo moda ir tradicija būtina švęsti kažkokias šventes turint alkoholio ir neretai net gi tenka kalbėtis su vaikų darželio auklėtojomis, kurios pasakoja kaip vaikai žaidžia. Ir, sakykim, iš padorių šeimų vaikai. Žaidžia tokį žaidimą, kai yra žaidžiamos šeimos šventės. Vaikai imituoja savo tėvų elgesį – pilasi tam tikrus gėrimus arba neįpila, bet pasistato tuos tikslinius puodelius ir pasako, kad geria į sveikatą. Tiesiog, na jie neįsivaizduoja, kad galima švęsti ir tuos pačius gimtadienius ar Kalėdas, Naujus metus, kažkokias kitokias šventes kitaip. Va, taigi tėvai yra pavyzdys savo vaikams. Taip pat svarbi ir alkoholio reklama, nors atrodo, kad ji yra ribojama, rodoma tam tikru laiku, vėlai vakare, bet mūsų jaunimas labai ilgai nemiega. Tėvai, gal būtų, užmiega anksčiau ir jie visiškai nežino, nesidomi ir nenori domėtis ką žiūri jų vaikai. O vaikai, kaip tik, pažiūri kas jiems yra įdomu, aktualu ir tai, kas neleidžiama žiūrėti. O be to ir dienos metu demonstruojamuose filmuose, netgi tuose, kur uždėta cenzūra, kad draudžiama žiūrėti iki 14 m. amžiaus, dažnai parodoma kaip kieti vyrukai, policijos pareigūnai arba verslininkai mažina įtampą, susikaupusią darbo metu, vartodami alkoholi arba tai yra tiesiog tokia reklama. Nelabai akivaizdi, bet visgi reklama. Vaikams tie žmonės, tie aktoriai yra autoritetai, ypač jei veikėjai labai patinka, tai jie tiesiog mokosi tokio elgesio ir išmoksta, kad mažinti įtampą, atsipalaiduoti galima vartojant alkoholinius gėrimus. Taip pat galima sutikti vaikų pasakose, kad ir skirtose paaugliams, nors jie nelabai mėgsta skaityti tas pasakas. Taip pat žurnaluose, kur atspindimas visuomenės elito gyvenimas. Formuojama nuomonė, kad saikingai išgerti vyno taurę yra normalu. Tada vaikas galvoja, kad jeigu jis gers gerą vyną arba kažkokį

brangų gėrimą, tai jam nieko neatsitiks ir negalvoja apie pasekmes, kad gali nusiristi iki tiek, kad jau nebegalės įpirkti tų brangesnių gėrimų, o gers kažkokius denatūratų, odekoloną ir kitokius panašius gėrimus. Taip pat sporto reklama, sakykim, lietuvių vienija pergalės ir alus. Jaunimas labai dažnai, bestebėdamas krepšinio ar kitokias varžybas, net ir per televiziją, kažkokiuose baruose kur dideli ekranai, laiko rankose alaus bokalus. Na, gal būt jie jaučia kažkokį vieningumą su tais krepšininkais, sportininkais. Taip pat vieša paslaptis, kad alkoholio gaminimo kompanijos remia tą patį krepšinį ar kitas sporto šakas. Na, o jeigu kalbėti apie pačią vartojimo pradžią yra ir kitos priežastys. Aišku, kuo anksčiau žmogus pradeda vartoti tą alkoholį, tuo jis greičiau įsitraukia ir tuo sunkiau jam ateityje ir labai norint išsivaduoti iš to potraukio, nes tampa priklausomas, o priklausomybės ligos yra labai sunkiai gydomos. Taip pat turi reikšmės laisvas alkoholio prieinamumas – laisvai galima nusipirkti parduotuvėje ir nors, aišku, yra tam tikrų apribojimų, bet visgi, žmonės, net gi paaugliai randa išeitį, suranda galimybę gauti alkoholio. Taip pat prieinamos kainos- mūsų šalyje nėra labai brangus alkoholis, tai irgi masina įsigyti. Tai yra pagrindiniai veiksniai, kurie skatina alkoholio vartojimą. Dar norėčiau pasakyti, jog visuomenėje vyrauja nuomonė, kad kompanijoje blaivus žmogus arba visiškai atsisakęs alkoholio žmogus atrodo nenormaliai, o norma tapo būtent tas vartojimas, kerintis žmones. Ir niekam nekyla klausimas, kad turėtų būti atvirkščiai. Taip pat svarbus faktorius yra užimtumas, ypač jauno žmogaus. Jauni žmonės pradeda vartoti alkoholinius gėrimus iš neturėjimo ką veikti, nes taip jie leidžia laisvalaikį. Kai neturi užsiėmimo, tai tada ateina įvairios mintys kažką išbandyti, be to jaunas žmogus linkęs rizikuoti, o alkoholio vartojimas visada susijęs su adrenalino išsiskyrimu, aštriais pojūčiais. Svarbu taip pat bedarbystė. Norint dirbti, bet neturint tokios galimybės, vėl gi atsiranda laisvas laikas, kurį reikia užpildyti ir dažniausiai užpildoma netinkamais būdais. Gal būt mūsų rajone yra ribotos galimybės užsiimti mėgstama veikla, nes ne kiekvienas žmogus yra talentingas kažkokiam mene arba muzikalus ir gali lankyti tą meno mokyklą ar kažkaip kitaip lavinti savo gebėjimus. Ne kiekvienas turi norą ir gebėjimus sportui. Dažnai žmogus, bandydamas atskirose srityse, negali atrasti savęs. Taip pat svarbi draugų įtaka. Ypač jaunam žmogui, kai nenori išsiskirti iš kompanijos ir dažniausiai, jei kompanija yra vartojanti alkoholį, tai jis būtinai pasiduos tai įtakai, nes neturės tiek valios atsispirti arba bus atstumtas, taps tokiu, su kuriuo nedraugaujama dėl įvairių priežasčių – nepriteklius, tėvų bedarbystės, kurių galimybės yra apribotos, kurie yra kitaip apsirengę, kurie neturi kažkokių prabangių daiktų. Tokie jaunuoliai yra atstumti mokykloje, yra žeminami ir, aišku, ieško kompanijos, kuriai galėtų priklausyti. Dažniausiai tai yra va tokios, turinčios žalingus įpročius kompanijos. Tai va, išvardijau pagrindinius dalykus. Jaunimas rajone neturi kuo užsiimti, aišku ne visas toks jaunimas. Dažniausiai jaunimas, kuris turi palaikymą šeimoje, kuris turi kažkokius siekius ar labiau sekasi mokykloje, tas turi veiklos, turi kitas galimybes ir gal rizika čia yra mažesnė, bet tas jaunimas turi kitus pavijus. Tokiems reikia pažymėti tuos laimėjimus ar klaidingai suprantami tikslai. Dar viena priežastis, kai jaunas žmogus nemato tikslo, nusivilia, kai mato, kad suaugusiųjų žodžiai ir

veiksmai labai skiriasi. Tada jis praranda tikėjimą tokiu žmogumi ir nemato prasmės kažko siekti, jeigu neišvažiuoja į užsienį, nes, jei jis yra be darbo, ir nepradedą mokytis – gyvenimas tokiam žmogui pasidaro sudėtingas.

2. Kaip alkoholio kontrolės politika veikia valstybės ekonomiką, socialinį gyvenimą, visuomenės sveikatą, nusikalstamumą?

Taigi apie atskiras sritis. Gal pradėsiu nuo nusikalstamumo, nes tai artima darbo sritis. Žinoma, girtas žmogus turi visiškai kitokį aplinkos ir gyvenimo suvokimą. Jam dažniau atrodo, pavyzdžiui, kad jis išgėręs gali vairuoti ir jo reakcija visiškai normali. Jeigu jis girtas nesės už vairo, aišku, kad jis nepadarys avarijos arba mėgins bent jau išvengti kažkokių eismo įvykių, taip pat mažiau konfliktuos, nesivels į muštynes, kas dažniausiai atsitinka tiek jaunimo, tiek suaugusių žmonių tarpe, nes alkoholis įaudrina žmogų ir gyvenimas ir konkreti situacija tada atrodo kitaip – žmogus tada gali matyti šalia esančius priešus, priekabauti, pats kelti muštynes arba tiesiog būti girtos žmogaus auka ir nukentėti visiškai nekaltai. Kartais taip būna – eini ir, kaip sakoma, patenki „po ranka“. Apie visuomenės sveikatą. Žinoma veikia neigiamai, kadangi alkoholis veikia visas žmogaus sistemas. Apribojus alkoholio vartojimą, pagerėtų sveikata, mažiau būtų tokių ligų, kaip infarktai, insultai, susireguliuotų kraujospūdis, žmogus išvengtų daugelio traumų. Ne paslaptis, kad dirba žmonės apsvaigę, ypač tokius sudėtingus darbus, pavyzdžiui miškuose ar su mechanizmais. Tai labai pavojinga, nes gali būti ne tik lūžiai, bet ir mirtini atvejai. Aišku, ir blaivas žmogus gali neišvengti tų traumų, bet jų žymiai sumažėtų. Apie socialinį gyvenimą. Aišku, blaivas žmogus, negeriantis žmogus turi daugiau galimybių susirasti gerai apmokamą darbą, kas sumažintų klestinčią bedarbystę, kadangi darbdaviai nelabai nori priimti vartojančius alkoholį žmones, nes jie ir patys gali nukentėti. Po to aiškink visoms instancijoms dėl kokios priežasties čia žmogus nekentėjo. Ir šeimose tie santykiai būtų kitokie, nes, vėl gi, labai veikia šeimos gyvenimą kai vienas ar abu suaugę šeimos nariai geria. Gal tada nebūtų taip pripildyti vaikų globos namai, nes atsakingi tėvai tinkamai atliktų savo pareigas, labiau rūpintųsi, o suaugę vaikai labiau rūpintųsi savo senais tėvais. Yra pažįstamų tarpe tokių žmonių, kurie nesirūpina, nes arba tėvai, būdami jauni, nesirūpino savo vaikais ir vaikai jaučia nuoskaudą, arba tiesiog dėl to, kad vaikai tiesiog girtauja ir nenori prižiūrėti savo tėvus, o tėvai jiems yra, sakykim, pajamų šaltinis. Na, o ekonomika... Aš tai tik įsivaizduoju, kad didesnę pelną gauna alkoholi gaminančios kompanijos, o valstybės biudžete lieka labai ne daug. O, kai kalbama, kad padidinus akcizo mokestį, klestės šešėlinė alkoholio gamyba ar kontrabanda, tai, manau, kad čia yra paprasčiausiai labai patogus pasiteisinimas, išaiškinimas, kad nebūtų keliamos alkoholio kainos, bet tai kiek užsienio valstybių užsideda tas kainas ir yra klestinčios valstybės. Tai, manau, kad nereikia šito bijoti.

3. Kokios alkoholio kontrolės priemonės yra labiausiai veiksmingos ir efektyvios mažinant alkoholio vartojimą? Kurios iš priemonių nėra veiksmingos?

Aš manau, kad čia viskas yra labai susiję. Žinoma, jeigu pradedamas riboti alkoholio pardavimo laikas ir amžius, nuo kurio galima įsigyti alkoholinių gėrimų ir valstybė imasi kažkokių kitų veiksmų, tai, žinoma, tai skatina mažesnę alkoholio vartojimą. Taip pat būtų gerai, kad kainos būtų padidintos, nes būtų mažesnės galimybės įsigyti alkoholio. Kad ir rugsėjo 1 –oji. Aišku, „protingi“ žmonės alkoholiniais gėrimais pasirūpina iš anksto, bet, kad tą dieną jie negalės daugiau įsigyti ir suaugę žmonės jiems negalės padėti tą dieną, tai jau yra didelis plusas. Aišku, jeigu būtų labai didelės kainos, tai ne kiekvienam būtų įperkamos ir žmogus gal būt pagalvotų, kad jis galėtų įsigyti kitoki dalyką, o ne alkoholį. Teko būti užsienyje ir kai pamatai alkoholinių gėrimų kainas, tai iš tikrųjų nekyla jokio noro paragauti, tuo labiau nusipirkti ar pirkti dideliais kiekiais. Nors tai, žinoma, priklauso nuo žmogaus. Jei jis neįpirks brangių gėrimų – jis pirs kas dega. Tas galėtų sustabdyti. Aišku, turėtų būti kuo aukštesnis amžiaus cenzas. Tikrai ne 18 m., bent jau 21 m. Aš pritarčiau, kad jis būtų dar didesnis, bet gal būt jauni žmonės tikrai nesutiks ir manys, kad jie pakankamai suaugę. Tačiau jeigu būtų didesnis amžiaus cenzas ir būtų kontroliuojama šeimoje būtų gerai. Kuo vėliau žmogus pradeda vartoti, tuo didesnė tikimybė, kad jis išvengs priklausomybės.

Manau, kad ir tas kainų didinimas, ir amžiaus cenzo pakėlimas, ir pardavimo valandų apribojimas – tai veiksmingos priemonės. Svarbu, kad būtų ir nakties metu ribojamas pardavimas, nes jeigu yra tokia galimybė, tai kodėl gi žmonės nepasinaudos ja, nes be kokių paros metu alkoholis yra prieinamas. Čia būtų pačios veiksmingiausios. Taigi, svarbu amžius, akcizas, pardavimo apribojimas nakties metu ir, manau, visiškai reklamos uždraudimas, kad jos visiškai nebūt tokios atviros ir labiau cenzūruotų tuos filmus, rodomus dienos metu, nes mūsų jaunimas žiūri bet ką ir iš bet ko gali mokytis. Mažiau veiksmingos? Nežinau, ar čia būtų viena iš tokių priemonių, bet kai yra kalbama apie tai, kad reikia mokytis saikingai išgerti, laikytis gėrimo kultūros, peršasi išvada, kad niekas iš tų geriančių, priklausomų asmenų nepradėjo gerti daug iš karto, visi pradėdavo nuo to, kad gėrė kultūringai, saikingai. Tai mažiau efektyvi priemonė, iš tikrųjų ji nėra veiksminga. Taip, kažkas gali atsispirti ir saikingai vartoti.

4. Su kokiomis problemomis (gal būt įstatymų spragomis) dažniausiai tenka susidurti įgyvendinant alkoholio kontrolės politiką savivaldybėje?

Na, vėl gi, gal tai liečia ne tik mūsų savivaldybę, bet, manau ir kitose savivaldybėse yra aktualios tos pačios įstatymo spragos. Spragomis pasinaudojama, kai apribojamas alkoholio pardavimo laikas arba draudžiama prekiauti mažesniuose prekybos taškuose, bet neapribojama alkoholio prekyba

tuose taškuose, kur yra gaminamas maistas, tiksliau maitinimo įstaigose. Manau, šiose įstaigose turėtų būti ribojamas alkoholio pardavimas, kadangi tenka eiti su vaikais į kavinukę, kur dienos metu parduodami alkoholiniai gėrimai. Vaikai mato, kaip suaugę žmonės gali laisvai nusipirkti, išgerti ir tai yra visiškai normalus dalykas.

5. Kaip geografinė Jūsų savivaldybės padėtis, bendra siena su Baltarusija gali veikti nelegalios alkoholio prekybos, t. y. prieinamumo ir vartojimo didėjimą ?

Anksčiau, žinau, labai veždavo alkoholį iš Baltarusijos ir tai būdavo kai kam pajamų šaltinis, bet dabar, žinau, kad ir Baltarusijoje pakilo kainos ir, kaip girdžiu iš aplinkinių, kurie, tuo verslu užsiiminėdavo, tai dabar visiškai neapsimoka. Neapsimoka, nes kainos nesiskiria ir, tarp kitko, lietuviška degtinė vertinama labiau už baltarusišką.

6. Ar Jūsų savivaldybėje skiriama pakankamai dėmesio prevencinei švietimo veiklai tuo didinant rajono gyventojų informuotumą apie alkoholio daromą žalą ?

Aš manau, kad pakankamai yra šviečiama ta visuomenė. Šioje srityje aktyviai dirba Visuomenės sveikatos biuras. Šioje įstaigoje, tarp kitko vienintelėje mūsų rajone, vyksta mokymai vairuotojams, kurie prarado teises vairuoti būdami neblaivūs. Taip pat ir kai kurios visuomeninės organizacijos prisideda prie visuomenės švietimo. Yra organizuojami susitikimai su gydytojais, kitais šios srities specialistais. Visuomeninė organizacija „Tėvai prieš narkotikus“ bendradarbiauja ir su Socialinių paslaugų centru, ir su Visuomenės sveikatos biuru – organizuojam bendrus renginius. Dirbama mokyklose su moksleiviais, su suaugusiais asmenimis. Manau, kad kalbama yra daug, iš tikrųjų, bet žmonės dėl kažkokių priežasčių, dėl asmeninių savybių, na jaunimas dėl to, kad neturi tos patirties, neturi kažkokių praradimų, kažkaip lengvai praleidžia tą informaciją ir mano, kad jiems taip neatsitiks arba gal dėl išgyvenamos gėdos, kaltės jausmo nesikreipia pagalbos ir nemano, kad turi tą problemą. Taigi, dėl įvairių priežasčių nepadaro išvados, bet gyventojai tikrai informuojami pakankamai.

7. Daugelio atliktų tyrimų duomenimis, Lietuvoje nepilnamečiai pirmą kartą alkoholinių gėrimų pavartoja ankstyvam (10-14 m.) amžiuje. Kokias priemones rekomenduotumėte, norint ženkliai sumažinti alkoholinių gėrimų paplitimą ir vartojimą nepilnamečių tarpe ?

Aš jau minėjau, kad nepilnamečiai taip pat turi galimybių įsigyti tų alkoholinių gėrimų, kadangi jie gali kreiptis į savo pilnamečius draugus arba kažkokių suaugusių asmenis, dažniausiai jau turinčius tą priklausomybę. Tada pažada pasidalinti su tais asmenimis, sakykim. Aišku, vaikai turi

savo kišenpinigių, kuriuos duoda tėvai. Tuos pinigėlius naudoja ne pietums, o išleidžia kitokiems dalykams. Sakyčiau, tokio amžiaus vaikais, pirmiausia turėtų rūpintis tėvai. Jie turėtų kontroliuoti, kuo užsiima jų vaikai. Taip pat nebūti patikliais, kadangi vaikai labai mėgsta manipuliuoti. Jeigu reikia, riboti tų kišenpinigių sumą, kad neužtektų tokiems pirkiniams, kad tėvai žinotų savo vaikų bendravimo ratą, nes, iš tikrųjų, labai svarbu su kuo bendrauja vaikas ir ką jis veikia. Aišku, reikia bausti tuos pilnamečius asmenis, kurie perka nepilnamečiams vaikams alkoholį. Gal būt būti budriems piliečiams ir pranešti apie tokiu atvejus, kadangi suinteresuoti asmenys apie tai tikrai nekalbės. Na, ir daugiau galvoti apie vaikų užimtumą. Bet pirmoje vietoje turėtų būti tėvų dėmesys savo vaikui, kažkokia jų bendra veikla, kad kuo mažiau laiko vaikas praleistų gatvėje, kažkokiose kompanijose.

8. Ar reikėtų savivaldybėms suteikti didesnes kompetencijas alkoholio kontrolės politikos įgyvendinimo klausimais? Jeigu reikėtų, argumentuokite kodėl.

Manau, kad savivaldybė turi pakankamai kompetencijų, svarbu tik laikytis visų tų įstatymų, nes, iš tikrųjų, įstatymai nėra blogi ir jų yra pakankamai. Svarbu jų laikytis ir neleisti apeiti tų taisyklių ar įstatymų. Čia, aišku, nuo kiekvieno žmogaus priklauso – ir nuo pardavėjo parduotuvė, ir nuo to žmogaus, į kurį kreipiasi nepilnametis su prašymu nupirkti, aišku, nuo valdžios, kurie išduoda tas licencijas. Būtų puiku, kad licencijos nebūtų išduodamos, kur vyksta maitinimas. Norėčiau pasakyti apie masinių renginių organizavimą. Tiek kituose miestuose, tiek mūsų savivaldybėje yra organizuojamos įvairios šventės. Sakykim, Joninės, rudens kermošius, Užgavėnės, kitokios šventės. Ne paslaptis, kad neretai tokių švenčių dalyviai pritraukiami alkoholio pagalba. Alus yra laisvai prieinamas, juo ne tik prekiaujama, bet ir paskatinama už atliktą užduotį kaip apdovanojimu. Vėl gi, viskas vyksta vaikų akivaizdoje – jie mato tiek geriančius, tiek pasigėrusius asmenis. Manau, tokiuose masiniuose renginiuose turėtų būti draudžiama prekiauti alkoholiu, net gi ir lengvais alkoholiniais gėrimais, kadangi nuo jų taip pat galima prisigerti ir pridaryti ne mažai bėdos. Čia vėl gi, tikriausiai kiekvieno žmogaus sąžinės reikalas, taip pat ir pareigūno, kuris stebi pažeidinėjamą tvarką. Gal reikėtų, kad būtų jų daugiau, kad nepraleistų savo pažįstamo, kurio yra gaila ir kuriam yra nuolaidžiaujama. O žmonės tuo naudojami.

9. Ar ateityje alkoholio kontrolės politikos priemonės turėtų tapti griežtesnės, ar liberalesnės ir kaip tai paveiktų alkoholio vartojimą?

Aš manau, kad tik griežtesnės, nes kada atsiranda kažkokie palengvinimai, tada jie siejasi ir su padidėjusiu alkoholio vartojimu, o tada automatiškai atsiranda daugiau sveikatos sutrikimų ir

nusikalstamumas auga, krenta socialinio gyvenimo kokybė. Ekonomika atitinkamai taip pat negali vystytis taip kaip reikia. Visur yra tas nuosmukis, todėl, manau, reikia tik griežtinti. Aš už tai.

Grupinės diskusijos klausimai

1. Kokios priežastys/aplinkybės/veiksniai skatina alkoholio vartojimą visuomenėje? Taip pat ir Jūsų, Švenčionių rajono, savivaldybėje ?
2. Kaip alkoholio kontrolės politika veikia valstybės ekonomiką, socialinį gyvenimą, visuomenės sveikatą, nusikalstamumą ?
3. Kokios alkoholio kontrolės priemonės yra labiausiai veiksmingos ir efektyvios mažinant alkoholio vartojimą ? Kurios iš priemonių nėra veiksmingos ? Kokias priemones rekomenduotumėte, norint ženkliai sumažinti alkoholinių gėrimų paplitimą ir vartojimą nepilnamečių tarpe ?
4. Su kokiomis problemomis (gal būt įstatymų spragomis) dažniausiai tenka susidurti įgyvendinant alkoholio kontrolės politiką savivaldybėje ? Ar geografinė Jūsų savivaldybės padėtis, bendra siena su Baltarusija gali veikti nelegalios alkoholio prekybos, t. y. prieinamumo ir vartojimo didėjimą ?
5. Ar Jūsų savivaldybėje skiriama pakankamai dėmesio prevencinei švietimo veiklai tuo didinant rajono gyventojų informuotumą apie alkoholio daromą žalą ?
6. Ar reikėtų savivaldybėms suteikti didesnes kompetencijas alkoholio kontrolės politikos įgyvendinimo klausimais ? Jeigu reikėtų, argumentuokite kodėl.
7. Ar ateityje alkoholio kontrolės politikos priemonės turėtų tapti griežtesnės, ar liberalesnės ?

Grupinės diskusijos respondentų kodavimas

M – moderatorius (tyrimo autorė).

R1 – Švenčionių rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro visuomenės sveikatos stebėsenos specialistė Virginija Mikštaitė-Avinienė.

R2 – Švenčionių pirminės sveikatos priežiūros centro Psichikos sveikatos centro medicinos psichologė Jolita Čepulkovskienė.

R3 – Švenčionių socialinių paslaugų centro socialinis darbuotojas, Švenčionėlių anoniminių alkoholikų savipagalbos grupės vadovas Algis Činčikas.

R4 - Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato Švenčionių rajono policijos komisariato Viešosios policijos skyriaus Prevencijos poskyrio organizacinės grupės vyresnioji specialistė Liudmila Černiavskytė.

Grupinės diskusijos stenograma**Grupinės diskusijos trukmė:** 1 val. 20 min.**Data:** 2015-02-19**Vieta:** Strūnaičio g. 3, Švenčionys, Švenčionių rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuras.

M: Prisistato ir paaiškina grupinės diskusijos tikslą - padaryti kokybinį tyrimą, apie tai, ką galvoja grupės dalyviai apie alkoholio kontrolės politikos įgyvendinimo aktualijas ir problemas Švenčionių rajono savivaldybėje. Kviesčiau aktyviai dalyvauti diskusijoje. Mums rūpi kuo įvairesnės nuomonės. Prašau prisistatyti ir trumpai papasakoti, kaip jūsų darbas yra susijęs su diskusijos tema.

Respondentų R1, R2, R3 prisistatymai. Respondentas R4 prisistato vėliau pavėlavęs. 2 kviesti respondentai neatvyko. Kalbos stilius netaisytas.

M: Ačiū visiems už prisistatymą. Norėčiau Jums užduoti pirmą klausimą. Kokios aplinkybės, veiksniai skatina alkoholio vartojimą visuomenėje aplamai, taip pat ir mūsų rajono savivaldybėje. Išsakykit, prašau savo nuomonę šiuo klausimu.

R1: Aš galvoju, kad tų veiksnių yra labai daug, pradedant nuo šeimos, jos vertybių, nuo genetikos, nuo tų pačių pirminių veiksnių, taip pat aplinkos, kuri jį supa, ir baigiant kitais veiksniais – teisiniais, ekonominiais, socialiniais, tai kokios normos yra priimtos. Taip pat lemia ir nedarbas, šalies, rajono situacija. Šiandien nedarbas iš tikrųjų yra pakankamai aukštas, lemia žmonių išsilavinimas. Aukštesnio išsilavinimo žmonės mažiau vartoja alkoholio, žemesnio – vartoja daugiau. Taip pat, kaip minėjau, ir apie tuos genetinius veiksnius. Visi žino ir statistika rodo, kad iš 30 procentų šeimų, kuriose tėvai yra geriantys, yra tikimybė, kad 30 procentų vaikų bus geriantys. Manau, kad esmė eina nuo šeimos, kokį pavyzdį mato vaikai savo aplinkoje ir bendruomenėje.

M: O mūsų rajono savivaldybėje priežastys būtų tos pačios ?

R1: Manau, tendencijos yra tos pačios tiek Lietuvoj, tiek mūsų rajono savivaldybėj – aplinka, socialinė aplinka, kultūra, išsilavinimas, nedarbo lygis. Manau, priežastys tos pačios.

R2: Aš taip pat norėčiau prisijungti prie kolegės. Iš tikrųjų, manyčiau, kad tos gyvenimo vertybės, mentalitetas ir kaip žmogus save vertina ir jo užimtumas yra labai svarbus dalykas. Jei žmogus turi darbą, tai jis jaučiasi pilnaverčiu ir reikalingi žmogumi. Nedarbo problema, man atrodo, taip pat turi didelę reikšmę. Taip pat svarbu alkoholio prieinamumas. Šiandien jis lengvai prieinamas. Jo labai lengva gauti. Čia, gal būt, reikėtų kažkokių apribojimų. Na, tai va, nedarbas, prieinamumas ir mentalitetas, kaip žmogus supranta tą problemą, ką jisai daro ją sprendamas - ar jisai pasineria į alkoholį ar jisai ieško kažkokių kitų būdų.

M: O apie nepilnamečių alkoholio vartojimą gal galėtumėt ką nors pasakyti ?

R2: Apie nepilnamečius. Rytoj bus būsimų abiturientų švenčiamas šimtadienis. Ta šventė yra tapusi tokia „savotiška“ nelabai iš geros pusės, iš tikrųjų kelia nerimą man kaip mamai, nes jis patapo ne mokykline švente, bet kažkokia už mokyklos ribų. Tai tampa jaunimo susirinkimu, susibūrimu be tėvų. Atseit mes tokie savarankiški, mes švenčiam, dalyvaujam, o pasekmės būna labai įvairios ir skaudžios. Šiandien teko eiti pro mokyklą, tai jie ten repetuoja, ruošiasi, viskas yra gražu, bet kažkodėl truputėlį šiurpina, nes tas šventimas taip suprantamas, kad reikia švęsti prie alkoholio. Kitaip mes ir nemokam švęsti.

R1: Norėčiau pridurti, kad tos šventės turėtų būti mokyklinės, o ne atskirai kažkokių barų paieška.

R2: Kaip ir mes savo laiku šventėm?

R1: Taip. Tai turėtų būti mokyklos bendruomenėje kažkoks pažymėjimas, minimalus, nes tų švenčių per daug tam jaunimui.

R2: Tai, kad ta pagarba būtų ? Va, dabar ruošia vienuoliktokai. Jie suruošia tą programą, tie ateina vos ne karaliai kokie ir po to jie lygtai mestų pirštinę – mes dabar išvykstam iš šitos puotos, jūs mums visai nereikalingi. Tai palaukit ? Tada, kai visi išsibėgioja, nebelieka bendruomenės. Šitoj vietoj duota labai didelė laisvė. Gal aš pasirodysiu konservatorė, bet nematau aš iš tos laisvės labai teigiamų dalykų ir pasekmės kažkokios būna visada.

R1: Iš tikrųjų tėvai sutinka su tuo. Jeigu nebūtų sutikimo, tai to visumoj ir nebūtų.

R3: Kas gi skatina vartoti alkoholi ? Mes patys skatinam. Iki trisdešimt metų aš pats skatinau vartoti. Tas ir skatina. Alkoholis – prieinamas, legalus narkotikas. Jis išlaisvina. Nuo mažens prisimenu, kai man buvo 2-3 metukai – tėvai švenčia su alkoholiu. Tai yra tradicijos. Va, noriu papasakoti apie savo pažįstamą. Nesenai jis grįžo iš Kambodžos. Du mėnesius ten prabuvo, atostogavo, stebėjo žmones kaip geriama. Sakė, kad nieko nesiskiria nuo čia. Lygiai tas pats. Tie patys gėrimai, tie patys išsilaisvinimai. Taigi skatinimas mūsų visuomenėje yra didžiulė problema. Reikia žadint visuomenės sąmonę pradedant nuo savęs paties. Vėl gi, nenoriu girtis, bet apvažiavau nemažai Europos šalių ir susidariau nuomonę. Pas mus alkoholis yra prie maisto prekių, akys raibsta, tai yra pačioj matomiausioj vietoj. Šeip, pavyzdžiui, Italijoje norint susirast cigarečių reikia paieškot. Alkoholis nedomina, bet jo ten nėra taip atvirai prikrauta.

M: Bet čia jau taikomos tokios prevencinės priemonės šalyje ?

R3: Čia skatinimas. Kuo gražesnį butelį pasiimi į ranką, tuo jis atrodo skanesnis.

M: Tai ir noriu paklausti kaip ta alkoholio kontrolės politika, kuri be abejonės vykdoma ir mūsų savivaldybėje, veikia valstybės ekonomiką, socialinį gyvenimą, visuomenės sveikatą ir, žinoma, nusikalstamumą ?

R1: Aš manau, kad teigiamai. Priimti teisės aktai veda link tos teigiamos pusės. Iš tikrųjų statistika rodo, kad mažėja ir psichozijų, ir alkoholizmo. Mažėja socialinės rizikos šeimų taip gyvenančių ir auginančių tokius vaikus. Nemažėja tik darbo vietose susižeidusių dėl alkoholio kaltės rodikliai, taip pat žūsta darbo vietose, nukritimai yra paplitę. Iš tikrųjų neteko rasti tokių duomenų, kad mažėtų. Alkoholio vartojimas įtakoja pakankamai daug nusikaltimų, kuriuos sukelia apsvaigę asmenys, taip pat eismo įvykių. Tačiau jau pradėjo mažėti vairuojančių neblaivių asmenų, čia judama teigiama linkme, o ta žala valstybei yra daroma labai didelė. Ji yra 5-6 kartus didesnė, nei valstybė gauna į savo išdą naudos keldama mokesčius ir akcizus. Jie to negauna.

M: Norit patvirtinti, kad tas paskelbtas karas keliuose buvo veiksmingas ?

R1: Taip, iš tikrųjų taip. Rodikliai tai patvirtina, bet, manau, galima pasiekti dar geresnių rezultatų sugriežtinus teisės aktus ir kontrolę.

M: O apie socialinį gyvenimą ?

R1: Kaip minėjau, socialinės rizikos šeimose mažėja vaikų, nors smurto dar yra pakankamai daug, bet, iš tikrųjų, einama link geresnės pusės.

R2: Aš dabar klausau ir galvoju. Jeigu remiantis mūsų rajono duomenimis, tuo, ką aš dirbu, tai aš matau tokius dalykus, kad tie rodikliai, Jūs gal būt, domėjotės Lietuvos rodikliais ?

R1: Taip, Lietuvos.

R2: Tada džiugu girdėti, kad jie gerėja, nes mūsų poliklinikoje psichozijų yra daug. Tiesa, dabar nevyksta, neveikia jokios įskaitos, bet mes gauname išrašus iš tų ligoninių ir mes vis tiek turime tas korteles užvedę. Psichozijų dėl alkoholio praeitais metais turime suskaičiuotų 800 atvejų, narkomanų – 34. Taip pat dirbu saugaus eismo mokykloje. Ir šiandien buvo užsiėmimas. Iš 6 žmonių 5 buvo dėl alkoholio praradę teises vairuoti. Visgi, truputėlį gal sumažėjo tų žmonių, gal būt jie pasimokino, tie kurie pateko, tai iš tikrųjų pasimokino, o tendencija ta, kad kitų nelabai pamokinsi, kol pats to nepauosto. Čia ir gi toks įdomus dalykas yra. Nusikalstamumas... tikrai galim pasakyti, kad Švenčionių rajone nėra taip labai baisu. Bent man eiti gatve. Nežinau, aš kažkaip tai drąsiai jaučiuosi, nors kiti ten bando gąsdinti. Tiesiog gal reikia pačiai pamąstyt dėl šitų dalykų. Dėl sveikatos...Manau, sveikatos alkoholis tikrai niekam neatneša. Nes yra tie mitai apie alkoholį, kad alkoholis sveika kraujagyslėm, vynas yra sveika, nes yra antioksidantas, alus – savotiški vitaminai, reikalingi organizmui ir taip toliau. Viskas čia yra mitas.

R3: Aš neprisimenu skaičių, bet man teko kalbėtis ir per televiziją girdėti gydytoją Pervenecką, dirbančią detoksikacijos skyriuje. Sakė tada skaičius, kiek kainuoja gydymas, tai yra išblaivinimas. O plius kiek alkoholio vartojimo pasekmės pridaro žalos, tai aišku kaip veikia ekonomiką. Tai didžiuliai pinigai.

M: Norit pasakyt surenkami į biudžetą ?

R3: Ne, čia išlaidos už gydymą. Jeigu žmogus apsinuodijęs alkoholiu, kurį atveža pas medikus. Tai gydymo išlaidos – savaitės ar daugiau. Ir kiek jis tos žalos pridaro be gydymo. Vėl gi galim išvardinti. Tai didžiulės išlaidos, bet kažkodėl į tai neatsižvelgiama. Tai va. Anksčiau buvo tekę ir į Seimą nueit – niekas į tai visiškai nekreipia dėmesio. Žala yra didžiulė mūsų ekonomikai. Ne tik tas žmogus jeigu pasveiktų.

M: O kitas sritis, Jūsų nuomone, kaip veikia alkoholio kontrolės politika?

R3: Tai ar girtas vairuotojas nėra nusikaltėlis? Aišku, taip. Keletą kartų man teko susidurti kai prieš mane važiuoja toks. Tai yra grynas nusikaltimas.

R2: Ką jūs darot tokiu atveju?

R3: Ką aš galiu daryti?

R2: Ar pranešat policijai?

R3: Kartą man teko pranešti. Ir visiškai nesenai. Važiavau namo ir pamačiau, kad prieš mane važiuoja du jauni vyrukai išgėrę. Juos užmetė į šalikelę. Jie mane susistabdė ir paprašė ištraukti. Padėjau jiems, o, pravažiavęs kiek toliau, paskambinau į policiją.

M: Tai tokių dalykų netoleruojate?

R3: Ne, jokių būdu tokių dalykų netoleruoju. Jeigu ir man atsitiktų taip, norėčiau, kad kas nors atimtų dokumentus ir jokių būdu neleistų sėst už vairo. Kad išgėręs vairuoja geriau yra mitas. Jokių būdu taip daryti negalima. Čia blaivus važiuoji ir kitą kart nežinai kas bus. Man pačiam teko per raudoną šviesoforą pravažiuoti, tai karšta tikrai pasidarė. Apsidairiau – nieko kelyje nėra, policijos nėra, tai pravažiavau.

M: Dabar į mūsų diskusiją nori įsijungti naujas dalyvis. Prašau prisistatyti.

Prisistato R4 respondentas.

M: Norėčiau žinoti jūsų nuomonę apie tai, kokie veiksniai, priežastys skatina alkoholio vartojimą visuomenėje ir taip pat mūsų savivaldybėje.

R4: Visų pirma reikia atkreipti dėmesį, kad pas mus yra tokios tradicijos. Bet kokia šventė šeimose neapseina be taurės pakėlimo. Tie patys Naujieji metai, tie patys gimtadieniai. Na, ir jaunimo tarpe, pavyzdžiui šimtadienio šventimas yra su alkoholiu. Dvyliktokų išleistuvių šventimas neapseina taip pat be alkoholio. Visi žino – ir mokytojai, ir tėvai, kad dvyliktokai švęs su alkoholiu. Na, o šnenkant apie veiksnius... labai veikia socialinė aplinka. Tai, kaip vaikas gyvena toje aplinkoje ir kaip artimieji elgiasi, ypač jeigu jie vartoja. Savaimė aišku, kad tada ir vaikas pabandys pavartoti, kai jam pasiūlys. Dar sakyčiau yra tokios asmenybės psichologinės ypatybės, kada žmogus būna nedrąsus. Ta prasme, jeigu pažiūrėsime jaunimo tarpe. Pavyzdžiui, vyksta diskoteka, bet niekas nešoka. Pradedama pavartoti miksą. Ta prasme aš drąsesnis, aš galiu pasirodyti. Bent aš taip galvoju.

M: Sakykit, kaip alkoholio kontrolės politika veikia valstybės ekonomiką, socialinį gyvenimą, visuomenės sveikatą, nusikalstamumą?

R4: Pavyzdžiui, rugsėjo 1-ąją neparduodamas alkoholis. Čia nereikia būti pareigūnu – mes visi matom, kad rugpjūčio paskutinę dieną visi pradeda pirkti alkoholį, tą patį mišrą. Dar yra apribojimas, neleidžiantis pirkti alkoholio naktį, na, o pas mus savivaldybėje praeitais metais buvo apribotos Švenčionėliuose kavinės-baro, kuri dirbo visą parą, darbo laikas iki 24 valandos. Buvo pasiūlymas apriboti darbo laiką. Kas naktį ateis pirkti duonos arba pieno? Žinoma, neateis. O alkoholio ateis. O tada, vartojant alkoholį atsiranda pažeidimai, drąsesni poelgiai būtent Švenčionėlių mieste.

M.: Nors jūs visi pasisakydami šnekėjot apie prevencines priemones, bet visgi norėčiau paklaust, kokios, jūsų nuomone, alkoholio kontrolės priemonės yra labiausiai veiksmingos ir efektyvios mažinant alkoholio vartojimą ir kurios iš priemonių nėra efektyvios. Kurias iš priemonių rekomenduotumėte norint ženkliai sumažinti alkoholinių gėrimų paplitimą ir vartojimą nepilnamečių tarpe?

R1: Pasaulio sveikatos organizacija jau seniai, 1975 metais, yra išskyrusi pagrindinius veiksnius, kurie ženkliai mažina alkoholio vartojimą. Tai kainų didinimas, akcizų didinimas, maitų didinimas. Tai yra statistika pagrįstos veiksmingos priemonės. Taip pat prekybos laiko apribojimas, taip pat taškų skaičiaus mažinimas. Manau, čia būtų pačios pagrindinės. Moksliniais tyrimais įrodyta, kad, pavyzdžiui, jeigu pakelsim alkoholio kainą 1 procentu, tai alaus suvartojimas mažėtų 0,3 procentais, vyno - 1,0 procentu, degtinės net 1,5 procentu. Studijos taip pat rodo, jeigu alkoholio kainas pakelsim 10 proc., tai jo vartojimas sumažėtų 8 proc. Čia būtų pačios efektyviausios priemonės. Aišku yra ir kitų priemonių. Pavyzdžiui, švietėjiška veikla. Tyrimai rodo, kad, jeigu nėra griežtos alkoholio kontrolės politikos ir neigiamos visuomenės nuomonės, tai švietėjiška veikla yra visiškai neefektyvi. O šnekant apie nepilnamečius, svarbu, kad tas alkoholis jiems būtų neprieinamas, kad jis būtų brangus. Užsienio šalyse tai jis yra tikrai brangus ir ne visi tai gali įpirkti, o pas mus nepilnamečiai gali. Ypač tuos silpnuosius gėrimus. Jie nėra pakankamai brangūs, bet iš tikrųjų jaunimui jie yra skanūs. Aš manau, kad tai yra patys pavojingiausi gėrimai, nes juos jaunimas vartoja dėl skonio, nes degtinės, stipriųjų gėrimų jie turbūt nelabai vartoja. Dėl to silpnieji gėrimai ir yra pavojingi. Iš tikrųjų jie turėtų būti brangūs ir turėtų būti ribotas jų pardavimo laikas.

R2: Dar, prisijungdama dėl tų gėrimų, norėčiau pasakyti, kad jaunimo tarpe pastebėjau tokią tendenciją, kad tie skanūs, neskanūs, bet jie yra silpni, jų reikia labai daug. Tai jeigu aš paimsiu stipresnį gėrimą, tai man bus pigiau ir efektyviau. Iš tikrųjų aš nemanau, kad jaunimas apsiriboja tik lengvais gėrimais. Kalbant apie tas priemones, tai tikrai alkoholio įsigijimas turėtų būti nuo 21 metų. Čia siūlau didinti amžiaus cenzą, nes daug ką reiškia tas prieinamumas, kai mažesnio amžiaus žmogus pradeda vartoti. Toliau. Aišku, informacijos apie alkoholį apstu. Jeigu aš domiuosi, aš jos visur rasiu. Taip gaunasi, kad už žmones reikia kažką daryti. Tikrai yra tos informacijos pakankamai, bet jeigu žmogus nesidomi, jo yra toks mentalitetas, kad čia yra nesvarbu. Pastebėjau, kad sumažėjo per

televiziją tos reklamos ir mieste visų tų iškabų truputėlį mažiau, tai taip pat teigiamas dalykas. Gal būt reikia drastiškų reklamų, kurios truputėlį pašiuropina, gal žmonės tada geriau suprastų, nes tas gražus informacijos pateikimas kaip vanduo nuo žąsies. Šnekant apie nepilnamečius turėtų būti griežtesnis tas alkoholio pardavimas, prieinamumas, bet tą kontroliuoti tampa vėl sunku, nes ten atsiranda geradarių dėdžių ir tetų, ir vėl šeimos vertybės išlenda į paviršių. Užburtas ratas kažkuria prasme.

R3: Labai sunkus klausimas. Taip aš sutinku, kad reikėtų griežtinti visas šitas priemones. Ir prieinamumą mažinti. Tik ar turės efektą? Čia aš labai abejoju. Aš už tai. Neseniai Lietuvos rytuose teko skaityti apie tyrimą. Kas penktas cigarečių pakelis buvo kontrabandinis. Aš gal kitaip pasakyčiau. Kas dešimtas yra legalus. Labai retai kas perka prekybos centruose – ir žinomi žmonės, ir aktoriai. Perka, žinoma, geresnes cigaretes, bet jos yra kontrabandinės. O norėdamas išgerti žmogus ras, jis visai nežiūri kiek eurų tai bekainuotų. Nepilnamečiams gi įsigyti alkoholio yra daug sunkiau. Aš už specializuotas kažkokias tai parduotuves, kad, kaip minėjau, nebūtų ant akių, nes kaip sau nori, tas uždraustas vaisius yra skanesnis, jis masina, jaunimui norisi paragauti, nes visi geria. O tai ateina nuo mūsų pačių – kaip aš elgsiuosi namuose, kaip su vaikais, ar skatinsiu vartojimą. Bet tai yra be galo svarbu.

M.: Tai pačios efektyviausios priemonės būtų prieinamumo mažinimas?

R3: Taip, prieinamumo mažinimas. Ir vėl gi, jeigu kainos didėtų, tai atsirastų kontrabanda.

R2: Aš dar norėčiau pasakyti tokį dalyką – gal būt tam jaunimui būtent reikėtų didesnio užimtumo, gal susibūrimo nevartojančių alkoholio, kad būtų skatinimas nevertoti. Jaunimas dabar irgi yra liberalus ir renkasi. Yra daug jaunimo, kuris nevertoja to alkoholio. Žengiant tokį žingsnį jaunas žmogus turi būti stiprus, kad atlaikytų spaudimą tų savo draugų ar bendraminčių. Tai ar tu esi balta varna? Kaip tu čia dabar nevertoji? Ir čia reikia stiprybės atsilaikyti.

R1: Norėčiau dar tarti žodį apie masines šventes. Pavyzdžiui, koks kermošius. Pilna alaus palapinių. Tai yra pavyzdys vaikams. Tėvai išeina pagerti alaus. Iš tikrųjų tas pavyzdys vaikams yra netinkamas. Išėjimas ne į šventę, o ta šventė yra tam, kad galima pavaikščioti ir visų akivaizdoj pagerti. Šeip viešoj vietoj negalima gerti ir parkuose taip pat, o visuomenės pavyzdys, autoritetai tą demonstruoja.

R3: Aš norėčiau čia dar pridurti. Svarbus yra visuomenės pavyzdys. Man, dirbant Socialinių paslaugų centre, eilę metų teko dalyvauti Maisto banko akcijose. Stebėjau žmones visą savaitę įvairiose rajono vietose. Savaitgaliais visas Vilnius važiuoja į sodybas. Ir žinomi žmonės, ir Seimo nariai, ir aktoriai, kuriuos pažįsti iš matymo. Visi vežasi pilnus vežimus... Ir taip kas šeštadienį. Ir aš paskui pradėjau mąstyti. Taip, šeštadienis. Nestebėjau jų, bet buvo tokių, kurie vos pastovi ant kojų. Bet jiems sekmadienį reiks važiuoti. Gerai, jei kraujo tyrimai neparodys, o klausimas yra kokia jų savijauta.

R2: Kraujas parodys.

R3: Gali būt, bet teko daug bendrauti su priklausomybės ligų centro skyriaus vedėja. Vakare prigėrus, sako, ryte niekas neparodys. Kažką čia padaro. Aš nežinau šitų dalykų. Nesigilinau.

R2: Apie sąžinę čia nešnekama.

R3: O kitas dalykas, kai aš pradėjau prieš septyniolika metų rimtai dirbt su savim savipagalbos grupėj, ten amžius buvo apie ar virš 40 metų. Šiai dienai jaunimo yra labai daug. Jeigu ateitų 18-metis būtų sensacija. Ateina 16-mečiai. Į Priklausomybės ligų centrą ateina gydytis įvairaus amžiaus žmonės, netgi nepilnamečiai.

M.: Jūsų, R4, nuomone, kokios priemonės būtų veiksmingiausios ir ne tokios veiksmingos ?

R4: Na, įvardinti pačias efektyviausias priemones yra sunku. Jų efektyvumas turėtų būti pastoviai analizuojamas ir priemonės reguliariai turėtų būti atnaujinamos. Pavyzdžiui, jei anksčiau buvo paskaita apie alkoholį pravesta mokykloj, iš kurios išėję vaikai žadėdavo nevartoti, tai dabar reikia keisti taktiką, informaciją pateikti kitaip. Gal būt reikia pasikviesti Anoniminių alkoholikų savipagalbos grupės narius, kurie pasakotų savo patirtį. Pavyzdžiui, pas mus komisariate atvažiuodavo psichologai ir kalbėdavo su pareigūnais. Na, o šnekant dėl vartojimo nepilnamečių tarpe, visgi reikia atkreipti dėmesį, kad pas mus populiariausia sporto šaka yra krepšinis. Visa Lietuva sergam.

R2: Vieningai.

R4: Ir krepšinis niekaip neapseina be alaus bokalo. Tai gal visgi reikėtų, jei reklamuojam krepšinio varžybas, turėti reklamą „Sergam be alkoholio !“. Nežinau, kodėl taip žmonėms asocijuojasi. Jeigu yra krepšinis, tai būtinai turi būti alus.

R3: Norėčiau pasakyti, kad mintis pasikviesti kalbėt su vaikais asmenis iš anoniminių alkoholikų ar narkomanų nėra gera. Nereikėtų to daryt.

R4: Bet vaikai jau būtų suaugę – vienuoliktokai, dvyliktokai.

R3: Nerekomenduoju to daryt, nes efektas yra toks. Paprastai žmogus nežiūri. Pavyzdžiui, avarijos. Man teko pačiam susidurt. Aš matau avariją - važiuoja greitoji, policija, sužaloti žmonės. Buvo man įvykis Jonavoj. Na, tada aš dar mėgau labai greitai važinėti. Privažiavau ir galvoju-nežiūrėsiu, bet galva pati atsisuko. Efektas buvo toks, kad iki Ukmergės važiauvau 30 km/h greičiu. Švenčionėliuose mane sustabdė, nes greitis jau buvo 120. Viskas greitai pasimiršo. Todėl būtent efektas yra tas, kad, ypatingai narkomanai, gali aiškinti, kad iš duobės galima išlipt. O kokia yra statistika ? Išsigydo 1 procentas narkomanų, alkoholikų 10 procentų ir tai tik tie, kurie labai nori.

M.: Turit omenyje išsigydyti priklausomybę ?

R3: Išsigydyti neįmanoma, galima tik kuriam tai laikui pristabdyti. Aš irgi buvau tos nuomonės, kad reikia pseudo kviestis. Bet ne, čia turi būti specialistas - psichologas, psichiatras.

R2: Bet kaip aš minėjau, tuos paauglius labiau veikia tokie šokiruojantys būdai, bet jiems irgi negali vien tik pseudo rodyti. Čia irgi būna persūdyta. Ir dabar laviruoti tarp to ir to, ką pasiūlyt, kokia jų paklausa, yra sudėtinga. Čia reikia pataikyti. Tai yra žaidimas.

R4: Dėl tos priežasties turi būti analizė. Pavyzdžiui, jei penktokui gali paskaitą praveist, tai aštuntokui paskaita neįdomi. Ai, vėl kalbės eilinį kartą. Gal reikėtų filmą parodyti. Tiems patiems dvyliktokams, va, kai buvo pernai ta skaudi nelaimė ir dabar visos mokyklos, artėjant šimtadieniui, ieško kitokių formų kaip švęst šimtadienius. Paprasčiausiai analizė davė rezultatų.

R2: Ir gerai. Čia nereikia kažko labai giliai ieškot. Anksčiau buvo nustatytos tos normos. Mokyklos šventė švenčiama mokykloj. Ir viskas. Jokių išvažiavimų. Jokių važinėjimų nereikia.

R4: Bet patys tėvai tą toleravo. Jie žinojo, kad nuomoja sodybą, žinojo, kad bus gėrimų. Jie žinojo.

R2: Taip, čia nuo tėvų labai priklauso.

R3: Mano atvejis. Sūnui buvo, tiksliai neprisimenu, gal keturiolika metų. Einam trise su žmona prekybos centre. Žiūriu, ji perka sūnui miksą. Sakau, ką tu darai. Ji atsakė, kad kas čia tokio. Va prašau, žmogus praėjęs visus košmarus. Mano akys buvo ant kaktos. Tokių atvejų aš matau kasdienybėj.

R1: Iš tikrųjų gal mažiems vaikams rūpi paragaut, nors kiti sako, kad čia nieko tokio. Iš tikrųjų tokias vaikų nuostatas formuot nuo pat pradžių yra labai svarbu.

M.: Tai aš, toliau vystant temą, noriu jūsų paklaust su kokiomis problemomis, gal būt įstatymo spragom, dažniausiai tenka susidurt mūsų savivaldybėje vykdant alkoholio kontrolės politiką. Ir taip pat, jūsų nuomone, ar geografinė mūsų rajono padėtis, bendra siena su Baltarusija veikia nelegalios prekybos paplitimą, tai yra alkoholio prieinamumo ir vartojimo didėjimą mūsų savivaldybėje.

R1: Aš manau, viena iš spragų yra prevencinių programų finansavimas. Tos programos yra vykdomos nenuosekliai – jeigu vienais metais būna didesnis finansavimas, kitais – mažesnis. Be to, tos programos nebūna tęstinės. Dažniausiai jos būna vienkartinės arba fragmentinės. Manau, savivaldybėms trūksta rekomendacijų, gal būt atsakomybės, ką jos, pasinaudamos savo galiomis, realiai galėtų padaryti, nes jos bijo priimti sprendimus, kuriuos vėliau galima būtų apskūsti teisme. Trūksta tų rekomendacijų, taip pat vaizdinių priemonių, nes vaikus sudominti, pritraukti jų dėmesį yra labai sudėtinga. Jiems paskaitos atsibodo, todėl reikia vaizdinių priemonių, o ne tik pasakojimų. Gal tiek problemų.

R2: Bendra siena su Baltarusija, manyčiau, kad neveikia vartojimo. Gal būt anksčiau tas prieinamumas buvo, bet dabar, manau, žmogus gali laisvai nueiti ir nusipirkti pigesnio ar alaus, ar vynelio. Klausimo, ar jie perka geresnį alkoholį, tiesiog nėra. Dėl savivaldybės... Būtų įdomu pasiklausyti, ką jie realiai padaro, kas jiems pavyksta. Labai norėtūsi tą nuomonę išgirsti kaip čia pas mus yra, viskas vyksta, ko jie imasi. Manau, kad turėtų būti efektyvesnis tas darbas. Gal būt reikėtų į tai įtraukti įstaigas, organizacijas ir tam turėtų būti pajungta ta pati sveikatos sistema ir mokykla. Mano

manymu, reikia visiems kažkaip visapusiškai to siekti, o ne tik kad to siektų vien jūsų visuomenės sveikatos biuras, o visiems kitiems yra neįdomu. Nes tai yra kova su vėjo malūnais.

M.: Norėjot pasakyti Biuras - vienas lauke ne karys.

R1: Taip, čia turėtų būti siekiama tarpžinybinio bendradarbiavimo. Šitoj vietoj turi būti komanda, nes jeigu visos žinybos nesiekia bendro tikslo, tai pavienės įstaigos nieko nepadarys.

R3: Aš taip pat sutinku su tuo. Rudenį teko viešėti Lenkijoje. Alkoholio nepirkau, nors jis ir pigesnis nei pas mus, bet kavos nusipirkau keletą bonkučių. Tai lygiai taip pat yra ir su Baltarusija. Jeigu ten pigiau, tada iš ten atsivežama. Tai skatintų vartojimą. Bet dabar nemanau, kad taip būtų. Anksčiau, taip buvo alkoholio kontrabanda. Bet dabar tikrai ne, nes pas mus ir alaus kainos yra žemesnės, todėl nemanau, kad kas ten pirktų.

M.: Kokias įstatymo spragas, gal būt taisytinas, matote, savivaldybei vykdant alkoholio kontrolės politiką ?

R3: Apie tai nesu gerai informuotas, todėl ir konkretaus atsakymo neturiu. Gal apie gydymą, sakyčiau, galėčiau šnekėti.

R4: Kaip aš ir minėjau, kreipėmės į savivaldybę, kad apribotų kavinės, dirbančios Švenčionėliuose visą parą, darbo laiką. Ir tarybos sprendimu tas laikas buvo apribotas. Nurodėm labai daug priežasčių, pažeidimų, dėl ko tai prašėm padaryti. Kita kavinė pas mus yra Pabradėje. Čia dar vyksta tyrimas, analizuojama situacija ar reikėtų riboti darbo laiką. Viskas eigoj. Dėl Baltarusijos. Siena, aišku, bendra, bet yra pasienio postai, pasieniečiai, kurie kontroliuoja ir, manau, kad jeigu viršysi leistiną kiekį, paprasčiausiai nepraleis. Bus užfiksuotas pažeidimas ir surašytas protokolas. Bet noriu akcentuoti dar vieną aspektą, kai žmonės patys pasigamina. Pasigamina ir bando parduoti. Pasigamint naminės degtinės važiuoja į miškus, pas mus rajonas labai miškingas, todėl galima sėkmingai pasigaminti, vartoti ar net pardavinėti.

M.: Čia jūs matot įstatymo spragą ?

R4: Čia ne tai kad spraga, nes žmogui neuždrausi, bet policija tokius pažeidimus visada fiksuoja. Mes į tai reaguojam – naikinam gamyklą, viską išpilam ir jeigu tas kiekis yra didelis - prasideda baudžiamoji atsakomybė. Jeigu mažas kiekis, tada laukia administracinė atsakomybė. Net jeigu žmogus eina į tą vadinamą tašką, kur įsigyja, tegul ir 0,5, bet už tai jam bus administracinė atsakomybė, kad jis nešasi skystį, turintį naminės degtinės kvapą.

M.: Dabar norėčiau visų paklausti kaip jums atrodo, ar mūsų savivaldybėj pakankamai dėmesio skiriama prevencinei švietėjiškai veiklai, kuri didintų rajono gyventojų informuotumą apie alkoholio daromą žalą ? Ar jos pakanka, tos švietėjiškos veiklos, visais lygiais ?

R1: Na, Biuro švietėjiška veikla yra vykdoma ir mokyklose, ir, pagal galimybes, visuomenėje. Aišku, jina nėra pakankama, nes Biuro finansavimas kiekvienais metais yra skirtingas, kad galėtumėm nuosekliai vykdyti tas prevencines programas. Ne visos jos yra tęstinės dėl tų pačių priežasčių. Tam

turėtų būti skirtas didesnis dėmesys. Bet jis iš tikrųjų yra. Biuras šiais klausimais bendradarbiauja su Lietuvos medicinos studentų asociacija –LIMSA ir mokyklose dirba visuomenės sveikatos specialistai, kurie šviečia moksleivius alkoholio vartojimo, žalingų įpročių klausimais. Taip pat Švenčionių rajone dirba nevyriausybinės organizacijos. Pavyzdžiui, yra tokia organizacija „Tėvai prieš narkotikus“, kuri aktyviai veikia, taip pat Švenčionių rajono savivaldybė kasmet savo biudžeto lėšomis remia visuomenės sveikatos specialiosios programos projektus, skirtus alkoholio vartojimui mažinti, didinančius jaunimo, ypač vaikų užimtumą, vasaros metu. Tai yra tos priemonės, bet, manau, jų nepakanka.

M.: Čia jūs paminėjot darbą su vaikais, jaunimu. O kaip kitos tikslinės grupės, suaugę asmenys priima šitą informaciją? Kaip jie į tai reaguoja?

R1: Aš manau, kad suaugusieji gal ir nereaguoja į šią informaciją. Labai sudėtinga juos paveikti. Žmonės turi savo nuostatas, ypač suaugę. Vaiką ar paauglį dar gali kažkiek paveikti jeigu jam teikia informaciją iš tikrųjų autoritetingas asmuo. Jeigu tas asmuo, kuris pasakoja, neturi autoriteto vaiko akyse, jis bet kokią informaciją pasakodamas jo nepaveiks. O suaugę, manau, turi savo nuostatas ir iš tikrųjų paveikti šia tema neįmanoma. Nugali tradicijos. Žmonės nenori būti balta varna. Va, turim tokį pavyzdį, kai į mūsų rajoną buvo atvykęs gerbiamas Aurelijus Veryga, kuris tėvų susirinkimo metu skaitė paskaitą apie alkoholio žalą, kokių priemonių reiktų imtis ir jisai paklausė tėvų „Ką galite padaryti dėl savo vaikų? Ar viską galite padaryti?“. Ir visi pakėlė rankas, patvirtindami kad viską gali. Kada nuskambėjo klausimas „Ar atsisakytumėte dėl to visiškai alkoholio?“. Tada pakilo vos kelios rankos. Iš tikrųjų žmonės nėra tam pasiryžę. Reiškia jie negali padaryti visko.

R2: Arba jie dar nesubrendę arba jiems trūksta informacijos ir jie nebuvo pasiruošę tokiam staigiam klausimui atsakyti. Manychiau, prevencinę švietimo veiklą jūs, Biuras tikrai vykdot ir mokyklos, kiek aš žinau, tą vykdo. Ar planingai, ar dėl pliusiuko, ar būtinai tas renginys turi būti, bet vis tiek švietimas vyksta ir, mano manymu, tikrai yra pakankama. Manychiau, gal reiktų ieškoti naujų informacijos pateikimo formų, nes senosios jau neveikia. Kažką reiktų truputį keisti. Norėjau dar pridurti, kad mūsų centre, poliklinikoje nuo 2010 metų veikia metadono programa. Tokia naujovė yra ir ji, nežinau, kaip čia jaučiasi visuomenė mūsų rajone ir panašiai, tačiau tai yra kažkokia naujovė. Gal reiktų burtis rajone į kažkokią pagal poreikį negeriančių asociaciją, kuri laikui bėgant užsitarnautų vardą, autoritetą visuomenėje. Kad žmonės galėtų būti pavyzdžiu kitiems, parodyt, kad moka linksmintis ir be to alkoholio.

M.: Norit pasakyt, kad galima leist laisvalaikį kitaip, ar ne?

R2: Taip, be abejo.

R3: Vienareikšmiškai pritariu tokioms mintims. Oi, teko man su šituo susidurt ir seminarus rengėm. Ateina žmonės. Ką jiems kalbėt? Kol po užpakaliu laužas neužsikuria, tol nieko nereikia.

Nors ir gerai svilina, bet ir tai dar mažai, ar eit ar neit į savipagalbos grupę. Todėl suaugusį žmogų paveikt, ką ten paveikt, prisiprašyt, kad ateitų paklaustyt neįmanoma.

R2: Tiesa, noriu paklausti. Ta praktika su priverstiniu kodavimu, atrodo Alytų, kaip pasitvirtino ? Kaip jiems ten sekasi iš tikrųjų ? kažkaip sakė, kad veikia ta sistema, tik aišku tie pinigėliai...

R3: Veikia. Aš pasakysiu taip. Atveskit man žmogų, kuris manęs nepažįsta, ir aš tą patį padarysiu. Todėl veikia visur tas pats. Tai yra baimės terapija. Yra pas mus rajone tokių atvejų, kurie veikia. Na, ne man jums aiškint šituos dalykus. Jūs juos gerai žinot. Veikia šitie dalykai, bet tokie atvejai labai reti. Su kodu gyvent ? Aišku, kiti gyvena. O šaip tai jis visur Europoje yra uždraustas, nes tai yra asmenybės žeminimas. Visi žinom, iš kur atvažiavo šitie dalykai.

R2: Tai čia gaunasi kaip pinigų plovimas.

R3: Sakyčiau taip. Aš nieko nesakau prieš. Taip yra tokių dalykų, kurie veikia, bet jei turėčiau man duotas galias, aš uždrausčiau šitą dalyką.

R2: Prieš 25 metus buvo ta sistema labai stipri ir rajone ir apskritai gi visoje Lietuvoje, kai dirbo, kiek žinau iš pasakojimų, 4 slaugytojos, dirbo gydytojas. Ten ateina kažkaip išrašas, tarkim, kad tu ten patekai, registruodavo, eidavo į policiją, užsirašydavo asmenis, kokie kur pateko, buvo vedama kartoteka. Na, ir ateina žmogus. Ir dabar mes turim tokį dalyką, bet jau jie pasenę tie duomenys, nes dabar to nedaroma. Aha, blaivykla. Profilaktika. Sakym, ten vairuotojas važiavo neblaivus – teisių atėmimas metams ir kas mėnesį apsilankymas pas psichiatrą. Buvo kažkokia kontrolė. Bet mes pripratę, kad mus kontroliuotų, reiškia mums reikia to, mes nesam savarankiški. Kai mane spaus, kai vers kažką daryti, gal tada bus ir gerai.

R3: Aš dažnai klausiu. Ar alkoholizmas liga ? O jeigu graužia rėmuo ? Gal taip pat užkoduokit ? Na, o kai žmogų užkoduoja, kyla klausimas kaip toliau gyvent ? Ir gyvena. Ir kai pradedi mažyt...

R2: Atsimena kodą ir atsikoduoja.

R3: Cha, cha, cha.

R4: Pas mus komisariate reguliariai vykdoma šita veikla. Specialistės, dirbančios su nepilnamečiais, skaito paskaitas, demonstruoja filmus, rodo nuotraukas, bando parodyt kokios būna vartojimo pasekmės. Pasakojam jiems apie rezonansinius įvykius, kurie sukėlė daug diskusijų, klausimų. Apie tai yra kalbama pakankamai daug, bet iš mūsų pusės mes jų nebaram, negrasinam, bet daugiau stengiamės kalbėti apie atsakomybę. Apie tai, kad tu esi nepilnametis, kad negali turėti alkoholio. Apie tai, kokia gresia atsakomybė ne tik pačiam nepilnamečiui, bet ir jo tėvams. Taip pat, kokios yra baudos. Tai va, orientuojamės į tai. Ir, aišku, parodom skausmingus įvykius, jų nuotraukas. Pavyzdžiui, autoįvykius, kai važiuoja dviratininkai, motociklininkai, kai susižaloja nepilnamečiai. Pavyzdžiui, kas čia tokio, kai gatve dviračiu važiuoja neturintis 12 m. vaikas. Kas čia tokio, bet

taisyklės to neleidžia. Pavyzdžiui, buvo įvykis Pabradėj, kada motociklininkas nepastebėjo mažo vaiko ir buvo skausmingas įvykis. Tokius įvykius mes mokyklose stengiamės parodyti, pakomentuoti. Na, o anksčiau, kaip sakot apie tęstines programas, pas mus buvo tokia programa „Stop alkoholiui“. Kasmet gegužės mėnesį mes ją vykdydavom su vaikais, eidavom į mokyklas, piešdavom plakatus ir eidavom į parduotuves ir prašydavom, kad vaikams būtų nepardavinėjamas alkoholis. Pardavėjoms įteikdavom specialų ženklelį, jį įteikdavo vaikai, jaunieji policijos rėmėjai, kad neparduokit jaunimui. Nors pardavėjai kartais sako, kad yra tokių nepilnamečių, kurie atrodo kaip pilnamečiai. Mes jiems atsakom, kad jeigu pasitaiko tokie atvejai, pardavėjui būtina paprašyt dokumento. Būtina įsitikint. Dar būna taip, kad žmogus pilnametis, bet atrodo, kaip nepilnametis.

M.: Kaip žinote, savivaldybė turi teisę išduoti licencijas mažmeninei prekybai alkoholiu, taip pat, kaip minėjot, atleiskit pasikartosiu, apriboti prekybos laiką. Todėl norėčiau jūsų visų paklausti ar reikėtų savivaldybėms suteikti didesnes kompetencijas alkoholio kontrolės politikos įgyvendinimo klausimais. Ir jeigu reikėtų, argumentuokite kodėl.

R1: Šitoj vietoj nesu tikra ar nereikėtų. Alkoholio kontrolė turėtų vykti iš valstybės viršaus visiems vienoda nuleista, nes tada gaunasi, kad viena savivaldybė vienaip elgiasi, kita sau gali leist per daug, dar kita gali kažko nedaryti visiškai. Manau, savivaldybei pakanka tų įgaliojimų, tik svarbu, kad būtų griežtai ir visur vienodai suprantamos įstatymo nuostatos. Taip pat svarbu laikytis tų nuostatų, nes vienas rajonas nepakovos, kadangi verslo struktūros veikia tą politiką ir jiems vieniems atsilaikyti prieš tą yra sudėtinga. Aš manau, kad kontrolės priemonės turėtų būti vieningai nuleistos iš viršaus. Vieninga praktika, taip.

R2: Aš taip pat esu tos nuomonės, kad turi būti vieninga praktika ir, gal būt, turėtų būti įsteigtas koks nors fondas, kad vyriausybė galėtų kasmet apdovanoti savivaldybes, kurios pasiekia gerų rezultatų šioje srityje.

M.: Kad padidinti motyvaciją ?

R2: Taip, nes kažkaip labai veikia tas viešas apdovanojimas, įvertinimas. O ką savivaldybė gali daugiau pasiūlyti nelabai žinau.

R3: Aš manau, kad nuo savivaldybės čia labai mažai priklauso, jeigu priklauso.

M.: Nes jinai vadovaujasi galiojančiais įstatymais ir teisės aktais ?

R3: Aš vis turiu konkrečių pavyzdžių. Užeinu į Norfą apsipirkt. Pataikiau pertraukos metu, kai pilna mokinių iš gimnazijos. Vienas perka alų, toliau čipsai eina, toliau stovi su šnapso buteliu ar šokoladuku. Tai va. Ir juokinga, ir graudu.

R4: Šituo klausimu sunku kažką pasakyti. Ar reikia savivaldybei daugiau galių ? Užtenka ir tų, kurias turi. Jeigu pažiūrėsime kitose savivaldybėse. Visi mes buvom Palangoj, ilsėjomės. Ten visos kavinės dirba iki 24 val. Viskas. Kitose savivaldybėse sunku pasakyti. Gal reikėtų iš viršaus diegti vienodą praktiką.

M. Štai aptarėm visas pagrindines temas. Pabaigai norėčiau paklausti ar ateityje alkoholio kontrolės politikos priemonės turėtų būti griežtesnės, ar liberalesnės ?

R1: Aš tai vienareikšmiškai manau, kad jos turėtų būti griežtesnės. Griežtinamos ir vairuotojams, ir pirkėjams. Čia buvo minėta, kad vaikai laksto per pertraukas į parduotuves ir perka alų, alkoholį. Aš manau, kad ir mokyklose tvarka turėtų būti sugriežtinta. Iš tikrųjų, jau yra kai kuriuose Lietuvos miestuose tokios praktikos, kad mokyklose yra budintis asmuo, jis žino kiek yra mokiniui pamokų ir pertraukų metu nieks neišeina, mokinių visai neišleidžia į lauką už mokyklos ribų. Aš manau, kad tokios praktikos turėtų laikytis visos mokyklos. Tai liečia ne tik alkoholio vartojimą, bet ir tą patį rūkymą ir taip pat nesveikų produktų vartojimą pertraukų metu. Aš už griežtesnių priemonių taikymą.

R2: Liberalesnės, griežtesnės - norisi pasakyti protingesnės. Svarbu, kad priemonė nebūtų perlenkta. Arba nieko nedarom, arba labai griežtai darom. Bet, kaip aš ir sakiau, mus labiau veikia tie griežti pavyzdžiai, nuostatos ir tada mes kažkiek tai suklūstam.

R1: Tačiau ką reiškia tas griežtumas. Štai draudė alkoholio reklamą per televiziją. Dabar tik vėlai vakare galima ją pamatyti. Kino filmuose, net filmuose vaikams, nu kraupu, net gi filme „Na, palauk“ bėga vilkas su šampano buteliu, cigaretė dantyse. Va tokie dalykai vaikams kažkodėl neuždrausti rodyti. Turėtų būti griežčiau. Jei viskas, tai viskas. Nemanau, kad čia yra geras pavyzdys vaikui.

R3: Pamenu, buvo kilęs skandalas dėl vaikams išleistos knygutės kaip ežiukas varė naminę.

R1: Aš skaičiau ją.

R3: Blogiausia turbūt nieko nedaryt. Ateityje turėtų būti specializuotos parduotuvės.

R2: Aš irgi taip pat galvoju. Tą alkoholį, visą tą stendą reikėtų kažkur užgrūsti, ta prasme, ne taip jau pasiekiamai, kad aš užbėgau tik pakeliui ir greitai radau, kai kažkokio ten maisto produkto reikia pasivaikščirot po prekybos centrą, kad surastum.

R4: Nereikia Maximos, ta prasme parduotuvės. Tam yra degalinės.

R3: Degalinėse dabar uždrausta.

R4: Alus.

R3: Alus neuždrausta. Nežinau, bet kodėl. Prieš keletą metų žmonės, ypač vilniečiai, skambindavo 2 ar 3 val. nakties, kad atvežčiau. Dabar jau nereikia.

M.: Visiems diskusijos dalyviams labai dėkoju už išsakytas nuomones, mintis, pastabas, pasiūlymus alkoholio kontrolės politikos įgyvendinimo mūsų savivaldybėje tema.